TEOHAR MIHADAȘ

STRĂINUL DE LA MIEZUL NOPȚII

MARTURII
MARTURII

TEOHAR MIHADAŞ

STRĂINUL DE LA MIEZUL NOPȚII

CLUSIUM

Lector şi tehnoredactare: NICOLAE MOCANU
Coperta de CĂLIN STEGEREAN

ISBN: 973-555-093-8

Colecţia „MĂRTURII”.
(nr. 7)

CASA DE EDITURĂ „ATLAS-CLUSIUM” SRL
(Director general: Valentin TAŞCU)
EDITURA „CLUSIUM”.
(Director: Nicolae MOCANU)

3400 CLUJ-NAPOCA, Piaţa Unirii 1
ROMÂNIA
Telefax. 40 – 64 – 196940

© Editura „CLUSIUM” 1996

VERSIUNEA V1.0
iulie 2025
steluş

Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost…
Eminescu

…şi nu căuta Adevărul nicăieri altundeva,
decât dincolo de ceea ce este
(Parafrază)

I

Trecuse de miezul nopţii şi somnul nu voia să se arate.

Orice carte am deschis, ca să-mi alung urâtul, să-mi ţină de singurătate, nu-mi spunea nimic, ci cădea din mâinile mele, de la sine.

Am dat, de mai multe ori, drumul la aparatul de radio: cârâiturile paraziţilor ca şi logosurile isteţe ale altor paraziţi, aceştia de spiţă antropoidă, mă înăcreau.

Chiar şi o muzică adevărată, cântată în surdină, care se purta peste sufletul meu ca peste depărtate aduceri aminte adierea unui giulgiu de mătase, nu reuşea să mă încânte.

M-am gândit să mă duc în cămară şi să dau peste gât câteva pahare de alcool tare, dar n-a fost chip să mă ridic din pat. Inerţia mă făcea să cred că aş fi una cu pereţii şi podeaua, într-atâta de bine era instaurată peste mine.

Eul meu părea a fi năluca unui beduin rătăcit prin deşert şi urmărit de o altă nălucă – a cine ştie cărei vindicte.

Nimic. Nici senzaţie, nici emoţie... nici gând. Creier sec, minte anulată. Nici o tortură, oricât de materialist ştiinţific şi dialectic ar fi fost aplicată, nu ar fi izbutit să stoarcă de la mine nici cea mai neînsemnată mărturisire.

Afară ningea... Era un fel de drogare a lumii, albă.

Perdelele erau trase şi nu năzărea nici o dungă de lumină înspre afară. „Ningea bogat şi trist ningea, era târziu...” Muzică şi mai dematerializantă, pe fundal şi-n cutii de rezonanţă albe nu era cu putinţă a fi. Auzeam cum cade zăpada, cum îngână, cum şopteşte caselor, pomilor, pământului, mai ales turnurilor şi turlelor de demult, nu ştiu ce poveste, înfiorându-le, trezindu-le din moarte şi arătându-le, hieratic, albele migraţiuni ce le cuprindeau în mişcarea lor tăcută, şi le mutau, şi le ridicau să le ducă nu se ştie unde.

Auzeam cum ninge, dar n-aş fi dat deoparte draperiile să şi văd acea muzică adânc învăluitoare peste vedeniile trezite în alcătuirea de dincolo a lumii. (Ceea ce vezi cu ochiul dinlăuntru, adică ceea ce vezi fără ca să

vezi, este mult mai viu, mai adevărat, mai vast şi mai adânc.)

Şi pentru că nu vedeam nimic din ceea ce se petrecea afară, ci numai auzeam, câştigam pe nesimţite sentimentul că nu afară ningea, ci peste pustiurile toate din mine, peste toate cotele, întinderile şi ponoarele memoriei mele. Acolo ningea, de acolo se ridica acea muzică mirifică, de albe fire de mătase rostită, stins, liturgic, neţărmurit.

Ningea – aveam impresia – peste locurile unde am purtat cândva nu ştiu ce bătălie, în care am căzut învălmăşit între duşmani şi între fulgii ce veneau înverşunat şi necontenit peste noi; acolo ningea, tocmai peste locul unde m-au acoperit nămeţii şi de unde acum întrezăresc abia cum se desprinde spectrul aceluia care am fost în acele timpuri, peste acel tărâm. Să fi fost la Tapae, să fi fost la Valea Albă, la Rovine ori la trecătoarea Posada, ori mai departe în timp, în zodiile lui Burebista-Rege, undeva prin poienile Boemiei lui Clitosiros, prin trecătorile Alpilor, la cetăţile de pe Helespont, pe câmpurile aride ale Macedoniei ori ale Dalmaţiei sau – deoarece întuneric tot mai greu se lăsa peste vederea mea – departe la Pidna, în trecătorile Balcanilor, prin Sicilia, ca ofiţer în oastea lui Pyrus, sau şi mai afund, în negura de neînchipuit a vremii. Acolo ningea, peste acele locuri, din acele tărâmuri ale amintirii, peste mine cel de atunci, cel de atâtea ori căzut în atâtea alte singurătăţi.

M-am lăsat pradă întunericului din cameră şi din mine, întins peste pătură, cu mâinile încrucişate, ca la mort, să pot să alunec cât mai adânc şi mai deplin, contopindu-mă şi devenind unul şi acelaşi tărâm, întru acelaşi mister cu muzica aceea mută şi albă ce mă cuprindea şi mă năpădea şi mă purta până-n ţărmurile Nefiinţei, apoi, redăruindu-mă neînceputului, redobândindu-mă întru ceea ce nu se cuvine a şti şi a fi. Astfel ningea – bănuiam – în noaptea când m-am născut, mai cu seamă în cea în care am fost zămislit.

La fel ningea peste casa noastră când mama îşi dădea duhul într-o singurătate fără grai şi tot astfel ningea şi acuma peste mormântul ei, pe care nimeni nu-l ştie unde se află.

Un cântec eram, din mii de voci îngânat, pe infinit de multe sonuri, iar cutia de rezonanţă a acelui cântec era inima şi conştiinţa mea, memoria cu nesfârşitele ei terasamente şi alunecări.

Ascultă... Vioara aceea, care-şi şerpuieşte incandescent strigătul deasupra întregii forfote instrumentale, nu este oare amintirea Ei, a primei şi celei mai îndepărtate dintre toate? Nu este trupul ei imaculat,

trecut în absoluta şi imaculata solitudine? Harfa de aur, înaintea căreia se arată o vedenie, tot de aur, care-şi petrece degetele peste corzile îngânânde, nu este sărutul celeilalte, galactic picurat acum peste tristeţea din mine, ca peste o mare de nisipuri pulberea cerească.

Alămurile anunţă nu ştiu ce triumf al soarelui asupra nopţii – înstelate în adâncuri.

Violoncelurile şi violele – cu cornul deasupra lor ca o lună călăuzitoare prin deşert –, oboiurile şi flautele curgeau în torente, de pretutindeni, şi fuzionau în inima mea, într-o sublimă, euharistică, albă confluenţă.

Intrasem – aveam impresia – în dumnezeire, adică acolo, în acea dimensiune unde sfârşeşte orice diferenţă şi de unde ele toate încep.

Toate erau Unul, iar Unul era toate, cum a zis Poetul, contopite într-un fel de neant orfic.

În centrul acelui neant, El, Punctul intangibil, fosforescent, în repaus desăvârşit, iar aici, în această cameră întunecoasă, la miezul nopţii, eu, alt punct...

O oază de întuneric îmi părea casa mea, pierdută într-un ocean alb, peste care ningea. Şi mă simţeam bine, chiar dacă total străin de lume şi de mine însumi. Dar nu eram nici singur nici străin, din nefericire, căci am auzit limpede cum cineva umblă prin sufragerie. Buimăcit şi înfricoşat, m-am trezit din minunata reverie. Acel cineva, nepoftit de nimeni la acea oră, se afla acum în antreiaşul care despărţea sufrageria de dormitor. Dumnezeule, cine poate fi?! Pe unde a intrat? Când şi cum naiba s-a strecurat în casă?! m-am întrebat.

Cum şi cu ce să mă apăr de el? Dacă a reuşit să se strecoare în casă, când toate intrările sunt închise şi ferecate, înseamnă că este un ins foarte iscusit, temerar şi zdravăn. Nici eu nu sunt de lepădat la o adică, ştiu să mă bat şi lovesc dur şi năprasnic, dar aşa înmuiat cum mă aflu într-o asemenea împrejurare, voi fi făcut, cu siguranţă, zob.

Aaa, ia stai! În dulapul de rufe am atârnat un bastonaş, din fier învelit în piele.

Încurajat, m-am sculat din pat, am deschis dulapul, am repezit de-acolo bastonaşul de fier şi m-am îndreptat spre uşă, decis să-l înfrunt pe nesăbuitul vizitator. Voi deschide uşa – îmi ziceam – şi, fie că-l voi izbi fulgerător, cu mânerul de fier al bastonului, drept unde-l miruise popa, fie că, după ce deschide uşa, mă retrag după ea, şi de-acolo, când el va intra hoţeşte în încăpere, eu îl voi pocni drept în ceafă.

Ia să vedem, care pe care... şi-am deschis mai mult cu frică decât cu îndrăzneală, uşa. În holul mic dintre dormitor şi sufragerie, nimeni, nimic. Intru, încurajat, dar cu băgare de seamă, în baie: tot nimeni şi tot nimic. Dau drumul la luminile toate... Cercetez cu de-amănuntul peste tot, în toate ungherele: nimic.

Draperiile grele din faţa ferestrei mele au pornit a se văluri şi-a foşni, iar după ele, nu încăpea nici o îndoială, se ascundea cineva. M-au trecut sudori reci. Cel de după draperii, îmi ziceam, nu este ins ca toţi inşii. Nu este om din lumea noastră. Altcineva este, sau, mai bine zis, altceva.

Mi-am adus aminte cum în copilărie, atunci când mă trecea o spaimă, a cărei cauză – credea mama – se afla dincolo de marginile lumii, mi se dădea să beau niţică apă, şi spaima trecea. Şi m-am târât până-n baie să-mi potolesc spaima. Dar n-am deschis bine uşa de la baie, că dumnealui, ori dumneaei, tocmai bine s-a strecurat după ea, şi de-acolo, parcă chicotea încet, dar, curios, nu a batjocură, ci doar a uşoară, binevoitoare şicană.

Atunci am strigat din răsputeri: – Arată-te! Cine eşti? Arată-te odată, prieten sau demon, cobe sau strigoi, amintire sau năpastă, vestea cea bună sau funestă urâciune!...

O, Doamne! Dar dacă este Ea?! Şi nu îndrăzneşte să se arate? Nu cumva se teme să nu-şi prihănească intangibila puritate în care a învăluit-o şi-a ascuns-o moartea..., prin atingerea, chiar şi numai cu vederea, de lumea nemerniciei în care mă aflu? Dar, totuşi, a venit sau a fost trimisă... înseamnă că nu mi-am pierdut de tot, încă, bunăvoinţa şi mila şi grija Puterilor de Sus, din moment ce au trimis-o. Dacă ar fi aşa, eu n-am puterea să mulţumesc pentru un dar atât de mare, pentru atâta îndurare întru care am fost găsit vrednic. Lui Dante i l-au trimis pe Virgiliu... Mai ştii!? Dar dacă este, Dumnezeule Mare, El! De bună seamă că marele şi înceţoşatul lui duh rătăceşte încă printre aştri, prin întunecimile neatinse de om ale codrilor, de argint sau aramă, peste apele nemişcătoare, în corabia deznădejdii lui sublime; poate că trece, plutind, îmbrăcat în hlamidă pontificală şi cu nimb de foc peste părul-i negru şi fruntea glacial de albă şi de înaltă, peste Câmpiile Rovine, se alintă sub tei, într-o desăvârşită pustietate, cu trupul alb ca o sărbătoare a azimelor calde, al Ei... Poate că stă, acoperit de ploi şi bătut de vântul care scutură peste amintirea mamei salcâmii... Nu sunt eu vrednic de o asemenea înaltă cinste, hărăzită doar celor prea aleşi.

Cine eşti, omule? am strigat din nou, fărâmiţând întunericul şi tăcerea de miez de noapte din casă... Cine să răspundă când în casă nu mai era nimeni decât numai eu singur?!

Am aplecat capul sub robinet şi am stat sub jetul puternic de apă, timp îndelungat. M-am trezit... Nu mi-a fost de-ajuns: m-am dezbrăcat şi am intrat sub duşul rece. M-am frecţionat cu ştergarul aspru, de cânepă, până ce am risipit orice urmă de halucinaţie, şi-am început să fluier un cântec vesel, un fel de *wanderlied,* cum foarte frumos îi spun nemţii.

M-am strecurat sub pătură, am încrucişat braţele pe piept, continuând să fluier melodia aceea veselă.

Pofteşte, domnule, sau doamnă, de mai scânceşte după uşă, mai mişcă-te după draperii, nevăzut, sau nevăzută; plimbă-te cât îţi place, pe balcon ori în sufragerie; piteşte-te după mine, ascunde-te în dulapuri, sub pat, după oglindă, unde-ţi va plăcea, îmi ziceam de zor.

Nu, nu s-a mai întâmplat nimic, decât că auzeam din nou cum şoptesc afară zăpezile. Am continuat să le ascult. Căderea lor lină mă liniştea, mă odihnea, mă răcorea plăcut, căci ningea parcă peste mine, peste trupul şi fiinţa mea ca pe nişte ziduri văruite, pustii. Am închis, fericit, ochii. Peste mine continua să ningă.

Desfac braţele întru destindere... Dumnezeule, şi cuprind cu amândouă deodată, umbra străină strecurată-n casa mea! pe insul care-mi bântuia la ora aceea, nu numai încăperile din casă, ci, se pare, trupul meu tot, memoria. Între uşiori s-a ivit o luminăţie...

Lumina moţţii! mi-am spus. Ea este. Nu-i rău dacă aşa se moare.

Am citit eu undeva, într-o carte scrisă de un doctor straniu, care a experimentat pe propria sa piele, de mai multe ori, moartea. Îşi provoca expierea prin tot felul de procedee – chiar şi spânzurătoarea – singur, şi apoi, după trezire, consemna ce anume simţise, văzuse, auzise sau trăise în timpul în care murea. Ei bine, de fiecare dată – consemnează doctorul – i se părea că trece printr-un tunel întunecos, iar când ajungea la capătul tunelului se pomenea brusc înaintea unei lumini albe ce se revărsa mântuitor asupra lui, mistuindu-l. Senzaţia aceea de mistuire în marea şi alba lumină imensă o resimţeam ca pe-o stare de beatitudine, ca pe-o supremă iluminare, într-o fericire ce în viaţă nu o poţi avea.

Lumina aceea este! mi-am îngânat, lumina din faţa porţilor morţii. Poarta de lumină, Poarta de foc!...

Mă uitam extaziat la flacăra ce umpluse spaţiul uşii; şi era ca o

chemare înspre care mă îndreptam fericit. Şi parcă mă destrămam frumos în ea, ca-ntr-o dăruire ultimă în fiinţa unei femei ce te-a aşteptat ani îndelungaţi, într-o castitate neagră.

Frica dispăruse şi se transformase, se transfigurase-ntr-o bucurie feerică. Nu mă aflam în tenebrele ei reci, ci în lumina strălimpede a câmpiilor eleusinc. Frica devenise dăruire. Aceasta este clipa morţii, pragul trecerii dincolo de viaţă. Şi-am închis ochii, aşteptând trecerea deplină, dincolo.

Dar pe măsură ce aplecam pleoapele, lumina se rarefia, tulburându-se, iar din aburea la care se năştea, apărea, abia conturându-se, abia desluşindu-se, ca dintr-o negură îndepărtată şi străină acestei lumi, un chip de om, iar lumina se prefăcea atunci cerc în jurul staturii lui, cuprinzându-l ca-ntr-o cadră.

Statura lui s-a desprins cu totul din magma aceea luminescentă şi, gol, cu nimbul ca o arcadă de bazilică deasupra lui însoţindu-l, a înaintat plutind, nu călcând, prin spaţiul care despărţea uşa de patul unde stăm şi aşteptam resemnat şi fericit; s-a oprit în faţa mea pentru câteva clipe, a înclinat genunchii, s-a răsucit uşor din mijloc, apoi s-a aşezat pe marginea patului, cam în dreptul pieptului meu, cu capul aplecat, aşa că nu-i puteam vedea faţa. Apoi, lin, l-a ridicat, şi, privindu-mă în tăcere, m-a umplut de lumină.

Am surâs atunci şi eu, iar surâsurile fiinţelor noastre s-au contopit într-unul singur, simţindu-ne a fi, pentru multe minute, una şi aceeaşi persoană, în unul şi acelaşi surâs.

Cine eşti? m-am uitat din nou lung şi cu drag la el.

El, iarăşi, a tăcut.

Avea un cap dureros de frumos. Părul negru, mult şi vălurit în neorânduială. Câteva şuviţe i se scurgeau peste fruntea orgolios boltită, iar aşa cum sta, sub umbra celor câteva şuviţe, părea ameninţătoare, tenebroasă, de Lucifer.

Ochii, de-un verde alpin, cu albul din ei de nuanţa varului, erau aburiţi de o tristeţe fără margini, de abis. Nu erau mari, dar forţa privirii lor era răscolitoare, când aprigă, când abulic îndurătoare. Uneori înfricoşa ca aceea a unui ucigaş, a unui lotru din bezna codrilor.

Şi nu erau de aceeaşi formă, deşi de aceeaşi culoare, ci unul mai deschis şi rotund, emanând candoare şi exprimând un fel de uimire copilărească, de om credul şi naiv, în timp ce celălalt se arăta cumva

pieziş către tine, iscoditor până-n pânza albă a alcătuirii tale, pânditor, distant şi aspru, neîncrezător, săgetând când a năprasnă, când a funestă clarviziune, când dulce săgetător, când inchizitor.

Peste ochiul stâng, blând, compătimitor, milos şi adumbrit de-o puerilă deschidere spre lume – cu acesta îl va vedea, numai cu acesta, pe Dumnezeu –, în adâncul căruia se putea naşte oricând, la cea mai palidă rănire a omenescului, plânsul, sprânceana neagră, deasă şi prelung arcuită se termina cu marginea aplecată, răsucită înspre înăuntru, a smerenie şi-a semn de aducere spre el a suferinţelor celorlalţi, în timp ce sprânceana care se arcuia peste cel drept, tăios şi iscoditor, zvâcnind din el fulgere negre, arogant în trufia lui – cu acesta l-a văzut şi-l va mai vedea pe Satana se termina răsucindu-şi codiţa-n sus.

Gura îi era închisă, ferecată. Buzele, deşi senzuale, erau răsfrânte înăuntru pentru a da şi decentă, şi egoism patimii, dar şi o adâncă, interioară intensitate. Sau, ai fi zis că ascunde nu ştiu ce secret teribil, sub linia aceea severă, pe care nu l-ar mărturisi nici sub presiunea celor mai sadice suplicii. Sau ascundea o imensă amărăciune ori un dispreţ fată de ceva care nu se mărturisea nicicum? O autodetestare, poate, ori o încrâncenată autolatrie.

Dar îi şedea bine severitatea aceea de tânăr împărat roman ori de enigmatică zeitate a pădurilor de pin. Se potrivea bine linia buzelor – cu acea margine pe jumătate închisă a ochiului drept.

Fălci cumplite de lup, încheiate cu o bărbie beethoveniană, a cărei smucire şi răsucire brutală, vehementă în sus, armoniza înfricoşător cu arcuirea temerară, patologic de albă a frunţii.

— Cine eşti? – l-am implorat din nou, cu iubire adâncă, dureros şoptită.

— Cum, nu mă cunoşti?!... a răspuns el, în sfârşit, mai mult din ochii care s-au fixat luminos asupra mea, decât din gura care a rămas ferecată.

Parcă da şi parcă nu, îmi venea să-i răspund. Parcă te-aş şti, dar parcă nu te-aş cunoaşte. Te asemeni ciudat de mult cu un ştiu cine..., cu mine cel de cine ştie când, cu cineva în care aş fi trăit într-o altă, îndepărtată existenţă, mult mai fericită decât aceasta, dar când anume şi unde sub soare, nu-mi pot aminti. Sau poate că eşti o fiinţă pe care eu am iubit-o nespus de mult, tot într-o altă, uitată existenţă, când eram femeie, iar tu bărbatul, când eram fecioară a Ierusalimului, iar tu mirele dorit, frumos de întunecat, ca un cedru din Liban ori ca un chiparos în munţii

Erihonului. Trandafirul negru din Ierihon al inimii mele erai, şi eu te purtam acolo, înflorit, în ea... Eram trupul sfeşnicului, iar tu lumina care ardea din el deasupra lui. Sau eram eu în tu cel care eşti acuma, iar tu erai fecioara din Summer.

— Nu, prietene, nu. Mergi prea departe cu fantezia. Delirezi, dar delirul tău mă încântă. Uite, de aceea te-am iubit, de aceea te-am urmat în toate şi te-am apărat şi nu te-am uitat. Iubeam în tine acea lansare-n entuziasm şi fantezie mai mult curată şi înaripată decât a copilului, a arhanghelilor. Inima ta, bună, dreaptă şi caldă şi luminător dată tuturora, frumos luminătoare, ca aurul Ofirului etc.

Am fost cu tine, alături de tine, am fost tu însuţi, părtaş la toate, şi bune şi rele, şi blestemate şi binecuvântate, şi frumoase, şi acoperite de urâciune, la cele nobile şi eroice, dar şi la cele de ruşine, de ocară şi de osândă. La triumfurile de duminică ale vieţii tale, ca şi la ospăţul desfrâurilor de vineri noaptea.

Ai îmbătrânit, şi memoria îţi stă copleşită sub evenimentele care au trecut peste tine.

Am să-ţi redau tinereţea. În noaptea ce urmează, am să te vizitez din nou şi-o să retrăim în câteva ore, în durata unei miazănopţi, una sau mai multe vieţi întregi. Iată, s-a făcut târziu şi cocoşii izbesc din aripi, dar ezită să vestească ceasul trădării...

Am simţit îndemn lăuntric dureros de-a întinde braţul şi de a-l mângâia peste părul bogat şi ca o pădure de pini în furtună, dar gestul intenţionat a rămas suspendat în aer, la jumătatea drumului.

Oaspetele dispăruse, iar afară se îngâna încet de ziuă.

Heralzii dimineţii şi-au trecut, ca nişte săbii roşii, strigătele prin trupul imaculat al zăpezilor.

Ultimele cuvinte, pe care le-a rostit abia, au fost: „Îţi voi aminti din fir a păr de toate câte le-am săvârşit împreună. Pe mâine seară, sărmane".

ÎŢI AMINTEŞTI?...

II

Deci, în toamna lui 1939, când începea al doilea război mondial, după ce ne-am petrecut vara nici eu nu ştiu pe unde anume, am descins în capitală. Oraşul pe care-l părăsiseşi – Mesopotamia tinereţii tale – a rămas acolo, departe, între dumbrăvi... În el, sanctuar bătut de razele lunii şi-ale aştrilor, osuar înfiorat de aduceri aminte, rămăsese ascunsă, pierdută, cea mai frumoasă vârstă a vieţii tale...

Oraşul-capitală plutea peste o mare de miresme şi de fum. Navă uriaşă părea, şi nu oraş: un crucişător în chip de gorgonă, ce-şi mişca tentaculele în toate direcţiile, cu atâta frenezie şi lentoare, încât nu înainta, ci rămânea pe loc.

Fructe de tot soiul – mere, pere, portocale, mandarine, miez de migdală, roşcove, renglote ş.a. – cu mare grijă şi migală alese, toate sănătoase şi pârguite, te întâmpinau la mici distanţe, stivuite-n piramide. Strugurii de masă, de cele mai nobile soiuri – cu boabe lucioase de chihlimbar, cu altele negre, roz, amurgite, rotunde, prelungi, hamburg tămâios, rozachie, Napoleon, busuioacă, unele amintind de Egipt, altele de Elada, altele de Sicilia, de Rin, de Târnave, Văi Călugăreşti şi de ţara lui Ştefan cel Mare, a lui Alexandru cel Bun şi-a altor domni buni care au domnit peste vremi asupra acestui neam mult încercat şi oropsit, a cărui răbdare şi suferinţă tăcute, supuse, fie că-l vor duce la pieire, fie că-i vor conferi odată şi-odată, când va crede Dumnezeu de cuviinţă, cea mai aleasă şi mai strălucitoare dintre meniri – zăceau în lehamite, revărsaţi din abundenţă peste tarabe, ca o destrăbălare superbă, ca un dezmăţ al pământului ameţit de rod, dionisiac dăruindu-şi roadele.

Oamenii călcau străzile îmbătaţi parcă de arome, cu nările dilatate de plăcere, cu genele pe jumătate închise, ca să poată primi adânc în fiinţa lor bucuria şi beţia belşugului.

Către seară, marele oraş intra treptat în zodia feericului. Pe Calea Victoriei şi pe bulevardele centrale, femeile, ameţite de atâta frumuseţe câtă o resimţeau ca pe-o orgolioasă povară, alunecau fremătător, lent, plutind hieratic şi se revărsau peste sufletul nostru aidoma unei Căi Lactee.

Bucureştii erau un oraş renumit în Europa pentru femeile lui frumoase, nostime, îmbrăcate cu gust şi cu un anume şic, dar şi uşor ticăite. Când credeai că-ţi este total devotată, tocmai atunci te arunca nu te miri ce râpă.

Către seară, deci, nu numai că acele fiinţe tulburătoare se revărsau galactic peste arterele centrale, dar miresmele şi aromele se lăsau acuma copleşite de altele, nocturne, căci la tot pasul, în faţa bodegilor ori a grădinilor de vară, sfârâiau necontenit, frenetic, peste jăratecul grătarelor, fleicile, vrăbioarele, ficăţeii, fuduliile şi măduvioarele, rinichii, iar năstruşnicii mititei săltau veseli, ca vai de ei, precum peştii din râu după muşte.

Tarafurile cu ţambalagiii şi scripcarii bruneţi şi îmbrăcaţi în costume olteneşti, cu dizeoza alături, îmbrăcată şi ea tot olteneşte şi tot foc de brunetă şi de arzoaică, revărsau alt jăratec peste inimile comesenilor, ameţite de tulburelul parşiv ce sta alături de platourile de lemn peste care zăceau grătarele şi toate celelalte, resemnate, lângă gogonelele durdulii, oferindu-se şi ele, tot resemnate.

Se bea şi bere, ehei! bere Luter, Bragadiru, Azuga, cu spuma deasă de sta chibritul ţeapăn într-însa şi cu un anume parfum delicios de apă de munte...

Se mânca, se bea şi se petrecea într-o stare de inconştienţă candidă, iar domnilor diplomaţi – adică excelenţelor lor – le cânta la „Modern" Maria Tănase. Aveau feţe clorotice şi apucături, unii, superrafinate, ceea ce contrasta jalnic cu clocotul teluric al măriei-sale Maria.

Şi lansa Maria guturale având cutia de rezonanţă într-o tenebră ori geodă, guturale când de Hecubă, când de Dochie, când de fecioară joimăriţă, din misterioasa-i plămădire a Carpilor, tulburându-i, uimindu-i atât prin daimonul femeiesc, cât, mai ales, prin modul fabulos, getic de-a vibra, de-a străluci, de-a băsni.

În alte restaurante cântau Zavaidoc, Ioana Radu, Dinicu şi alţii, iar în Piaţa Amzei, la restaurantul care purta hramul „La cioarec", tânguia din taragot, îndeosebi ardelenilor, minunatul bard de la Banat, Luţă Ioviţă, Dumnezeu aibă-l în grija s*a în aeternum,* şi să-i zică din când în când, precum îi zicea într-alte timpuri un alt lăutar cu har, Lae Chiorul, câte o doină tărăgănată Milostivului, care, de când a creat lumea s-a întors cu spatele la ea, lăsând-o la cheremul Celuilalt, şi doarme trudit de părerea de rău că a trebuit, totuşi, s-o creeze.

Şi zicea bietul Ioviţă din întunecatul suflător şi din întunecatul său de glas de bariton uriaş: *„Pasărea şi pitulicu' / S-au vborbit s-aducă frigu'; / Pasărea şi pituleaua / S-au vorbit s-aducă neaua…",* iar ardelenii, stând modru la mesele lor, ca nişte gospodari buni ce se află şi s-au aflat dintotdeauna, se uitau unul la altul, clătinau din capetele ardeleneşti, suspinau din greu pe dinlăuntrul lor, cu grijă, ca să nu fie observaţi, apoi dădeau peste gât, până la rând, paharul, să-şi stâmpere necazul şi năduful.

Ştiau ei de ce, şi numai ei…

Acolo, „La cioarec", era să-ţi astâmperi şi tu, laolaltă cu fraţii tăi transilvăneni, Ion Şugariu, Vasile Negreanu, Visalom Roman, Machedon Cârcu şi Alexandru Husar, amarul, în anii ce aveau să urmeze. Se însoţise cu voi şi George Prina, oltean din Craiova, răutăcios ca o cumătră, dar demn şi domn în adâncul sufletului său, frumos ca un pom de iarnă, nins pretimpuriu în pletele pe care le îngrijea cu mare atenţie, privindu-se îndelung în oglindă şi tot pieptănându-le şi netezindu-le, legănându-se parcă în aer – mai cu seamă atunci când îl vizita inspiraţia –, cu statura-i suplă, dreaptă, înaltă, aidoma unui plop cu „şoapte multe".

Miresmele şi aromele de grătare se resimţeau până departe, în suburbii, şi la Mandravela, şi la Dămăroaia, şi-n Dudeşti, şi la Vatra Luminoasă, la Drumul Taberei, Grand, Cernica, Pantelimon sau în capătul Colentinei, înclinaţia spre veselire ţinând de firea oamenilor acestor locuri, de când e lumea. Şi voia cea bună era atâta de adevărată şi de întinsă, încât mizeria – care era din belşug – nu se lăsa văzută, simţită.

Veselia generală trăda o supărătoare frivolitate, dar şi un hazliu sictir adresat lumii acesteia, gravităţii ei găunoase.

Noaptea târziu, când acel paradis infernal se liniştea, vedeai siluete de femei singuratice. Mai devreme apăreau acele păsări ale nopţii, răpitoare, chiar şi-n faţa bodegilor, pe dinaintea tarafurilor, lansându-şi discret coada ochilor asupra câte unui ins mai în vârstă şi mai cherchelit…

Astfel de păsări răpitoare, de noapte, se adunau în stoluri, în anume saloane din anumite case, cele mai multe şi mai cu renume aflându-se aşezate într-un cartier, la intrarea căruia te întâmpina o mare, stranie cruce de piatră.

De aici, din această groapă, aţi răpit-o pe Elena, luptându-vă crâncen împotriva peştilor şi-a matroanei care vocifera şi trăgea de voi ca o

scorpie dezlănţuită, ridicau pumnii asupră-vă să vă caftească...

Ca nişte terorişti aţi făcut desant în salon şi, spre uimirea, bucuroasă într-un fel, a temporalelor ei colege de trafic trupesc, Vasia a târât-o de zor afară, de braţe, chiar şi de părul ei despletit, iar tu şi cu George aţi ţinut piept mardeiaşilor ce se asmuţeau asupra voastră ca s-o recâştige pe Elena, studenta, care ajunsese acum fată de consum, îndemnată de o ciudă neagră, ca să-l rănească (dacă ar fi avut pe cine!) pe el, acela...

Atunci ai înţeles tu cât de mult ţi-a folosit faptul c-ai deprins a te bate şi cât de mult trebuie să-i fii recunoscător străbunicului tău, haiducul Caracuş, de la care ai moştenit pornirea de-a lovi năprasnic.

Iar el, acela, Ion Păture pe nume, ins isteţ, inteligent, bine şcolit, activist în extrema dreaptă, căsătorit cu o fată din familie de boieri, ca să se poată afirma şi împlini în vremile de după 23 august şi ca să i se treacă cu vederea „racilele" din trecut, s-a prefăcut că se îndrăgosteşte de Elena, fată de muncitor, prietenoasă, cinstită şi talentată şi, pe deasupra, utecistă din ilegalitate...

Deci, acela, după ce şi-a părăsit soţia şi-a trăit cu Elena în camera unui cămin câtva timp, până ce, cu ajutorul Elenei, a intrat în partid, acolo s-a remarcat, a fost uns ataşat cultural, şi, ajuns aici, a abandonat-o pe sărăntoaca Elena şi s-a reîntors la boierie.

Unuia dintre peştii aceia bine hrăniţi, care avea – îţi aminteşti? – o mutră de berbec, năsos şi cu sprâncenele până la urechi, infernal de stufoase şi infernal de unite la mijloc, şi cu gura cam şuie şi bleg întredeschisă încât i se zăreau caninul şi măselele galbene, i-ai fulgerat o directă atâta de dură, încât, după ce a încasat-o, faţa lui troglodită arăta a păpuşă mironosiţă, bine pomenit fie în veci bunul tău străbunic, de la care ai moştenit virtutea războinicului. Fie-i umbra pururea vie şi trează în sângele tău!

Aceeaşi umbră a lui s-a ridicat şi te-a scăpat din mâinile celor două dihănii de polismani, atunci când te-au atacat, într-o piaţetă de pe strada Rahovei, târziu noaptea, când te întorceai la cămin, de la şcoala de pe Ferentari, unde făceai pe profesorul de gimnastică, la nişte cursuri serale pentru nişte sărmani de ucenici. Îţi aminteşti?...

Nu te supăra pe mine că divaghez şi sar peste limitele şi scurgerea lineară a timpului, dar aşa sunt eu, vreau să spun totul şi toate deodată, simultan cum zic esteţii.

Erai student în al doilea an de facultate şi, cum era criză de cadre

didactice, ministerul făcea apel la facultăţi ca să-i recomande studenţi, mai răsăriţi, care să suplinească pe profesorii aflaţi fie pe front, fie detaşaţi la aşa-numitul oficiu de românizare a întreprinderilor, unde nu era deloc rău, căci nu făceau nimic; întreprinderea o conducea mai departe evreul bogătaş cu cei din preajma lui, dar dădea o indemnizaţie zdravănă domnului profesor, angajat cu românizarea, aşa ca să fie cât mai mulţumit, dar să-şi vadă de treburile lui şi să nu deie pe la birourile întreprinderii decât în ziua când trebuia să-şi încaseze competenţa.

Ai fost recomandat de către decanat Ministerului Muncii să funcţionezi ca profesor suplinitor la şcoala de pe strada Ferentari, unde seara, între orele cinci şi nouă, se predau cursuri la nişte bieţi ucenici. Bun şi milos cum eşti din fire şi solidar întotdeauna cu cei năpăstuiţi, cu cei umiliţi şi dispreţuiţi, exploataţi cu o metodă şi ştiinţă foarte temeinic fondate, te-ai ataşat atât de mult de acei elevi ai înserării, încât ţi-a ieşit vorbă cum că ai fi bolşevic.

Acea vorbă şi acea bănuială a devenit adevăr învederat într-o seară când ucenicii, retrăgându-se fiecare în câte un colţ al coridorului, au dat să-şi servească cina.

Domnul director al şcolii, Ionescu se chema, om gospodar şi grijuliu faţă de ordinea şi buna întreţinere a localului, dar din cale-afară de dur – şi nu era directorul cursurilor pe care le urmau ucenicii, el era directorul titular al instituţiei, ucenicii împreună cu profesorii lor fiind oaspeţi –, arătându-se ca din iad din apartamentul pe care-l ocupa în corpul clădirii, morfotind încă din gură nu ştiu ce dumicat, văzându-i pe ucenici că servesc masa pe coridor, din sufertaşe, unde nu s-a năpustit peste ei cu pumnii şi cu picioarele, înjurând şi fulgerând cu scuipaţi şi împroşcături de mâncare, şi înghesuindu-i pe toţi grămadă în closet: „Navă cină, derbedeilor, aici să staţi şi să mâncaţi". Nu-i de crezut, dar aşa a fost, aşa a spus, iar tu, ivindu-te în uşa cancelariei şi văzând isprava domnului Ionescu, te-ai repezit asupra lui, oricât de namilă şi de fioros era, i-ai pus mâna-n grumaz şi... nu l-ai izbit, aşa cum bine ar fi meritat, ci l-ai tratat de imbecil, nemernic şi brută, la care afront el a răspuns cu urlete răguşite, cu înfricoşare şi furie clocotitoare: „bolşeviculeee!... bolşeviculeee! derbedeu bolşevic! las' că te-nvăţ eu minte!"

De-abia te-ai abţinut să nu-i sfărâmi căpăţâna de pereţi.

A doua zi a zburat spre minister – Ministerul Muncii – unde s-a plâns că un bolşevic foarte periculos s-a strecurat prin nu se ştie ce tertipuri

viclene la şcoala de pe Ferentari de sub egida onor ministerului, printre ucenicii curaţi şi nevinovaţi şi le sminteşte conştiinţa şi le-o înstrăinează de adevărata educaţie, otrăvindu-i cu idei comuniste. Trebuie dat afară imediat şi arestat...

De dat afară n-ai fost dat, ţi-ai luat singur tălpăşiţa în urma celor întâmplate, căci domnul Ionescu, ambiţios şi tenace în ambiţiile sale, dacă a văzut că onor. minister nu i-a dat satisfacţie (cum naiba să-i deie, când % acolo, inspector general peste învăţământul muncitoresc, era bunul şi înaltul la statură şi la suflet, fostul tău profesor de limba română, cu şase ani în urmă, la liceul din Grebena, Grecia, Petre Gherman, care, când a auzit plângerile şi recomandările lui Ionescu, a surâs în felul său înţelept, l-a privit pe sub gene semnificativ şi n-a luat nici o măsură pedepsitoare asupra ta – cum s-o fi luat când intuise perfect adevărul –, iar pe tine te iubea şi-ţi cunoştea firea!), a apelat la poliţie, iar aceasta, cu discernământul ei ireproşabil, vigilentă şi promptă în intervenţii, totdeauna, i-a dat ascultare şi-a decis să ţi se aplice deocamdată o anumită lecţie, apoi să fii ţinut sub strictă supraveghere.

Între timp – căci un necaz nu vine totdeauna singur, iar dracul nu se mulţumeşte cu una cu două fără voia ta, dar datorită firii tale, care nu se poate stăpâni atunci când lucrurile la care ţine, pe care le iubeşte – şi de data asta despre cele pe care le iubeai era vorba – sunt sluţite, ai făcut ferfeliţă, la un seminar condus de marele tău profesor Tudor Podgoru, un fel de coreferat pe care l-a susţinut – dracul a pus-o – o studentă de un blond de Trapezund, cu ochii de culoarea scaieţilor şi părul ca iarba de pe stepă, trupeşă şi cu aer de încrezută.

Nu eşti misogin – ferească Domnul, dimpotrivă – dar coreferatul era atâta de prost şi îmbrăcat în nişte haine verbale de-o stridenţă şi-o aroganţă caragialescă, încât era cu neputinţă să faci vreo concesie, şi l-ai atacat în felul tău nemilos şi spectacular, spre satisfacţia nu atât a colegilor tăi, cât a colegelor ei şi a Profesorului.

Iar sărmana studentă, cu ochii de culoarea scaieţilor pustii şi părul ca iarba stepelor, era, fără s-o ştii, fata lui domnu' Ionescu. Îţi dai seama cât de îndreptăţit era el să te trateze de bandit, de bolşevic, de ins periculos pentru buna educare a ucenicilor...

N-au trecut, deci, de la incidentele mai sus amintite, decât vreo zece zile, când tu ţi-ai primit răsplata nesăbuinţelor tale, aşa cum bine o meritai.

Era în ziua primirii salariului. După ce ţi-ai încasat salariul – pe la orele nouă seara, când se terminau cursurile pentru ucenici – te-ai abătut la bodega „Mititeii săltăreţi”, unde te-ai omenit cu o fleică şi jumate tulburel, apoi te-ai înfiinţat în staţia de tramvai. Ningea. Tulburelul împreunat cu proteinele îţi tulbura frumos stihia şi nu te-ai fi dus la cămin într-o atare stare de spirit...

Te-ai suit în tramvai. Erai îmbrăcat – aduţi aminte – într-un jerseu de culoare vişinie, cu gulerul împletit până de jur-împrejurul gâtului.

Admirabilul jerseu ţi-l croşetase Lydia, buna şi minunata ta colegă, cea care te-a iubit, iar tu te prefăceai că nu înţelegi iubirea ei pentru tine, din orgoliu, pentru că era fată bogată, mai era şi nemţoaică pe deasupra şi te temeai să nu ajungi cumva într-o stare de înjosire, de umilinţă.

Peste jerseul Lydiei purtai un veston bleu. Deşi era decembrie, peste veston nu purtai pardesiu ori palton. Nu aveai, iar jerseul Lydiei îţi ţinea de cald... era aşa de bine-n el, ca-n surâsul ei generos. Capul îţi era acoperit doar de chica neagră, răvăşită de talazuri.

În staţie ai observat staturile a doi poliţeri.

S-au suit şi ei în tramvai, odată cu tine. Tramvaiul porneşte. Ningea.

Te simţeai bine. O stare de euforie ca aceea care premerge de obicei unei nenorociri te stăpânea. Chiar şi muribunzii, se zice, trec printr-o asemenea stare de fericire înainte de a-şi da duhul.

Unul dintre polismani se înfăţişează înaintea ta şi-ţi cere legitimaţia. Scoţi carnetul de student şi i-l arăţi. El îl smulge din mâna ta, energic, şi-l vâră în buzunarul propriu, poruncindu-ţi, totodată, să te dai jos, smucindu-te chiar de la locul tău. Te-ai dus după el, nu atât pentru că îţi poruncise – erai, şi mi se pare că încă eşti refractar la porunci –, ci pentru că cereai un lucru care era al tău: carnetul, legitimaţia, pe tine însuţi oarecum.

Implori pe un colonel care-şi ducea nevasta de braţ să intervină şi să-i ordone domnului sergent de stradă să-ţi restituie carnetul. Colonelul nici nu s-a uitat la tine măcar, continua să-şi strângă lângă dânsul cu mare tandreţe soţia. Epoleţii şi egretele erau ninse şi acel amănunt te-a impresionat.

Tramvaiul a zornăit, a pornit din loc şi s-a depărtat în noaptea peste care ningea. Tu, singur între ei, iar ei, fără nici un cuvânt, fără nici o întârziere ori ezitare, au pornit a-ţi căra la pumni peste faţă.

Îţi pierise vederea. Pe dinaintea ochilor tăi treceau fulgere şi

scânteieri după fiecare bufnitură. Printre fulgii care cădeau, scânteierile luau forma acelor mişcări pe care le face curentul electric în descărcare. Şi nu ziceau nimic, numai dădeau.

Îţi pierise nu numai vederea, dar şi glasul, deoarece pumnii lor mari, grei nimereau nu numai în ochi, ci şi în gură.

Atâta doar ai auzit spunând sub cotropirea pumnilor: „Vii de la şedinţă, ai? de la celulă, banditule! Şi porţi pulover roşu! Na, pulover roşu, na celulă, na şedinţă", iar tu, sărmane, veneai de la şcoală, nu de la şedinţe, de la bodegă şi nu de la celulă, şi purtai jerseul făcut de mâinile şi sufletul Lydiei, de culoare vişinie, şi nu pulover roşu. Ningea; apoi unul a luat-o la stânga, în noaptea ninsă, iar celălalt, apucându-te zdravăn de braţ, te-a târât după el, la dreapta, pe nişte străzi tăcute, întunecate, ninse.

„Asta a fost numai un mizilic. Ai să vezi tu ce te-aşteaptă în beci, la noi", zice el, târându-te după dânsul. De la un timp nu a trebuit să te târască, te duceai singur, ca un miel mănar.

Ca din neunde, ca un fel de alcătuire a zăpezii sau a nopţii, apare lângă voi o femeie. Strânsă-n fotă, faţa îmbrobodită, cu opinci în picioare şi cu o traistă după umăr. Te-ai speriat de arătarea aceea mai mult decât de sălbăticia puternicelor lichele care te-au bătut. „N-o fi cumva duhul mamei, ţi-ai zis în gând, care vine, trimis de îngerul meu păzitor, să mă apere, să mă scoată din mâna acestui gâde tembel?!"

„Fă-ţi milă, maică, a început a se ruga femeia, lasă-l să se ducă, nu-l bate, că-i păcat... că şi tu poate ai copii... Fie-ţi milă, fii om..."

Dar gealatul biruitor nu se lăsa înduplecat, ci, după ce s-a răstit la nemernica de ţărancă, te-a smucit după el cu şi mai multă îndârjire.

Tu simţeai însă cum în ponoarele şi albiile îndepărtate ale sângelui tău se arăta încet, înfricoşător, umbra străbunului, întunecată, grea, urcând într-o mută, neagră legănare înspre tine, înspre clipa aceea...

Se năştea în mintea ta un gând viclean. Ai pus mâna-n buzunarul unde-ţi stăteau banii, ai scos cinci sutare, ai întins mâna cu cinci sutarele către el, zicând: „Uite ce! Ai greşit. Eu te iert. Decât să mă cari după tine inutil, ia-ţi mai bine banii ăştia, du-te şi-ţi petrece şi dă-mi drumul, căci am cursuri mâine, iar dacă mă duc la Maimuca – acesta era şeful Siguranţei – care îmi este puţin rudă – minţeam, îmi era numai compatriot, adică aromân – nu va fi bine de tine. Te rog, primeşte, nu mi-o lua în nume de rău şi dă-mi drumul. Zău, e mai bine aşa, buletinul

rămâne la dumneata".

Omul s-a uitat pieziş la mâna ta, a observat că nu erau puţini banii, a ezitat politicos câteva secunde – tu te pregăteai, adică umbra aceea teribilă trezită-n sângele tău –, apoi a întins propria-i mână să apuce darul. Dar în acea clipă, ochii lui, atenţi la frumoasa ofertă, au fost fulgeraţi adânc de cele două degete egale ale tale de la mâna stângă, arătătorul şi mijlociul, iar în următoarele fracţiuni de secundă, cum el îşi pierduse vederea şi era uluit de ceea ce se întâmplase, i-ai telefonat două croşeuri şi-o directă, apoi un upercut – şi-i potriveai după plac bărbia, căci el era amorţit după muşcătura degetelor –, l-ai răsturnat pe spate, la pământ, ca pe o grindă. Umbra ta îndemna să-i aplici un pumn direct în grumaz, dar n-ai ascultat de îndemnul ei, căci o astfel de lovitură i-ar fi strivit beregata şi-ar fi murit sufocat. L-ai fi avut pe conştiinţă şi-ar fi fost o grea şi nemeritată povară; i-ai aplicat, în schimb, o talpă-n plex. I-ai smuls din buzunar carnetul tău de student şi te-ai făcut nevăzut prin noaptea peste care ningea încă, până ce ai ajuns acasă.

Când ai intrat în spălător şi te-ai uitat în oglindă, nu te-ai mai recunoscut. Erai numai umflături şi vânătăi. Ai avut impresia că nu eşti om, ci arătarea unui şarpe mare, negru, cu capul strivit, care aşteaptă asfinţitul soarelui ca să poată muri, zvârcolindu-se încă.

Ai stat zile-ntregi sub pătură, fără să-ţi arăţi faţa la colegi. Ei credeau că te-a lovit umbra neagră.

După ce ţi-ai revenit, te-ai gândit să mergi să faci plângere la rectorat, la rectorul Horia Hulubei, savant egal în merite şi vrednicie cu toţi cei celebri ai Occidentului, unul dintre cei care a descoperit nu numai un nou corp, o nouă substanţă cosmică, *moldavium,* dar şi formula de captare şi declanşare a energiei atomice. Dar cum meritele sunt ale acelora care deţin şi puterea, n-a fost canonizat printre celebrităţi, Cum, din aceleaşi motive, alţii au fost canonizaţi ca sfinţi – greci, italieni, francezi, spanioli, ruşi, irlandezi etc., pentru că ei deţineau puterea asupra bisericii şi sigiliile ei, dar nici un valah, deşi vocaţia suferinţei, a omeniei şi-a sacrificiului este dată în egală măsură, dacă nu într-una şi mai mare, lui, ca şi altora.

Luptase pe baricade, în calitate de revoluţionar, la Moscova, când era tânăr, iar acum, sub dictatura mareşalului Antonescu, ajunsese rector. Era un moldovean înalt, zdravăn şi frumos, în ciuda vârstei înaintate, şi fuma din două ţigări „Plugare" deodată aprinse. (Odată l-ai întrebat,

mergând alături de el – ce onoare! – despre efectele unei bombe atomice. Ţi-a răspuns: „Nu-i glumă, dragul meu. Dacă cei care lucrează în laboratoarele atomice ar face o greşeală, planeta poate zbura în aer.")

Nu m-am dus cu plângerea la el, dar nici la Şcoala de pe Ferentari n-am mai călcat.

Nu l-ai lăsat nerăsplătit nici pe Ionescu pentru felul în care înţelegea să facă educaţia ucenicilor, ca şi pentru iscusinţa cu care a lucrat împotriva ta, căci după 23 August, întors de pe front, ai scris şi publicat în revista „Gândul nostru" un foarte nostim articol despre zilele petrecute de tine la şcoala de ucenici şi, mai ales, despre felul „părintesc" în care se purta Ionescul cu elevii de la cursurile serale, înghesuindu-i din pumni şi sudălmi ca să-şi servească săraca lor cină în closet, încât el alerga de la un for la altul, ca să se apere, să arate că niciodată nu se întâmplase aşa ceva – şi nici nu prea era de crezut că s-ar fi întâmplat –, că cele scrise de un necunoscut sunt scorneli şi calomnii la adresa unui om care a înţeles să facă apostolat; s-a dus din nou la profesorul tău Petre Gherman, de la Ministerul Muncii, să-l roage să intervină pe lângă tine să nu-i nenoroceşti familia, că tu ai fi un pizmaş care se răzbună pe dânsul că ţi-a refuzat mâna fetei lui, atunci când ai fi cerut-o...

L-ai răsplătit, da, dar nu l-ai şi pedepsit, deoarece el, cunoscându-şi trecutul, dar şi interesele prezentului, era deja înscris în partidul proletarilor şi de-acolo s-a apărat aşa de bine, încât lovitura ta a mers în vânt.

Norocul tău a fost că şi tu figurai într-un fel de partid de stânga, Partidul socialist ţărănesc al profesorului Mirandola – de-abia târziu ţi-ai dat seama cât de caraghios erai într-un partid şi mai caraghios decât tine şi în felul acesta ai rămas nepedepsit pentru îndrăzneala ta, altminteri...

Cu atâta te-ai ales din temporara activitate de profesor de gimnastică la şcoala de pe Ferentari, căci la ore numai ceea ce se cerea să faci nu făceai, ci cu totul altceva, de ţi-a ieşit vorba că ai fi făcând – profitând de naivitatea şi candoarea ucenicilor – propagandă de bolşevic. Adunai pe băieţi în curte, îi aliniai frumos şi ordonai: „Drepţi!... Mâine are să ningă, băieţi... Pe loc repaus!" Şi rămânând ei aşa în poziţie de pe loc repaus, le torăiai te miri ce istorii şi poveşti şi le recitai, cu faţa pierdută-n văzduhuri, versuri, iar ei te ascultau cu frumoasă şi mare uimire.

Şi băieţii te iubeau, aşa cum te-au iubit şi mai târziu, în scurtissima ta carieră de profesor, ceilalţi elevi.

„Atenţiuneee! Drepţi!... Mâine are să ningă, băieţi... Pe loc repaus!" Iar după aceea: *Te-am ridicat pe-o coastă cu izvoare / Şi-mprejnuindu-ţi liniştea cu aştri, / Te las albind prin pomi din depărtare, / Cuib fermecat ca de cocori albaştri...* după care urma povestea cu prinţul fericit, cu ofiţerul roman căzut prizonier la epiroţi, cu privighetoarea şi trandafirul. Apoi: *Mult iscusita vremii slovă / Nu spune clipa milostivă / Ce ne-anfrăţit pe veci necazul /Şi veselia deopotrivă...* etc., etc.

Cam aşa făceai tu, nesăbuitule, educaţie comunistă ucenicilor daţi în grija domnilor Ioneşti...

*

Dar să ne întoarcem la punctul de unde am divagat în paranteze şi ocoluri.

Descindeai deci în capitală cu pofte nemăsurate: voiai să afli, în sfârşit, de la profesorii cei mari de la universitate, ceea ce nu ţi-au putut da bieţii dascăli din liceu; din bibliotecile metropolei ceea ce nu erau în stare modestele biblioteci de provincie.

Sau totul sau nimic. Erai stăpânit de sentimentul că trebuie să cucereşti şi să stăpâneşti lumea toată, universul, să cunoşti şi să afli chiar şi ceea ce se ascunde dincolo de el, să te umpli, precum infinitul însuşi, de infinitatea Divinităţii. Inima ta era un ocean delirând sub înstelări, pustie, iar mintea, un deşert încremenit într-o aridă extază înspre aceleaşi înălţimi înstelate şi îndepărtate.

Clocoteai ca un vulcan şi aruncai focul dinlăuntrul fiinţei tale în erupţii teribile, magme incandescente, peste pustia lumii din jurul tău, nu arareori făcând victime printre cei – cele – care se ataşau de tine şi te iubeau, pentru că reuşeai să creezi, pe o rază mare, un teritoriu magnetic atâta de puternic prin torenţii de lavă care se revărsau afară din abisurile din tine, încât cel, cea care erau prinşi acolo nu mai scăpau teferi, decât după ce plăteau tributul dureros al întâmplării funeste de a te fi cunoscut.

Te cuibăriseşi într-un fel de nişă, un soi de celulă ori debara, în care se intra câineşte, dintr-o curte supraaglomerată de butoaie cu fructe glasate şi grămezi de alte fructe neglasate încă, dar care-şi aşteptau rândul într-o dezolantă resemnare: mere, pere, pepeni, harbuji etc. Curtea era

proprietatea lui nenea Gheorghe, rudenie după bunica şi om fără carte, dar care mărunţea şi vâra în buzunarul mic de la pantaloni pe toţi diplomaţii, funcţionarii şi doctorii docenţi prin destoinicia, gândirea sobră şi utilă şi prin mărinimia sufletului său. Te înfruptai după bunu-ţi plac din minunăţiile din butoaie, dar, mai cu deosebire, din buzele Olguţei, tânăra vânzătoare, cu pielea trupului amăruie, de culoarea conopidei, cu ochii mari, verzui şi mereu năpădiţi în zările lor crepusculare de nu ştiu ce boare dureroasă; care se strecura, zburând ca rândunica agitată ce caută cuibul de anul trecut, în culcuşul tău, direct în braţele tale.

Vanitos şi închipuit, dorind să arăţi oamenilor că eşti ceea ce ai fi vrut să fii, dar nu erai, te dădeai în spectacol, făceai pe grozavul. Aşteptând-o pe Olguţa, desfăşurai pe jos reviste, lăsai deschise pe pat cărţi – pe care nu le citeai, căci o aşteptai întins leneş pe aşternut, cu pălmile sub ceafă –, dar, când simţeai că se apropie clipa sosirii acelei ciudate păsări migratoare, te repezeai asupra revistelor şi asupra cărţilor, prefăcându-te că iscodeşti febril, scufundat în lumea lor misterioasă, când, de fapt, aşteptai să vină şi să-ţi sară de gât şi să te sărute, apoi să plângă, căci întotdeauna, în timp ce se aduna la pieptul tău şi fremăta şi te săruta, plângea. Am înţeles, mai târziu, prin luna lui februarie, de ce Olguţa dorea atât de mult să fie sărutată, de ce fremăta înfricoşată în braţele tale şi de ce plângea, de ce îndată ce-ţi întâlnea privirea ochii i se umezeau adânc... în acea zi ursuză de februarie – n-ar mai fi răbdat-o calendarul – Olguţa a murit de tuberculoză galopantă.

Ai remuşcări şi te doare, şi aşa are să te doară până la moarte, căci, după ce ai intrat la facultate şi te-ai instalat în cămin şi te-ai pricopsit, treceai tot mai rar: pe la fostul tău domiciliu şi te arătai tot mai serios înaintea ei, care, atunci când apăreai i se luminau cu lacrimi privirile, se pierdea de bucurie, şi scăpa pe jos tava cu pahare şi farfurioarele cu prăjituri. Ruşinată şi disperată – nici nu te îndurai s-o ajuţi în vreun fel, nemernicule! –, se refugia, tot trăgând cu ochiul după tine, panicată, se ascundea cine ştie unde, şi acolo plângea cu amar, aşteptând, având impresia că mâna ta se coboară asupra umerilor ei a mângâiere, că apoi o întorci cu faţa spre tine şi îi săruţi ochii, obrajii, buzele năpădite de lacrimi.

Ai rămas ultimul în cimitir, retras în umbră, singur de tot, şi te-ai strecurat apoi ca furul, vinovat, până la mormântul ei şi-ai depus peste el

o floare, peste celelalte flori, apoi ai plâns rătăcind pe cărări bătute de lapoviţă.

Vezi, de abia târziu ţi-ai dat seama că numai după ce nu mai sunt fiinţele care te-au iubit şi-au crezut în tine, ai înţeles cum anume trebuia să te porţi cu ele. Acuma taci, ascultă cum rod adânc în tine căinţele ca nişte cârtiţe şi-aşteaptă o nouă reîncarnare, cine ştie când şi-n ce pământ, a ta şi-a ei deodată, ca să-ţi răscumperi rana ce i-ai pricinuit-o şi pe care a dus-o cu ea şi-n moarte. Du-te la mormântul ei şi-ai să vezi cum din ea, din rana aceea deschisă de tine în inima ei făr' de prihană, a crescut o floare roşie, ce nu se scutură nicidecum, nici iarna – ba parcă atunci arde mai intens – şi despre care se spune că uneori, noaptea târziu, picură lacrimi din petalele ei. Şi nu este nici trandafir, nici garoafă, nici bujor, nici dalie şi nici măcar floare de mac, ci o floare ce nu poartă nici un nume.

Nenea Gheorghe, bravul şi înţeleptul tău unchi, cel care a ajuns, dintr-un copilandru fără ştire de carte pripăşit la vârsta de 15 ani în Bucureşti de prin coclaurile Tauriei, unul dintre cei mai bogaţi oameni ai acelei capitale, cu douăzeci de cofetării, fabrică de ciocolată, restaurante pe ţărmul mării, moşii în judeţul Prahova, fermă lângă Bucureşti, cu seif personal la tezaurul băncii naţionale şi care avea în plan să deschidă în fiecare comună din România câte o cofetărie, ca să deprindă pe tineri cu purtări şi obiceiuri civilizate şi să-i abată de la cârciumi, să vină cu fetele la cofetărie, acolo să înveţe cum anume să apuce linguriţa, cum anume să zâmbească şi să curteze pe fata încântată de ambianţă şi de partener, deci să facă din cofetărie – unde nu s-ar fi fumat, nici băuturi alcoolice nu s-ar fi consumat – un bun loc de educaţie a oamenilor, te îndemna să te înscrii la medicină, căci, zicea tot el: ce poate fi mai sănătos, mai util, mai sigur decât cariera de medic? Oriunde te-ar arunca soarta, tot bine îţi va fi, tot bine vei face.

Gândul de a te înscrie la medicină te-a păscut şi pe tine, dar într-un alt fel, mai original, mai romantic: voi studia medicina, îţi ziceai, paralel cu aceasta voi studia şi teologia şi filosofia, ca să pot asista pe bieţii oameni în suferinţă nu numai cu tratamente medicamentoase, ci şi cu o vorbă frumoasă, din inimă şi cu înţelepciune meşterită, spusă bolnavului, cu atât mai necesar cu cât bolnavul nu ar mai fi avut nici o şansă de scăpare, iar tu n-ai mai fi avut nici un medicament ca să-i mai administrezi.

Voi studia medicina, îţi ziceai, voi studia şi filosofia laolaltă cu teologia

– aceasta din urmă este filosofia cea mai la îndemâna oricui –, chit că teologia ţi se părea o disciplină ridicolă, scormonitoare de poveşti pentru copii, aducătoare de beneficii şi trai bun unor actori cu tichii, işlicuri, camilafuri şi anterie, şi mă voi face misionar. Mă voi duce să profesez acolo unde suferinţa va fi mai crâncenă, între leproşi, între dezrădăcinaţii şi părăsiţii acestei lumi, în Africa Centrală, în centrul Australiei, în Ţara de Foc ori la izvoarele Amazoanelor, să lovesc drept în cap Răul, să-l lovesc şi să-l usuc acolo unde îi stă rădăcina.

Ce altceva mai nobil, mai înălţător, mai de sfidare a Satanei decât această menire?

Sau, zicea şi te îndemna tot nenea Gheorghe, fă-te avocat. Ţi se deschid perspective de afirmare în viaţă... Poţi să ajungi chiar ministru. (Recomandarea aceasta o făcea nenea Gheorghe nu fără o licărire de ironie.)

La facultatea de drept în nici un caz, îţi ziceai. Tu n-ai fi putut apăra decât cauze drepte şi la modul cinstit şi, în felul acesta, ai fi ajuns de râsul lumii şi-al colegilor tăi, mai ageri la minte decât tine.

A, judecător, da! N-ai făcut nici o greşeală. Ai un simţ al justiţiei cumplit, incoruptibil, dublat de un curaj şi-o fermitate de oţel.

Teribil apărător ai dreptăţii ai fi fost! Te cunosc bine, mai eşti născut şi în zodia Scorpionului...

Da, îţi răspundeai tot tu, dar să mă fi născut în Anglia, într-o lume liberă, unde justiţia stă deasupra politicii, nu aici: răspântie a Asiei, Balcanilor şi Europei, unde nu eşti nici una, nici alta, nici cealaltă, ci doar ce-i mai rău din fiecare din cele trei rele care te-nconjoară. Aici, cel mai bine, mai bine chiar decât avocat, este să te pui în slujba celui de la putere şi să te faci procuror...

Phuuaa!... Mai odios decât a fi cel mai acefal călău, pentru că de fapt eşti tartorul călăilor, arhiereul lor.

Dar dorinţa ta ascunsă era să afli, să ştii, să cunoşti totul, iar din această cunoaştere până la capătul capătului să-ţi faci apoi o filosofie a vieţii, o înţelepciune a ei pe care s-o dăruieşti tuturora, spre fericirea – atâta câtă este permisă şi nu în orice fel înţeleasă, şi numai după ce cunoşti totul – universală, căci dacă fericirea este a ta cu adevărat, ea este atunci, fără doar şi poate şi a celorlalţi, dar dacă este neadevărată, şi cazuri avem, slavă domnului, berechet, atunci ea se arată a fi urâciune şi pacoste, tuturora.

Filosofia! filosofia! filosofia! striga în adâncul fiinţei tale eul tău luciferic şi faustic la acea vârstă faustică şi luciferică. Şi te-ai decis să te înscrii la filosofie, la filosofie şi litere totodată, ca să nu rupi legătura cu limba română, cu săgetător de frumoasa ei poezie, cu ceea ce tu considerai că este religia care te leagă de acest pământ, icoana la care ai jurat să te închini şi să nu-ţi trădezi legământul.

Filosofia, în care iubirea şi înţelepciunea, îmbinându-se înălţător, împlinesc cunoaşterea şi cuceresc fericirea. Ea va răspunde tuturor întrebărilor care răvăşesc şi chinuiesc sufletul tău, ea îţi va da pacea, mulţumirea şi odihna, sublima odihnă spirituală. De la profesori vei afla îndrumare şi dreaptă călăuzire. Te vei face după aceea profesor şi vei îndruma şi călăuzi întru cunoaştere şi înţelepciune pe elevii tăi. După ce vor cunoaşte întreagă taina acestei lumi, vor deprinde în mod necesar şi marile virtuţi ale vieţii, care nu sunt altceva decât traducerea în practică a cunoaşterii.

Aşa încât, în ziua de 1 octombrie, te-ai dus să te supui la examenul de admitere la Facultatea de Filosofie şi Litere. Vedem noi mai târziu, îţi ziceai în gând, poate că după ce terminăm filosofia ne apucăm şi de medicină, dar acolo, la medicină, nu trebuie decât memorie şi muncă, vreo altă facultate a minţii nefiind neapărat trebuitoare, or pe tine te pedepsise ursita cu alte cele: fantezie, putere de gândire, mai cu seamă te-a înzestrat cu patimă.

Când ai intrat, prin poarta aulic boltită, în holul de marmoră al Universităţii, ai crescut brusc în statură, te-a cuprins un sentiment de importanţă elevată şi-ai avut pentru prima oară senzaţia că eşti un cuceritor, că ai intrat cu armatele tale biruitoare în nu ştiu ce cetate cu nume glorios. Astfel cred că s-a simţit şi Alexandru, zvânturatul tău sindrom străbun, atunci când a intrat în Atena, în Teba, în Babilon.

O, de m-ar vedea acum biata mamă, îţi spuneai cu înduioşată superbie. Stoluri de studente treceau pe lângă tine. Fremătătoare ca nişte flamuri erau sufletele lor! dar tu înaintai spre un ştiai care anume ţintă, dar iluminat tot şi transportat în alte sfere. Cine era ca tine! Părea firesc ca un altul, băiat de familie înstărită, cu tradiţii intelectuale, să treacă pragul Universităţii pentru a se înscrie la cursuri, dar a se înfăţişa un descendent direct din păstori şi haiduci, şi direct dintr-o familie mai mult decât săracă şi pustiită de lume într-o comună din coclaurii Tauriei, aceasta era nu un lucru firesc, ci o minune. Şi-o meritată îndreptăţire,

deci, la a te simţi mândru, în graţia Celui de Sus.

Ai urcat spre amfiteatru unde urma să aibă loc examenul scris, de admitere în facultate, cu atâta demnitate şi măreţie, de parcă tu ai fi fost Profesorul, Decanul, Rectorul şi nu un oarecare candidat ca mulţi alţii.

În amfiteatru, ai ocupat loc într-o bancă, întâmplător sau atras, lângă Lydia, ai cărei ochi, cu marginile mereu umede, străluceau ca nişte ocniţe mărgelate.

Aici, sub aceste bolţi, toate întrebările câte îţi asaltează necontenit mintea îşi vor afla răspunsul odihnitor, tot frământul inimii tale şi toate neliniştile şi sfâşierile sufletului tău îşi vor găsi pacea şi împăcarea. Lumea toată va sta într-o bună zi la picioarele tale, sub ochii tăi de cuceritor, adunată în câteva formule, axiome, postulate, definiţii şi concluzii, însuşi Creatorul ei va fi adunat şi El într-o zicere oarecare aforistic sau apodictic formulată, întâi analitică apoi definitiv sintetică. Aşa îţi vorbeai în taină, cu o superb de naivă şi frumos de jalnică prostie. Lydia, auzindu-ţi parcă gândurile, pentru că femeile, mai cu seamă cele care ştiu să iubească, aud şi ceea ce urechile nu pot auzi, aud şi mişcările mute ale sufletului, nu numai cele zgomotoase dinafară, a răsucit capul clătinându-şi pletele blonde şi te-a privit îndelung, compătimitor din ochii aceia mărginiţi de lacrimi discrete. N-ai priceput nimic, ai răspuns cu privire vagă, fixă, tâmpă, la care răspuns ea a surâs mai drăgălaş, mai compătimitor, mai că te-ar fi sărutat.

S-a deschis o uşiţă şi prin ea, aplecându-se ca pentru o umilinţă, s-a strecurat în amfiteatru, la catedră, un om îmbrăcat în negru, monahal aproape. Aplecarea alungită prin care s-a petrecut înăuntrul amfiteatrului, pe sub uşiţa aceea misterioasă, parcă de mănăstire, te-a înfricoşat.

A apucat între degetele de culoarea varului o cretă lungă – deget şi cretă formau o stranie osmoză – şi a scris pe tablă subiectul lucrării, rostindu-l şi cu vocea – voce înaltă, de muezin: *Marile despărţăminte ale psihologiei.* Cum dracu' poate fi împărţită lumea psihică, a fost prima ta reacţie, ea este una singură, unică şi indivizibilă? Cum dracu' poţi împărţi oceanul în mari, mici sau nu ştiu câte la număr împărţăminte?

Aceasta este o descoperire a ştiinţei, ţi-ai răspuns, şi-a celor care o predau de la catedră, ca să le fie mai uşor, atât lor cât şi celor care ascultă. Nu poţi face ştiinţă fără despărţăminte, aşa cum nu poţi conduce un popor fără ministere. Lydia iarăşi a fluturat buclele către tine sesizând

nuanţa ironică a gândurilor tale şi îi plăcea parcă.

I-ai răspuns, de data aceasta zâmbind la rându-ţi, gest care a încântat-o, şi, vrând să te sărute, a făcut acest lucru oferindu-ţi dintr-o cutiuţă, frumos ambalată, pe care scria „Bomboneria palatului", o pralină.

După ce-ai gustat pralina, pe-ndelete, ca şi cum ai fi gustat din buzele ei umede, cu o expresie de dulce scrâşnire, te-ai aşezat pe scris.

Da. Este vorba, i-ai şoptit, de sectorul volitiv, afectiv şi intelectiv.

Ea a dilatat a mirare ochii albaştri, umiditatea din zările lor accentuându-se tulburător, nu pentru că n-ar fi ştiut subiectul, cât pentru faptul că un provincial – căci se vedea că erai provincial – pronunţa cu emfază aceşti termeni savanţi. Înţelegând de data aceasta tu gândul ei, ai reluat într-un alt limbaj aserţiunea: zona actelor de voinţă, aceea a sentimentelor şi cea a gândirii.

— Nu te necăji să-mi explici, am înţeles, ştiu, a răspuns ea, cu grijă mare, ca nu cumva să te jignească, dar nu şi fără intenţia de a te tachina.

Întâi este impulsul afectiv pe care-l preia gândirea, îl transformă în idee, iar la urmă ideea este prelucrată de puterea de voinţă şi transformată în acţiune, tradusă-n practică: atelier, uzină, laborator, complexe tehnologice etc., a completat ea, completare pe care mai bine n-ar fi făcut-o, deoarece i-a dat un aer de savantă cam caraghioasă.

Examenul a fost uşor şi intrarea ta în facultate, sigură. Ceva mai greu, adică mai cu emoţii, a fost celălalt examen, pe care l-ai susţinut în numele altcuiva, un tânăr negustor armean care dorea să obţină şi un titlu universitar, de preferinţă dreptul în cazul negustorilor, şi chiar la drept te-ai prezentat şi-ai făcut o foarte frumoasă lucrare la latină şi istoria românilor, drept care tânărul comerciant armean nu numai că a ajuns să intre în facultate, dar a plătit apoi un chef care a durat trei zile şi trei nopţi, cu mâncăruri şi băuturi alese, servite în restaurantele din centru, acolo unde îşi petreceau diplomaţii, şi la care au participat noii tăi prieteni: doi ardeleni, Vasia şi Avesalom, şi un bucovinean, Aurelian Chirilă.

Atunci se intra oricum la o facultate – nu era greu, dacă reuşeai să treci de pragul excesiv de sever al bacalaureatului –, dar facultatea o terminai numai dacă erai vrednic de ea, şi după cine ştie câţi ani, şi te numeai atunci student bătrân. Audierea cursurilor era facultativă, dar examinarea era drastică. Puteai eşalona prezentarea la examen după cum îţi plăcea, să dai examene din anul întâi în anul patru ori cinci ori

zece, dar promovarea lor se făcea numai dacă stăpâneai temeinic materia, altminterea picai, chiar dacă erai fiu de prim-ministru, căci, pe atunci, un profesor-şef de catedră era mult mai tare decât primul ministru, în orice caz mai sigur pe materia pe care o preda decât premierul în funcţia pe care o presta, şi aceasta temporar, căci profesorul avea mândrie şi demnitate, iar constituţia ţării se aplică tuturora, inclusiv celor ce o păzeau sau îngrijeau de aplicarea legilor ei, mai cu seamă acelora!

Adu-ţi aminte de incidentul pe care l-ai avut tu însuţi pe când urmai orele practice la seminarul pedagogic, cu elevul din clasa a şaptea, fiul unui ministru, al nu importă cărui minister…

Profesorul titular al catedrei de filosofie de la liceul „Titu Maiorescu", supranumit Seminar Pedagogic, era Virgil Bogdan, fiul criticului literar Bogdan Duică, om minunat acel Virgil, cunoscător al lui Hegel, mult deasupra tuturor celorlalţi exegeţi. Era un adevărat filosof. Şi cât de minunat ştia să vă vorbească, adunându-vă precum cloşca puii în jurul lui, studente şi studenţi laolaltă, despre poezia lui Paul Valéry, în mod strălucit despre *Cimitirul marin*.

Într-o zi, trebuind să meargă la minister, unde era chemat pentru nu ştiu ce treabă, te-a rugat pe tine, care aveai niţică experienţă de profesor, să ţii ora de logică, la clasa a VII-a. Era o clasă formată din copii de bogătaşi, printre care se rătăciseră şi câţiva fii de funcţionari modeşti, mai toţi premianţi. Coleg cu ei era şi unul S., al cărui părinte era ministru.

Acest elev S., bine făcut, învelit în plăpumioare de grăsime fină, cu obrajii roşcovani, arogant, impertinent şi plin de energie, stăpânit necontenit de o nestăvilită dorinţă de a se distra pe seama altora, era teroarea candidaţilor la orele practice de la catedra domnului Virgil Bogdan.

Se deda la tot felul de strâmbături şi scălâmbăieli, lansa şuierături printre buzele întredeschise abia, păstrând pe faţă un aer de solemnă seriozitate – amănunt care-l făcea şi mai hilar –, lega cu sfoara nişte cutii de cremă de pantofi pe sub bancă, iar după aceea, privind ţintă în ochii candidatului sau a candidatei mai ales, ca şi cum ar fi fost extrem de interesat de lecţia pe care aceia încercau s-o explice, lovea cu vârful ghetelor de lac în cutiile de sub bancă, făcând un zgomot asemănător tălăngilor.

Colegii tăi, colegele, mai cu seamă, erau îngrozite când le venea rândul

să-şi ţină lecţia de practică. Bineînţeles, nu la toţi profesorii îndrăznea să se producă, ci doar la cei mai slabi de înger, cum era şi minunatul Virgil Bogdan.

Ai luat catalogul şi-ai suit la catedră, cu multă siguranţă. În fundul clasei, pe nişte banchete, ocupau loc colegii şi colegele tale, cam neliniştiţi de ceea ce se putea întâmpla. Întâi ai făcut o glumă ca să câştigi de partea ta clasa şi să ţi-o faci prietenă, apoi ai încercat să recapitulezi lecţia trecută, pe scurt.

Elevul S., care stătea în rândul doi de bănci, se uita fix în ochii tăi, foarte grav şi foarte concentrat la cele ce spuneai, iar cu vârful pantofilor agita pe sub bancă tălăngile.

— Domnule S., i te-ai adresat amical, scoţând din buzunar pachetul cu ţigări şi întinzându-l spre el; serveşte te rog o ţigară, mergi, te rog foarte frumos, afară, fumeaz-o liniştit – pe Dumnezeul meu că nu voi spune la nimeni nimic despre aceasta –, şi lasă-ne pe noi să ne vedem de lecţie. Poate că matale nu ai nevoie de explicaţiile mele, poate ai profesori plătiţi să-ţi vină acasă ca să te instruiască, şi încă ce profesori! nu ca mine... şi ca domnul Bogdan care m-a rugat să-l suplinesc, şi te rog să-i respecţi rugămintea pe care mi-a adresat-o...

El s-a ridicat din bancă, a scos tacticos, ca pe scenă, o ţigară din pachetul întins, a bătut-o peste unghie, a aşezat-o în colţul buzelor – colegii lui se amuzau, ai mei se simţeau cuprinşi de frică –, „şi-un foc, vă rog", a spus. Tu i-ai servit şi cutia de chibrituri, apoi el a părăsit clasa, păşind apăsat şi legănat.

A tras după el uşa, făcând o ultimă grimasă către colegii săi care, unii au zâmbit a râde, alţii nu.

Ai continuat predarea lecţiei. Totul mergea bine. Au trecut astfel vreo zece minute, când uşa se deschise încet, în spaţiul ei apare domnul elev S. care, foarte grav, se îndreaptă spre locul său în bancă.

Sărmanul! Tu te-ai coborât îndată de la catedră, i-ai ieşit înainte la jumătatea drumului de la uşă până unde trebuia să se strecoare la locul său şi l-ai întrebat liniştit: ...Dumneavoastră?!... Cine sunteţi, şi de ce nu bateţi în uşă înainte de a intra în clasă? Noi aici suntem la oră de curs, muncim.

El, drept răspuns, a aruncat capul peste spate şi-a dat să înainteze, trecând pe lângă tine, făcând din nou o grimasă... Dar faţa i-a rămas aşa fixată în acea grimasă, căci, fulgerător, s-a pomenit, fiul domnului

ministru, cu două perechi de pălmi aprig articulate, apoi s-a mai pomenit şi apucat de gulerul hainei şi aruncat afară din clasă. „Tembel şi putoare, crescut de servitoare", ai scrâşnit spre el, făcând şi-o rimă, şi-ai tras uşa la locul ei.

Trei dintre colegii lui S., toţi având nume de vechi familii de boieri români, au ieşit afară, urmându-l, solidari cu el. I-ai lăsat să-l urmeze. Te-ai uitat interogativ asupra clasei: „Vă rog, cine mai pofteşte să părăsească sala?..."

Elevii au rămas la locurile lor, iar tu ai continuat calm lecţia. În pauză, biroul domnului Gheorghiu, directorul liceului şi vrednic profesor de geografie, autor de manuale în această disciplina, se umpluse de tot felul de găi, ciori, coţofene, curci şi bibilici: mătuşi, bunici şi nănaşe ale elevului S., ca să protesteze. Bietul Gheorghiu, care mai era şi şchiop, nu ştia unde şi cum să scape de mânia dezlănţuită într-o gălăgie asurzitoare a gâlcevii ornitologice.

„Cum şi-a permis un bădăran, un sălbatic, un nemernic, un mişel, un nespălat să pălmuiască pe copilul nostru?", aceasta era nedumerirea şi revolta şi disperarea pe care o strigau într-o încâlceală aiuritoare mătuşile, madamele, bibilicile. Sărmanul Gheorghiu dădea din colţ în colţ, gata-gata să fie jumulit, ciugulit, scărmănat, sfâşiat.

„La domnul Praly, la domnul Praly, îndemna el păsăretul, dânsul este directorul Seminarului Pedagogic, nu eu. Eu sunt numai directorul liceului. Mergeţi la dânsul, pentru Dumnezeu!"

Domnul Virgil a venit la mine, palid, dar nu lipsit de zâmbetul său delicat, reverenţios, şi ţi-a spus: „Mare necaz mi-ai aruncat în cap, domnule, dar bine i-ai făcut pramatiei ăleia".

În cancelarie, profesorii, în majoritatea lor, mai cu seamă profesoarele, jubilau, sperioşii, însă, şi prudenţii tăceau şi se făceau că umblă prin cataloage.

La clasa a VII-a, ultima oră de limba italiană, cu domnul Deluvio, un tip brav, impunător şi cu piept şi abdomen cu adevărat diluvian – un fel de Lampedusa –, care, observând obrazul zebrat al elevului S., l-a întrebat ce s-a întâmplat. Colegii lui au răspuns că „un seminarist la scolpato duramente sotto la figura" (l-a pălmuit zdravăn peste faţă).

„Belissimo, belissimo", a dat răspuns prompt domnul Deluvio, şi-a deschis catalogul pentru examinări la lecţie.

„Domnule, ţi-ai pierdut anul acesta de seminar. Poţi să nu mai vii la

cursuri", ţi-a poruncit, roşu de mânie, domnul Praly, directorul Seminarului Pedagogic, după ce te-a poftit la dânsul în birou.

„Pentru ce motiv, domnule Profesor?" ceri tu lămurire.

„Pentru ca să te dezveţi a distribui pălmi la elevi".

„Numai dacă şi domnul elev S. îşi va pierde anul şcolar".

„Nu dumneata comanzi aici. Şi scoate mâna din buzunar când vorbeşti cu mine".

Avea dreptate.

„Poate că vreţi să iau şi poziţie de drepţi?"

„Vreau să pofteşti imediat afară şi să nu mai vii la cursuri".

Domnul Praly, conferenţiar foarte harnic, de altfel, avea virtuţi de om politic şi ştia cum anume se procedează...

Ai ieşit afară şi te-ai dus direct la minister. În cinci minute ai fost primit în audienţă de Ion Petra, Areopagitul, ministru la Departamentul educaţiei şi profesor de istoria filosofiei, prestându-şi cu punctualitate cursurile, chiar dacă ministru fiind.

„Care-i necazul, domnule?" te-a întrebat Areopagitul, cu intonaţia lui înalt vibratoare, de tragedian.

„Aşa şi-aşa..." ai explicat tu cazul.

Profesorul a format la telefon, chiar în faţa ta, un anume număr, a dat bineţile de rigoare, pe acelaşi ton sacerdotal, apoi: „Păi bine, colega, aşa educaţie faci matale copilului tău? Ce fel de demnitar eşti, dacă feciorul îşi face de cap şi-mi conturbă studenţii la Seminarul Pedagogic?" A urmat iarăşi o vorbă de bineţe, a aşezat receptorul în furcă, ţi-a întins mâna, ţi-a urat succes în cariera de profesor, îndemnându-te totodată să nu uiţi să scrii poezii, căci te îndeletniceai şi cu această naivă vanitate omenească.

Nu ai pierdut anul de seminar, nici tu, dar nici elevul S. nu l-a pierdut pe al său. Elevul S. a primit ceea ce i se cuvenea, seara, de la tatăl său, spre şi mai marea exasperare a orătăniilor cu lornioane. Maică-sa plângea, retrasă într-o cameră de-alături, când părintele administra lecţia de rigoare odraslei. Până la urmă toată lumea a fost mulţumită, numai mătuşile nici până astăzi nu.

Cu elevul acela ţi-a fost dat să te întâlneşti nu peste mulţi ani, undeva, pe ţărmul unui fluviu mare, la punctul de unde începea un fel de canal ce trebuia să facă legătura dintre marele fluviu şi marea mare neagră.

Vă amuzaţi în necazul vostru de-acuma, dar necaz nu fleac, de cele întâmplate atunci. „Bine mi-aţi făcut, zicea bietul S., izbind din târnăcop,

mi-aţi dat o lecţie – completată straşnic de taică-miu seara –; până la acea întâmplare eu nu ştiam că aş fi avut vreo obligaţie oarecare faţă de societate, ci numai ea îmi era datoare să-mi accepte toate capriciile... Ce bine-ar fi să ne aflăm acuma nu aici, ci la ora de logică, eu să vă necăjesc, dumneavoastră să vă arătaţi binevoitor faţă de mine, eu să mă obrăznicesc în continuare, iar dumneavoastră, scos din sărite să mă pălmuiţi. Colegii mei, unii, să se indigneze, colegele dumneavoastră să se bucure, apoi să mergem cu toţii la restaurantul „Siret", de pe Ştefan cel Mare, şi să ne petrecem laolaltă". Vă ofereaţi cuvinte de îmbărbătare în momente de cumpănă, vă ţineaţi uneori de braţ, rezimându-vă unul pe celălalt, şi vă ajutaţi la îndeplinirea normei de muncă, normă pe care o fixa Ministerul canalurilor, o sporea administraţia canalului, mai adăuga ceva la ea brigadierul, încă niţel şeful de grupă – cum grijania mamei lor şi-ar fi menţinut altfel funcţiile! – la care trebuia să vă aduceţi şi voi contribuţia voastră, ca nişte buni şi disciplinaţi colonişti ce vă aflaţi...

Când el, istovit, abia mai purta unealta de lucru, dădeai tu mai tare şi pentru el, ca să împliniţi norma, iar când tu te propteai apostat şi îndărătnic în lopată, refuzând a lucra, indiferent ce ţi s-ar fi întâmplat, pierzându-te înfricoşător cu privirile cine ştie unde, poate că-n timpurile lui Spartacus, atunci el, speriat de ce putea urma pentru tine, iuţea loviturile cu lopata, târnăcopul, baramina, ciocanul de sfărâmat piatră...

În după-masa acelei isprăvi ai fost copleşit de cadouri din partea colegelor tale: ţigări scumpe, băuturi străine, una ţi-a cumpărat chiar o cravată, şi toate te-au sărutat, şi nu oricum, spre îmbufnarea Lydiei, care, ca să te pedepsească, te-a strâns puternic, cu groază la sânii ei şi, cu ochii de data aceasta cu adevărat năpădiţi de lacrimi, te săruta şi-ţi căuta faţa cu mâinile, cu disperată grijă, ca nu cumva să te piardă.

Ia să vedem care ar fi disciplinele care te-ar interesa mai mult? te-ai întrebat. Psihologia! Da, asta da. La asta mă voi opri. Ea va fi una dintre cele trei materii la care îmi voi da licenţa! Acolo, în acea lume plină de mister, de alunecări în abisuri, de plonjări în genune, de forfotă a bolgiei, de ridicări în sfere înalte, planante sau săgetătoare, ale lucidităţii şi clarviziunii, ale beţiei pure, plenare... acolo în acele ascunzişuri de taină, acele cămări ale întunericului în care licăresc dureroase luminescenţe, în toate arcanele, ponoarele, pâclele, oazele, criptele, văgăunile, intrările şerpilor, acolo, în toată acea mozaicală, de infinite nuanţe coloristice şi neîncetată devenire tăcută valpurgie, în acest templu arătat dincolo de

timp şi spaţiu, în interiorul lui năpădit de icoane, lumini şi cântece extatic încremenite în săgetătoarea lor şoptire ori strigare, în aburii miresmelor ce şerpuiesc într-însul aidoma norilor pe cer, în văile deznădejdii şi-ale durerii, în deşertul şi pustietăţile singurătăţii, în prelucile iubirii, ale aşteptării şi-ale arătării, în neagra, muta, neclintita zare a morţii, în labirintul umbrelor şi-al aducerii aminte, în această catedrală fără ziduri, nici turnuri, nici turle, nici contraforţi, aici unde sălăşluieşte sufletul, deci Dumnezeu!

Ia să mai vedem mai departe ce alte discipline se includ în învăţământul filosofic. Da. Metafizica şi logica. Ei, aici e aici. Metafizica! Lumea care se află dincolo de lume! Păi tocmai asta căutai, asta doreai, precum un războinic doreşte trupul femeii, asta voiai să afli: ce anume se ascunde în şi dincolo de lume, de univers, de raţiune, de existenţă. Dar asocierea din cadrul disciplinei, şi anume *Metafizică şi logică,* nu ţi se părea deloc potrivită. Termenul de metafizică dădea logicii o aură de magnificenţă care nu-i şedea bine, ci doar ca un fel de coroană cu diademe aşezată peste fruntea unui fel de eunuc, iar cel de logică asociat metafizicii îţi lăsa impresia că meschinizează oarecum vasta rezonanţă ilogică, supralogică, paralogică, infralogică, epilogică etc. a teritoriilor ce stau netulburate sub aripile albe, maiestuoase, misterioase şi temerare, transcendente ale metafizicii.

„Meta ta fizica", îţi suna în gândire şi-nlăuntrul întregii tale fiinţe, ca-nlăuntrul unei catedrale aprinse în toate ungherele şi paraclisierele ei, vocea areopagitică a marelui stagirit Aristotelles. Cele de dincolo de limitele şi alcătuirea fizică a lumii. Intrarea în acea zare în care îşi are ascunzătoarea Marele Mister. Lumea metafizică – acea zonă sau zodie ce poate fi înţeleasă ca un fel de psihee a cosmosului.

Astfel îţi perorai ţie însuţi, înaintând cu capu-n pământ pe bulevardul înecat de lumini şi invadat de lume. Mai târziu era să te trezeşti dezolat, înţelegând că metafizica nu era ceea ce tu bănuiai a fi, ci un teritoriu unde raţiunea îşi exercită discursul său logic şi dialectic în vid. O logică ce nu se învârteşte în jurul propriei greutăţi, cum e logica propriu-zisă – cea formală mai ales –, ci peste abisurile fără nici un conţinut a ceea ce credeai că ar fi constituit tocmai conţinutul în sine.

Desigur, îţi spuneai în continuare, voi urma şi prelegerile de la catedra de etică. Cum să nu! Doar acolo vei afla marele secret al virtuţilor, al marilor virtuţi care au făcut şi fac măreţia şi nobleţea vieţii şi-a istoriei

omeneşti.

Marile fapte ale istoriei sunt egale cu marile virtuţi ale sufletului: libertatea, demnitatea, curajul, mărinimia, puterea de sacrificiu, sfidarea primejdiilor, înfrângerea lor, setea de-a cunoaşte şi de-a impune binele sub toate formele sale, refuzul de a colabora cu cel urât, mincinos, abject, lacom şi scelerat, josnic şi setos de putere; sublimul şi neînduplecatul *nu* adresat celui ce te ispiteşte... ororii.

Acolo, la orele de etică vei desluşi şi vei lămuri aurul ascuns în taina lor, a virtuţilor, şi-ţi vei însuşi puterea de a le practica tu însuţi la rândul tău. Ce poate fi mai minunat! Metafizica îţi va deschide orizonturile cele nemărginite ale cunoaşterii absolute, iar etica, puterea morală prin care-ţi vei croi drum spre atingerea fericirii care numai în adâncurile cunoaşterii din depărtările metafizicie se află.

Dar estetica?! Ea va fi încununarea tuturor celorlalte discipline, pentru că aşa cum frumuseţea este superba coroană de nuntă a lumii, tot aşa estetica trebuie să fie aura, nimbul care luminează şi înnobilează celelalte ipostaze ale epistemiei, conferindu-le farmec şi dulce trup. Să ştii ce anume ascunde într-însa, în trupul ei blestemat şi departe tremurător, frumuseţea, poezia, iată suprema biruinţă, înaltul jubileu în materie de cunoaştere. Vom dezbrăca-o de toate straiele ei magice în care se ascunde, rând pe rând, tremurător, ca pe cea mai blestemat de frumoasă femeie, crâncen de îndelung timp aşteptată, dumnezeiască în tenebroasa ei castitate, deplin arătată şi dăruită acum.

Astfel continuai să-ţi vorbeşti, să-ţi ţii prelegeri, cu creerii în tumult, ca marea sub furtună. Nu vedeai nimic înaintea ta, nici nu ocoleai pe cei care veneau în valuri, alene înspre tine, pe bulevardul scăldat de lumini, seara târziu.

Sărmane, nu-ţi dădeai seama – şi nici nu era cazul, altfel ai fi fost de la bun început un nenorocit – că absolvind şi specializându-te în acele trei domenii de gândire tu nu puteai obţine nici un alt post decât, fie unul de muncitor necalificat – cum ai şi fost – pe la munci sezoniere, ca metafizician, fie unul de scrib la vreo clinică psihiatrică, drept psiholog, fie altul, de vitrinier la vreun magazin gostat sau de coloniale şi delicatese, ceea ce dintr-un anumit punct de vedere nici n-ar fi fost neinteresant, ca licenţiat în estetică.

Ca sociolog puteai ajunge inspector la Institutul central de statistică, de pildă, te puteai înscrie în vreun partid şi politicienii să te folosească

drept ideolog.

*

Pregătit sufleteşte, trecut prin ploaia purificării, dar nu şi prin focul ei, te-ai prezentat la cursuri ca să primeşti de la profesorii cei mari harul mântuitoarelor revelaţii întru care sperai cu ardoare.

Oră de introducere în filosofie. La catedră, domnul Sopescu, asistent al domnului B.B. Selenescu, şeful catedrei de... enciclopedia filosofiei. Domnul Sopescu era deci un fel de anticameră prin care treceai ca să intri apoi în marea sală a marilor mistere şi revelaţii: Enciclopedia filosofiei!

Înfiorat ai păşit peste pragul amfiteatrului „Titu Maiorescu". Ce patron! Ce Penate, ce Lar protector! Titu Maiorescu! Vedeai venind în urma lui, iluminate, alte umbre: Eminescu purtând hlamidă înstelată pe umeri şi trenată până departe, în genuni atârnându-i – surâsul lui te-a umplut de lumini eutanasice –, Creangă, ca un Sancho Panza după el, copilăros de înţelept; Negruzzi, grav precum o zeitate a vetrelor vechi, Alecsandri cu fruntea lui ca o prăpastie, interiorizat, gata parcă să se suie pe tron pentru încoronare; şi ceilalţi toţi, în alai.

Te-ai aşezat în bancă, ciudat, tot lângă Lydia. Parcă era făcut. Lucra asupra voastră o atracţie ocultă. Ţi-a zâmbit. Tu ai răspuns cu un fel de năuceală. Ea nu ţi-a mai zâmbit, a râs, te-a prins de mână şi ţi-a strâns-o camaradereşte.

Domnul Sopescu şi-a făcut apariţia. Înalt, pieptos, senin la faţă, părea un om amabil, îngăduitor, blând, trăsături de caracter care le moştenea parcă de la şeful său, la care ele străluceau mult mai din adânc.

S-a aşezat pe scaun, a împins pieptul afară, încet, şi-a împreunat mâinile tacticos, trecându-şi degetele unele într-altele, le-a aşezat peste catedră, şi-a început să cuvinteze lent, liniştit, egal, într-o adormitoare monotonie, despre problemele fundamentale ale filosofiei: cea cosmologică, cea ontologică, cea epistemologică, cea metodologică, cea istorică, cea axiologică etc. Era un tip de formaţie intelectualistă, scientistă. Cu tot calmul său englezesc, se irita şi devenea veninos – metamorfozându-se în închipuirea ta într-un fel de şarpe din deşert, cu clopoţei, crotal – atunci când se discuta despre o altă filosofie decât cea

în care credea şi activa domnia sa, după care: (şi aceasta era axioma fundamentală şi definiţia exhaustivă) „filosofia se ocupă cu analiza principiilor şi sinteza rezultatelor din ştiinţele pozitive". Mai amarnic se irita când venea vorba despre Lucian Blaga. Atunci, liniştitul, calmul, egalul cu sine domnul Sopescu trecea la polemică. Spunea, de pildă, pe acelaşi ton sec, monoton, cursiv, dar rumenindu-se niţel la faţă de iritare, marcând cu pauze abia perceptibile, dar cu subînţeles cuvintele: „Din punct de vedere filosofic Lucian Blaga este o valoare nulă... A, ca poet nu ştiu, nu mă pricep, nu mă pronunţ, dar, repet, subliniez, din punct de vedere filosofic el este o valoare nulă".

Îţi venea să-i dai cu ceva-n cap. Dacă asta-i filosofia, îţi ziceai, cu mânie, atunci mai bine mă duc să mă înscriu la agronomie!

Cursul pe care vi-l preda domnia-sa era de fapt un rezumat decent şi cu competenţă alcătuit după opera enciclopedică a domnului B.B. Selenescu, şeful plin de o serenisimă autoritate la catedra de enciclopedia filosofiei şi, iertat să fiu dacă greşesc, tată-socru al asistentului.

Un oarecare Malotă, filosof şi el, dar pizmaş pe domnul Sopescu, pentru că acesta ajunsese asistent, iar acela intelectual ambulant, l-a pus pe două coloane, într-un articol din nu ştiu care revistă de pe vremea aceea, poate chiar „Vremea", adică: pe coloana din dreapta, textul lui B.B. Selenescu, iar pe cea din stânga pe cel al domnului Sopescu. În textul domnului Sopescu, fiind mai concentrat, ca orice rezumat, lipseau doar câteva cuvinte faţă de cel dezvoltat al profesorului B.B. Selenescu. A avut loc un proces, proces de calomnie cu grave prejudicii, intentat de domnul Sopescu împotriva lui Malotă.

În ziua dezbaterii, de la tribunal, domnul Sopescu a venit direct la facultate, să-şi ţină cursul. Era radios, deşi cam jenat totuşi, a glumit cu noi în timpul orei, lăsând dracului de data aceasta problemele cosmologice, epistemologice, ontologice şi de metodă, mărturisindu-ne cu mare haz, dar şi cu o tristă naivitate, cum anume l-a combătut înaintea instanţei pe denigratorul Malotă şi cum a câştigat dânsul cu brio procesul.

L-ai compătimit. Dar domnia-sa a continuat să te tulbure şi să te facă să te clatini din toate certitudinile şi toate speranţele pe care ţi le puneai în filosofie ca şi-n marii profesori de la Universitate şi simţeai cum îţi pierzi orice încredere în tine.

Era simpatic, amabil, binevoitor, bine făcut la statură, cu părul brumat de timpuriu, dar mintea lui umbla – asta era impresia ta, căci mulţi alţii îl admirau, îndeosebi fetele – precum un patefon, cârâind şi rotindu-se în gol uneori. O singură dată l-ai surprins într-o ipostază lirică: îşi ducea grăbit, de braţ, foarte aproape de inima dânsului, soţia, o persoană autoritar de frumoasă. Atunci nu numai că l-ai admirat, dar l-ai şi invidiat. Ai fi vrut să fii tu acela. Uneori, când halucinai, îl zăreai în chip de schelet care îşi mişcă maxilarele, vorbind, acoperit în mantie şi cu tichie de profesor de la Oxford peste capul alb.

Odată însă, în urma unei năpaste căzute asupra ta, l-ai enervat şi tu pe domnia-sa. Te-ai năpustit în felul tău asupră-i, patetic, delirând aproape, în metafore şi ziceri paranoice, ca un torent, de-a rămas mut, la catedră, plouat şi jumulit, dar cu mare seninătate compătimindu-te pentru nesăbuita-ţi neştiinţă.

Cum şi ce s-a întâmplat? Aveai tu un foarte mândru pardesiu, jumătate palton şi jumătate fulgarin – când era ger îl purtai ca palton, cu partea de stofă pe dinafară, iar când ploua ori bătea vânt, îl purtai cu partea de fulgarin la vedere.

L-ai făcut la domnul Adler, adică mai bine zis ţi l-a făcut domnul Adler, drept răsplată că i-ai meditat fiul, scăpându-l de corigenţă la limba latină.

Era un evreu destoinic Adler, având el nu numai magazin de stofe, dar şi atelier de croitorie aferent magazinului.

De altfel erai un elev plin de bani. Primeai bursă de la stat şi mai încasai cam jumătate leafa unui profesor, din meditaţii, fapt care ţi-a permis nu numai să-ţi petreci cu prietenii şi colegii, dar şi să te îmbraci pentru mulţi ani.

Într-o bună zi de primăvară, domnul Adler stătea, în felul în care stau evreii, în poarta magazinului. Tu treceai pe-acolo din întâmplare sau ca s-o întâlneşti cumva pe Ra, tot din întâmplare.

L-ai salutat. Ţi-a răspuns la salut, aplecându-se reverenţios înainte-ţi, apoi, cu sfială cuviincioasă te-a rugat să pofteşti înăuntru. Ai poftit. El a tras din rafturi o duzină de baloturi de stofe, rugându-te să fi alegi ce-ţi place ca să-ţi faci un palton. Ai rămas descumpănit. Îţi plătise de mult şi încă peste aşteptări lecţiile de latină ce le prestaseşi faţă de fiul său.

Ai înţeles că dânsul voia să-ţi facă un cadou. Şi ţi l-a făcut. Ai ales un cupon de stofă şi unul de trenci, şi peste câteva zile ieşeai din atelierul de croitorie, cu un superb demi-palton, raglan cu cordon ce se înnoda

hoţeşte, în faţă, puţin la dreapta.

Deci veniseşi în capitală bine îmbrăcat, încât colegii şi colegele credeau că eşti vreun fiu de goangă.

Te-ai instalat în cămin, într-un dormitor mare, cu mai mulţi într-însul, ca un student din anul întâi ce erai. Peretele din dreapta uşii cum intrai în dormitor era tot prevăzut cu un şir de cuiere, lung până la capătul celălalt.

Ţi-ai aninat liniştit paltonul, împreună cu un alt costum de haine noi, mai groase, în cuier, care era acoperit cu nişte draperii. Într-o zi, lăsându-se frigul brusc, te-ai dus să fi îmbraci paltonul, dar nu mai era la locul său, nici costumul. Nu-ţi puteai închipui că într-un cămin studenţesc e posibil să dispară lucruri atât de necesare omului.

Te-ai plâns la directorul căminului şi la rectorat. Dar paltonul n-a mai apărut. Era frig şi umblai în talie. Colegele credeau că faci pe sportivul.

Rectoratul ţi-a aprobat un ajutor bănesc, ca să îţi procuri altul. Acelaşi lucru l-a făcut şi Consiliul de patronaj, şi Casa şcolilor, precum şi nenea Gheorghe, care te-a dus cu dânsul undeva pe Lipscani şi ţi-a cumpărat un alt palton, frumos şi acesta, nimic de zis.

I-ai mulţumit lui nenea Gheorghe şi-ai apucat-o fălos şi fericit pe bulevarde-n sus şi-n jos, până ce ai ajuns pe strada Griviţei.

Auzi deodată răsunând freamăt de balălăici de undeva, dintr-un fel de subterană. Te laşi ispitit şi intri.

Ai ocupat loc la o masă, singur. Bani aveai la tine mulţi, deci puteai să-ţi permiţi a te simţi bărbat. Şi te simţeai, ca dovadă că una dintre dansatoare a venit să se aşeze la masa ta, fără s-o fi poftit, ca să-ţi tină de urât, că nu-i frumos să stai singur cuc într-un loc de petrecere. Te-ai bucurat de atenţia ei. S-a servit cu tot ce i-a poftit inima. Văzând cât eşti de galanton, a mai chemat pe o colegă de-a ei, la masa voastră, ai dansat, ai sporovăit, ţi-ai dat aere de barosan, de cine-mi eşti tu, până către dimineaţă, când a venit chelnerul să facă plata, iar apoi... ah, apoi să te duci în camera ei, a celei dintâi, căci era mai nostimă şi-avea dinţi de panteră neagră când îţi zâmbea, şi, în gând îngânai după Arghezi: *Cunoşti în vreme visul că sfârşeşte. / Ţi-ai aşteptat oşteanul trist pe scurt, / Să-ţi intre-n zale reci în aşternut, / Şi să-ţi frământe trupul tâlhăreşte*...

Abia aşteptai. Deveniseşi palid de nerăbdare. Chelnerul a scris, a adunat, şi-a aşezat creionul blestemat de după ureche şi ţi-a întins nota de plată.

Totalul era de vreo peste şase mii de lei. Ele au dat din aripi şi s-au făcut nevăzute. Tragi portmoneul din buzunar... scoţi vreo patru mii şi ceva. Fireşte nu erau de ajuns. Pitite cine ştie în ce ungher, ele poate şi râdeau de nefericitul barosan.

Ce era să faci? Chelnerul se arăta a fi de nebiruit. Ai lăsat atunci paltonul, care costase vreo două mii de lei, şi carnetul de student, drept amanet până ce aveai să achiţi restul de bani, pe care nu i-ai mai achitat decât în parte, numai preţul carnetului, căci tot fără palton ai rămas.

Se crăpa de ziuă şi te-ai îndepărtat, răzbit de frig, nu spre căminul de pe Matei Voievod, ci, aşa, într-o doară, ca şi chemat de piază rea, înspre Şosea.

Ai ajuns pe malul Herăstrăului. Te-ai aşezat spăsit pe-o bancă. Ai început să meditezi: oare să-mi leg o piatră de gât şi să-mi dau drumul în lac ori – şi te-ai uitat roată-mprejur lung – să caut vreo cracă mai solidă şi mai solitară de care să mă atârn?! îţi şopteai.

Şi ai pendulat aşa, cumpănind, când înspre adâncul lacului, când înspre văzduhurile crengii de care urma să te anini. Amarnic de nevrednic te socoteai, tu omul care voia să afle toate secretele lumii, stăpânit de setea satanaelică de a şti totul. Greaţă îţi era de tine, de parcă o mâzgă coclită ai fi fost, şi nu omul tânăr şi furtunos.

În fundul gheenei cu tine! ţi-ai zis, cu mânie surdă, şi ai mai privit o dată-n sus şi-mprejur ca să descoperi vreo creangă binevoitoare şi zdravănă care să te primească în atârnare.

Cuprins de o imensă tristeţe faţă de tine însuţi, îţi tot plimbai privirea prin văzduhuri, când, deodată, te-ai simţit oglindit, ţi-ai văzut chipul cum îţi apare de undeva departe, dintr-o volbură mare de lumini, în depărtări invadate de incendii reci, ani orale. Apoi, un scut încins în focurile acelea a pornit a se ridica încet peste orizont, iar chipul tău se vedea clar oglindit în chiar rama scutului solar-oglindă.

Mâzga zăcută în care a colcăit până atunci sufletul tău mizerabil s-a preschimbat deodată într-o vâlvătaie de flăcări năzuind toate, vertiginos, spre cer, topindu-i bolţile de-azur şi trecând dincolo de ele, în marea oglindă a soarelui, şi apoi dincolo de ea, de unde însuşi El apărea.

La dracu'! ai urlat înăuntrul tău cu înfricoşare. Pentru atâta tot să-mi ridic viaţa?... Caraghiosule! Viaţa ni-i dată ca s-o acceptăm aşa cum este şi, mai ales, aşa cum poate fi ea depăşită întru frumuseţe şi durere. Şi ne este dată ca să şi greşim, altfel cum am înţelege înalta năzuinţă de a nu

greşi!

Soarele biruise asupra oceanului de flăcări, iar acuma strălucea în azur, în superbul său ocol neţărmurit de raze. Aaa, nu! Înapoi, la rosturile noastre! Şi, cu toată răcoarea care pătrunsese adânc în tine, înfometat şi nedormit, ai luat-o din loc cu iureş, iar sufletul tău cânta. Simţeai cum soarele îţi surâdea biruitor.

Şi nu te-ai îndreptat spre cămin, nici n-ai intrat în vreo bodegă ori în vreo lăptărie sau plăcintărie sau cofetărie ca să te hrăneşti cât de cât cu ceva – şi era, slavă Domnului, cu ce –, ci te-ai dus de-a dreptul la facultate, direct în sala în care domul Sopescu îşi ţinea seminarul de introducere în filosofie.

Lydia s-a apropiat cu sfială, pentru că emana din tine, până la mare distanţă, întuneric. Te-a compătimit cu suferinţă. Părea întristată şi bănuitoare de rele. Sigur a crezut că vii de la loc de pierzanie, unde te-ai fost desfrânat cu cine ştie ce femei bolnave şi poate că şi tu acum erai bolnav. A podidit-o plânsul. Şi-a plâns pentru tine, blestemată umbră rătăcitoare printre oameni, aşa cum au mai plâns şi altele şi era să mai plângă încă multe.

Erai ca un lac de munte ale cărui ape întunecate ajunse la limită erau gata-gata să rupă haitul, zăgazurile şi să se reverse cu urlet mare.

Ceea ce s-a şi întâmplat... Printre problemele care se dezbăteau la acel seminar a venit vorba şi despre muzică. Din sală s-au spus banalităţi şi platitudini, stângăcii, dar cu importanţă. Domnul Sopescu îmi părea un pom de Crăciun, aşa nins în păr şi cu faţa uşor îmbujorată, înveselitoare. Luând cuvântul, a afirmat, cu calm englezesc şi mâinile împreunate, aşezate peste catedră, cum că muzica, toată, de la nu ştiu care melodie populară şi până la concertele şi simfoniile beethoveniene, de la fanfara regimentului Peneş Curcanul până la uverturile lui Wagner, nu este altceva decât un sistem de semne bazate pe relaţii logice între sunete. Deci un câmp de judecăţi de logică formală erau frazele muzicale ale lui... Apoteoza sublim îndoliată a simfoniei a cincea, alămurile trezind din moarte zeii şi eroii, la Wagner, viorile lui din acea sfâşietoare valpurgie a năzuinţii tragice înspre ceea ce nu mai este... toate acestea nu sunt decât texte abstracte de semne logice legate între ele?!... Haiturile s-au rupt. Ai cerut cuvântul. N-ai vorbit, ci ai fulgerat. Şi nu în propoziţiuni ori fraze logice, ci într-o torenţială expunere metaforică, în aforisme aberante şi fulminaţii teribile, în descărcări verbale abrupte. Domnul Sopescu a

înlemnit în zâmbetul care nu-l părăsea niciodată, dar de o lumină deplângătoare înconjurat. Colegii, unii zâmbeau superior – cei de structură şi formaţie ştiinţifică –, alţii te-au urmărit cu interes, vreo câţiva cu uimire admirativă, dar colegele s-au speriat pur şi simplu.

Drept răspuns domnul Sopescu te-a cuprins îndelung într-un surâs care s-a întipărit în tine ca o rană. Ai ieşit afară din sală, după terminarea orei, şi ai fugit ca hăituit din urmă de propria ta conştiinţă transformată într-o oştire de câini asmuţită asupră-ţi din toate părţile.

Ai apărat, cum te-ai priceput, o cauză, indignat şi cătrănit, convins fiind că muzica şi poezia sunt cu totul altceva decât logică. Ele au legi, ceva mai greu de definit, şi ne-au fost date nu ca să cunoaştem lumea prin ele, ci ca s-o iubim, să ni se reveleze în ceea ce are ascuns şi adevărat în ea sau, dacă vreţi, s-o cunoaştem în ceea ce are dumnezeiesc, viu în alcătuirea ei secretă. Să ne descoperim pe noi înşine, să înviem întunericul neştiinţei despre noi şi să ne regăsim înluminaţi tocmai în ceea ce este lumină adevărată şi adevărată bucurie în profunzimile sacre ale singurătăţii noastre... Cam asta era poziţia teoretică de pe crenelele căreia ai lansat fulgerele peste câmpurile ştiinţific şi logic gospodărite de domnul Sopescu.

„Nătărău şi gogoman, nebun spulberat şi fără creştere de-acasă, impertinentule!"... Astfel te pedepseai. „Bâiguială umflată sonor, declamaţie teatrală, incoerenţe rostite cu emfază, banalităţi adăpate afectiv... cine dracu' te-a pus să vorbeşti?... mai bine era dacă te aninai de craca stejarului. Acuma erai liniştit, împăcat şi frumos acolo sus... Da' ce?! Un foarte mare poet – o, cât de mare! ca un Iisus între sfinţi – ne-a mărturisit chiar în scris că a lucrat la poemul *Corbul* întocmai că la o problemă de algebră?! Şi-atunci de ce l-ai contrazis, impertinentule şi sfruntatule, pe profesorul tău, de ce l-ai umilit? Ceea ce a afirmat dânsul nu este oare o confirmare a celor spuse de Poe? Şi-atunci, tu nu pe domnul Sopescu l-ai jignit, ci pe cel mai duios dintre poeţii lumii... Sacrilegiu! Ai săvârşit un sacrilegiu, nătâng înfumurat ce eşti". Astfel te judecai.

Obtuzitatea-ţi înflăcărată şi găunoşenia-ţi agresiv entuziastă lua proporţii. N-ai primit ceea ce aşteptai? Loveai... Nu există ceea ce credeai că este? Atunci nimic să nu mai fiinţeze. Nimica nu puteai şti? Nimic să nu rămână mâine dintr-o lume în jurul căreia ne maimuţărim, când ridicoli, când smeriţi, jalnici şi funeşti.

Nimica n-are înţeles? De nimic nu mai are rost să ţii seama. Aşa gândeai şi cu atari criterii de comportare (colegii începuseră a te considera un „nihilist satanic") ai ridicat cuvânt şi la seminarul de enciclopedie a filosofiei, condus de blajinul, milosul, mult-îngăduitorul B.B. Selenescu, supranumit mielul înţelept. „Şi era un neam de mazil; pre învăţăt, multe limbi ştie: elineşte, frânceşte, briticeşte şi altă adâncă carte şi învăţătură, deplin călugăr şi cucernic şi blând ca un miel. În ţara noastră pe această vreme nu este om ca acela". Vrednic de condeiul cronicarului se afla a fi acel profesor B.B. Selenescu. Întocmai precum îl arăta şi numele, dacă n-ar fi fost ataşat cu atâta sârg la principiile marei răzmeriţe franceze şi dacă n-ar fi uzat de un fel de gândire empiric-raţionalistă, deci liberal democrată, uşor ar fi şezut el pe scaun de mitropolie ori tron de patriarh, deşi, când te uitai mai bine şi mai îndelung la dânsul, în hainele lui negre, severe, dar cu papion alb, scrobit, ras şi cu chelie încadrată de un misterios cerc luminos, avea înfăţişare, mai degrabă, apostolică, de papistaş.

Vorbise preaîngăduitorul şi continua să vorbească despre atât de multe lucruri, dar fără să pătrundă în adâncul lor. Era, aşa cum am spus, raţionalist, şi făcea mai mult un fel de geografie a filosofiei decât filosofie propriu-zisă; decât ceea ce tu aşteptai, adică o exhaustivă axiomatică, un fel de religie apologetică, vizionară asupra universului, a lumii, a menirii omului în cosmos...

În marea sa operă intitulată *Problema cosmologică*, a vorbit pe aproape trei pagini despre mustaţa lui Hitler. Să fi fost cinism de om blând? Totuşi... era prea mult. Să fi fost răutate naivă? Meschiniza în acest caz gravitatea însăşi a tematicii. Ironizând pe seama mustăţii exacerbatului dictator, serenisimul profesor caricaturiza însuşi universul. Era poate în intenţia sa de a bagateliza universul? Bravo magistratului, îţi ziceai ceva mai târziu, nici nu merită altceva un astfel de univers.

Altă dată, ţinând un curs, care a durat o iarnă întreagă, despre Tomas Reid, fondatorul Şcolii scoţiene, a făcut întâi şi-ntâi, pe parcursul a trei luni, geografia Scoţiei, într-o descripţie impecabilă, ireproşabilă, până-n pânzele albe urmărind amănuntele, iar apoi, preţ de numai două ore a tratat şi tema propusă, adică filosofia scoţiană.

La seminarul cu pricina, iarăşi, ca şi la celelalte, stând foarte liniştit pe scaun, la catedră, cu veioza trasă aproape de vederea-i împăienjenită, a

vorbit despre vrute şi nevrute, lucruri care ţi se păreau enervant de obişnuite, dar rostite *ex catedra,* la lumina becurilor, cu intonaţia de magister, aproape sacerdotal, un fel de sacerdoţiu al raţiunii cuminţi, calme şi serene, fără emfază, nici retorice ridicări de ton ori de membre superioare.

Era o retorică plată, o antiretorică, una a stilului englezesc.

Deodată, dezamăgit, nemulţumit şi neîmpăcat, oţătit precum un vin făcut din rumeguşuri – aşa cum era să-l bem nu mult prea târziu –, şi fără nici o reţinere, cu un tupeu scandalos, te-ai ridicat şi-ai zis: (şi azi ţi se face greaţă de ruşinea de-atunci!) „Lucrurile pe care mi le spuneţi dumneavoastră, domnule profesor, mi le poate spune orice negustor de mărunţişuri din piaţa Obor, numai nu cu atâta pompă şi erudiţie aulică, dar poate mai cu haz".

„Poftim, schimbă-mi catedra", ţi-a răspuns cu pedepsitoare blândeţe şi serenă tristeţe, desfăcând braţele lent, larg, ca pentru o predare, o capitulare. Brusc te-a cuprins o milă crâncenă de domnul profesor şi în acelaşi timp o crâncenă mânie asupră-ţi. Cei din sală s-au înfiorat. Trebuiau să te linşeze. Profesorul a rămas într-o poziţie christică, în spatele catedrei, cu braţele întinse, aşteptând...

„Uite-l, ăsta-i cel ce l-a făcut zarzavagiu pe B.B. Selenescu", îşi ziceau studenţii şi studentele, adunaţi şi ciorovăind ca vrăbiile prin colţurile culoarelor. „N-ai înţeles nici măcar să-ţi ceri iertare, blestematule! Sfruntatule! Spulberatule! Vântură-lume morocănos şi neruşinat, obraznic şi nestăvilit în obrăznicie", îţi reproşai şi te ocărai cu amarnică nemulţumire de tine şi fioroasă răzvrătire împotriva ta însăţi.

Ai ieşit din facultate ca o furtună – în tine ploua cu pucioasă şi catran – şi te-ai pustiit în noapte. Nici tu n-ai ştiut a doua zi pe unde anume ţi-ai petrecut, în ce coclauri ţi-ai risipit mânia şi întunericul răzvrătit din tine. Uite, mă uit în ochii tăi: parcă şi-acum îţi mai pare rău de neghioaba ispravă de-atunci. Nu-i aşa? Până şi biata Lydia, care degeaba s-a grăbit după tine ca să te-ajungă din urmă, şi-a zis de bună seamă atunci: „Acesta este totuşi cam nebun şi cam sălbatic" şi s-a speriat de tine.

Necazul cel mai mare însă a venit când a trebuit să te prezinţi la examen, la domnul B.B. Selenescu. Decât să mă înfăţişez înaintea domniei-sale, îţi ziceai, mai bine mă retrag de la această facultate şi mă duc la anul să mă înscriu la medicină, chiar şi la drept, numai aici nu, examen la domnul Selenescu eu nu mă duc să dau. Aşa îţi ziceai, stând

spăşit, ca un fel de Henric mărunt la Canossa, în faţa uşii, dincolo de care domnul profesor făcea examinările.

Ce-o fi o fi, ai decis până la urmă, tăind nodul care te ţinea legat în tine însuţi. Şi-ai intrat, la locul tău, aşteptând să fi vină rândul la ascultare, la ispas. Deşi nu te uitai la el, aveai impresia că, de îndată ce te-a observat, te-a fixat din ochi, cu satisfacţie zicându-şi în mintea sa: mi-ai căzut în mâini, derbedeule, las' că te-nvaţă el, zarzavagiul, minte acum, zănatecule...

Ţi-a venit, în sfârşit, rândul. Ai înălţat capul şi-ai aşteptat cu sfruntare să-ţi fie retezat. L-ai privit în ochi, cu demnitate, pe domnul profesor. De fapt era mai mult vanitate rănită decât demnitate. Ai pălit la faţă privindu-l. El ţi-a zâmbit cu o plăcere ere n-avea nimic pervers în ea. Tu aşteptai descumpănit şi răvăşit întrebările. El a zis: „Aaa, domnule... dumneata activezi la seminarii... (îşi bate joc de mine, îţi şopteai, şi te-ai gândit să părăseşti sala burzuluit). Dumneata activezi la seminarii şi spui lucruri interesante. Dă-mi, te rog, carnetul. Şi cum tu ezitai, el: te rog fii bun şi dă-mi carnetul matale". Dezarmat, ai întins carnetul de student. A trecut tacticos un „f. bine" într-însul, apoi, zâmbindu-ţi fără nici un gând ascuns, cu bucurie liniştită, înţeleptul şi bunul profesor de enciclopedia filosofiei ţi l-a înmânat. Ai părăsit sala precum un călugăr umil ar fi părăsit încăperea în care-ar fi tronat marele prelat al blândeţii şi iertării.

Luase drept o glumă ieşirea ta, ca acelea multe care se spun între prieteni la un pahar de vin, te luase drept un bun prieten, bunul profesor, şi astfel pedeapsa ţi-a fost nu atât mai dură, cât de natură să o simţi în toate zilele vieţii tale.

Domnul profesor B.B. Selenescu avea nu numai un asistent, pe domnul Sopescu, dar şi un conferenţiar, pe nume Anton Paremiu, pe lângă catedra domniei-sale. Bărbat pe cât de solid, pe atâta de chipeş, deşi acel conferenţiar preda o disciplină extrem de seacă: logica matematică, avea minunatul obicei de a vorbi în pilde, parabole şi paremii, de unde i se trăsese probabil şi numele.

La seminariile conduse de Anton Paremiu, nu cutezai nici măcar să te gândeşti c-ai putea ridica degetul pentru luare de cuvânt, nu atât datorită antecedentelor pe care le-ai avut cu domnul Sopescu şi apoi cu însuşi şeful catedrei şi nici din cauza rigorilor la care te obligau atât logica cât şi maica ei generatoare, matematica, ci din cauza unui anumit fel al domniei-sale de a-ţi zâmbi. Îşi înălţa încet, cu drăcească simpatie,

colţurile gurii, odată cu ele şi colţurile stufoaselor sprâncene, împungând din vârful bărbiei şi-al nasului, care deveneau atunci mai ascuţite, dându-i domnului Anton un aer de silen. Tăios ca tăişul sabiei lui Selim era acel zâmbet şi îţi reteza elanurile metafizico-vitaliste, absolut iraţionaliste, iconoclast agresive. Îţi zâmbea, să zicem, aşa cum şarpele nopţii zâmbeşte firavului animal care i-a ieşit în cale. Îţi cam paraliza elanurile şi pornirile absolutiste.

Te puteai uşor dovedi fără o chemare, ceea ce în mândria ta satanelică nu acceptai. De aceea tăceai. Iar dacă, totuşi, vorbeai, spuneai lucruri cuminţi, completând, subliniind ce spuneau alţii. Cu atâta te ajuta inteligenţa, dar te cuprindea mila faţă de tine, iar zâmbetul tăios al domnului Anton, cam aceeaşi milă exprima faţă de starea în care te aflai.

Femeia este o fiinţă iubitoare de situaţii extreme: ori erou, ori milog, ori leu, ori căţeluş; ori Hyperion, ori Cătălin. Lydia prefera ipostazele dintâi, dar s-a măritat apoi cu un funcţionar ideal, cu o arătare tocmai ca a ta atunci când luai cuvântul la discuţiile despre logica matematică...

Asta nu înseamnă cât de cât că tu ai fi fost vreun erou, vreun leu ori, Doamne fereşte, vreun Hyperion, pe vremea aceea. Aspirai spre aceste cote ale omenescului, dar mai mult îţi dădeai aere. Nostalgia spre ceva nu înseamnă şi posesiunea a însuşi acel ceva. Da, aspirai, cu puteri teribile, şi tu spre ipostazele de sus, dar nu aveai aripi, ci te repezeai spre acele chemări precum mistreţul când se repede rănit către vânător, precum şarpele când se ridică-n coadă iritat, gata să lovească, iar tu mai mult loveai, muşcai, decât cucereai.

Cu domnul Anton Paremiu ţi-a fost dat să te întâlneşti în viaţă de două ori după aceea, o dată când, fiind tu un fel de redactor responsabil la o revistă de cultură – era după instituirea cenzurii absolute în presă, de orice fel ar fi fost ea –, i-ai solicitat colaborarea, rugându-l frumos şi insistent să-ţi dea un articol despre, să zicem, *logica în viaţa politică.*

Dânsul ţi-a răspuns: „Nu pot, dragul meu..., mă dor picioarele".

A doua oară a fost în curtea unei clădiri cu ziduri groase, de cetate, casă păzită cu străşnicie şi ferită cu aceeaşi străşnicie de vederea oamenilor. Mândrul tău profesor, ţăranul de pe malurile Dunării, get dintre cei drepţi şi viteji ori sarmat neguros, încărca, dând zor cu lopata, ca în bătătura lui tătâne-su, pe o lapovită înverşunată, un camion, cu cartofi şi sfeclă furajeră, hrana pentru sine şi ceilalţi mulţi ca dânsul, în aceeaşi curte şi aceeaşi casă straşnic păzită şi ferită şi liniştită, aflători

toţi.

Ţi-a zâmbit întocmai ca la seminare. Dar, peste zâmbetul lui de viteaz, nepăsător şi încrezător în alte zodii decât în acestea pe care le trăia, peste faţa acelui zâmbet-enigmă, cădea cu înverşunare lapoviţă, iar chipul lui mi-a apărut ca-n aburii unei mari, minunate arătări. Lapoviţa cădea necontenit, îi estompa faţa, îi aburea surâsul, prindea apoi culori felurite şi preschimba într-un vast şi misterios vitraliu întreagă curtea acelui prosper, în acele vremuri, edificiu.

Iar şi mai târziu, era să descoperi, cu fericită uimire, că profesorul de logică-matematică era, în structura intimă şi profundă a fiinţei sale, un om cu vocaţia poeziei, ba mai mult, a retragerii isihaste din cercurile lumii spre tăcuta, misterioasa înţelepciune. Încă de pe vremea când conlocuiaţi în cu mult sârg păzită clădire, după ce vă deşertaţi în voi lătura din gamele, adunaţi ca subt un obiect de rit, ca subt o glugă apostolică, el, logicianul şi matematicianul, se dovedea a cunoaşte mult mai multe poezii decât tine, pe care le şi spunea, iarăşi, mult mai frumos şi mai revelator decât o făceai tu.

Alteori, se retrăgea într-o tăcere şi singurătate metalice, iar atunci privirile lui deveneau ceţoase, înfricoşate, iar chipul lua, în închipuirea ta, înfăţişare de solomonar acoperit de negurile vechimii. Reîncarnare a lui Zalmoxe îţi părea, ori a vreunui alt duh de penate al basmului acestui pământ blestemat de Dumnezeu cu toate darurile şi frumuseţile lumii.

Ultima voastră întâlnire era să se dovedească a fi mirabilă, întru poezie, iarăşi, şi înţelepciune şi retragere în marile, esenţialele înţelesuri ale etniei.

*

Următoarele cursuri la care mergeai să le asculţi au fost cele ţinute de domnul D. Mangusti. Rar o mai potrivită asemănare între un om şi-o altă vietate pământească decât între profesor şi agera veveriţă ce se cheamă mangusta, care-i vine de hac celui mai fioros şi mai veninos dintre şerpi, cobra.

Mic de statură, ochelari cu rame de aur, ceas de aur, cu lanţul tot de aur, în costume impecabile, de obicei de culoare maronie, cu dungi mai pronunţate sau mai discrete – ca să ducă probabil mai bine a şarpe –, în

pantofi de lac, cu şoşoni, iarna, şi ghete, vara, peste ei, neştiind ce înseamnă starea de repaus, nici măcar pentru o fracţiune de secundă, căci îşi mişca în orbite neîncetat ochii, agita mâinile, se aşeza pe scaun ca pe ghimpi, şi numaidecât se ridica rapid, iar dacă era obligat să stea timp mai îndelungat pe acel scaun incomod pentru domnia-sa, atunci agita cu neastâmpăr din genunchi picioarele, ca pentru lansarea în cine ştie ce cursă de maraton.

Extrem de activ, mai avea o mare calitate, pe care nu o aveau în aceeaşi măsură şi ceilalţi colegi ai săi: intuiţia oamenilor. Într-adevăr, nici un alt şef de catedră nu ţinea pe lângă dânsul oameni atât de valoroşi precum cei din jurul domnului Mangusti, ca să nu pomenim decât de masivul, masiv în gândire, făgărăşeanul Traian Pereni, sau de torenţialul în desfăşurarea fenomenologică, Isaia Vulcanul. (Iarăşi potrivirea frapantă între nume şi natură.)

Memoria nu-l înşela nicoiodată. Datele scânteiau pe ecranul ei ca stelele într-o galaxie ori ca jocul de lumini într-o vitrină de pe marile bulevarde.

Amestec de celeritate grecească şi moldovenească domnie. O atare alcătuire părea să fie domnul Mangusti, şeful catedrei de sociologie, care pentru domnia-sa era când rurală, când profesională dar, în tot cazul, *militans.*

Plin de iniţiative îndrăzneţe, era un excelent animator, iar pe studenţii buni, dotaţi, îi mirosea imediat cu nasul său fin şi subţire, îi încuraja, le dădea de lucru, le acorda burse în ţară sau străinătate, cu intenţia de a pregăti şi a crea cadre valoroase pentru viaţa culturală de mâine a ţării, cu o singură condiţie – nu conta dacă erai de dreapta ori de stânga: să nu care cumva să te înscrii la vreo altă specialitate decât aceea de sub auspiciile dânsului, adică sociologia. Altminteri erai repudiat cu violenţă.

O atare repudiere a trebuit să suferi şi tu odată. Ce se întâmplase: Ai dat examen scris la etică, examen la care era vorba despre problema egoismului şi-a altruismului. Tu, aşa cum te-ai priceput, dar mereu dornic da paradoxuri, ai susţinut într-un stil efervescent, cu lovituri aforistice şi de metaforă, că altruismul nu este altceva decât un egoism nobil, un egoism umanizat.

Aceasta a fost schema demonstraţiei tale, mai mult patetice decât ştiinţifice.

Domnul profesor s-a aşezat la catedră şi, mişcându-şi febril picioarele

din genunchi, a desfăcut legătura de foi de hârtie în care erau cuprinse textele studenţilor. Înmâna fiecăruia foaia, cu grimase, alteori indulgente aprecieri, alteori cu aluzii ironice, respingea cu dezgust, strâmbând din nas, lucrările proaste – şi nu erau puţine –, lăuda pe cele bune. Pe prima pagină a lucrării era trecut calificativul, cu creion roşu: „bine", „suficient" sau „insuficient".

Aşteptai cu înfrigurare să te strige. Strigarea întârzia îngrijorător. Ce naiba, îţi ziceai, de nu mă strigă odată? Se vede treaba că aşteaptă să-mi administreze o lecţie drastică pentru galimatiasul în care eu ameţisem ideea... care trebuia susţinută ştiinţific, şi nu cu tumbe stilistice la trapez ori paralele, trambulină sau pistă de schi.

Drept e, iarăşi, că te cam simţeai cu musca pe nas, oarecum vinovat că nu participai la seminariile domniei-sale, considerai că acolo se face mai mult gargară speculativă decât ştiinţă filosofică şi că, uneori, discuţiile alunecau în politic – domeniu faţă de care aveai o repulsie incurabilă; ba mai mult, frecventai cu mult sârg şi multă plăcere, seminariile domnului Tudor Podgoru, faţă de care domnul Mangusti nu nutrea, ca şi faţă de oricare dintre colegii săi şefi de catedre, sentimente de prea mare simpatie, ba dimpotrivă.

Şi lucrarea ta nu se mai arăta la vedere. Va trebui, se pare, să mai dau o dată acest afurisit de examen despre problema egoismului şi-a altruismului, îţi ziceai.

În sfârşit, ridică în mâini şi ultima foaie. Era lucrarea ta.

„Cine este, domnilor, acest Tutare... Gutare... Saltare sau Mutare?..."

Tu ai îngheţat.

Bucuros, dar şi contrariat, domnul profesor a continuat, cu aceeaşi vivacitate: „Cine este, domnilor, căci a făcut o extraordinar de interesantă lucrare. Iată, un om care gândeşte şi simte, şi încă pe cont propriu, domnilor! Cine eşti, domnule Cutare sau Gutare sau Gustare? Ridică-te să te vedem".

Te-ai ridicat.

Când ţi-a văzut statura atletică şi figura întunecată, cu ochii verzi, claia de păr negru în tumult peste ei – arătare de demon tânăr –, a dilatat ochii a mirare şi nedumerire: „Ce specialitate ai dumneata, domnule?" te-a întrebat, scrutându-te de sub ochelarii înrămaţi în aur, închizând pe jumătate ochii, ca scrutarea să fie mai tăioasă.

— Estetica, ai răspuns cu francheţea ta de Ieremie şi oiştea...

— Estetica?!... a sărit mangusta de pe scaun, gata-gata să te înşface de după ceafă şi să te scuture bine, mortal. Auziţi acolo, domnilor, es-te-tica! apăsând cu straşnic dispreţ. Domnul Podgoru, teorii abstracte... aa domnule, între noi s-a rupt orice posibilitate de comunicare, de înţelegere. Du-te la domnul Podgoru al dumitale. În loc să vii aici, la noi, la sociologie, te-aş trimite prin ţară, pe la mănăstiri, prin fabrici să-mi faci, domnule, portrete de ţărani, călugări, muncitori şi alte categorii sociale, pentru că eşti om de talent şi vezi departe-n lucruri şi oameni, dumneata îţi pierzi vremea cu teoriile abstracte, estetice ale domnului Podgoru. Între noi dialogul s-a curmat definitiv... Poftim!... Şi îţi întinde foaia, nu însă înainte de a-şi scoate cu nervozitate din mapă creionul roşu, cu care a tras, de să rupă hârtia nu altceva, peste calificativul „foarte bine", înlocuindu-l cu „bine".

La prelegeri nu făcea altceva decât să umple tabla neagră de vreo trei, patru ori, cu titluri de cărţi şi nume de autori, însoţite invariabil cu câte o zicere, rostită exclamativ, ceea ce sporea interesul nostru pentru respectiva operă a cutărui autor. De pildă, după ce pronunţa numele lui Nietzsche, scriindu-l apăsat pe tablă, şi după ce înşira titlurile lucrărilor sale celebre *Originea tragediei* şi *Aşa grăit-a Zaratustra,* încheia: „Aaa, domnilor, Nietzsche acesta, cel mai poet dintre filosofi şi cel mai filosof dintre poeţi!", după care, restul lucrului îl lăsa pe seama asistenţilor sau a conferenţiarilor. Guri duşmănoase spuneau despre el că numai îşi iscăleşte operele, conferenţiarii fiind aceia, îndeosebi Traian Pereni, care i le scriu.

Târziu după aceea, când a fost să fii un fel de secretar sau secretaur, l-ai văzut pentru ultima oară: se afla într-o lojă centrală din sala cinematografului „Aro", unde ansamblul de front al Grandei Armada dădea un spectacol de cântece şi dansuri.

Profesorul urmărea cu interes de sociolog *militans* desfăşurarea spectacolului, care era într-adevăr frumos, dar, când au apărut pe scenă nişte feciori feţi-frumoşi, îmbrăcaţi în costume româneşti, însoţiţi de nişte fete, tot în costume româneşti şi cu voaluri peste îmbrăcăminte, lungi, de le preschimba în zâne plutitoare-n aer – era un dans din provincia noastră Ştefania, cea încununată cu spini l-ai văzut, cu spaimă mare, pe bunul profesor plângând în lojă, precum un copil. Plângea de emoţie, de durere?... Plângea în el şi iubirea, şi deznădejdea. A fost cea mai înălţătoare şi mai tulburătoare prelegere pe care ţi-a ţinut-o şi una

dintre cele mai adânci lecţii de filosofie. Ai avut atunci vizie: că Ştefan cel Mare coboară din ceruri, împrejurat de lumini ce-şi purtau trenele până dincolo de timp, vine hieratic acolo unde se afla şi plângea domnul profesor, îl mângâie peste capul chelit şi-i sărută fruntea şi faţa peste care şiroiau lacrimile. O, sacră înfiorare!

Cel mai cu drag mergeai însă la cursurile şi seminariile ţinute şi conduse de Tudor Podgoru, supranumit Crucişătorul. Într-adevăr, profesorul înainta liniştit, imperturbabil, cu magnificenţă la catedră, de parcă venea din mări şi oceane îndepărtate. Când te primea în casa lui însă avea ţinută şi gesturi de levit, iar atunci când apărea pe vreo scenă, în faţa unei mulţimi ca să pronunţe cuvânt despre Eminescu, de pildă, sau Goethe, înfăţişarea lui era aceea a unui Iosua Navi.

Fruntea înaltă, împinsă înapoi, ochi mari, migdalaţi, nas energic, cu nările dilatate, de leu care adulmecă, buzele bogate şi solomonic arcuite, dar cu tăişuri reci în colţuri, trup greu, masiv pe nişte picioare scunde, subţiri, voce metalică, de spadă de războinic, profesorul te-a cucerit prin ţinuta gravă, de statuie antică, prin desfăşurările constructive, arhitectonice ale gândirii sale, prin generozitatea reţinută, circumspectă uneori, şi printr-un anume aer de prietenie degajată, heidelbergiană pe care ţi-o acorda numai după ce te cântărea bine şi te găsea vrednic de ea.

Şi pentru că era contemporan cu un alt mare profesor de estetică, istorie şi critică literară, Georgio Tempeşti, bine ar fi, cred, ca să-i evocăm aici dimpreună, în paralelă, deoarece i-ai audiat pe amândoi.

Georgio îţi părea a fi o nebuloasă în convulsii necontenite, gata să se reverse luminos în ape despicare la răstimpuri de trăsnete şi fulminaţiuni acute; Tudor, în schimb – liniştit şi grav, sobru şi reţinut, demn şi autoritar, îţi părea o citadelă ridicată pe podişurile abstracte ale gândirii.

La primul stăpânea inteligenţa, una de gorgonă fosforescentă, la al doilea cugetul ridicat pe propilee; la cel dintâi, fulgeranta intuiţie, la celălalt, o anume raţiune de sacerdot. La unul erau folosite, cu egală destoinicie şi îndemânare spontană, toate liantele posibile ale frazării; la altul, numai principiul tencuielii seci, aşa ca la construirea templelor greceşti.

La Giorgio Tempesti stihia pasională se afla într-o continuă ebuliţie şi

se manifesta imprevizibil, mereu la pândă, mereu în stare de veghe şi de atac, efervescent şi bănuitor, de o susceptibilitate muierească; la Tudor Podgoru pasiunea constituia stratul freatic – nevăzut, nici auzit – care susţine, alimentează şi radiază molcom, dând aură rece lucrărilor gândirii.

Istoricul Georgio era un umanist de tip renascentist, mirandolesc, în vreme ce profesorul Tudor, unul de tip clasic, kantian. Acesta menaja cu mare cuviinţă pe semenii săi (compasiune filosofică), pentru ca nu cumva să-i supere, să-i jignească, (nu l-am auzit niciodată să rostească vreun cuvânt ori vreo aluzie malignă la adresa cuiva, şi-ai avut fericita ocazie de a-i trece de mai multe ori pragul casei în care ne primea precum un mare iniţiat pe nişte neofiţi în cortul său), celălalt, însă, dimpotrivă, se complăcea euforic în a-i provoca, bănuitor, insidios.

Spectacolul pe care-l oferea inteligenţa sa nestăvilită, memoria sa monstruoasă, erudiţia enormă, puterea asociativă derutantă, uluitoare, purta marca stranie a stihiei feminine şi îţi dădea tulburări şi vertigii.

Edificiile pe care le ridica Tudor Podgoru, inginer arhitect şi meşter zidar totodată, cu folosirea cumpănită a materialelor gândirii ofereau contemplării finalitatea faustică a unei munci susţinute cu voluptate rece.

După ce audiai un curs de-al lui Giorgione Tempeşti, simţeai îndemnul amarnic să te duci şi să te îmbeţi... –, unii se apucau să-l imite, ceea ce tot un soi de beţie se cheamă – de necaz ori de răvăşire, pe când după audierea unui curs ţinut de Tudor Podgoru, te retrăgeai în tine ori la bibliotecă, întru completarea şi fixarea celor auzite.

Tempeşti intra în amfiteatru exact ca o furtună, pornit, vociferând continuarea unor gânduri, lansa un cuvânt în acută, cu suitoare mereu reverberaţii în glas, arunca, odată cu apariţia dramatică pe uşă, enorma geantă ce-o purta cu dânsul, peste catedră (fapt în urma căruia se răspândeau pe jos mulţime de fişe după care se repezeau cu sârg mare asistenţii să le culeagă) şi se lansa într-o dizertaţie discontinuă, în vertigii... Podgoru însă apărea în spaţiul uşii, după o mică aşteptare, calm şi palid înfiorat, precum un preot ar fi călcat pragul unui templu, înainta – masiv cum era – lent, ca pentru oficierea unei liturghii, urca la catedră cu solemnitate mare şi se aşeza pe scaun, invitând, cu o neafectată politeţe, pe cei din sală să facă la fel... Şi nu se mai ridică-n picioare decât atunci când ideea urmărită detuna deodată, umplând amfiteatrul ca de-o aeriană arătare arhitectonică şi în felul acesta lecţia lua forma unei

construcţii în care conceptele se metamorfozau în blocuri de piatră, iar gestul mâinilor profesorului, atent şi cumpănit, finisa contururile, mângâindu-le parcă.

Îţi venea atunci să cânţi un imn. Plecai acasă cu imaginea acelui edificiu în minte şi te gândeai că şi tu la rândul tău ai să o foloseşti, când vei fi profesor, de la catedră, în faţa elevilor tăi, ceea ce ai şi făcut cu succes, dar pentru foarte scurtă vreme...

Cursurile lui Giorgione Tempesta nu erau, la drept vorbind, prelegeri, ci mai degrabă interpretarea pe scenă – scena fiind catedra cu spaţiile dintre ea şi băncile din amfiteatru, dar, mai cu seamă, fantezia sa aiuritor de mobilă, rulantă – a unui mare rol, mai bine zis a mai multor roluri deodată.

Părea un fel de zeitate apucată, burlescă uneori, prinsă într-un câmp magnetic ori surprinsă într-un misterios laborator alchimic bântuit de duhuri malefice, încât părăseai sala răvăşit, la rândul tău, aşa de tare, încât erai cât pe-aci să te simţi geniu, căci avea darul de a-i dinamiza pe cei dotaţi şi de a zăpăci la cap pe cei slabi de înger. Fericiţi (sau cine ştie?) cei care i-au urmat exemplul, şi-au preschimbat starea de turbulenţă creată de personalitatea maestrului în travaliu şi în idee, nefericiţi pe vecie cei care, crezând că-l urmează, nu făceau altceva decât să-l maimuţărească.

Iar dacă Tudor Podgoru îţi lăsa impresia clară că atunci când vorbeşte se uită-n ochii celor mai diligenţi studenţi, Giorgione Tempesta sărea brusc – lovitură de teatru – de la o idee la alta, fără vreo legătură logică, decât doar abisală, aşa încât, odată, de pildă, de la aserţiunea lansată în acută, pe verticală: „Eminescuuu...! geniu renascentiiist...!" a trecut fulgerător, furat de privirile unei studente frumoase, la următorul compliment spus pe un ton foarte familiar: „Dumneataaa, domnişoarăăă, ai ochi giordaneeşti...!" (de la Giordano Bruno, probabil, pe care l-au ars pe rug pentru păcatul de a fi intuit infinitul universului şi care avea nişte ochi mari, din cale-afară de expresivi în întunecimea lor tragică). Genială analogie!

Orgoliul lui Tempesta – căci era foarte orgolios – se manifesta naiv şi histrionic, cu gesturi romantice, ca-n tablourile lui Géricault; acela al lui Podgoru – căci şi el era un orgolios –, impersonalizat, se întrezărea departe undeva, precum o statuie de Miron. Al lui Podgoru impunea şi incinta, al lui Tempesta intriga şi amuza.

Copilăros, egolatru, interesându-l propria persoană excesiv, Tempesta era gata să apostrofeze, să rănească, să te lipească-n insectar printr-o zicere lapidară, să te spioneze, să te bănuiască de ceea ce niciodată n-ai gândit – intuiţia să sesizând orice nuanţă, chiar şi inexistentă, căci dacă acea nuanţă nu exista el o inventa pe loc la modul cel mai plauzibil; în timp ce Podgoru nu era în stare să jignească pe nimeni, niciodată, nici chiar pe cei care-l ultragiau, consumându-se şi mistuindu-se cu demnitate în amărăciunea unei olimpiene înţelepciuni. Ceva din răbdarea seminţiei căreia aparţinea, seminţie mult încercată, lucra în tăcere şi asupra sa.

Tempesta era un tip heracliteic, Podgoru era unul eleatic. Primul era produsul naturii şi-al fericitelor hazarduri ale acesteia, al doilea era o creaţie a culturii, a unei temeinice tradiţii care acţiona asupră-i cu puterea lucrului deja împlinit şi-a unei munci auster şi stăruitor executate.

Tempesta vine, prin literatura noastră, ca un fluviu încorporând cu aviditate afluenţi de peste tot şi curgând apoi, tulbure şi adânc, peste depărtări; Podgoru, în schimb, se arată cum un edificiu vechi, oglindindu-şi liniştea atemporală şi măreţia în adâncul apelor timpului.

Nu întâmplător unul a făcut studii în Italia, celălalt în Germania. Aceasta era de reţinut.

Podgoru nu admitea şi nu ierta prostia; Tempesta se amuza pe seama ei, uneori chiar încurajând-o, poate din cinism.

Podgoru nu admitea şi nu ierta, de asemeni, impostura; celălalt nu numai că o admitea, dar el însuşi o practica cu dezinvoltură.

Adu-ţi aminte de ruşinea ce era s-o păţeşti odată, la un seminar al lui Tudor Podgoru, dar în loc să păţeşti tu ruşinea a păţit-o altcineva. Fiecare student era obligat să dea, înainte de a se prezenta la examen, o lucrare de seminar. Lucrările se depuneau la secretariatul catedrei, iar cele mai bune se susţineau în faţa sălii, urmate de discuţii. Te-ai înscris şi tu la tema tragicului în Prometeu, dar nu te-ai îndurat să strângi materialul bibliografic şi intuitiv pentru a redacta lucrarea. Este timp, îţi ziceai, că doar n-o să mă puie tocmai pe mine să citesc lucrarea la seminar, un nimeni din anul întâi, când sunt atâţia rechini din ceilalţi ani: doi, trei şi mai ales patru. Dar, într-o joie blestemată, după ce profesorul şi-a terminat prelegerea, a anunţat: „La seminarul de sâmbătă ne va citi referatul, domnul…”, şi s-a uitat cu simpatie la tine. Apoi s-a dus.

Alexandru ţi-a dat un ghiont: „Idiotule, aşa-ţi trebuie, că numai de nebunii te ţii, în loc să-ţi fi strâns materialul pentru lucrare şi s-o fi scris. Să te văd pe unde scoţi acum cămaşa". Domnul profesor avea, se vede, mai multă încredere-n tine decât în alţii mai cu moţ. Ţi-a făcut mare cinste, spre înciudarea celorlalţi, care de-abia aşteptau, cu lucrarea gata făcută şi dactilografiată, citită de câteva ori înaintea oglinzii, să se producă.

Nu citiseşi nimic despre tema cu pricina, nici tragedia lui Eschilos, nici poemul tragic al lui Shelley, nici pe cel tragico-filosofic al lui Goethe, nici chiar piesa lui Victor Eftimiu despre mitul lui Prometeu şi substraturile lui tragice. Aveai la îndemână doar două nopţi şi-o zi. În prima noapte nu puteai face nimic, decât doar să reflectezi pe cont propriu asupra unui subiect despre care habar n-aveai, adică ştiai, din cursul primar încă, legenda lui Prometeu, căruia i-a mâncat inima şi ficaţii un vultur, căci Zeus îl legase de-o stâncă a Munţilor Caucaz, drept pedeapsă că a descoperit oamenilor lumina. Ca pe şarpele din Edenul raiului l-a pedepsit Zeus pe Prometeu pentru vina de a-i fi fost milă de oameni, aducându-le din cer focul.

A doua zi te-ai instalat dis de dimineaţă la Biblioteca centrală, unde, până seaara târziu, ai răsfoit textele absolut necesare: pe Eschil, Shelley şi Goethe. Lydia care era foarte îngrijorată de tine, ca nu cumva să te faci de ruşine sau să faci vreo altă trăsnaie, a luat repede legătura cu Alexandru şi te-au căutat, amândoi, la bibliotecă. Erai palid şi căutai febril, nu atât în textele celebrilor autori, cât în propria ta gândire, nişte adevăruri, nişte înţelesuri şi un anume fel „tragic" de a le rosti. Lydia avea un mare dar de a stimula, de a încuraja, era femeia născută să facă din bărbatul iubit o personalitate. Ţi-au adus şi două chifle cu şuncă de Praga şi icre de Manciuria şi mere şi portocale. Apoi i-ai rugat să te lase-n plata Domnului. Mă descurc eu cumva, le-ai spus. Lydia atunci te-a sărutat, şi-avea ochii, ca de obicei, înrouraţi, iar buzele îi erau fierbinţi. Sub vraja acelei fierbinţeli ai şi aruncat pe hârtie nişte aforisme mânioase, nimicind civilizaţia – creaţie a lui Prometeu, şi ridicând pe podişuri înalte umila însoţitoare a civilizaţiei, poezia.

În ultima noapte i-ai alungat pe Florian şi pe Alexandru din dormitor – duceţi-vă, le-ai strigat, unde poftiţi, la drăguţe, la femei vândute, unde ştiţi, plimbati-vă prin parcuri şi dormiţi pe bănci (lucru ce s-a întâmplat cu voi nu o dată), numai aici nu aveţi ce căuta astă-seară. S-au supus

poruncii tale.

Unde s-au dus şi ce anume au făcut nu ţi-au spus niciodată. La răstimpurile chinurilor tale de facere a referatului pe care trebuia să-l citeşti a doua zi în faţa sălii şi, mai ales, în faţa celui mai sever profesor, care mai avea şi încredere în tine, te gândeai mai cu drag şi pizmă la ei, considerând că te-ai fi simţit mult mai bine cu ei împreună, decât să stai gheboşit asupra foilor de scris şi-asupra neputincioaselor şi obscurelor tale opinii filosofice.

Dimineaţa te-ai bărbierit „la modul absolut", aşa cum spunea Romică, adică dând cu lama în toate direcţiile până ce mâna să alunece ca pe obrajii fetelor, neîntâmpinând nici un fel de asperitate a bărbii, te-ai îmbrăcat în ceea ce aveai ca haine mai de duminică, ai servit ceaiul la cantina căminului, cu salam, telemea, ou şi marmeladă, şi te-ai înfăţişat în amfiteatrul „Titu Maiorescu", decis să-ţi primeşti osânda.

„Domnule Cutare, te ascultăm. Poftеşte", te-a invitat la catedră Profesorul.

De abia ai putut străbate distanţa de la locul tău în bancă, până la catedră, deoarece ţi se moleşiseră încheieturile genunchilor. Şi cum naiba să nu ţi se înmoaie, când nici măcar n-avuseşi timp să-ţi transcrii lucrarea.

Cum să nu-ţi tremure picioarele? Dacă domnul profesor observă neruşinarea? te întrebai. Şi ţineai în aşa fel hârtiile, ca nu cumva Crucişătorul să observe avariile de pe textul tău şi să te torpileze.

Cu frică mare, abia îngânând, ai pornit a intona primele fraze. Danae, ochioasa grecoaică, fiinţa care-ţi purta în ascuns, ca o farmazoană a dracului de ademenitoare ce era, apele sâmbetei – se uita la tine cu faţa aprinsă şi ochii şi mai mari, mistic dilataţi, ca-n icoanele Bizanţului arhanghelii, şi-ţi făcea semne de încurajare. Se părea că ceea ce spuneai nu erau lucruri obişnuite, şi ea se vedea că era de-a binelea entuziasmată. Dar te şi iubea, mai mult te dorea. Tocmai atunci Profesorul a răsucit brusc corpul său masiv asupra ta: ai îngheţat. A observat probabil că nici măcar nu ţi-ai transcris pe curat lucrarea şi veneai să o citeşti aici ca la cârciumă... Ai tras, îngheţat aproape, cu coada ochiului spre ochii lui. Ehei! Ce lumină dumnezeiască te-a cuprins deodată-n valurile ei izbăvitoare! Se vedea limpede: faţa profesorului lumina înspre tine cu uimire şi admiraţie.

Ai terminat. În amfiteatru s-a lăsat liniştea. Profesorul continua să-şi

ţină asupra ta privirile-i cald admirative. Te-ai aşezat la locul tău, între Alexandru şi Lydia. Lydia ţi-a strâns cu putere mâinile în mâinile ei. Danae parcă ar fi vrut să bată din palme, iar Alexandru pufnea exclamaţii.

Domnul profesor a invitat sala să pornească discuţiile. „S-auzim, a zis domnia-sa, poftiţi, domnişoarelor şi domnilor".

Primul domn nefericit în ziua aceea, unul îmbrăcat extrem de elegant, în haine malagamba, costum în carouri, cu un fel de buzunare pe el, pe dinafară ca şi pe dinlăuntru, mari, mijlocii, mici şi micuţe de tot (în cel mai mic de pe dinlăuntru, partea stângă a vestonului, Danae zicea că-şi ţine prezervativele), cravată cu bumb de aur, părul negru, ondulat, pieptănat frumos şi dat cu briantină, ochi albaştri, extrem de serioşi şi de indiferenţi la lumea din jur şi cu prelungiri îndoliate înspre obraji, şi gene mari, arcuite, mic de statură, dar pe cât de mic pe atât de grav şi inabordabil, decât doar de către cei îmbrăcaţi la fel cu el; nu de cine ştie ce studente prăpădite, ci de două: una cu ochi cenuşii, tenul alb-gălbui, cu reflexe de smirnă şi părul de culoarea coliliei, ca de fată orfană, dar nu era orfană deloc, ci era odraslă de general, iar cealaltă, cu ochi negri, păr negru şi lucios, sprâncene lungi şi arcuite, ca aripi de pasăre răpitoare, descendentă din cine ştie ce Vogorizi sau boieri turciţi, fiică de mare negustor, cu straie alese peste trupurile lor, cu aleasă grijă şi alese bucate hrănite, cu broşe, inele şi lanţuri de aur şi încrustături de pietre scumpe – predominau safirele –, el însuşi purtând inele cu diamante, a cerut cuvântul. Era, de fapt, fiul adoptat al unui meseriaş cinstit şi harnic, om milostiv şi care-şi iubea adopţiunea până la a-i da orice.

„Poftim", a zis profesorul. „S-auzim ce ne va spune domnul Firfiriu", căci acesta era numele studentului din anul patru, care ceruse să vorbească. (Iarăşi potrivire între nume şi om, al naibii acest popor, ce inteligent botezător este!)

Sărmanul Firfiriu – care, deşi nu umbla şi nu sta de vorbă decât cu fii şi fiice de mari bogătani, nutrea idei (speranţe) comuniste, drept care a urcat, mai târziu, toate treptele scării lui Avram în nomenclatorul funcţiilor social-politice, ajungând director, preşedinte, ambasador, ministru, în timp ce profesorul Podgoru a rămas numai profesor şi tot ca profesor s-a pensionat şi-a murit.

A luat, aşadar, cuvântul... În timp ce vorbea – într-o regie perfectă –, scotea din geanta-i somptuoasă, de culoarea gălbenuşului de ou, cu multe, variate departamente într-însa, reviste şi cărţi în limba engleză şi

le etala pe bancă înaintea domniei-sale, ca la o conferinţă de presă un ministru de externe, precum şi fişe de tot soiul, scrise tot pe englezeşte, din hârtie comandă specială. Milostivul, mult milostivul său tată adoptiv, fericit şi mândru din cale-afară că fiul său învaţă carte la şcolile cele înalte din Bucureşti – el lucra undeva într-un târguşor din Oltenia – şi că va ajunge un domn mare – cum a şi ajuns –, era în stare să-i aducă şi luna de pe cer ca să-i facă din ea pălărie sombrero. Avea să poarte mai târziu şi astfel de pălărie, pe când lucra (!) ca diplomat în Mexic.

Deci, ciugulind el cu eleganţă şi grimă distantă citate din sfidător desfăşuratele reviste, cărţi şi fişe înaintea sa – admirat de cele două zeităţi protectoare – lovea cu ele în conţinutul lucrării tale, considerând-o „nefondată, nedocumentată, superficială". Şi cita în englezeşte frumuşelul oltean, buclat şi îmbrăcat ca o păpuşă de Ţarigrad sau de Hollywood, texte, titluri, nume de autori, de gândeai că mestecă nu cuvinte în gură, ci corcoduşe.

Profesorul s-a îndoit peste speteaza scaunului, ca să ia distanţa şi să-l poată cumpăni mai bine, apoi, ridicându-se brusc în picioare – ca atunci când explodau în verbul lui ideile – şi punându-şi mâinile împreunate peste pântecele de arhiereu, l-a electrocutat astfel: „Ştii cum faci dumneata, domnule Firfiriu?... Apoi către sală: închipuiţi-vă, domnişoarelor şi domnilor studenţi, că ne-am afla pe ţărmul mării. Departe, din adâncul apelor, răsare soarele. Întreg orizontul se umple de lumini... Şi în timp ce noi toţi privim şi admirăm minunata privelişte, dumneata, domnule Firfiriu, sari ca broasca, la mal. Colegul dumitale ne-a oferit un asemenea tablou, iar dumneata îmi umbli aici prin ziare. Noi nu facem gazetărie, domnule Firfiriu, noi facem ştiinţă aici, şi încă despre frumos".

După care replică, frumuşelul şi-a strâns, vexat, revistele, cărţile şi fişele (cu fişele a mai lucrat el, şi încă cu ce sârg, notând pe ele în taină mare, gesturile, gândurile, cuvintele, ţinuta şi chinestezia muşchilor de pe faţa acelora care lucrau în vreo instituţie unde el se strecura ca băgător de seamă cu înaltă răspundere şi calificare, sau cu alte ocazii, în ceva săli de adunare şi consfătuiri, iar după aceea elegantele fişe, elegant şi pedant acoperite de un scris foarte artistic, erau predate serviciilor antropologice ale uriaşei, înaltei, nevăzutei Epistemii) şi-a părăsit sala, lăsând un loc irecuperabil; în spaţiul dintre cele două studente arhontese. „Ei, cine mai are de spus ceva?" a reluat, zâmbind ironic

profesorul şi-a pus capăt discuţiilor, deoarece nimeni n-a mai cutezat să-şi spună părerea după execuţia capitală făcută de domnul Podgoru, supranumit Crucişătorul, domnului Firfiriu.

Nu mult prea târziu, într-o detestabilă împrejurare, ţi s-a oferit prilejul fericit de a-i răspunde profesorului tău printr-un act de bravură, la generoasa şi măgulitoarea intervenţie de-atunci, de la seminarul acela.

Era curând după instalarea la putere a verzilor. Facultăţile şi căminele foiau de cămăşi verzi şi răsunau de tocurile cizmelor negre. Brusc, se adunau în cete, ca din neunde, şi se porneau a mărşălui, cântând.

Fetele păreau mai aprinse decât băieţii. Unul din punctele programului lor politic era desiudaizarea. La insistentele lor intervenţii pe lângă decanat, rectorat şi minister, prin care cereau înlăturarea de la catedră a jidanului Podgoru, nu au primit satisfacţie, deoarece atât decanul – George Brătianu, rectorul P.P. Panaitescu şi ministrul Traian Brăileanu rămăseseră oameni.

Atunci, ei, cei care formau conducerea politică a facultăţii şi-a căminului studenţesc Asistenţa universitară, au luat hotărârea de a-l alunga pe Podgoru de la catedră, prin busculadă, cu forţa.

Ne-au adunat, deci, în sala mare a căminului, pe la ora trei după prânz, pe toţi studenţii aici adăpostiţi, şi şeful lor ne-a ordonat ca imediat să ne îmbrăcăm în cămăşi de rigoare, să ne încolonăm şi, cu cântec înainte, să mergem la facultate, să-l alungăm cu huiduieli pe jidan de la catedră. „A mai tolera pe acest evreu în mijlocul studenţilor este o ruşine şi-o laşitate", a încheiat şeful.

Atunci tu – îţi aminteşti? – ai cerut cuvântul, retrăgându-te, strategic, către uşă. Ştiai tu bine de ce. Şi-ai spus: „Ceea ce ne cereţi să facem, fără a avea vreun drept de a ne porunci, nu face altceva decât să ne umple de ruşine şi de murdărie".

S-a vociferat cu vehemenţă. Câţiva au şi sărit asupra ta să te lovească. Bănuind o asemenea agresiune, erai pregătit. Înainte de a te atinge ei, apărat de uşa care-ţi stătea în spate, i-ai trăsnit tu din pumni, fulgerător, şi-ai tulit-o.

Ei, vreo patru, după tine, de-a lungul coridorului şi-apoi de-a lungul străzilor în zigzag. Erau plini de elan, dar nu lucrau deloc organizat.

În această situaţie ţi-a fost foarte uşor să aplici tactica lui Spartacus. Cum ei veneau în urma ta, unul în urma celuilalt, tu întâmpinai pe primul, îl pocneai, apoi fugeai şi iarăşi te opreai, luându-l în primire pe al doilea,

şi uite-aşa, până ce ţi-au pierdut urma.

După ce pericolul a fost îndepărtat şi lupta terminată, te-ai strecurat într-o cofetărie, „Urania" se chema şi-avea o firmă scrisă cu alb peste un fond roşu-englezesc, şi-ai telefonat imediat profesorului tău, rugându-l să nu se prezinte la curs după-masă la cinci.

„Dar cine sunteţi?" a întrebat cu o voce speriată, domnul profesor.

„Un student de-al dumneavoastră", ai răspuns.

Nu ştiu dacă ţi-a recunoscut vocea, dar a doua zi s-a aflat peste tot de isprava ta, de care ai fost şi vei fi mereu mândru, în toate zilele vieţii tale. De-atunci profesorul Podgoru nu numai că a continuat să te aprecieze, dar te-a şi iubit ca pe-un fiu de-al său. Ai crescut şi-n ochii altor profesori, îndeosebi în ochii lui Mihu Mirandola, taurul de Moldova, cum îl supranumiseră studentele, prieten bun cu Tudor Podgoru, dar şi şarpe iubitor de voluptăţi întunecate.

Au nu el, Tudor Podgoru, umbla peste tot ca să te redea vieţii, după ce, în urma altor isprăvi la fel cu cea din sala festivă a căminului, dar acestea cu alte urmări, mult mai drastice, a trebuit să lipseşti de-acasă timp de opt ani aproape, şi s-o faci pe cea care te-a iubit fără seamăn să sufere din cauza nesăbuinţelor tale? Au nu el dădea, peste tot unde solicitai slujbă, referinţe, intrând personal în birourile noilor şefi şi mărturisind cu aplecată suferinţă: „Dau această referinţă în spiritul celei mai mari încrederi în acest om!"

Au nu el a fost acela care, atunci când, după expierea osândei fără vină, decât că ai înţeles să rămâi bărbat întreg, aflându-te la Bucureşti, te-ai dus să-l asculţi pe bunul tău profesor care ţinea cuvântare despre Eminescu în sala Studioului Naţional şi care, de îndată ce te-a observat în hol, în timpul pauzei, a venit la tine, înaintând lent şi sigur, tot ca un crucişător, printre valurile de oameni, ţi-a aşezat mâna binecuvântătoare peste creştetul capului tuns, te-a mângâiat privind la faţa ta cu adâncă şi mare tristeţe şi zicându-ţi: „Ai suferit, dragul meu, ai suferit".

Pe Giorgio Tempesta l-ai văzut o dată, după nişte ani.

Te aflai, aminteşte-ţi, într-un fel de dugheană, pe-un pasaj care se desprindea modest şi umil din Calea cea mare a Victoriei. Acolo, în acea dugheană, cu tavanul jos de tot şi cu prelingeri de igrasie peste pereţii groşi, mai erau de faţă doi cărturari harnici şi destoinici – unul avea şi har – Iordache Vladimir, Sevan Ghionoaie şi poetul foarte înalfşi cu ochelari fumurii, pierdut parcă în pâclele de fum de la Delfi, Costel

Tonegarul.

Ei, cărturarii, îşi vindeau – adică îşi scoteau la mezat biblioteca fiindcă fuseseră daţi afară de la catedre, ca duşmani ar culturii, dar Tempesta zicea că „o fac doar pe oropsiţii şi oprimaţii, deoarece primesc tot ceea ce le trebuie de la părinţii lor chiaburi, mai ales de la socrul lor comun", ba chiar de la dânsul, se lăuda iarăşi el, care, prin nişte studenţi curajoşi, le aruncă în fiecare dimineaţă în casă, când soţiile lor deschideau ferestrele să aerisească, câte un plic cu bani.

Tu şi cu Tonegaru stăteaţi în picioare, rezemaţi de perete, Vladimirul călărea o sobă mică de tuci, ţinând-o între picioare şi jucându-se cu o riglă pe care o lovea de palma stângă cu mâna dreaptă, iar Sevan Ghionoaia cotrobăia prin rafturi, izbind cu ciocul încoace şi-ncolo, întocmai cum ciocănitoarea bate-n coaja copacilor în căutarea viermilor.

Era iarnă, iar afară cădea lapoviţă. Atunci, aşa, ca de-o rafală straşnică izbită, s-a deschis brusc uşa şi înăuntru şi-a strecurat, ca urmărit de lupi, umbra o mogâldeaţă de om cu geantă mare la subţiori. N-a dat bună seara, n-a cerut adăpost, ci s-a pornit a umbla nervos prin rafturi, scoţând de-acolo cărţi una după alta şi răsfoindu-le cu fervoare simulată.

Voi v-aţi uitat uimiţi la el. Era Giorgione Tempesta în persoană.

Era curios să ştie ce fac cei doi cărturari aruncaţi în afara zidurilor cetăţii, dar era şi invidios pe ei, crezând că, astfel comportându-se cei doi cărturari, să nu câştige mai multă cinste şi glorie decât dânsul în faţa naţiunii, care se dăduse cu totul şi cu tot „optimismul", celor mai optimişti stăpâni din câţi a cunoscut istoria ţării vreodată.

După ce a smuls din raft mai multe cărţi, prefăcându-se că le citeşte – altceva îl muncea pe dânsul –, a dat să iasă pe uşă-afară, dar, înainte de-a izbi după umbra dânsului uşa, s-a răsucit copilăreşte, grimasând, şi-a spus, arătând cu degetul înspre cei doi cărturari surghiuniţi, cu strigare înaltă: „Oportunişti looor, oportunişti looor!"

„Ştii că eşti bine! i-a replicat Vladimir, ce fel de oportunism este acesta, şi ce soi de oportunişti, noi?"

„Oportuniştii viitorului!", a împroşcat răspuns aforistic domnul Tempesta, şi-a zbughit-o-n noapte afară.

Iar după cele întâmplate la seminar, zăpăcit de succes, copleşit de glorie ca un războinic victorios, ai chemat lângă tine pe Alexandru, pe Vasia, pe Ion şi pe George şi te-ai dus să-ţi petreci la restaurantul numit „La cioarec". Unde altundeva putea să tragă fiul de păstor din tine, decât

la cioarec? Lydia s-a dus, cam supărată, acasă. Nu o puteaţi lua cu voi în Piaţa Amzei, la cioareci, decât dacă aţi fi dus-o, ca prin minune, într-un alt local, mai din centru, unde s-ar fi cântat valsuri vieneze şi romanţe şi unde s-ar fi simţit foarte fericită s-o dansaţi toţi, chiar şi Vasia, scundul, grăsunul şi neîngrijitul niciodată Vasia. (Din această cauză, odată s-a umplut de râie şi, cum nu avea domiciliu stabil, dormind pe unde se nimerea, fie la căminul studenţilor ardeleni din nord, fie la vreo prietenă, fie la vreo altă te miri care şi de pe unde „iubită", fie, foarte des, la voi, la căminul Asistenţa studenţească, în acelaşi pat şi aşternut cu voi, v-a dat-o cadou şi vouă tuturora. Şi cum Vasia se credea geniu – el pronunţa „jeniu" –, voi toţi cei procopsiţi cu scabie de la el vă consolaţi, glumind şi zicând: „acesta este darul jeniului. Să-l purtăm cu cinste". Şi l-aţi purtat, timp de vreo lună.

Un hazard fericit făcea ca exact în acea zi să apară în ziarul „Decalogul", al creştinilor catolici din România, pe care-l conducea Coriolan Gheţie, produs al marii Şcoli de la Blaj, un articol iscălit de tine, publicat chiar pe prima pagină, despre Luţă Ioviţă. Şi George i-a arătat bătrânului bard ziarul, apoi i-a citit articolul, bătrânul Ioviţă s-a bucurat cu bucurie mare – nu i se făcuse nici odinioară lui atâta cinste apoi a purces a cânta şi-a băsni din întunecatul suflător, cum niciodată în viaţa sa. Cânta şi plângea totodată. Nu-ţi dădeai seama ce anume se rostogolea cântător peste pustia sufletelor celor de la mese: mărgelele teribile ale sunetelor de taragot ori lacrimile din ochii lui Ioviţă, ţie-i Dumnezeu mâna peste creştetul capului pleşuv de ţigan, acolo dincolo, în vecii vecilor. *Pasărea şi pitulicu, / s-au vorbit s-aducă frigu, /Pasărea şi pituleaua / s-au vorbit s-aducă neaua...* zicea bătrânul Luţă, cu faţa pierdută în negurile aprinse ale sufletului sau mare şi pustiu.

Şi zicea şi din taragot, şi cu glasul, răsunător, de vuiau coclauri de aur şi aramă până foarte adânc şi foarte departe, într-o nepământească şi din afara timpului geografie.

Cu cerneala ochilor, cu peana sprâncenelor, tânguia magnific mai departe Luţă, *Codrule răcătănat, / câtă mine te-ai jurat, / Că dacă m-oi pribeji, / mi-i scuti şi mi-i-nveli, / Că dacă m-oi fa* (ocolea prin Maramureş el) *pribag, /Mi-i face leagăn şi pat,* răscolea tot mai amarnic în stihia noastră Luţă.

Toată lumea-i dintr-un sânge, / numai inima mea plânge, tărăgăna maiestuos el, poposind pe Târnave de data aceasta.

Rozmarin din colţul mesii, /frumos plâng ochii miresei, / Las să plângă cât de rău, / florile de pe pârău, /Las să plângă cât de tare / florile de pe răzoare, lumina din voce şi din taragot el, la un ştiu ce nuntă de prin ţara Năsăudului, căci Luţă Ioviţă era cunoscător al sufletului românesc din Transilvania toată.

Vasia, cuprins de mânii crâncene, îşi îndoia degetul arătător şi, punându-l între dinţi, tot muşca din el cu scrâşnete şi ţâpuritură. „Nu mai răcni atâta", îi şoptea duios la ureche celălalt oşan, Ion Sugariu, opusul lui Vasia prin cumînţenia şi sfiiciunea lui de fecioară.

Alexandru îşi tot freca cu pălmile obrajii încinşi; George se arăta foarte uimit de cele ce vedea şi auzea – ca un oltean ce era, cu faţă de poet şi ochi ageri de pandur prea de timpuriu brumat la păr, iar tu te lăsai legănat şi ogoit de ondulările acelor vechi şi răscolitoare cântece, spuse de Luţă Ioviţă. Când restaurantul s-a golit şi când s-a făcut ora de închidere, crâşmarul a tras obloanele peste poartă şi ferestre, voi aţi rămas mai departe la masa voastră, iar bătrânul bard a venit şi s-a aşezat între voi, şi-apoi să vezi tu petrecere şi cântece! Nu se poate povesti cât de frumos a fost.

După miezul nopţii v-aţi ridicat, l-aţi sărutat îndelung pe Ioviţă peste obrajii acoperiţi de lacrimi ca de stele, i-aţi mulţumit patronului pentru înţelegere şi omenire, şi-aţi ieşit afară-n stradă, cu capetele şi inimile încă tulburate şi înfierbântate de vinuri şi cântece cumplite.

Nu ştiaţi ce să mai faceţi. Atunci v-aţi priponit toţi cinci drept în mijlocul drumului, în faţa maşinilor care tot veneau...

„Ce-i domnilor cu voi aici? Ce aşteptaţi?" a scos capul afară pe geam un şofer, întrebându-vă.

„Te rugăm foarte mult, a implorat George, fă bine, omule, şi calcăne!" „Calcă-ne odată, striveşte-ne sub roţi", a scrâşnit rugăminte şi Vasia. „Calcă-ne, da", ai subliniat şi tu împreună cu Ion Sugariu, numai Alexandru cel prudent şi plin de taine nu a zis nimic către şofer, ci doar către noi: „Ai, nu mai faceţi pe nebunii, nu cardiţi!"

Şoferul însă, care era un om înţelept – când a scos capul din maşină afară pe geam, parcă Diogene şi l-ar fi scos pe al său din butoi –, a râs cu plăcere de noi, de trăsnaia noastră, şi ne-a poftit unul peste altul grămadă în maşina sa, zicând: „Poftiţi, poftiţi, domnilor studenţi, înainte de a vă călca vă voi duce altundeva, unde tot un fel de călcare veţi primi, dar una mult mai plăcută decât cea de sub roţi". Şi ne-a tot dus cu maşina

– noi cântam cu toţii în neorânduială, fiecare pe portativul său, *Pasărea şi pitulicu, /s-au vorbit s-aducă frigul…* etc., până într-o stradă străjuită la capăt de o mare, solitară cruce din piatră, unde ne-a descărcat şi ne-a aruncat într-o casă cu două etaje, având la parter salon mare, populat cu tot genul de femei care se lăfăiau picior peste picior şi cu braţele destinse peste speteaza scaunelor, toate aproape dezgolite, sânii şi picioarele, cel puţin, arătându-se pe deplin la vedere, picioarele până la întunericul acela triunghiular de-acolo. Şi toate trăgeau din ţigări alene şi lansau la răstimpuri ziceri afrodiziace… Unele stăteau mai sfioase, în ungherele salonului, ţinte fragile pentru versatele lor colege atoateştiutoare într-ale meseriei.

„Ce ziceţi, băieţi, nu-i aşa că-i mai bine aici decât sub roţile maşinii?”

George a dat din cap că aşa este, cum zicea el, şoferul. Vasia, cam zgârcit, dar undeva, într-un fel, cinstit şi curat – deoarece aşa neîngrijit cum se purta (aşa-i stătea bine unui jeniu) nu umbla pe la casele perdiţiei, ci îşi avea „iubitele” lui –, a părăsit acel loc, „ca o rană în care în loc de viermi mişună trupuri de femei”, după cum aprecia el, burzuluit contra voastră, a celorlalţi.

A urmat Ion care, sfielnic, duios de tolerant faţă de necazurile voastre, s-a înroşit tot la faţă şi s-a dus, înfundând mâinile în buzunare şi trăgând gulerul de la haină peste ceafa-i pătrată, de ţapinar, la logodnica sa, Lucia.

Aţi rămas acolo, ca să vă mângâiaţi, tu, George şi Alexandru, acesta total descurajat şi descumpănit şi chiar înfricoşat. În gândurile lui răvăşite, în mintea lui bulversată îşi zicea: „ce-o fi să fie… Maica Fecioară mă va ajuta cumva să nu cad în păcatul acesta”, căci, aşa cum îl alintaţi voi şi fetele, era evlavios din fire, fără de prihană şi, credincios, îşi făcea semnul crucii nu numai când se culca şi când se scula din somn, dar şi când se aşeza la masă, când se ridica de la masă, când pornea la drum spre te miri unde…

George avea experienţă bogată, variată şi îndelungă în acest domeniu.

Îl cunoşteau şi-l tutuiau femeile de la acele aşezăminte cu ferestrele luminate până dimineaţa (în timpul războiului camuflate, totuşi, dar se năzărea lumină misterioasă prin marginile perdelelor şi-atunci). Şi era meşter iscusit, deţinând mari secrete, dedat la delicii deja, şi cunoştea absolut toate punerile-n scenă ale acelui act şi-ale acelei desfătări, încât, atunci când povestea, cu buzele lui subţiri, cum anume a alintat-o pe una,

cu răutate subliniind amănuntele cele mai picante, bietul Alexandru se înflăcăra de mânie şi ruşine, îşi făcea semnul crucii mărunt, înclinând capul peste piept, şi se ducea glonţ la biserica din vecini, pe Mătăsari, şi acolo, stând smerit în faţa icoanei Maicii Domnului, se ruga să-l ferească de păcatul în care căzuse George şi să-l ierte pe George şi să-l mântuiască de diavolul desfrânării.

Nu degeaba era Al om cuminte, ascultător, cu frica şi credinţa în Dumnezeu, pentru că lui i-a mers cel mai bine-n viaţă, şi-n timpul studenţiei, şi, mai ales, după aceea, în vremurile grele care au urmat. Sărac de tot, ca şi noi ceilalţi, afară de George, refugiat din Ardealul de nord, el avea totuşi bani la C.E.C., nimeni nu ştia câţi anume, dar avea destui. Se strecura, făcând semnul crucii, la directorul Casei Şcolilor, la preşedinta Consiliului de patronaj, în biroul rectorului sau al casierului Universităţii sau cine ştie pe unde, şi atunci când voi ceilalţi eraţi lipsiţi de bani şi doreaţi din tot sufletul să faceţi un chef, el se lăsa uşor înduplecat, scotea nişte parale şi vă plătea.

Iarăşi, în timp ce voi vă cheltuiaţi visurile şi tinereţea pe suprafaţa cuprinsă între Universitate, Biblioteca centrală, cămin şi câteva plăcintării, berării şi bodegi şi case de noapte, el străbătea nesfârşitele spaţii stăpânite de ruşi, acum de nemţi, fie pe urmele lui Gogol, fie pe acelea ale lui Dostoievski. Şi toate le făcea într-o discreţie desăvârşită, care-l scotea din sărite de multe ori pe George. Vă pomeneaţi numai că lipseşte dintre voi săptămâni de-a rândul şi de-abia după ce se întorcea, fie din Germania, fie din Italia, fie din Ucraina, aflaţi, şi nu de la el, ferească Domnul! ci de la te miri cine, vreunul care întâmplător descoperise că în timpul absenţei dintre voi el se afla, singur, în vilegiatură, în documentare.

Plăcerea aceasta, a călătoriilor, făcute într-o taină şi-o discreţie absolute, a cultivat-o şi mai târziu – aşa e când te-ajută Dumnezeu – după ce se înscrisese în partidul stalinist, el, fiul cel cuminte al bisericii, călcând pe rând toate ţările din Europa. În Japonia, U.S.A., Sud-America, până în insulele Tahiti, pe urmele, de data aceasta, ale lui Gauguin, nu ale lui Gogol.

Aceasta era una din vocaţiile sale. De multe ori, mergând voi pe stradă şi teatralizând tinereşte în felul vostru cam trufaş, el dispărea deodată ca năluca. „Unde naiba ai dispărut?" îl întrebaţi când vă regăsea. „Aaa, răspundea el foindu-se jenat şi înroşindu-se la faţă: mici treburi, mici

treburi", şi dădea acel răspuns cu un fel de emoţie reprimată, autoironică, La fel făcea atunci când vă înţelegea gândul că aţi fi dorit să mâncaţi şi să beţi ceva, iarăşi dispărea dintre voi neobservat, ca să reapară după aceea. Iar când George iarăşi îl întreba: „Unde dracu' te duci, bre, preotul ardelean?", Alexandru răspundea, scoţând din buzunar nişte bancnote: „mici treburi, mici treburi... Mergem să... ceva?" Şi mergeaţi. Alecu plătea. În timp ce voi nu reuşeaţi să vă cumpăraţi o maşină de bărbierit, folosind-o cu schimbul pe una singură, care era de fapt tot a lui Alexandru, el şi-a cumpărat şi una de scris, o zdravănă şi frumoasă „Erika".

Nu s-a bucurat el prea mult de folosinţa ei, deoarece a avut „Erika" lui Alexandru soarta paltonului tău. Au folosit-o până la urmă alţii. El vă bănuia pe voi, că voi i-aţi fi vândut-o – ar fi fost mai bine – ca să aveţi bani de petreceri, dar nu v-ar fi dat să înţelegeţi cât de cât aceste bănuieli, nici să-i fi picurat cu lumânarea, într-atâta era el de cu grijă să nu jignească pe cineva, cu atât mai mult pe voi, prietenii lui. Şi vă iubea, în felul lui, mai mult decât voi pe el. Voi se părea că-i simţiţi mai mult nevoia, prezenţa printre voi, căci vă asculta şi vă înţelegea cu sinceră înflăcărare, şi vă încuraja în încercările voastre poetice, iar entuziasmul său faţă de producţiile voastre vă făcea foarte bine, căci el vă admira, vă iubea şi era mândru că vă poate fi prieten, iar voi simţeaţi o mare nevoie de a fi admiraţi, mai mult decât de a fi iubiţi. Iar el vă şi admira, dar vă şi iubea.

Deci Alexandru, după ce Vasia s-a dus la vreo „iubită" iar Ionel la Lucia, logodnica sa, a rămas cu voi, nu atât ca să facă ceea ce voi era să faceţi, ci să vă ocrotească de năpastă, de diavol.

Nărăvitul George s-a înţeles cu una dintre femeile nărăvite ca şi el, una versată şi cu îndemânări pedagogice, să se ocupe de Alexandru.

„Ai grijă, tu, i-a şoptit George la ureche, cu gâdiliş, femeii, fii atentă cum te porţi cu el, căci este fecior neprihănit şi să nu-i faci traumă şi să-l nefericeşti, să-l ai pe suflet".

„Las pe mine" a răspuns ea, sigură de talentele ei în materie de educaţie.

George şi cu tine v-aţi retras în câte o cameră de sus; tu cu una blondă, legănată-n mers cu supleţe, aeriană precum Raa cea de altă dată, George cu una uriaşă, ca aceea din poezia lui Baudelaire, cu ochii leneşi adulmecând până departe-n deşert prăzile, căci lui George atari moşii de

femeie-i plăceau, deoarece el îl imita nu numai în versurile pe care le scria pe marele poet francez, ci şi în gusturile şi mofturile lui din viaţa intimă.

Alecu rămăsese-n seama „profesoarei", care, cu multă delicateţă, l-a atras în camera ei.

Aţi isprăvit cu... necazurile bărbăteşti, aţi plătit cinstit şi-aţi ieşit.

Pe coridor, însă, vă aştepta, amuzându-se straşnic, partenera, adică educatoarea lui Alexandru. Râdea din răsputeri... „Când m-am dezbrăcat — după ce l-am giugiulit cuminte, precum o soră ori o mamă, şi-am dat să-l despoi şi pe el, văzându-mă goală, a belit ochii mari de tot, de credeam că îi dă peste cap pentru totdeauna, a îngălbenit ca-n faţa unei arătări din ailaltă lume, a căutat cu disperare o ieşire şi, tremurând, în mare panică, a năvălit afară, coborând câte trei trepte deodată, de-am crezut că-şi rupe picioarele", explica râzând de zor femeia, într-o frazare — după cum aţi băgat de seamă – destul de îngrijită, căci, se destăinuise ea, altă dată, lui George, făcuse liceul, că era o elevă foarte bună, că ar fi putut termina facultatea, dar un fante de ofiţer a ademenit-o, a lăsat-o însărcinată şi-a abandonat-o, după care ispravă a fost dată afară din liceu, repudiată de părinţi, şi-atunci, lepădându-şi cu buruieni motroşite de-o babă copilul, s-a angajat aici, la Casanova, căci ăsta era patronul aşezământului unde vă aflaţi.

I-aţi plătit, şi ei pentru deranjul pricinuit de întâmplarea cu Al şi v-aţi văzut de drum, căutându-l acuma, cu îngrijorare, peste tot. Căutaţi în dreapta, căutaţi în stânga: Alexandru nicăieri. „S-o fi dus la cămin", conchide George, şi v-aţi continuat drumul, împăcaţi. Dar ce să vezi! La câţiva paşi înaintea voastră, cine credeţi că apare!... Rezemat de un stâlp, în mare suferinţă şi pocăinţă, cu becul electric luminând deasupra capului lui descoperit ca al ţăranului în dreptul vreunei troiţe, parcă legat cu frânghii precum sfântul Anton, Alexandru!

George l-a cuprins în braţe şi l-a sărutat.

„Sunteţi neserioşi", a răspuns cuviincios, compătimindu-vă Alexandru, şi v-aţi urmat drumul către cămin. Se crăpa de ziuă şi parcă aţi început, ca din senin, să fredonaţi, tu şi cu George, o romanţă sfâşietor de tragică, ungurească, despre o tristă duminică... iar ziua care urma era chiar ziua Domnului.

Dar ce crezi, c-aţi ajuns la cămin? Da' de unde. Aţi cântat voi ce-aţi cântat romanţe ungureşti şi alte cântece mai mult jalnice decât triste ca:

„Ooof, mor, Aida, lasă-mă să of, of, of, mor... în braţele cui mi-e dor, Aida, în braţele cui mi-e dor”, cântece la a căror psalmodiere era meşter mare olteanul George, caricaturizându-le în grime şi intonaţii deşănţate şi făcându-le şi mai jalnice încă decât erau, iar până la urmă v-aţi strecurat umbrele într-un depozit de vinuri şi rachiuri, unde, deasupra butoaielor, v-aţi aranjat paharele şi farfuria cu măsline şi bucăţele de telemea, v-aţi ameţit de-a binelea, obosiţi şi storşi cum eraţi – Alexandru numai obosit după care v-aţi dus să vă culcaţi? – da’ de unde! aţi intrat, invitaţi de George, în bodega lui barba Iani grecul.

Dădea el, George, din ţigările lui la toţi, servea pe absolut toată lumea, cu aere de gentleman, dar n-ar fi scos o leţcaie din buzunar să plătească măcar un corn ori un bilet de tramvai. El avea obiceiul omenesc de a bea pe banii altora. Iar când i se făcea de petrecere, atunci, pur şi simplu, cumpăra bonurile de masă la cantina căminului, de la tine îndeosebi, căci el nu avea bursă şi, deci, trebuia să-şi plătească întreţinerile – tatăl său avea cârciumă la Craiova şi pescărie – şi astfel petrecea pe banii pe care i-ai încasat tu de la el pe bonurile transferate. Dar nu era bai, căci vă veseleaţi bine.

Ce mâncai tu după aceea, era treaba ta. Îi luai pe rând pe consătenii tăi, taurienii, din Bucureşti, oameni vrednici şi economi mari, care se făleau cu tine că eşti student, că au şi ei dintre ai lor pe cineva la universitate, ba unii mai aveau şi fete de măritat şi se gândeau, ca toţi părinţii, la viitorul fetei lor, şi la cine altul ar fi dat fata mai bun decât la unul din aceeaşi spiţă cu ei, ba chiar şi din acelaşi sat, căci le grăia lor un proverb din bătrâni: „poartă încălţăminte cârpită, dar să fie din locul şi obârşia ta”, şi astfel compensai – şi încă excesiv de consistent – înstrăinarea bonurilor de la cantină.

George şi-a descoperit reverenţios, ca un ministru de externe al Angliei, capul brumat, ridicând, atâta cât cerea eticheta şi protocoolul, gambeta – căci el purta gambetă, cravată la cămaşa albă şi la costumul negru, totdeauna călcat, cu batistă la buzunarul hainei, arborată ceremonios, în vreme ce voi ceilalţi, fără cravată – mai ales tu –, în haine rebel aruncate peste voi, cu chica în tumult şi pantofii nevăcsuiţi –, către barba Iani, a ocupat loc la o masă, cam laterală, şi v-a poftit şi pe voi să cuprindeţi loc la o masă, ca pe nişte angajaţi ooarecare de-ai săi.

Văzând barba Iani un asemenea fiu de boier că-i cinsteşte prăvălia a şi făcut semn viclean cu ochiul chelnerului să se ocupe imediat şi în mod

special de masa la care se instalase.

Chelnerul s-a şi înfăţişat, aruncând cu mâna dreaptă peste braţul stâng prosopul alb, atunci schimbat anume. George nu-şi mai încăpea în piele şi ştia, al dracului, să se pună-n scenă pe un astfel de rol de odraslă de nabab, el, fiul cârciumarului Nică din Craiova. Se uita din cooada ochilor peste reverele hainei impecabile şi înlătura imaginare scame de pe ele, pocnindu-le, precum un mofturos prinţ din degetele arătător şi cel gros, coroborate.

„Cu ce vă putem servi?" a întrebat chelnerul, adresându-se numai lui George.

„Ce ne puteţi oferi?" răspunde George, întrebându-l la rându-i şi aprinzându-şi ţigara, cu o impresionantă eleganţă, şi lăsând dâre de fum înspre tavan.

„Vă facem întâi o mică gustare din salam de Sibiu, şuncă de Praga, caşcaval grecesc, măsline de Voios şi cu o ţuiculiţă".

„Şi-i, altceva?"...

„Avem, apoi, pentru dumneavoastră, plăcintă proaspăt scoasă din cuptor, plăcintă cu carne, cu caş şi cu spanac. Merge o bere Bragadiru, proaspătă şi ea, lângă ele".

„Şi după aceea"; insistă George.

Noi, ceilalţi, uimiţi, nici nu cutezam să ne uităm unul la altul, darămite la chelner.

„După aceea nişte grătare: vrăbioare şi cotlete... putem adăuga şi nişte fudului, rinichi, ficăţei... ştiţi... face bine. Lângă ele vă putem oferi un vin negru, puterea ursului".

„Fă te rog cum te pricepi mai bine şi adu-ne ce vei crede că ne va plăcea".

Şi chelnerul a adus din toate câte le înşirase, iar noi am mântuit tot, admonestaţi din priviri de George din când în când, în sensul că să potolim ceva mai ca oamenii, aşa cum făcea, de pildă, el care, pişicherul, nici măcar nu se îndoia cât de cât asupra farfuriei sau furculiţei, ci, stând drept, ca un chiparos, îşi purta unealta dinţată de la farfurie până la gură precum un tânăr rege mire.

Băgând noi în trupuri nutremânt ales şi cu vinuri şi mai alese, am purces a ne înflăcăra, a ne îmbujora la obraji, încât uitasem cu desăvârşire de oboseala nopţii nedormite şi mai că ne venea – cu excepţia lui Alexandru – să facem cale-ntoarsă înspre cartierul acela

străjuit de-o singuratică cruce de piatră la intrare...

„Nu vă tutuiţi dracului aşa cu mine, ne-a certat la un moment George, purtaţi-vă mai reverenţios, căci stricăm calimera cu domnul barba-Iani. Mai cuviincioşi, mai cu supunere faţă de boier".

„Eşti neserios", a şoptit printre buzele aprinse Alexandru, care, de altfel, se simţea foarte bine, decât că nu putea să scape de vedenia ispitei din noaptea trecută, care-i apărea înaintea ochilor la răstimpuri şi-l tulbura amarnic.

Sătui ca nişte vlădici după praznicul Sfintei Marii ori ca nişte şefi în vreo cabană la sfârşitul săptămânii ori după sărbători naţionale, vă fumaţi cu americănească placiditate ţigările când, George, pufnind puternic fumul afară din piept, v-a scrâşnit din buzele-i subţiri, poruncă, în mare taină: „Luaţi-o din loc. Nu uitaţi să vă aplecaţi înaintea mea înainte de-a părăsi masa, de asemenea şi înaintea domnului barba Iani, atunci când veţi trece pe dinaintea lui".

Barba Iani stătea la casa de bani, cu burdihanul până deasupra mesei, cu ochii atenţi peste tot şi cu mustăţile încârligate-n sus, peste nări, ca la un palicar de-ai lui Constantin bazileu.

Aţi făcut ce v-a poruncit în şoaptă George, Alexandru mai cu nehotărâre, mai şovăielnic.

„V-ajung din urmă... după ce achit nota de plată", a insinuat cu vicleşug George.

Ne-am dus, spăsiţi şi reverenţioşi. În dreptul bisericii armeneşti ne-a ajuns din urmă şi George, victorios, ridicând în mers picioarele-n sus, ca la defilare. Râdea şi ne-a cuprins de după umeri: „De-acuma putem merge la cursuri chiar şi la iluminatul", căci aşa îl poreclise George pe şeful catedrei de pedagogie, domnul G.G. Solemno.

„Daţi-o naibii! Suntem neserioşi", a ridicat cuvântul în surdină, scrupulosul ardelean, popă năsăudean cum îl necăjea George. Puteam să merg la C.E.C. să scot banii necesari şi nu săăă..."

„N-ai decât să te duci", i-a replicat, râzând, George. Tu tăceai şi te gândeai la Lydia. Ce-ar zice ea dacă-ar şti toate cele prin câte ai trecut deaseară, când te-ai despărţit de ea şi până la orele acestea?

Te-ai fi spălat în şapte ape calde, săpunindu-te de şapte ori, cu şapte deosebite săpunuri, te-ai fi supus la alte şapte duşuri reci, ca să-ţi vină mintea la cap, te-ai fi zvântat, destins şi cu pălmile după ceafă, la vântul şi soarele dimineţii, şi-apoi te-ai fi supus trupului şi iubirii ei în şapte vămi

învelite, una mai albă decât alta, şi de câte şapte ori...

Dar v-aţi dus, mai mult din cinism decât din interes pentru studiu, să-l audiaţi pe domnul G.G. Solemno.

Era, acel Solemno, magistru peste catedra de pedagogie, discipol, ca şi Ion Petra Areopagitul şi B.B. Selenescu, al marelui prelat – un fel de Deceneu metamorfozat în zilele noastre, după două mii de ani, un cărturar de pe vremile de aur ale scrisului românesc, Titus Augustus. Numai că Solemno îl imita doar în gesturi şi-n ţinută pe marele sacerdot şi înaintaş al lui, Titus.

Pe bună dreptate, George îl supraporeclise pe Solemno, iluminatul. Căci într-adevăr, când apărea, după ce un sau o asistentă – căci avea mulţi şi multe – îi deschidea uşa cu smerită reverenţă, ca la un rege nişte copii de casă, în amfiteatru parcă nu călca pe podele, ci plutea purtat parcă de nişte nouri delfici, prin aer. Capul îl ţinea sus de tot şi aplecat pe spate, aşa ca să poată avea înaintea ochilor, în extază, cine ştie ce supranaturală arătare.

Apoi, înălţat în acei aburi dodonici, ca un preot eleusin, intona pierdut, destăinuindu-ne şi nouă, nevrednicii, câte ceva din funambuleştile idei ce-i treceau prin minte, cum norii pe cerul albastru: „Domnişoarelor şi domnilor studenţi, în pedagogie există două ramuri: ramuri mai mari şi ramuri mai mici".

Cum dracu' să nu simtă nevoia de a muşca isteric George în faţa unor atât de grave şi nemaipomenite postulate filosofice?!

Revelatoarea aserţiune era însoţită de gesturi în stilul sacerdotal al augustului Titus, penatele său în ceruri. Iar ochii, albaştri, rămâneau fixaţi în extază, undeva departe, sus, în sfera arhetipurilor, căci ce altceva decât o adevărată zicere arhetipală era apoftegma: „În pedagogie există două ramuri: ramuri mai mari şi ramuri mai mici!"

Asistenţii şi asistentele stăteau smirnă, la dreapta şi la stânga uşii, înşiraţi de-a lungul pereţilor, veghind cu străşnicie asupra bunei noastre purtări.

Era singurul profesor care pretindea frecvenţa la cursurile domnieisale, întocmai ca profesorii de liceu. Dacă lipseai de şase ori, nu te mai primea la examen. Asistenţii şi asistentele lui, deci, nu făceau nimic, sau mai nimic altceva, decât să urmărească, cu străşnicie de gardieni, prezenţa şi şederea cuviincioasă în bancă a auditoriului atunci când domnul profesor îşi rostea olimpian prelegerea.

Asta nu era mânie, necazul mai mare venea din altă particularitate a domnului profesor: îţi pretindea să repeţi întocmai cum spusese dânsul frazele din cursul susţinut. Dacă, de pildă, spuneai, în loc de să zicem, „în pedagogie există două ramuri: ramuri mai mari şi ramuri mai mici”, „obiectul pedagogiei cuprinde probleme principale şi altele secundare”, te considera libertin sfruntător care-şi dă aere de originalitate, şi obţineai doar „suficient” în loc de „bine” sau „foarte bine”. Calificativul maxim îl obţineau de regulă studentele – mai puţin studenţii – cele mai lipsite de vreo drăgălăşenie, care se aşezau chiar în primele rânduri şi-i sorbeau din priviri vorbele şi enunţurile aulice care zburau din buzele magistrului.

„După unii, pedagogia ar fi o disciplină speculativă, după alţii, pedagogia ar fi o disciplină normativă; după părerea noastră ea nu este nici speculaţie şi nici normă... Ea este o ramură a filosofiei, a teoriei cunoaşterii”, continua domnul profesor, pierdut undeva în norii de pe Olimp.

„Nu mai pot! mă sufoc! îmi pun unghia-n gât!” se tânguia lângă tine George, înfigându-şi unghiile nu în gâtul său, ci în muşchii de pe picioarele tale.

„Nu te pierde cu firea, îi răspundeai, amuză-te! Nu te costă nimic. E mult deasupra lui Stan, partenerul lui Bran, ca idioţenie candidă... Stan imită candoarea imbecilităţii americane, în timp ce candoarea şi imbecilitatea ăstuia au ceva înălţător, metafizic aproape, în starea lor solemnă”.

Căscând ochii, îmi face semn să mă uit la Alexandru; Alexandru lua de zor notiţe, cu un aer de diligenţă care te îndemna să-l iei la pălmi. Da, da, scria pe caiet, cu mare atenţie şi grabă în acelaşi timp, ca nu cumva să omită sau să inverseze termeni din iluminata prelegere a iluminatului şef de catedră.

„O atât de enormă neghiobie nu poate rămâne nepedepsită, a zis George. După asta, ori merge şi scoate bani de la C.E.C. şi plăteşte astăzi un chef ca aseară, sau o cină ca micul dejun de la barba Iani, ori facem cerere la minister să-l numească imediat asistent la catedra lui G. G. Solemno”.

Alexandru nici nu auzea, nici nu vedea, ci scria de zor, cu sârg, pierzându-se din când în când, cu ochii extaziaţi, în ochii de mult căzuţi în extaz ai domnului profesor. Şi scria grăbit şi mărunt, cu scrisul acela al

său straniu, făcut numai din linii şi liniuţe, sau, mai bine zis, din liniuţe mai mari şi liniuţe mai mici, pe care numai el le ştia citi şi nimeni altul. Era şi acesta un alt secret al lui Alexandru, pe lângă altele.

După o lună de la amarnica ispită, în care l-aţi împins George şi cu tine, te-a chemat: „Hai, nu vii cu mine?" „Unde?" răspunzi tu. „Hai, nu mai face pe nebunul", a zis el. Apoi a dispărut într-o prăvălie şi a reapărut cu ceva pacheţele în mână. „Ai să mergem", zice. „Unde, mă omule?" întrebi iarăşi tu. „Numai aici, numai aici", răspunde el.

Şi iarăşi dă să dispară. „Unde dispari?" îl întrebi din nou. Dar el s-a şi făcut nevăzut. Când a reapărut, iarăşi l-ai întrebat: „Unde-ai fost, dracului?"

„Mici treburi, mici treburi", a răspuns el ca de obicei. Apoi v-aţi suit în tramvai şi v-aţi dus departe, până-n cartierul vilelor din grădina botanică. „Unde mă duci, omule?" întrebi iarăşi.

„Ssst! ssst!" îmi face el semn cu degetul pe buze. Aţi intrat pe-o poartă boierească, aţi suit nişte trepte sumbre, aţi sunat la o sonerie, s-a deschis o uşă, iar dincolo de uşă ai putut vedea un stol de fete, care au şi zburat de la locurile lor şi s-au repezit să-l îmbrăţişeze şi să-l sărute pe Alexandru, dar din greşeală, grăbite, şi pe tine. Nu te-ai supărat. „Ce se petrece-aici, mă, Casanova", glumeşti tu întrebându-l din nou. „A, nimic, nimic, mici treburi", răspunde el. Apoi, peste câteva minute, una înaltă şi uscată, care se credea că ar fi fost având o chemare de sus, a luat-o de mână pe una mică şi grăsună, a apropiat-o de Alexandru, te-a tras energic şi pe tine lângă dânsa, ţi-a întins nişte lănţişoare şi ţi-a poruncit, zâmbindu-ţi: „hai, ce stai ca viţelul la poarta nouă, fă oficiul de nănaş". Şi te-a apucat de braţ – tu erai, deci, nănaş, iar ea nănaşa, Alexandru era logodnicul, iar Veronica era logodnica.

N-ai avut ce face – deşi tu ai fi preferat-o de nănaşă, alături de tine, şi apoi în braţele tale pe Mioara, ochioasa aceea de olteancă albă la trup şi cu păr mult, negru – ai devenit deodată grav, adică caraghios, şi, uitându-te cu jale la Mioara, ai introdus, în degetele logodiţilor, lănţişoarele care ţineau loc de verighete. Fetele, în stol adunate, emoţionate – ah, cât erau de frumoase aşa emoţionate! –, au început să cânte *Gaudeamus* şi *Mulţi ani trăiască,* iar Mioara se făcea că trage cu coada ochiului înspre tine. Erai cam contrariat, zăpăcit. Nu ştiai a ce anume trage cu coada ochiului, îşi mişca ochii negri cu albul de sub pleoape ca albul de sub aripi la rândunici – a dulce dorire sau ca să te perpelească, în batjocură? Simţea

stihia din tine, dar şi orgoliul din aceeaşi stihie. Era de faţă şi Vasia, palid de grav şi cu Scarlet lângă el, cu mare iubire ţinută aproape de tot de după mijloc.

Ţi-ai dat seama, şi fi-aveai ce face: acele mici treburi după care dispărea Alexandru erau pregătiri pentru logodna la care acum prestai oficiu de nănaş.

Vasia apoi s-a îmbătat crâncen. Pe amărâta de Scarlet a bătut-o-n faţa voastră – nu-ţi dădeai seama pentru ce motive. Alexandru a tăcut, nănaşa aceea osoasă a dat din cap, spunând că-l va bate Dumnezeu pentru purtările lui, Mioara l-ar fi sfâşiat, Veronica a plâns de mila sărmanei Scarlet, iar tu de-abia te-ai abţinut să nu-i arunci nişte pumni în mutră lui Vasia. „Dacă vrei s-o baţi, nemernicule, fă asta acasă, între voi doi numai, nu aici", îţi ziceai cu încrâncenare.

Dar Vasia era nu logodit cu Scarlet, ci căsătorit, şi atâta fericire a turnat pe ea, atâta de fioros răcnea când îl apucau dracii, punând degetul arătător îndoit între dinţi şi muşcându-l până la sânge, şi scoţând afară din orbite ochii ca de fiară, şi atâta de înverşunat o bătea după aceea, plângând cu disperare şi tânguindu-se că din cauza ei a asfinţit şi-a murit geniul din el – şi iar o dezbrăca, şi sfâşiind straiele de pe ea şi urlând, şi gemând, orbeşte, o săruta şi-o muşca şi-o iubea, încât misterioasa Scarlet, acea plăpândă Magdalenă, într-o bună zi, dis-de-dimineaţă, s-a dus de una singură la lacul Herăstrău, şi-a privit îndelung şi cu amară indulgentă chipul tumefiat sub părul răvăşit şi s-a aruncat în apa lacului, cu pietroi legat de gât, ca nu cumva să dea greş şi să revină la locurile vieţii. Iar Vasia, după ce a pierdut-o şi negăsind alta care să-l rabde aşa cum ea l-a răbdat, umbla schelălăind, seară de seară, roată-mprejur pe malul lacului, chemând-o să vie acasă, că nu o va mai bate niciodată. Şi plângea Vasia cu urlete amare şi răcnea la lună şi stele, muşcându-şi degetul.

Iar Alexandru, care s-a logodit în acea noapte de februar, fără însă să se fi şi nuntit, deoarece el nu concepea că ar putea să pună mâna peste trupul logodnicei – studentă la medicină în anul doi! – înainte de a le fi pus cununa pe capetele lor sfântul preot, s-a deslogodit în luna iunie, pentru faptul că a aflat de la oameni pizmaşi cum că, în timpul cât el a lipsit din oraş, fiind internat la sanatoriu, Veronica trăise, nici ca logodnică nici ca mireasă, ci pur şi suplu ca femeie, cu un student de la Politehnică, student care, e drept, nu ştia el filosofie, nici teologie, dar

înţelegea şi practica, fără amânări de nici un fel, ceea ce îi trebuia unei femei.

Nu voia să creadă spuselor pizmaşei persoane şi continua să se plimbe în mare duioşie cu Veronica, micuţa, grăsuna şi şireata Veronica, ţinând-o cu deosebită grijă de mână. Uite-aşa mergeaţi voi: el, Veronica lângă el, lipită aproape de el, şi tu, prietenul lui Alexandru, şi naş amândurora, la stânga lor. Lănţişoarele de legământ, care ţineau loc de verighete, se aflau pe degetele lor. Alexandru l-a purtat pe al său mereu, sărutându-l din timp în timp, lucru pe care nu-l făcea însă şi Veronica. Ea-l purta doar acuma, când stătea lângă Alexandru, cu mare linguşeală alintându-se şi gudurându-se pe lângă el.

Şi mergeaţi voi voioşi – mai ales ei doi, care se revedeau după nişte luni, când deodată, Veronica, tot vorbindu-i lui Alexandru faţă către faţă, şi-a tras discret, cu mare grijă lănţişorul din deget şi l-a strecurat în poşetuţă, făcându-se că-şi caută acolo o batistă ca să-şi şteargă ochii înlăcrimaţi de bucuria că se află lângă logodnicul ei. Tu, distrat şi absent ca totdeauna la ce se petrece în preajma ta, nu ai observat gestul, dar Alexandru, cu ochii lui săgetători ca ai uliului, a văzut îndată. Nu a zis nimic. S-a schimbat numai niţel la faţă şi, trăgând încet lănţişorul din degetul inelar, l-a strecurat în poşeta Veronicăi zicând: „Pune-l şi pe ăsta acolo, lângă celălalt". Atâta tot. A plâns Veronica, s-a rugat de el, nu s-o ierte, căci nu avea nici o vină – decât că venea din partea opusă tocmai studentul cu care trăia ca femeie şi nu înţelegea să se facă de ruşine cu lănţişor pe deget de logodnică –, s-a rugat de mine, părintele lor spiritual, nănaşul, ca să-l înduplec şi să revină la ea, a făcut chiar penitenţă la uşa dormitorului nostru, al lui Alexandru şi al meu, de câteva ori, o dată chiar până dimineaţa, dar în zadar, Alexandru a rămas nemilostiv şi fecior neprihănit pe mai departe.

Dar cu toate aceste necazuri la care l-a supus viaţa, adică diavolul, căci viaţă şi diavol una sunt, tot lui i-a mers cel mai bine în lumea care a urmat. Căci, sfătuit de duhul cel sfânt, a intrat în politichie, s-a pus în slujba lui Anticrist, el odorul şi creaţia sfintei biserici – căci de neînţeles sunt gândurile şi sfaturile tale, Doamne –, a prosperat, a ajuns şef, şi pe linie administrativă, şi pe cea educativă, a văzut lumea în chip de colindător, s-a căsătorit la 50 de ani cu o Magdalenă de 21 de ani, frumoasă ca şarpele din Paradisul Edenului, a avut două reşedinţe, una familială şi alta personală, unde să se poată retrage ca să mediteze, a

menţinut relaţii la nivel onorabil cu preoţimea, călugărimea şi mai ales cu înalta conducere duhovnicească, n-a mai fost bolnav niciodată şi va sfârşi în pace şi cu sufletul curat că n-a luat în deşert niciodată cuvântul Domnului şi nici ofertele vieţii... În timp ce Vasia a tot urlat la lună şi stele de jur-împrejurul lacului, strigând-o pe Scarlet şi muşcându-şi degetul şi, la răstimpuri, ţărâna de sub picioare, până ce s-a stins într-un spital şi-a fost ars în crematoriul acelui spital, după ce se făcuseră lecţii de anatomie necesare asupra cadavrului său. George a murit şi el de timpuriu, de rac la plămâni, după ce în toate zilele câte i-au fost date n-a făcut altceva decât să muncească zi de zi ca funcţionar mizerabil la institutul hidrologic, să scrie versuri, să poarte grija familiei – căci se însurase şi avea o fată – şi să înjure pe toate căile, în cârciumi şi la toate sindrofiile, zilele de glorie şi fericire care se abătuseră asupra ţării, scuipându-i în faţă pe oportuniştii şi paraziţii conjuncturii, mai cu patos pe cei ridicaţi pe socluri şi adulaţi(!), neiertând pe absolut niciunul, tratându-i de gorobeţi, de gunoaie, de lepre şi lepădături, de curve şi de scursori...; Ion a căzut pe front, iar chipul lui frumos, de seraf, odihneşte acum, printre alte zeci de mii de chipuri de ostaşi români, sub pământul de la Zvolen, la poalele Carpaţilor Scunzi, în Slovacia, iar noaptea, târziu, toate acele chipuri ies din pământ şi luminează-n văzduh, reverberând ca stelele unei galaxii, timp de câteva clipe, şi iarăşi se retrag în pământ – tu ai văzut acel minunat epifaneu când te-ai plimbat într-o noapte printre morminte, în căutarea lui Ion, iar cine nu te crede, fără nici o credinţă să rămână toată viaţa lui şi cu tot neamul său, căci tu juri pe Dumnezeul cel bun, al iubirii, că ai văzut acea dumnezeiască arătare, iar tu vei mai trăi mult încă, deoarece ai de văzut, de pătimit şi de mărturisit încă, şi mai ai şi o inimă tare, dată anume ţie de la Cel de Sus ca să te chinuieşti mult înainte de a-ţi da duhul, şi să cunoşti până la capăt taina suferinţei, şi ca să fii iertat astfel pentru păcatele tale.

Ştiu cum anume şi când şi unde vei sfârşi cu viaţa, dar nu-ţi spun, pentru că... te iubesc, îmi eşti drag, am fost părtaşi la toate, şi la cele bune, şi la cele rele. Acolo unde erai tu eram şi eu, unul şi acelaşi ins, unul şi acelaşi blestem, una şi aceeaşi crimă, unul cu fărădelegile şi crimele săvârşite.

Iar Florian, cel care vă umilea pe toţi prin inteligenţa lui placidă, de sofist, demonstrând, ore în şir şi nopţi de-a rândul, cum că albul este negru şi negrul alb, că bărbatul este femeie iar femeia bărbat, că muntele

este mare şi invers, că atomii nu există; există doar un tot (aici zicea ceva), dar ce te faci cu totul care poate fi distrus de atom în doar câteva secunde? care nu lipsea de la niciun bal, mişcându-se ca un ursuleţ pe lângă studentele zvelte şi aeriene, uluite de el, căci era considerat drept cel mai înzestrat filosof dintre noi toţi – a şi reuşit să devină doctor în filosofie cu tema: *Imposibilitatea existenţei atomului,* obţinând calificativul suprem, a lâncezit toată viaţa prin secretariatul nu ştiu cărei mari instituţii de artă şi lânced va muri până la urmă şi sterp, după ce a fost de trei ori căsătorit. Fără urmaşi au rămas şi Vasia, şi Ion, şi Alexandru, dar fiecare din motivele sale.

„Fericitul" Ion! Ce frumoşi erau ochii lui albaştri! A fost chemat întâia oară pe front, căci era locotenent de rezervă, şi s-a întors teafăr. A plecat din nou şi din nou s-a întors. A plecat şi a treia oară, şi nu s-a mai întors. Îţi aminteşti de ultima voastră întâlnire, la restaurantul „Tic-Tac"?... Era şi Lucia acolo, logodnica lui *în aeternum* credincioasă, iar când Lucia cu Veronica şi Lydia au lipsit pentru câteva minute, Ion, surâzându-vă ca un Iisus, v-a spus, ridicând paharul: „Fraţii mei, nu ne mai vedem!" şi-a dat paharul până la fund pe gât.

Aţi făcut şi voi la fel. V-aţi îmbrăţişat. Parcă aţi şi lăcrimat, unii. El a rămas senin, surâzător ca un Crist între apostoli. A adăugat apoi, în taină, conjurându-vă: „Să nu ştie ea"... adică Lucia.

Adevăr a spus el atunci. Căci a plecat a doua zi pe front şi într-a patra a căzut. Iar Sfânta Lucia nu s-a mai logodit, ci a rămas doar atât: Sfânta Lucia, logodnica lui Ion, al cărui chip luminează acolo la Zvolen printre alte zeci de mii de chipuri şi chipie româneşti.

Şi iarăşi vin şi mă reîntorc la Alexandru, căci pe el l-ai iubit mai mult decât pe ceilalţi toţi, căci şi el te-a iubit pe tine ca pe-un frate bun, dar prăpădit, care credea în tine, că ai fi fiind ceva, şi simţea datoria de a se îngriji de tine, de harul pe care, iarăşi credea el, cu statornicie şi admiraţie în sinea lui, că ţi l-a dat Dumnezeu... şi că...

Adu-ţi aminte, numai, cât de mult a suferit – plângând după tine ca după un mort drag – atunci când ai dispărut pentru câteva zile din colonia de la Breaza, fără să înştiinţezi pe nimeni de dispariţia ta. De fapt, cum rătăceai pe şosea cu minţile aiurea, a oprit un camion lângă tine, te-ai suit deodată în acel camion condus de bunul tău coleg de bancă din liceu – şofer de cursă lungă acum, preot mai târziu – şi numai Dumnezeu ştie cât de greu ţi-a fost în acele zile petrecute prin restaurante şi prin

case cu femei frumoase, cu drag colegul tău de bancă de altă dată, bântuiţi de chemări şi nostalgii şi de vedenia iubitelor, cele rămase fără de prihană, dorite, dar neademenite, în empireul tinereţii.

În naivitatea lui serafică şi sigur de cunoaşterea psihologiei tale(!), Alexandru credea că te-ai sinucis. Era convins de aceasta şi se simţea chiar vinovat:

Cunoscuserăţi voi acolo pe fata unui colonel, elevă în clasa a şaptea de liceu, nostimă şi foarte jucăuşă. O chema, parcă, Mirela. Şi se simţea extrem de fericită şi mândră că o curtează deodată doi studenţi, unul poet – acela erai tu – şi unul foarte deştept – acela era Alexandru. Şi erau mândre în felul lor şi cele două mătuşe ale ei, care o aveau în grijă.

Şi ştia, frumoasa năpârcă, şi codană la ochi, să se gudure şi să se lipească de sufletul vostru al amândurora cu atâta alint şi cu atâta drăgălăşenie, ştia să se dorească sărutată cu atâta nevinovăţie, încât v-a cam transformat pe amândoi, în scurtă vreme, din studenţi la filosofie în căţeii ei supuşi şi... ascultători.

Uite cum făcea: în timp ce se lipea cu tot trupul de Alexandru, cu buzele lipite aproape de bărbia lui, trăgea, păcătoasa cea mică, din coada ochilor spre tine, şi în aşa fel săgeta şi atât de viclean, încât aveai sentimentul nu că te priveşte, ci că te sărută. Uite-aşa făcea cu voi. Aşa vă fraierea, vă perpelea, ducându-vă de lesă după voia ei. Decât să ajungă orgoliul tău de râsul unei fetişcane, cu atât mai mult cu cât erai convins că ţine mai mult la Alexandru decât la tine, i-ai lăsat brusc de capul lor şi te-ai retras, nemaiprezentându-te la întâlnirile lor, spre burzuluirea lui Alexandru – „Eşti nebun", repeta el întruna, căci nu există femeie să-i pară rău după un curtezan pe care-l pierde, indiferent cine-ar fi acela – ba mai rău, dispărând fără urmă timp de câteva zile.

Atunci l-ai amărât tu pe Alexandru rău de tot. Căci umbla, săracul de el, urmat de Mirela, de-a lungul căii ferate, în căutarea ta, a trupului tău retezat de tren. Copleşit umbla, adus din umeri şi plângând cu amar, iar în urma lui Mirela, plângând şi ea, căci gândea: „din cauza mea s-a sinucis... săracul".

La un moment dat, tot căutând ei de-a lungul liniilor ferate trupul tău, iată că le năzare-n faţa ochilor o mogâldeaţă, ca o adunătură de oase! şi nu încăpea îndoială că erai tu cel mort acolo, deoarece mogâldeaţa avea tocmai culoarea hainelor tale. S-a prins el cu mâinile de cap strigând atunci: „Iată-l, el este! Dumnezeule, de ce ai făcut una ca asta?!" Şi s-a

aşezat pup pe calea ferată, plângând cu deznădejde şi neîndrăznind să dea ochii cu realitatea, adică cu prietenul său mort astfel. Mirela şi ea a udat atunci leoarcă două batiste pentru tine, care, instalat într-un divan, în casa aceea cu femei frumoase din Ploieşti, prietenele lui Pompiliuc, şoferul plin de bani, perorai despre vrute şi nevrute, cu aere de cine îmi erai tu, spunând versuri şi cântând laolaltă cu ele, după ce cu toţii v-aţi ameţit frumos: *Mă dusei la director, / Să mă fac măturător; / Măturai un loc bătut, / Şi m-apucai de barbut... / Dau cu zaru una trei, / Vai de părăluţii mei, /Dau cu zaru una una / Şi mă-nconjură patrula. /Dau cu zaru şase-şase, /Şi-am rămas fără cămaşă...* iar Pompei, întorcând-o pe ardeleneşte, sentimentaliza de unul singur: *Pe sub fereastră curge-un râu, /Sunt lacrimile mele... /Nevestele cu şorţu-n brâu, /Îşi spală faţa-n ele.*

În sfârşit, tot tremurând de frică şi jale, el şi Mirela şi-au luat inima-n dinţi şi s-au apropiat cu evlavie mare de vechitura aceea de haină aruncată de cine ştie cine acolo, dar care pe bietul Alexandru l-a făcut să halucineze cu înfricoşare.

Le-a venit inima la loc, dar tot nu s-au lăsat. S-au prezentat la poliţie şi au cerut sprijin pentru descoperirea locului morţii tale.

„Dar de ce să se fi sinucis?" a întrebat unul dintre poliţeri, pe bună dreptate... „Aaa, cum să vă explic, reia Alexandru, ştiţi... din motive... ca să le numesc aşa... metafizice. Din angoasă transcendentală, *mal d'absolut*..."

„Avea bani asupra lui?"

„Avea, dar nu mulţi, ia acolo de nişte ţigări", a dat răspuns Alexandru.

„Atunci mergeţi liniştiţi acasă, că trebuie să apară".

Cum de fapt ai şi apărut. Era după-amiază târziu. Ai intrat în dormitor: cei de-acolo, când te-au văzut, au holbat ochii mari ca la o minune.

„Unde-ai fost, domnule?" întrebă unul. Prietenul tău este disperat. Te caută prin toate coclaurile, râpile, marginile de şosele şi de-a lungul căii ferate. Nu mănâncă, nu doarme şi se frământă şi se sfâşie toată noaptea, ca vai de el".

Ai început să te amuzi. Dar când te distrai mai bine de cele ce auzeai, uitându-te pe geam afară, l-ai zărit pe Alexandru venind, cu capu-n pământ, adus din spate mult, cu mers încet şi faţa spăşită, întocmai ca după un mort.

Iar mortul acela erai tu, şi îţi mai ardea şi de glume, căci, ca să-l necăjeşti şi mai tare decât era, te-ai ascuns sub pat. Colegii de cameră au

acceptat şi ei farsa. La intrarea lui Alexandru pe uşă l-au întrebat cu mutre îngrijorate: „Ce-i? Ai aflat ceva?" la care întrebare vicleană el a răspuns cu o candidă sinceritate şi adânc dureroasă: „Nu, fraţilor, nu! S-a dus, s-a dus omul acesta bun şi minunat!"

Atunci tu ai pufnit în râs de sub pat, iar el, auzindu-te şi înţelegând că nu-i vedenie, s-a schimbat deodată la faţă şi, de bucurie, dar şi de mânie, s-a aruncat ca o torpilă peste patul sub care te ascunseseşi tu, s-a prăbuşit peste tine cu pat cu tot, te-a strâns în braţe, în plânsete şi ocări, pipăindu-ţi hainele şi faţa, să se convingă de adevăr, şi ţi-a tras şi două pălmi, pe care le-ai primit fără să crâcneşti. Le meritai. În schimb nu le-ai meritat deloc pe celelalte două pe care le-ai încasat tot de la el, atunci, în seara aceea, în dormitorul căminului, când te-ai lansat în teorii procomuniste, fulminând împotriva ordinii sociale, a bisericii, a lui Dumnezeu, drept care, ieşit din minţi, ai replicat în felul tău barbar, cu nişte pumni care l-au răsturnat, pe omul care te-a iubit ca pe-un frate prăpădit, la podea, spre jubilarea celor de faţă stătători, majoritatea agenţi informatori la siguranţă, pe care tu, fulgerător, în acea clipă, ai bănuit că-i cunoaşte, de aceea ai şi lovit cu atâta patimă, crezând că-n ei loveai şi nu în prietenul tău bun. Da, el te-a pălmuit pentru cutezanţa şi neruşinarea cu care tu exacerbai comunismul, prin 1942, şi te-a certat cu vehemenţă, de nenumărate ori, pentru delirurile tale nihiliste, bolşevice, iar tu, târziu după aceea, nici nu i-ai spus du-te-ncolo, când el se înfrupta cu seninătate din privilegiile acordate lui de către domnii la care s-a înscris, iar tu umblai, credincios firii tale – ca şi el – firii lui –, cu bocceaua-n băţ, de la o temniţă la alta sau de la colonia Poarta-Albă la cea de la Valea-Neagră, de la aprozar la fruct-export, în căutare de lucru. Iată ce-nseamnă să fii bun şi ascultător – pentru că pe aceştia îi iubeşte Dumnezeu, aceştia vor moşteni pământul, şi iată ce te aşteaptă dacă te răzvrăteşti şi ceri dreptate, căzând în păcatul teribil al setei de libertate şi-n acela, şi mai teribil încă, al demnităţii omeneşti, căci şi Libertatea, şi Dreptatea, şi Demnitatea sunt daruri ale diavolului, îndemnuri luciferice, şi nu venite prin graţia lui Dumnezeu, care binecuvântează şi proteguie pe cei blânzi, supuşi, umili şi curaţi la inimă, nu pe cei munciţi de Satana, ca pe tine, sfruntatule!

„Dar să mor eu de cancer, îţi ziceai, şi-ţi zici şi-acum, părăsit de toată lumea, dacă-l pizmuiesc pe Alexandru pentru tot binele său (n-aş vrea să par orgolios, spunând că-l compătimesc), dar, totodată, să mor şi mai rău

încă decât aşa, dacă mi-ar părea cumva rău vreodată de cele ce mi s-au întâmplat".

Şi să revin puţin la George, ca să-ţi mai amintesc ceva despre el, după care îl vom lăsa să se odihnească-n pacea lui de dincolo...

De seara aceea ploioasă vreau să-ţi aduc aminte, când voi doi rătăceaţi pe străzile desfundate de pe lângă Vatra Luminoasă, mânaţi de frământul sângelui vostru care cerea ceva şi când două păsări de noapte au coborât aripile asupra voastră, venind din ţinuturile plutonice ale ploii, v-au cuprins sub ele şi v-au depus într-o casă părăsită în aşa fel că picurii năşteau o muzică sinistru-şugubeaţă, ca de xilofon... Scâncind nerăbdător, George a şi culcat-o pe una peste patul cu salteaua ruptă, din care se scurgeau paiele afară, unde, spre înfricoşarea şi îngreţoşarea ta, şi-a vârât capul între aripile păsării aceleia, acolo...

L-ai apucat de chică, l-ai smuls afară din întunecimea aceea, lovindu-l – ca să se trezească – cu pumnul în bărbie. „Monstrule!" ai gemut asupra lui.

Apoi aţi ieşit din hruba aceea şi, mergând voi spre cămin, prin ploaie şi prin noroaie, George te-a cuprins de după braţ şi, călcând în felul lui, cu paşii ridicaţi ca la defilare şi cu faţa de asemeni ridicată-n văzduhuri, a început să recite pierdut: *De toamna aceea cu pânzele-n aer / Şi vânt şuierat în fereşti, / Îţi aminteşti? / Ca un câine de ceaţă-mi făcusem / La gleznele tale popas îndelung...* (Nu-mi amintesc mai departe.) Apoi: *Dar mai presus de mine, adoraţii / La porţi necunoscute mă smeresc: / O, pururi ţărmurite incantaţii, / În care necuprinsele zvâcnesc...* Şi: *Sunt cast şi de văzduh iluminat, / De-atâta pace sunt neliniştit, / În puritatea vastă risipit, / Eu sunt un pretutindeni întrupat.*

Ajunşi la cămin, căci George stătea în chirie, dar schimba gazda tot la o lună, deoarece când se apropia termenul de plată a chiriei dispărea şi dormea cu voi la cămin până ce se cuibărea la vreo altă gazdă, şi toate gazdele-l primeau cu mare bucurie, cum să nu primeşti un gentleman ca el, îmbrăcat impecabil –, l-ai trezit din somn şi pe Alexandru şi-aţi discutat cu aprindere, în spălător, până târziu, după miezul nopţii probleme de filosofie.

— După tot ceea ce vedem, trăim şi constatăm, eu consider – şi nu-ncape îndoială – că lumea aceasta este lucrarea parşiv-infernală a lui Avizuha şi nu a lui Elohim, dacă cumva Elohim n-ar fi deghizarea Celuilalt. Un Creator-tată nu putea da naştere unei atari monstruozităţi

cu ispititoare chemări de meduză dulce, decât dacă nu cumva El însuşi ar fi un... monstru, o brută superrafinată. Un Dumnezeu-Tată, cu grijă faţă de odraslă, nu ar îngădui ca oamenii să îndure atâta urâciune groaznică, iar unor anume inşi nu le-ar îngădui să arunce asupra semenilor atâta obidă şi-atâta sadică, savantă crimă..., în afară de situaţia când El însuşi nu ar fi decât un extraordinar gâde, a continuat peroraţia George. Creatorul ideal, aşa precum l-am dori noi să fie – şi cum atât de bine-ar fi să fie pare să nu fie altceva decât nostalgia noastră fie după o lume pierdută, fie după una posibilă...

— Ceea ce faci tu acuma nu este filosofie, ci fifizofie sau fie – fie–zofie, a replicat Alexandru, agăţându-se de nenumăraţii „fie" folosiţi de George în alocuţiunea sa filosofică.

— Măi al dracului! Ştii că ai umor?! Şi eu care credeam, săracul, că eşti ardelean.

— Eşti neserios. Cele afirmate de tine sunt lucruri ieftine, fumate de mult. Răzvrătirea ta scaraoţchiană este aceea a unui oltenaş pehlivan... În loc să gândeşti, tu cardeşti, adică epatezi, ca să mă exprim precum malagambiştii.

— Atunci, no, spune-ne tu, rugămu-ne frumos, dom'părinte, cam ce crezi sau, mai pe ardeleneşte, cam ce socoţi c-ar fi lumea aceasta şi viaţa?

— Nici unul din voi nu aveţi căpăţână de filosofi. Era mai bine dacă mergeaţi să vă înscrieţi la Sport şi Educaţie Fizică, deoarece felul în care gândiţi nu se deosebeşte mult de nişte exerciţii stângace, anevoioase, de handicapaţi, de inşi gheboşi şi îmbârligaţi, executate la bară sau la paralele, dar în nici un caz judecăţi de cunoaştere. Ceea ce spuneţi voi este un fel de naivă scamatorie verbală şi nicidecum filosofie, a intervenit, sobru şi sigur de sine, Florian, care, nu ştiu din ce motive, se afla în seara aceea şi el cu voi, la cămin. Pierduse probabil tramvaiul.

— Unui individ ca tine, total lipsit de fantezie şi sensibilitate, nici n-ar trebui să i se permită să vorbească despre filosofie, ci să se aplice pe studiul fizicii şi chimiei. O minte indiferentă faţă de substraturile absconse ale realităţii, până la placiditate, care placiditate este afişată apoi arogant, ar trebui să-şi ceară exmatricularea de la Facultaea de Filosofie şi Litere şi să se duc la naiba... de pildă la Institutul de roboţi.

— Filosofia nu se face cu poezie. Ea nu este versificaţie, cu atât mai puţin una... suprarealistă sau dadaistă sau... futuristă, a replicat prompt Florian, aprinzându-şi ţigara servită din pachetul de ţigări al lui George.

— Eşti cu desăvârşire tâmpit, lovit în cap cu leuca. Păi nici atât nu ştii, filoscosule, că adevărata cunoaştere a adevărului se face cu ajutorul intuiţiei creatoare, a viziunii poetice? A evadării din grotă înspre obiectele expuse Luminii, prin anamnezis? Ia mai răsfoieşte lucrările lui Platon şi ale lui Aristotel şi opreşte-te acolo unde unul vorbeşte despre cunoaşterea arhetipurilor prin mijlocirea instituţiei poetice şi-a reamintirii propriei noastre existenţe arhetipale, iar celălalt vorbeşte despre cunoaşterea pasivă şi cea creatoare, poetică... Dar să auzim ce crezi tu despre... lume.

— Simplu: O condensare de energie, energie devenită precipitat, iar energia aceea cuprinde-n sinea ei, potenţial, toate legile care guvernează universul şi, virtual, toată devenirea posibilă, la absolut toate gradele şi modalităţile existenţiale.

— În cazul acesta te potriveşti de minune cu Alexandru, credinciosul şi bisericosul, care socoate, ca orice copil ascultător, cum că lumea este creaţia şi darul lui Dumnezeu cel Bun, făcută din iubire, dar că oamenii, picând în păcatul trufiei, au fost pedepsiţi prin izgonirea din edenul paradisului şi trimişi să ispăşească greşeala săvârşită, pe planeta aceasta, până la o eventuală răscumpărare...

— Se mai spune că omul a fost făcut după chipul şi asemănarea Lui...! Ce oroare! Groaznic! Scabros! Admiţând – prin tâmpenie – că aşa ceva ar fi adevărat, atunci Divinitatea s-a degradat pe sine divulgându-şi „esenţa" naturii sale – a aţâţat şi mai tare discuţia George. O brută sadică.

— Deci, condensându-şi energia în care se ascundea, şi dând astfel naştere universului, universul în cazul acesta este parte din Creator, divinitate în ipostază concret materială, „Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat". Florian prin urmare este un mistic, un credincios ca Alexandru, aparţinând tipului panteistic... încât mă întreb dacă nu era mai nimerit să se fi înscris la teologie şi nu la filosofie...

— Dar tu, tu, nihilist satanic, cam ce crezi în problema aceasta? că tare te ţii fudul, mai ales de când te cam laudă şi te iau în serios profesorii... Să ştii de la mine că nu-i nici o scofală să te ia în serios şi să te laude magiştrii... Rişti să ajungi un foarte impersonal funcţionar, chiar superior, a marcat cu ironie George.

— Adevărul *este* – ai început tu a cuvânta – în ceea ce nu este de cunoscut. Mintea noastră şi fiinţa noastră întreagă se străduiesc zadarnic în a ataca acel teritoriu intangibil al Adevărului. Un simplu concept,

produs al intelectului şi nimic mai mult. E ceva asemănător cu povestea bătrânului dascăl „zgribulit şi de nimic", care ţine-n degetul său mic „universul cel himeric"... Un simplu cuvânt, o noţiune, o abstracţiune care se pronunţă printr-o singură deschizătură de gură, să cuprindă adevărul despre univers şi despre Creatorul lui?! Ridicolă sfruntare şi orgoliu naiv! A nu şti, deci, şi a avea deplină conştiinţă a lui „a nu şti" este singurul adevăr valabil şi decent, sursa eternă a fericirii noastre şi esenţa cunoaşterii.

— Tu nu eşti un nihilist, ci un agnostic obtuz, a replicat Florian. O astfel de gândire, în loc să indice drumul spre fericire, îl închide ermetic oricărei tentative de progres şi civilizaţie.

— La dracu' să te duci cu civilizaţia ta cu tot! a ţâşnit George, această infernal de zgomotoasă expediţie în preajma neantului şi pe marginile prăpăstiilor... Produs al unor sifilitici oligoffeni (de aci, mai degrabă, denumirea de sifilizaţie decât de civilizaţie) al unor orgolii de rable, prilej fericit pentru afirmarea altor orgolii, a altor oligofreni geniali, produs care va duce la dezumanizarea totală a umanităţii şi la infestarea – până la dezagregare – a universului.

— Atâta pagubă... Poate că nici n-ar fi rău să fie aşa.

— De! Individul dezumanizat este mult mai fericit decât omul... ai subliniat tu cu amărăciune. Robotul nu are morală, nu sensibilitate, nu sentimente, nu nelinişti, deci este un... *beatus.*

Alexandru la auzul unor atari enormităţi a căzut într-un soi de suferinţă religioasă ca a călugărului care, intrând la o prostituată, în loc să facă el acolo ce face tot omul, nu, el a îngenuncheat într-un colţ al camerei, rugându-se de zor pentru nişte biete fiinţe pierdute. În ochii lui, noi ceilalţi nu eram decât nişte biete oi rătăcite, iar mâhnirea lui era cu atât mai dură cu cât unele oi pierdute erau prietenii lui. Şi nu era chip să ne mântuiască, anticrişti fioroşi cum eram din fire, puşi pe distrugeri şi sacrilegii.

— O sublimă simfonie, ai declamat tu, este lumea! O întruînlănţuire fără margini de enigme. O dureroasă alcătuire de miracole. O feerică suferinţă. Un mister foind, strălucind de contradicţii. Ca-ntr-o imensă catedrală mă simt în mijlocul acestui univers, în care lucrurile toate – adică minunile toate – îmi luminează, pe cât de tăcute, pe atâta de departe cântătoare. Eu însumi nu sunt nimic altceva decât o altă minune, o altă enigmă în mijlocul universalei alcătuiri de miracole, o notă sau

nălucă muzicală străbătând prin imensitatea celeilalte simfonii – universul!

Iar dincolo de această simfonie mută, tocmai pentru că ultrasonoră, profund orifică, simt prezenta înfricoşată a Marelui Dirijor, creatorul de miracole, Enigma enigmelor, orga de lumini, El, energia necontestabilă, principiu creator şi susţinător totodată, Dirijorul pe cât de furtunos pe atâta de calm, cu spectrale baghete în mâinile Lui spectrale!

— Gata, ai luat-o razna de tot, s-a amărât George, aşezându-şi palma peste fruntea ta, părinteşte, halucinezi. Hai mai bine să spunem nişte bancuri...

— Eşti neserios, l-a apostrofat, oftând aproape, Alexandru. Iar Florian trăgea liniştit din ţigară şi dădea din cap a compătimire? a mirare? nu puteai şti.

— Bine, bine, interesantă această viziune feerică, sublim idilică, dar ce facem cu răul? De ce atâta rău, atâta suferinţă în lume, şi de ce slujitorii răului sunt stăpânii acestui pământ (cu ironie), ale acestei mirifice, orifice alcătuiri simfonice de minuni, în timp ce slujitorii binelui sunt amărâţi şi prigoniţi? s-a cătrănit George.

— Ca să se minuneze deşteptăciunea oltenească din tine, i-a replicat Alexandru, iar tu, sărind undeva într-ajutorul lui Alexandru, ai citat, cu emfază, din Sfântul Augustin: „Dumnezeu a crezut că este mai bine să facă din rău binele, decât să nu permită deloc existenţa răului", iar Alexandru, în continuarea ideii lui Augustin, a exemplificat şi explicitat printr-o poveste, aceea a prea bunului monah, şi preacurat, care, îndemnat de către un ins ciudat – trimis al cerului –, a trebuit să fure, apoi să dea foc la casa unui om necăjit, iar la urmă să azvârle în apele unei cascade pe un copil nevinovat, care se juca alături. Disperat, omul cel bun l-a întrebat pe emisarul cerului că de ce din om cinstit l-a făcut să fie hoţ, din om bun un tâlhar şi din om milos, fără prihană, ucigaş de copii?! Pentru că, a răspuns vedenia, paharul pe care l-ai furat era uns cu otravă şi, bând din el, fratele aceluia la care am găzduit urma să moară şi familia să-i rămână pe drumuri... Casa acelui sărman ins ascundea sub ea o comoară pe care, descoperind-o după ardere, omul putea să-şi ridice altă casă, nouă şi încăpătoare, să-şi poarte femeia la doctori şi copiii la şcoli şi meserii.

Povestea cu omul cel bun care a fost îndemnat de către trimisul cerului să fure, să dea foc şi să curme viaţă de copil v-a impresionat,

numai că George a precizat: „Păi ce naiba a trebuit să distrugă cu foc casa când era mai simplu să-l pună pe om să sape la locul unde se afla comoara şi totul era în regulă…”

— Iarăşi ca să se mire deşteptăciunea din tine, l-a contrat Alexandru.

— Iată cum, ai subliniat tu cu încântare, iată cum se face că basmele, poveştile, miturile şi ficţiunile poetice cuprind mai mult adevăr, mai multă esenţă sau, măcar, un mod mai fericit de a ne convinge despre adevăr, decât toate tratatele chinuite ale disciplinelor exacte, ca şi construcţiile teoretice ale filosofilor. Şi iată cât de misterioase sunt gândurile Dirijorului.

— Dar cum rămânem cu… pruncul împins în apele cascadei? Nu ne-ai lămurit, a cerut precizarea Florian.

— Copilul acela, a răspuns, înclinat precum un franciscan, Alexandru, dacă ar fi trăit ar fi fost ucigaşul părinţilor săi şi-a multor oameni nevinovaţi…

— Să reluăm: Deci, dacă lumea ar fi datul unei întâmplări, un simplu accident în inerţia originară a materiei sau a neantului, iar viaţa un produs, mai precis o emanaţie a materiei în colaborare cu soarele şi cu timpul: M + S + T, deci rezultat al unui proces de fermentaţie a magmei primordiale – cine şi ce este anume fermentul nu conetază, pentru că nu vom şti, aşadar, dacă universul este rezultatul unei întâmplări, al unui hazard funest – teorie susţinută de Florian –, atunci orice este permis în viaţă să faci ca să-ţi fie bine, orice abjecţie, orice ticăloşie, etica, morala fiind refugii pentru slăbănogi şi impotenţi. Idealul, de orice natură şi oricât de nobil, pare un nonsens, o absurditate sau o invenţie ipocrită. În concluzie: dacă viaţa este un hazard absurd, ceva ce se naşte din materia care devine hazna în contact cu soarele şi timpul, şi încep să fermenteze, creând toate formele de viaţă existente şi altele posibile, atunci orice ideal ar fi un fel de parafenomen, singurul scop fiind acela de-a trăi – indiferent pe ce căi – cât mai mult şi cât mai bine… Dacă este o întâmplare, vom trăi-o la voia întâmplării şi după cum ne ajută egoismul şi setea de-a trăi; dacă însă este o minune, un mister, atunci suntem datori s-o trăim minunat.

Astfel ai perorat tu, în continuarea dezbaterii.

— Ba nu. Tocmai pentru că viaţa este o întâmplare fără sens, nenorocită, atunci suntem noi datori, conştienţi de această situaţie, să-i dăm un sens, o raţiune umană de-a fi, mânaţi de ciuda nenorocirii

noastre genetice, de revolta împotriva ursitei noastre maştere, mizerabile, a conchis, ca un umanist pozitivist ce era, Florian.

— Va fi imposibil să-i convingi pe oameni să se angajeze într-o astfel de operă idealistă, dată fiind condiţia lor mizerabilă în care sunt sortiţi să trăiască, mânaţi orbeşte numai şi numai de instinctul unui egoism feroce, capabil de orice abjecţie, numai ca să-i fie lui bine şi vanităţii din el. Suprastructura adevărată se cheamă vanitatea. Iar când vanitatea devine putere, atunci ea se cheamă monstruozitate, calamitate, oroare, întoarcerea în closetul originar. Cei care ar iniţia o astfel de acţiune recuperatoare, de fericită răzbunare asupra unei moire nefericite ar fi nişte sărmani cuvântători la lună sau crişti pironiţi pe cruce. Şi câţi n-au fost dintr-ăştia.

— Aţi luat-o razna. Bateţi câmpii cu grandilocvenţă, v-a retezat cu vorba lui tăioasă George. Mai interesant ar fi să vă uitaţi la aia de-acolo... Ce bulane superbe are, ticăloasa!

— Eşti nebun de-a binelea, a strivit cuvânt de scârbă între dinţi Alexandru.

— Dar dacă ne punem pe poziţia opusă? Dacă admitem că viaţa este un dar, un miracol, o taină, o minune, atunci care ar fi corolarul practic în faţa ei? Cum ar fi trebuit să ne comportăm atunci? ai mers tu mai departe.

— Numai tu poţi da răspuns aici, căci tu eşti moţatul care dă răspunsurile ce încântă pe profesori la seminarii. Îţi pregăteşti carieră de filistin. Tu ai şanse să ajungi îndrumător, dascăl, profesor, ideolog şi chiar arhiereu... a persiflat George.

— Tu ai date mai plauzibile pentru a deveni arhiereu, ţinută mai potrivită, a intervenit Florian, căci ai deja părul albit, ai prestanţă, ştii să te pui în scenă, ştii să cardeşti, aşa cum bine spune Alexandru, ştii să-ţi dai ifose solemne şi... te uiţi cu onctuoasă milostenie şi osândire la „bulanele superbe".

— Ai sictir, a scuipat George, râzând satisfăcut – întinzându-şi pachetul cu ţigări Carpaţi ca să servească.

— Şi... cum zici că zici? s-a băgat iarăşi în discuţie Alexandru, cu bine cunoscuta – uneori iritantă, alteori amuzantă – a sa aserţiune: „cum zici că zici sau ce zici că zici", dorind să afle ce anume aveai a grăi mai departe despre viaţa ca dar, ca minune.

— Aici trebuie să apelăm la Tagore, să ne zică el ce zice, ai răspuns tu,

parafrazând. Poetul şi înţeleptul Tagore – unul dintre cei care au grăit în pustii – zice: „Viaţa este un dar, iar ca să-l meritäm, trebuie să ne dăruim”.

— Minunat! a exclamat Alexandru.

— Al dracului, a ridicat din sprâncene George.

— Interesant, a articulat răspuns şi Florian.

— Asta înseamnă intuiţie poetică şi transpusă în formă înţeleaptă, ai exultat tu, apoi ai continuat: Dacă viaţa este un dar – şi mie aşa îmi vine să cred – atunci se cuvine, ce zic, ni se impune să o cinstim, indiferent cum anume ni se dă, căci nu ştim de ce ni se dă astfel şi nu altfel, până la a găsi superba voluptate a jertfirii de noi înşine, pentru a ne dovedi vrednicia de a-l merita, a fi demni de taina şi frumuseţea lui misterioasă. Dumnezeu este teza, Satana antiteza – negarea –, iar omul sinteza. Iată dialectica. Să fim, deci, eroii propriei noastre vieţi, sfinţii darului cu care am fost dăruiţi, eroi ai înaltelor idealuri umane şi devoţiune în marele templu al universului alcătuit din miracole teribil luminătoare. Şi să ne închinăm înaintea a ceea ce niciodată nu vom putea a şti ce anume este şi unde se află aievea. Spre pacea şi fericirea noastră, căci dacă într-o bună zi am cunoaşte totul, am şti toate câte sunt şi pentru ce noimă anume, dacă am descifra şi-am stăpâni toate secretele universului, vă daţi bine seama ce s-ar alege de el... Fericiţi, aşadar, că nu ştim altceva decât că niciodată nu vom şti nimic, dacă-mi permiteţi să-l citez aici pe Socrate parafrazat, acel raby îmbrăcat în alb, al Atenei. Şi această stare a spiritului nostru, acest adevăr dincolo de conceptul adevărului să ne fie îndemn peren întru cucerirea libertăţii de noi înşine, cucerirea cunoaşterii de noi înşine în ceea ce este-n noi miracol iluminător, Libertatea, singura zeitate cu adevărat creatoare în această viaţă, în acest ocol al universului, Mumă a Poeziei şi-a oricărui triumf, şi-a oricărei mângâieri, Principiu viu, unicul creator al tuturor celorlalte virtuţi umane, Libertatea! Unica mândrie legitimă acestei lumi, unica ei aură şi măreţie, dar responsabilă...

— Dar ce? crezi că mai este o lume afară de asta? Hai cuvântează, căci văd că ai început să ai vedenii, a tăiat cu vorba George, iar Alexandru tăcea cu mâinile împreunate pe pântece.

— O hooo! Nu numai încă una – afară de unica, ce se află dincolo de ceea ce există –, ci atât de multe încă, de nu-i cu putinţă a le număra.

— Cum adică?! Ia să vedem ce mai scorneşte „fantezia” ta filosofică

apucată în clipa aceasta, a lovit Florian.

— Eu aşa cred, am adică sentimentul, la dimensiunea plenitudinii lui, sentiment ce explodează din el însuşi şi-şi configurează dincolo de el un fel de galaxie, devenind propria-i contemplaţie, că noi toţi trecem prin absolut toate formele pe câte le îmbracă viaţa, de la protozoare la genii, şi nu numai cele din această galaxie, ci şi în toate câte vor fi existând în cine ştie câte altele...

— S-ar părea că suferi de ceea ce în psihopatologie se cheamă fugă de idei, a remarcat, nu atât ca să te jignească, ci să te instige pe mai departe, Florian.

— Râdeţi voi, dar râzând nu se obţine nimic, decât, poate, hazul de noi al lumii. El este necesar atunci când cenzurează evaziunile ridicole ale insului, dar nu şi când inhibă şi veştejeşte fervoarea. Atunci se cheamă că este o perversitate.

— Iar la tine acuma cam ce crezi că este? Ce se petrece? Ceva de râs ori ceva de... plâns? a ironizat şi Alexandru.

— Niciuna, nici alta, ai replicat tu cu fermitate puţin mânioasă. Apoi, reluând firul gândirii, ai urmat: Fie că lumea aceasta este marcată de urmările păcatului originar, fie că este un *armonium* infinit de miracole – cealaltă ipoteză, după care ea ar fi produsul unui proces de fermentaţie a materiei sub influenţa timpului şi-a căldurii, adică M + T + C, nu mă interesează, mă jigneşte, mă degradează, îmi scârbeşte gândirea în ceea ce ea are mai împărătesc – ea presupune trecerea noastră prin toate elementele existente ca şi prin toate formele de viaţă posibile, aceasta în virtutea solidarităţii imanente, primordiale a tot ce există-n sânul existenţii, deoarece totul aparţine aceleiaşi surse şi aceleiaşi substanţe. O încercare, ininteligibilă, este viaţa aceasta, iar cei aleşi trec prin ea cu lumină. Este absurd să crezi că tot ceea ce s-a întâmplat sublim în această lume nu e decât o deşertăciune, n-a fost decât o jalnică vanitate. Am nega lumea înţeleasă ca miracol. Şi cu cât încercarea se dovedeşte a fi mai dură, cu atât mai larg se deschide calea spre Singurătatea Pură. Cei care refuză confruntarea eroică cu viaţa, cu examenul ei, căci Examen este, nu dobândesc favoarea reîncarnării lor în ipostaze superioare, ci vor coborî mereu, îmbrăcând forme de viaţă involute. Şi reiei suişul ciclic de la început. Iubirea, mila şi înduioşarea faţă de vietăţile neajutorate, în suferinţă, nu sunt altceva decât afecţiunea ce o resimţim faţă de noi înşine cei care-am fost cândva în ele sau care putem fi, iar admiraţia faţă

de eroi este cea mai nobilă a noastră năzuinţă spre noi înşine, cei care iarăşi putem fi la rându-ne.

— Mă, tu trebuia să te faci şaman la vreun trib de incaşi, de prin Peru! a exclamat George, fără a şti că tocmai acolo era să meargă, peste nu chiar mulţi ani, Alexandru, singurul cu şanse de afirmare, deoarece singurul care mai mult tăcea şi asculta decât vorbea, singurul prudent, atent, credincios, în timp ce voi, cu modul vostru de a gândi şi de-a fi, înaintaţi victorioşi spre eşec şi ratare...

— Pe acest pământ vom mai călca, pe aceste pietre vom mai odihni, de aceea ce am iubit astăzi ne vom bucura cine ştie când şi unde, poate chiar în acest loc, peste nu pot să vă spun câte mii de ani lumină. La munţii învăluiţi în lumina asfinţitului, peste mările înstelate ne vom mai uita, şi multă suferinţă încă vom mai vedea şi o vom îndura noi înşine, ai adăugat. Iată corolarul practic al gândirii mele.

Ceilalţi s-au uitat unul la celălalt, au ridicat din umeri, au clipit din gene, iar George a insinuat:

— Ahaaa! De aceea, va să zică, tu evoci mereu în versurile tale fiinţe pe care cică le-ai fi fost iubit într-alte timpuri, într-o altă existenţă, poate că şi-n alte planete, din alte galaxii; ce crezi? a continuat el insinuările. Cu... Maria... care avea sânii... nu ştiu cum, ai să te reîntâlneşti cândva, undeva, prin Aldebaran? Ascultă: *Maria, / Dă-mi astăzi sânii calzi şi buieţi, / Să vâr în ei mâinile înfiorate / de tristeţi... / Cafeaua neagră a ochilor tăi fierbinţi / Săi sorb cu aburi şi cu arome printre dinţi. /Dă-mi pocalele gurii tale să beau veninul fluid, / Ruga sufletului tău când va fi să mă sinucid. / Maria, şoaptele tale / Mai şerpuiesc în mine – târzii izvoare... / Minune, cosiţele tale mici / Au adormit în mine – vipere sfioase şi cuminţi. / Dă-mi talia, neastâmpărată Maria, / Ca pe-o cruce s-o port, pe culmi, în asfinţit...* îţi aminteşti?

— Desigur, desigur, ai răspuns tu cu tulburare, o voi mai întâlni cine ştie când şi Dumnezeu ştie unde. Iată de ce nu trebuie să facem rău niciodată, nimănui, decât numai răului.

Cam în halul acesta combăteaţi voi.

Dimineaţa v-aţi dus direct la Biblioteca centrală, unde Alexandru a scotocit cu sârg prin toate revistele, făcând de zor fişe, George s-a făcut că-l citeşte pe Barbu, dar compunea în taină versuri în stil ermetic: *Fata morarului din Susex, / Iubea întunecatul vrăbioi, / Dar cerului căzură norii-n silex / Şi bănui isprava de război...*

Florian îşi studia, concentrat, pe Rudolf Carnap, iar tu atâta ai tot citit din *Cimitirul marin* al lui Valéry, încât l-ai reţinut aproape în întregime pe de rost.

La ieşirea din bibliotecă, plini de idei, date, impresii şi importanţă, coborând treptele de marmoră, pe sub bolţi aulice, în care planau fantasme de lari şi penaţi şi pluteau duhuri stranii peste zugrăveli cu chipuri din vremuri vechi, tu, cuprins deodată ca de un fior, ai murmurat: „de m-ar vedea acum sărmana mamă", iar Alexandru ţi-a răspuns nu ca de obicei, „eşti nebun, eşti nebun", ci „eşti poet, eşti poet"! Îţi aminteşti?... George a tăcut înfiorat parcă şi el, până şi empireo-pozitivistul Florian, care a aplecat faţa ca să nu i-o vedeţi. «Şi, într-adevăr, mă vede şi e fericită»...

Iar după-amiază v-aţi dus să-l audiaţi pe Ion Petra Areopagitul, şeful catedrei de istoria filosofiei moderne.

*

Era acel Petra Areopagitul om mare la suflet, aparent uşuratic, dar de-o demnitate socratică în eul său, ascunsă din decenţă şi nobleţe, adus din umeri şi înghesuit din gât, dar în arătarea aceea se ascundea un împărat al gândului, cu priviri viclean surâzătoare, ca de satir, dar această viclenie surâzătoare nu era altceva decât surâsul şi viclenia îndoielii de sine şi-a ironiei despre sine însuşi şi ceea ce spune, căci era în felul lui un înţelept sentimental, îndrăgostit numai de cele sublime.

Şi nu era atât un mare filosof, cât un mare orator despre filosofie. Pe indescifrabilul, labirinticul Kant el îl transforma, ca prin minune, într-un povestitor de lucruri hazlii, metamorfozându-i şi lămurindu-i întortocheatele-i abstracte galerii ale raţiunii pure sau practice într-un fel de istorisire galantă, încât servitoarele, după ce-şi făceau cumpărăturile-n piaţa Sfântul Gheorghe, intrau la Universitate, îşi lăsau coşurile în hol şi intrau în amfiteatrul „Titu Maiorescu" şi ocupau, demne, loc în bănci, ca să-l asculte pe Petra Areopagitul predicând, fie despre Kant – raţiune pură –, fie despre Hegel – spiritul absolut –, fie despre Leibnitz – basmul monadelor –, fie despre Bergson – elanul vital. Şi, superb şi minunat! servitoarele înţelegeau totul.

Continuator al tradiţiei create de însuşi patronul sălii, Titu Maiorescu,

vorbea cu intonaţii sacerdotale, ridicând deasupra umerilor săi încovoiaţi degetul mâinii, profetic. „Onorată asistenţă!” rostea el primele acorduri ale prelegerii aşa ca şi cum ar fi spus: „Pace vouă!”

Iar când observa că a mers prea departe cu abstracţiunile, fin cunoscător de oameni şi plin de bun simţ – deşi unii pizmaşi îl considerau arogant şi ritos –, Areopagitul schimba subiectul, plasând în ţesătura indigestă a abstracţiunilor kantiene fie o anecdotă, o glumă sau o amintire hazlie, după care, din nou, se ridica în sferele rarefiate ale discursului, arătând acolo, printre idei, ca printre stele, nu ştiu ce anume semne.

Şi iarăşi nu ştiu dacă îmi aduc bine aminte, dar parcă nu avea nici un asistent codiţă după el. Aşa cum nici Tudor Podgoru Crucişătorul nu avea.

Deşi din viţă de boier, Petra era un democrat, bonom şi iubitor de discuţii, indiferent cu cine, mai cu aplicaţie faţă de cei simpli şi modeşti. Deşi fiu de bani gata, cum şuşoteau inamicii lui şi cei care nu-l agreau din cauză că îi considera proşti şi nu le dădea atenţia obişnuită, bucurându-se de mari succese timpurii în viaţă – la douăzeci şi ceva de ani a fost profesor universitar, apoi membru la academii de peste mări –, totuşi el a făcut, la timp şi cu prisosinţă, dovada unei puteri ascetice serene şi-a unei demnităţi de preot dac, cu o putere de dăruire solară, el, cel cât o namilă, având nevoie de mult nutremânt pentru carcasa-i alcătuită dulgherește.

Fericit te vei socoti tu, şi un protejat al lui Dumnezeu, în toate zilele vieţii tale, pentru că ţi s-a dat cinstea de a-l cunoaşte nu numai ca areopagit la catedră şi ca ministru, dar acolo, în peşterile staliniste, ca zeitate, adică om întreg, exemplar.

Mândria ta că se ridică şi dintre valahi oameni – şi încă ce oameni! – a fost odată în plus întărită de exemplul lui Petra Areopagitul, acolo, unde domnii cei gingaşi, de la Apus, ar fi ajuns, în cazul că ar fi dat şi peste ei fericirile căzute din belşug şi mereu peste neamul lui Petra, nişte viermi târâtori printre blide şi potăi drăgălaş linguşindu-se pe lângă paznici, cu preşedinţii lor în frunte, cei lătrători cu neruşinare în pustiu despre libertate şi onoare, cu tot.

Deci adevărata mare bucurie pentru tine n-a fost cunoaşterea profesorului, oricât de limpede şi înălţător vorbea, nici a ministrului înţelept, drept şi la locul său, ci a Omului care sta ascuns în flinta lui şi

aştepta clipa ieşirii pe câmpul de luptă, în mare lumină, la grea, doveditoare cumpănă.

Impresionaţi de verbul lui Petra, timp de şase zile v-aţi ţinut numai de cursuri şi de bibliotecă, arătându-vă din cale-afară de silitori şi lacomi de învăţătură. De la cursurile de filosofie, specialitatea voastră, vă abăteaţi şi pe la celelalte secţii ale Universităţii: literatura română veche sau modernă, limba şi literatura franceză, istorie, ba, într-o zi, v-aţi înfăţişat chiar şi la un curs de axiomatică, pe care-l preda domnul şi poetul Ion Barbu, poreclit de voi Morsa.

A fost un deliciu şi-o mare mirare pentru voi audierea acelei ore de curs. A fost întocmai cum trebuia să fie la o lecţie ţinută de un poet, şi încă ce poet! idol şi ideal pentru voi!

Stătea la catedră domnul profesor-poet întocmai precum stă pe ţărmul mării arctice morsa, cu o linişte imensă, albă în ochii retraşi într-o placidă, extatică îngheţare. Dar dincolo de acel îngheţ, se mişca parcă şi mai înfricoşător o grea umbră neagră, ca fiara în ocol închis se mişca încoace şi-ncolo umbra aceea – fiara mâniei, a unei mânii anume, a aceluia care caută să afle totul şi neputând ieşi din ocolul temniţei, din „ars, nedemn pământ", umblă ca tigrul, fioros şi nemulţumit, aruncând neguri reci pe nări, mârâind la răstimpuri şi arătându-şi dinţii lucioşi şi gingiile roşii, dând dintr-un colţ în celălalt al implacabilului ocol.

În sală, doar câţiva studenţi şi câteva studente, cu frică stând înghesuiţi în propria lor neputinţă, ca nişte vrăbii zgribulite în faţa bătrânului, mustăcios motan. Ochii profesorului păreau când de padişah, când de aiatolah, când, iarăşi, de nu ştiu ce fiară blajină a deşertului, încetul cu încetul arătându-se neagră din cenuşiul nisipurilor. Becul din sală parcă era o lună peste acel deşert. În memoria ta ca într-un alt deşert se ridicau răsunete de tobe, rar, liturgic, runic, cabalistic lovite: *Din timp dedus adâncul acestei calme creste, / Trecută prin oglindă în mântuit azur* „iar apoi, precum nişte prime acorduri dintr-o simfonie beethoveniană: *Înalt în orga prismei cântăresc, / Un saturat de semn, porof infoliu*... sau te lăsai desfătat ca-ntr-un somptuos iatac oriental în lascivele învăluiri de catifea caldă cu aburi ademenitori, în misterul cărora litera *I* pulsa precum o inimă, sau altceva: *Se ploconea răsăritean şi moale, / Mălai din mâna ta să ciugulească, / Albastru pâlpâia şi cald în poale, / Ca pânzele alcoolului în ceaşcă...*

Fără a se ridica de pe scaun – fără a se mişca de pe ţărmul unde

contempla gheţarii –, fără a scrie cu creta pe tablă nici o cifră ori formulă, profesorul a desfăşurat, absolut *in abstracto,* nişte demonstraţii de calcul infinitezimal ori teoria mulţimilor, ca şi cum ar fi spus o poveste, după care i-a întrebat pe studenţii din sală, cu ton apăsat: „Aţi priceput?" Bieţii studenţi care n-au priceput nimic, căscând ochii a nevinovată mirare, au răspuns, dând din umeri şi ridicând din sprâncene, cum că... nu...

Profesorul a repetat întocmai demonstraţia, ceva mai iritat de data aceasta, şi iarăşi a întrebat sala: „Aţi priceput?" mai cu apăsare şi mai ameninţător, după care, precipitat, furios, a reluat pentru a treia oară demonstraţia, tot *in abstracto,* ca mai înainte, stând liniştit pe ţărm, şi iarăşi a adresat aceeaşi întrebare studenţilor, dar mult mai apăsat de data aceasta, şi iarăşi au ridicat studenţii din umeri precum că nu au înţeles, iar atunci profesorul, cu voce aprigă, i-a poftit să iasă afară, chemând în locul lor pe pedelii de pe coridor, cărora le-a explicat, acelora, pe mai departe lecţia cu abstracţii infinitezimale, tot *in abstracto.* Dar v-a întrebat şi pe voi, că de ce n-aţi ieşit... Şi te-ai ridicat atunci tu în picioare cuviincios şi, surâzând, i-ai răspuns: „Noi nu suntem studenţi, noi suntem... poeţi". „Daaa?! Atunci rămâneţi la locurile voastre. Voi veţi înţelege." La părăsirea sălii v-a mai atras atenţia: „Şi băgaţi de seamă că poezia este un anamnezis înfiorat!"

După alte câteva zile l-aţi mai văzut la restaurantul-cafenea „Capşa". Înăuntrul vestitei cafenele era rumoare mare. S-a deschis ca izbită de furtună uşa. Întâi a năvălit înăuntrul localului un izbuc de aer rece, apoi, din negura rece a izbucului s-a desluşit arătarea poetului însoţit de-o femeie frumoasă, brunetă, cam la treizeci de ani. Rumoarea a încetat brusc. S-a repezit la o masă, a ajutat-o pe parteneră să-şi lepede paltonul – parcă ar fi dezbrăcat-o –, l-a atârnat de cuier, l-a scos şi pe-al său, l-a aruncat peste speteaza scaunului –, s-a instalat pe scaun, a mârâit ceva prin mustăţile brumate chelnerului şi-a rămas cu ochii ficşi, mari, copleşitori asupra femeii de vizavi. Nu s-a uitat la nimeni, n-a salutat pe nimeni, deşi toată sala a încetat pe loc orice vorbă la intrarea sa. Chelnerul a adus pe farfurie salam de Sibiu tăiat în felii subţiri şi a destupat două sticle de bere străină. Mare ţi-a fost mirarea, şi vă lăsa gura apă, să-l vedeţi cum, cu muchia pălmii stângi ridica mustăţile în sus, iar cu dreapta, în care ţinea furculiţa, ca pe-o unealtă de lovire, vâra feliile rotunde de salam, pe sub mustăţile stufos agitate, în gură. Apoi dădea drumul până la fund paharului plin cu bere, adunându-şi laolaltă

mustăţile şi ştergându-le tot cu palma. A plătit, s-a ridicat şi-a dispărut, fără să rotească măcar ochii lui de oriental cu pleoape mari, leneşe, înjur. Rumoarea de dinaintea intrării poetului în cafenea a reizbucnit din toate părţile, asurzitor, ca o havră.

Când o fi ajuns acasă, desigur şi-ngândurat, ca în orice stare de *post festum,* desigur că s-o fi oprit la jumătatea distanţei dintre poarta curţii şi cea a casei, pe alee, sub salcia desfăşurată ca o bocitoare deasupra unui pumn de pământ acoperit de flori şi înconjurat de verdeaţă – mormântul lui Fox, cel cu: *Botul cafeniu pătat, / Cu miros de dimineaţă, / De zăvozii mari din piaţă / În trei locuri sângerat...* ca să se înfioare, să se reculeagă şi să rostească o rugăciune pentru mântuirea sufletului acelui căţel-om, *„Cu măsele de oţele..."*

Era ins aprig şi absurd. Cădea brusc din sferele mântuite prin poezie şi canon pitagoreic, ca un *tohú-bohú,* în teluricul nestăvilit, la instinctul violentei, făcând, cu aplomburi, gesturi rebarbativ naive, ca atunci când a admis să patruleze în chip de năimit al nu ştiu cărui partid politic de extremă, îmbrăcat în costumaţie de rigoare, într-o anumită zi, pe trotuarul din fata Teatrului National, sau când a scris şi publicat un soi de odă la adresa lui Tilher, pe care-l asemuia – şi dacă citeai cu atente pitagoreică îţi dădeai seama că nu era admiraţie în acel poem de slăvire, ci o sadică ironie – cu Alexandru Machidonul... După apariţia în presă a escatologicului panegiric la adresa lui Tilher, bunul său prieten de pe vremea profesoratului la Giurgiu, a studiilor la Tübingen, ca şi de după aceea, în toată viaţa lor, Tudor Podgoru, l-a chemat la telefon şi l-a întrebat jovial, ca-ntre prieteni: „Păi bine, măi Barbule, te-ai apucat să scrii poezii boşiste?", la care întrebare, morocănosul poet impulsiv i-a trântit telefonul în nas, răspunzându-i: „Du-te-n mă-ta de jidan", faptă care l-a urmărit cu mare amărăciune apoi pe Podgoru, mereu, până-n clipa morţii. Dar, „Trup sfânt şi hrană sieşi, hagi rupea din el...", vinovatul, şi nu din prietenul său care se afla fără vină.

Dar Podgoru era obişnuit să primească lovituri din partea bunilor săi prieteni, căci un altul, Mihu Mirandola, şi-a strecurat şarpele până şi-n cele mai intime unghere, făcându-şi plăcere vinovată din scormonitul pe-acolo, căci Mihu Mirandola era mare scormonitor, nu numai întru cele ale spiritului, ci şi întru cele ale lui Satana desfătări, cu egală sârguinţă.

*

Apoi v-aţi dus să-l audiaţi tocmai pe Mihu Mirandola, poreclit Taurul de la Moldova. Acesta avea o inteligenţă strălucitoare, ca a franţujilor celor mari, dar susţinută nu de senzivitate, ca la gali, ci cu senzualitate, ca la dânsul.

Gândea limpede şi aforistic. Cozeria lui era şi deliciu, dar şi un foarte grav spectacol al gândirii. Unii spuneau că-şi scria articolele – consistente şi voluptuos colorate – între două feluri de mâncare. Avea într-adevăr o fluenţă şi-un debit frazeologic pe cât de concentrat, pe atât de lejer şi de spontan. Nu gesticula deloc atunci când vorbea de la catedră.

Vă făcea impresia că este omul în stare să vorbească oricând, oricât, despre orice, fără să spună mare lucru, dar dacă te arătai mai atent îţi dădeai seama că spunea lucruri esenţiale. Împresura tema, subiectul cu un fel de acupuncturi impresioniste, pentru ca la un moment dat să surprindă schema, ştima eidetică a lucrurilor, într-o rostire sentenţioasă. Despre tine însuţi a rostit odată, când ţi-a citit nişte producte de-ale tale poetice, că eşti „un amestec de ironie şi spirit metafizic, de poezie şi aluzie sarcastică" şi n-a greşit cu nimica, surprinzându-te exact în ceea ce ai arhetipal în alcătuirea ta temperamental caracterologică. Şi tot aşa despre mulţi alţii, mult mai importanţi decât tine.

Era un pătimaş, dar nu avea atât patima inteligenţei sale neobişnuite, cât, într-o măsură forte, a politicii şi-a voluptăţii epicureice. Trecea de la un partid la altul – de la centru stânga, trecând prin centru dreapta, la extrema stângă – cu dezinvoltura convingerii totale, aşa cum sărea de peste o femeie foarte frumoasă peste alta şi mai frumoaasă, cu aceeaşi dezinvoltură.

Părea sentimental, dar mai degrabă o făcea pe sentimentalul înaintea partenerelor. Odată, pe vremea verzilor, în urma unei asemenea scene sentimentale jucată cu mult talent actoricesc, o foarte frumoasă studentă de la Iaşi s-a sinucis. Era pe vremea când îşi pusese capăt zilelor Petre Andrei, marele profesor ieşean şi adversar al extremei drepte. Bănuind ce-l aşteaptă, ca să nu aibă soarta celor lichidaţi la Jilava de tineretul verde, Andrei şi-a ridicat mai bine singur viaţa, decât să i-o ridice alţii.

Mihu Mirandola a fost foarte afectat de moartea colegului său. A venit la iubita sa, deci, şi mărturisindu-i hotărârea de a face şi el la fel ca Petre Andrei – mărturisire făcută ca pe scenă de un mare actor de tragedie, deci cum să nu-l crezi! – ea a răspuns, hotărâtă, că şi ea – va face la fel

dacă el se sinucide.

Şi femeia s-a ţinut de cuvânt. După o noapte de plăceri – cu ultimele din această lume, în braţele taurului de Moldova –, copleşită de plângeri, către dimineaţă a înghiţit somnifere şi a adormit pentru vecie.

Dar nu şi Mihu Mirandola, care a mai trăit zile multe şi fericite pe pământ, fericind şi nefericind în dreapta şi-n stânga, până pe ţărmurile oceanelor cu coaste azurii, alte minunate, femei.

La catedră era luminos şi ademenitor. În viaţa liberă însă se comporta ca un partizan politic. Era însă foarte generos. Plătea mese la „Parcul trandafirilor" dintre cele îmbelşugate şi cu vin negru, infernal de tulburător. Când a ajuns ministru al Cultelor şi Artelor, unde s-au amestecat fraţii întru Hristos cu măscăricii, şi măicuţele călugăriţe cu nărăvitele actriţe, s-a dovedit din cale-afară de darnic. Aproba cereri de ajutoare la toţi câţi cereau ajutor, chiar şi la studenţii verzi. Am fost martor într-o zi când s-a prezentat un astfel de student cu cerere de ajutor la şeful de cabinet, colegul meu Dinu. Dinu s-a dus cu cererea la Mihu ministrul. Acesta a respins-o cu vehemenţă – pentru că-i ura pe verzi cu ură mare. Dinu s-a întors şi i-a reînmânat cererea petiţionarului, spunându-i că regretă, dar domnul ministru nu aprobă. Studentul, hăituit şi flămând, s-a ridicat şi-a ieşit cu mâhnire-n suflet, dar n-a apucat să închidă după el uşa, căci Mihu ministrul a apărut în cea a cabinetului său, zicând către şeful de cabinet: „Unde dracu' e? cheamă-l încoace!" Studentul s-a întors, iar profesorul i-a aprobat un ajutor de 1500 de lei din fondurile nescriptice ale ministerului. Era deci un om, şi această slăbiciune ţi-l făcea mai frumos şi mai iubit decât strălucirea inteligentei sale şerpeşti.

Era un sentimental, cartezian, şi-un umanist născut, şi nu pregătit teoretic de cine ştie ce şcoli; un umanist dincoace şi dincolo de orice ideologie. De aici mărinimia şi dărnicia sa, dar şi din înclinaţiile adânc epicureice, hedonice, ale plămadei sale. Omul conştient de slăbiciunile sale este mai om decât cel conştient de virtuţile sale.

Ca politician însă arăta apucături de ţaţă faţă de adversari, ocărând fără nici o jenă, nici o cenzură – el profesorul de estetica muzicii – pe adversari, împotriva unor merite ale acelora vizibile până şi orbilor, întocmai precum o lele ulcerată de ură, nărăvită la clevetire, îi ponegrea.

Iubea pe evrei în aceeaşi măsură în care-i ura pe verzi, dar era în stare să-i ajute omeneşte pe aceştia atunci când erau la strâmtoare omenească,

aşa precum sancţiona şi abuzurile celorlalţi.

Tu însuţi te-ai bucurat – zadarnic însă, pentru că „oamenii" puterii se dovedeau excesivi şi inflexibili în vigilenţă faţă de duşmanii poporului, iar tu erai considerat un duşman, şi încă unul fioros de tot – de bunătatea şi mărinimia lui, după ce te-ai întors de pe drumurile nebuniei tale întunecate, alergând, săracul, şi punându-şi obrazul şi vorba cea bună în sprijinul tău, a „reabilitării" tale, peste tot.

Nu avea asistenţi pe lângă sine; la un moment dat, a transferat, peste noapte pe unul, de la catedra de gramatică a limbii române la cea condusă de domnia-sa, după ce, însă, în prealabil o asistase pe soţia acestuia – o blondă leit Elena din Troia – în aşternut.

Aduţi aminte cum vă lua cu dânsul la restaurante şi grădini lăturalnice, acolo se dezbrăca de haină, rămânând numai în cămaşa pe care-o sufleca, să facă pe proletarul – căci şi în această ipostază a pozat, foarte reuşit, şi-n uniforma dictaturii militare –, vă hrănea bine, cu grătare şi vinuri roşii, după care îl conduceaţi până-n Piaţa Rosetti, unde dânsul se oprea şi urca scările unui bloc, la un ştiu care garsonieră închiriată pentru Elena din Troia.

Şi a murit bietul Mihu Mirandola atât de rău – abominabil! –, încât abia l-au putut scoate afară din cuşeta trenului în care şi-a dat sufletul, într-atâta de înfricoşător s-a umflat într-însul duhul înainte de a părăsi minunatul trup ce-l adăpostise cu atâta dărnicie în această viaţă.

*

...De la cursul lui Mihu Mirandola v-aţi abătut la cel de metafizică susţinut de domnul Marcelus Flora. Acel Marcelus Flora era opusul lui Mirandola, iar în închipuirea voastră numai la el, la orele de metafizică credeaţi că veţi găsi satisfacţiile depline pe care le aşteptaţi să vi le dea filosofia. El urma să vă lămurească, deci, asupra a ceea ce există dincolo de lumea opacă şi oribilă a materiei, să vă transporte cu gândirea dincolo de lumea fizică şi legile ei, în cea a nevăzutului, a misteriosului, a ascunsului în El însuşi.

Marcelus era tot atât de viguros alcătuit ca şi Mirandola şi tot atât de chipeş, dar avea o anume paloare pe faţa-i de sihastru, mai degrabă, decât de epicureu. Acesta trăia şi se desfăta între întrebările

fundamentale ale filosofiei, printre sfâşietoarele ei interogaţii, întocmai cum Mirandola trăia şi-şi petrecea sufleteşte şi trupeşte printre atâtea şi atâtea Elene.

Marcelus Flora se mulţumise – şi se mulţumea în continuare, cu aceeaşi bucurie şi fericire ca imediat după nuntă – cu numai soţia pe care pronia metafizică i-o dăruise lui şi pe care-acum, ca şi atunci când erau logodiţi, o ducea cu multă tandreţe de braţ, şi cu aceeaşi sfială pierdută-n beatitudine se apropia de ea şi în aşternutul petrecerii lor lumeşti. O, de câte ori nu l-aţi văzut intrând în câte un cinema sau sală de teatru, ducând-o ca pe-o comoară la braţ pe fericita lui soţie, fără să se uite la nimeni în jurul său, căci nu vedea pe nimeni afară de vedeniile metafizicii, sus, şi pe consoartă, mamă a copilului lor, aici, jos.

Intra şi urca la catedră palid, de parcă dintr-un vis minunat şi înfricoşat s-ar fi trezit, în care a avut o revelaţie, şi-acum venea, emoţionat, să o împărtăşească şi vouă. Parcă vedeai cum şerpuiesc în sufletul şi mintea lui neliniştile şi cum se arată în lumină întrebările de tot felul, încrucişându-se unele cu altele ca pe câmpul de război săbiile sau căzând în abisuri, aidoma fulgerelor pe vreme de furtună.

„Tomnilor!" lansa domnia-sa, palid de tot, ca transfigurat, apelul către studenţi, şi în clipa în care lansa invocaţia, un smoc de păr i se smulgea din restul podoabei capilare, frumos netezită şi cu luciu, şi i se revărsa peste fruntea albă, de var, zbătându-se apoi acolo peste frunte până la sfârşitul prelegerii. În zadar domnul profesor căuta să-l aşeze la locul său printre ceilalţi peri pieptănaţi, smocul revenea, ca împins de un resort, din nou, peste frunte, şi acolo se zbărea şi se zbenguia ca una din întrebările îndărătnice care la fel se ghiduşea şi se strengărea în mintea lui, refuzând orice răspuns care ar fi potolit-o şi cuminţit-o.

„Mă, să ştii că ăsta îşi aranjează anume acel smoc pentru ca atunci când spune „Tomnilor", mişcând din cap, el, smocul, să cadă imediat peste frunte şi să-i dea astfel, în tot timpul cât ţine prelegerea, un aer de eroică tulburare interioară. N-ai mai văzut că şi George Vraca, compatriotul tău, tot aşa apare pe scenă şi tot aşa i se răvăşeşte smocul pe frunte în momentele când trebuie să rostească o replică năprasnică?" comenta în felul său răutăcios George, la care ironie Alexandru răspundea, tot în felul său: „Eşti neserios". Ironia şi umorul la acel ardelean era o formă neserioasă, chiar parşivă de a se manifesta a inteligenţei. În locul aluziilor umoristice el prefera exclamaţiile de

entuziasm şi uimire. Era mai copil, deci mai fericit.

Deci, „Tomnilor!" (domnul Floru pronunţa *t* în loc de *d)* îşi începea domnia-sa prelegerea, metafizica, această *bete noire* a filosofiei...! şi, chinuindu-se a dovedi că într-adevăr acea disciplină avea un caracter obscur şi iraţional, deşi susţinută de raţiune, nu făcea altceva decât să arate că este şi mai interesant, şi mai atrăgător, şi mai misterios obiectul şi problematica ei, şi tot în felul acesta îşi divulga nu atât nemulţumirea şi oprobriul, ci admiraţia şi iubirea faţă de „bestia neagră".

Un ciudat cavaler părea, descinzând din orizonturi crepusculare, sau că ar fi slujit cu sacră înflăcărare în armata lui Mircea cel Bătrân, că ar fi căzut, fericit, la Rovine, şi că, reîncarnat acum, din sângele amestecat atunci, acolo, cu ţărâna, se arăta spectral, ca să ne încredinţeze greu inteligibile lucruri. Iar zbenghiul acela de păr castaniu i se tot zbătea peste frunte, iar el tot căuta să-l aşeze la locul său, amănunte şi gesturi care-l făceau să semene şi cu Pinocchio. Un Pinocchio care se luptă din răsputeri cu fumegoşii balauri şi şerpuitoarele himere ale metafizicii.

Plecaţi de la el frumos tulburaţi şi cu sentimentul că azi mâine înaltele porţi albe ale necunoscutului, zidurile întunecate ale absolutului se vor clătina – aveaţi uneori senzaţia că verbul strighat al lui Floru le făcea să se scuture sigiliile–, şi peceţile morţii vor sări în aer, iar setea voastră, a ta mai ales, de a şti totul, era să se adape şi să se răcorească în sfârşit pe deplin.

*

Acel sentiment că era gata-gata să se dezvăluie ceea ce voi căutaţi cu ardoare faustică îl întărea încă şi mai mult Isaia Vulcanul, conferenţiarul de la catedra de etică.

Într-adevăr, sufletul lui Isaia se înfăţişa aidoma stihiilor subterane ce-şi caută craterul pentru a izbucni spre soare. Adevărate izbucniri, din adâncuri, la lumină, erau uneori rostirile lui filosofice, tălăzuind în sus cum apele din havuz şi împrăştiindu-şi stropii şi spumele până în ultimul rând de bănci din amfiteatru. Şi acest spectacol al bătăliei cunoaşterii

dată de unul singur, în faţa unei săli încremenite-n uimire nu dura patruzeci şi cinci de minute ca la alţi profesori, ci, fără oprire, trei ceasuri împlinite, de la orele trei după-masă, până la şase. Cu fiecare frază pe care o repezea lua distanţe faţă de lume tot mai mari, iar oraşul, pe măsură ce se înnopta şi se aprindeau luminile, se îndepărta în timp şi spaţiu ca o enormă flotă navigând peste abisuri, în derută.

Dropie care cutreieră stepele ori caşalot leneş adulmecând văzduhurile înstelate îţi părea a fi uneori sau, alteori, balaur ieşind din ascunzătorile cele pecetluite cu mare taină în vetrele de demult ale munţilor Daciei. Apoi, din acele forme apocaliptice se smulgea încet, ca din nişte arătări de nouri în tumult, şi se metamorfoza în ultima sa ipostază, aceea a unei negre, uriaşe caracatiţe cu enorm de multe tentacule târându-se după ea şi stârnind pulberea pământului ori trezind liniştea din adâncul apelor. Leit arătarea vedeniei fenomenologice, pe care el, Isaia Vulcanul, o stăpânea cu o putere de desfăşurare care întrecea pe a tuturor filosofilor fenomenologici strânşi laolaltă din apus.

În temniţă – căci pentru meritele sale extraordinare a fost pedepsit la douăzeci de ani temniţă grea – se preschimbase în cangur bolnav, în al cărui sac făcut din abdomenul degresat total şi atârnându-i până peste genunchi de-acum, în chip de poală, aduna şi ocrotea la scuteală pe cei tineri – căci şi tineri de 16 ani erau pe vremurile acelea pedepsiţi pentru tinereţea lor – mai slabi de rezistenţă şi care, judeca el, aveau datoria să trăiască, iar dânsul, Isaia-profet, să-i grijească şi să-i redea vieţii, neamului, sănătoşi, întregi…

Marele şi grasul animal din Marea Insulă a reginelor, cu cap de câine mops şi corp porcin, Dealbiserică, deoarece aşa se chema pe limba ţării sale, afirma cum că Isaia Vulcanul din Roumenia este „cea mai strălucită personalitate din întreagă lume ca om de finanţe”.

Pustiitoare erau impulsurile sale, ale minţii sale dezlănţuite asemeni caracatiţei întărâtate peste deşerturile lumii, iar în urma analizelor sale fenomenologice nu mai rămânea absolut nimic în urmă decât alt deşert, acela al reducţiilor eidetice.

Şi, răvăşit de tot, părăseai încăperea sălii, în care, după ce înceta vocea profesorului şi se golea de auditoriu, îşi arăta parcă de prin unghere vedenia-i hieratică, singurătatea. Mare îţi era tulburarea, adânc clocotul, sfâşietoare neliniştile, semnele de întrebare se preschimbau în şerpi veninoşi, iar acolo de unde muşcau, răsăreau, ca în adâncul cerului, răni.

Matilda se arăta a fi o miraculoasă tămăduire pentru prea rătăcit sufletul tău şi prea trudit al tău trup, când trebuia să te lupţi cu infernala meduză a adâncurilor ei. Mântuitoare tămăduire a fost Matilda cea cuminte primitoare, cea cu trup unduitor ca de ondină, cald şi cu luciri de sidef, cu ochii de verdele mătăsurilor acvatice şi cu părul de culoarea mierii poliflore, bogat ca un cântec de orgă peste sufletul tău gol ca o catedrală goală, în care înviau, din temelii, stafiile metafizicii.

Era liniştită şi mereu senină acea stranie încrucişare dintre sămânţa daco-romanilor şi cea a suabilor, şi era de prin ţara de baştină a lui Negru-împărat, la poalele Făgăraşilor munţi. Îţi părea că renăscuse, pentru tine, renăscut cavaler trac, frumuseţea fără de cusur a mândrei castelane – mândră ca să pară şi mai dureroasă încă frumuseţea ei de femeie – Uta, cea al cărei surâs „otrăvea toate văile Rinului" şi „grea suferinţă era frumuseţea ei pentru o ţară întreagă, pentru ţara burgundă..." aşa cum pe bună dreptate şi cu dreaptă tânjire ne spune poetul. Ca un vin din coastele Rinului se revărsa sărutul ei peste trupul tău întunecat şi bântuit de furtună, dar mai ales peste sufletul tău adânc îndoliat şi crâncen nemângâiat în zadarnica lui căutare a adevărurilor eterne, şi jalnica speranţă pusă-n puterile filosofiei şi-ale bieţilor ei profesori, unii impunători, alţii chinuiţi, alţii sacerdotal elevaţi, şi mai toţi, fără deosebire, împodobiţi cu aura unei jalnice strădanii şi-a unei aulice neputinţe.

Matilda ştia despre tainele lumii infinit mai mult decât ei, într-un anumit fel – în felul ei misterios, şoptit, îngânat şi suspinat alene, cu surâs de soare-răsare boreal – şi ştia să te ucidă, nu metodic şi cu rece, savantă iscusinţă, precum făceau profesorii, ci lin şi îndelung, fără cuvânt, numai cu surâsul şi cu şoapta ei încărcate de-un funest parfum, ca-ntr-o beatitudine a perdiţiei edenice.

*

La catedra de psihologie era un alt sacerdot, şi decan totodată al facultăţii, care se chema, şi acesta ca şi ceilalţi toţi, cu tâlc, Ion Rădulescu Scorila, poreclit, spre completarea semnificaţiilor numelui său, Sfinxul, de către voi.

Şi arăta aievea unui sfinx care privea înspre lume, nu în deşert, cum

cel din pustiul Egipetului, ci înspre întunericul lumii, din încercatele văgăuni ale ponoarelor şi văilor şi crestelor din munţii lui Zalmoxes. Ei bine, îţi ziceai, nu degeaba este supranumit Sfinxul acest mai mult sculptat decât făcut profesor! De la el vom afla dezlegarea tuturor enigmelor, atâta timp cât el însuşi nu este altceva decât o enigmă! Enigmă fiind, nu se poate să nu ştie despre enigme, numai de n-ar vrea să catadicsească a ni le divulga şi nouă ca să nu se facă vinovat de osândă ca primii oameni.

Se aşeza pe scaun, înaintea catedrei, îşi încrucişa braţele peste suptafaţa catedrei şi-apoi, fixând sala cu o privire vagă, ca de statuie, începea a vorbi, nu mai clar, dar nici mai puţin tulburător decât o zeitate delfică mutată-n vetrele păduroase ale Daciei. Sfinxul vorbea, dar te lăsa pe tine să desluşeşti ce anume ar fi vrut el să spună, să-l lămureşti adică pe el însuşi despre ştiinţa sa.

Era şi aceasta un fel de metodă maieutică, era şi el, Sfinxul, un fel de Socrate al acestor zodii, unde soarele dimineaţa nu bate peste propilee de marmoră, ci peste adâncimi de codri şi câmpii năpădite de ierburi şi de holde grele de rod. Da, un sfinx părea, cioplit în piatră de bazalt, acel masiv profesor de psihologie a personalismului energetic, un sfinx ivit din vârful Scorila, ca să asculte acolo vânturile şi viscolele iernii, să adulmece sfâşietoarele destrămări simfonice ale toamnei şi să se desfete-n soarele amiezilor.

Părea rece şi indiferent, aproape plictisit de ceea ce spunea.

Tot ca un bun şi veritabil oltean ce era, de pe râul ce s-a botezat pe vremea când au venit aici, în Dacia, Romeii cei mari, Ladrul, căci de pe cursul lui întunecat apăreau şi loveau năprasnic cetele lotrilor daci în acele vremi, presărase facultatea cu rubedenii, unul mai „cine mi-s eu” decât altul. Avea şi un nepot de nepot care locuia la domnia-sa, într-o mansardă bine plasată şi tot bine mobilată... Nu se putea loc mai nimerit pentru a vă ţine voi şedinţele secrete, de natură politică, pentru că tu apucaseşi pe-atunci pe drumurile stângii, iar nepotul de nepot al decanului era pornit deja pe stânga, nu pentru că ar fi fost oltean – oltenii mai târziu au dat năvală în cămările de sus ale stângii, până atunci ei fiind reacţionari înrăiţi ci pentru că maică-sa era de neam străin. Acolo, deci, ţineaţi voi şedinţele în care puneaţi la cale viitorul ţării.

Sfinxul habar n-avea de ce se petrecea peste tavanul camerei sale de lucru, peste somnul său.

Odată, figura şi alura sa de zeitate, jumătate om, jumătate himeră, te-a impresionat până la a te cutremura. Scena s-a petrecut în capela de la cimitirul Bellu.

În ziua aceea l-am înmormântat pe marele filosof Nicolaos Iona, supranumit Vrăjitorul pentru verva dialectică şi mobilitatea uluitoare a minţii sale de spadasin. Cel care avea cap de lup cenuşiu, sprâncenat la ochi, bine tăcut, foarte bine îmbrăcat, foarte darnic cu studenţii – pe cei buni îi vizita acasă, prin mansarde şi cămine sordide, dându-le bani şi stând la taifas filosofic cu ei – şi cu gleznă de cardinal, după aprecierea şi gustul Lydiei. Pe şoptite se spunea că nu murise de moarte bună, ci otrăvit de însăşi majestatea-sa, pentru că decesul s-a petrecut imediat după ce terminase o vizită la palat, unde filosoful a refuzat categoric, chiar cu sumeţie de înţelept – admiratorii îi spuneau şi Socrate al românilor – nişte propuneri regeşti dintre cele josnice, în scandaloasă contradicţie cu adevărul, cu demnitatea omenească şi cu orgoliul său filosoficesc.

Cel care intra în sală, distant, se aşeza distins la catedră, îşi aşeza picior peste picior în aşa fel ca să i se vadă glezna de cardinal şi ciorapii de culoarea mov-cardinal, se uita la ceasul de aur pe care-l scotea afară din buzunarul de la jiletcă, legat cu lanţ de aur de copca hainei noi, ultraelegante, parcă atunci scoasă de la croitor, se uita deci la ceas ca şi cum s-ar fi aflat în aşteptarea a cine ştie ce, se uita pe geam afară, poate că anume, după acel ceva, observa trecând pe stradă, să zicem, un automobil, iar de la acel amănunt pornind, apariţia automobilului, începea şi lecţia de filosofie, care era o demonstraţie orbitoare, de acrobat şi la care el executa salturi în toate stilurile tuturor circurilor mari, căci demonstraţie de circ – în înţelesul fantastic al cuvântului, de joc peste abisuri şi prăpăstii – erau prelegerile sale. Chipeş ca un Platon, neliniştit ca un om al Renaşterii, grav şi misterios ca un cavaler din Evul Mediu şi pus pe harţă ca un condotier gata-gata să se bată-n spadă, floretă ori şiş cu Dumnezeu însuşi.

Pe acel om straniu, pe cât de inteligent pe atâta de impunător ca frumuseţe bărbătească, îl înmormântau în acea zi de toamnă târzie, ploioasă.

Capela era arhiplină, ticsită de lume îmbrobădită-n jale şi tăcere. Te-ai dus şi tu, ca să-l vezi cum arăta mort superbul vrăjitor.

Atunci s-a petrecut scena care te-a cutremurat: bătrânul Sfinx Scorila

a înaintat, spre înfricoşarea lumii tăcute din capelă, până la catafalc, făcându-şi orbeşte loc cu trupul, din umeri şi din mâini – avea mâini foarte lungi! –, a cuprins sicriul în braţe, a aplecat capul până peste obrajii mortului, s-a uitat fix, nedumerit, mut câteva clipe, apoi a gemut: „De ce? De ce au făcut-o?!"

Ce înţeles avea întrebarea repetată cu mâhnire grea nimeni n-a priceput, nici tu, nici până-n ziua de astăzi. Apoi discipolii lui Nicolas Iona, înainte de a arunca groparii cu pământ peste sicriul lui, au făcut să zboare peste mort nişte cărţi. Nimeni n-a scos nici un cuvânt, nici în capelă, nici la groapă. Tot discursul funebru s-a mărginit doar la cele două cuvinte gemute de bătrânul Sfinx: „De ce? De ce...?!"

*

Nu se putea să nu te duci, măcar să-l vezi îndeaproape şi să-l auzi vorbind pe marele istoric, levit, judecător şi profet totodată, cel apărând în sală ca din adâncurile mării un Neptun, cu trident în mâini, şiroind de ape peste înfăţişarea sa, Iosua Iorgas, zis şi Ieremia.

Alteori apărea la catedră într-o învălmăşeală de lumini, ţinând în mâini nu tridentul plutonic, ci mănunchi de fulgere mişcător ca de vipere, gata-gata să le arunce asupra sălii, să le risipească-n văzduhuri. Atunci venea nu din Hades, ci din Olimpul negurilor albe.

Înalt, cu barba fluturându-i până la fereastră şi până-n tavan uneori, cu albul ochilor terifiant prin felul în care se dilata ameninţător şi vizionar în acelaşi timp, parcă ar fi fost însuşi Moise atunci când, răzvrătit în sine, a izbit de stâncă tablele legii, sfărâmându-le.

Gândea proteic şi solar totodată, în învălmăşiri, suprapuneri şi paranteze peste paranteze, cu divagaţii în toate direcţiile vântului, aduse din infernala sa memorie. Dinamica gândirii sale era spectaculară, iar memoria un adevărat fund de ocean ori o galactică bolgie, la nivelul cărora se asemăna cu Giorgio Tempesta, căci aveau şi temperamente şi caractere asemănătoare, cu diferenţa că la Iosua Iorgas acele două stihii îşi aveau lăcaşul într-o catedrală, în vreme ce, la celălalt, ele sălăşluiau într-o incintă ctonică.

Nu se admitea să fie deranjat în nici un fel. După ce se urca la catedră, uşile se închideau şi nimeni nu avea voie să intre, decât numai dacă nu

dorea să rămâie fulgerat în spaţiul uşii. Şi profesorul ucidea nu numai cu vorba, ci în egală măsură cu ochii, cu albul acela al lor, teribil. Când a fost prim-ministru, plesnea peste genunchii goi, cu umbrela, pe femeile indecent îmbrăcate. În lumea islamică el ar fi ajuns, cu siguranţă, un mare Aiatolah, ar fi dezlănţuit războaie, ar fi dat legi înfricoşate şi-ar fi făcut mari vărsări de sânge, în numele lui Alah şi-al profetului său Mohamed. Avea toate calităţile pentru o asemenea slujbă. Iar dacă ar fi ajuns Papă, ar fi ars pe rug, de la cercul arctic până la Capul Bunei Speranţe şi de la Atlantic până la Indian, pe absolut toţi ereticii. Numai ruguri ar fi fost văzute arzând în toate pieţele, peste toate dealurile, pe punţile vaselor şi pe culmile munţilor.

Deci dracul te lua dacă te încumetai şi cutezai să apari în uşă după ce El îşi începuse cursul. Uite-aşa l-a luat dracu' pe un ins care a îndrăznit să calce într-o zi acea regulă:

Trecuseră cam zece minute de când îşi începuse domnul profesor vorbirea. Desfăşurase până atunci – şi l-ai audiat cu asiduitate, fără nici o absenţă – un adevărat film color, cu de toate într-însul, despre popoarele barbare. Acum ajunsese la punctul când, din totalul datelor acumulate până atunci, trebuia să extragă o definiţie despre barbari.

„Barbarii...", intonează El începutul definiţiei, şi exact atunci uşa se deschide, încet, şi în sală apare un tip durduliu, îmbrăcat elegant, într-un costum maroniu, se aşază-n bancă, deschide tacticos geanta-i superbă, scoate de-acolo fişe, un creion şi-o ascuţitoare cu care începe, iarăşi tacticos, să ascută vârful creionului.

La toate actele acelea tacticos executate de către imprudentul musafir, vocea profesorului lua elanuri, se ridica tot mai sus, mai ameninţător: „Barbariii! Barbariii! Baarbaaiii! (căci profesorul graseia, iar acuma şi mai tare din cauza mâniei de care era cuprins) şi definiţia era găsită, „sunt acei indivizi indezirabili care intră peste mine la orele de curs", spuse, desface aripile-i imense, barba i se vânzoleşte laolaltă cu penele de la aripi, ochii i se dilată haotic, zboară asupra intrusului, gata-gata să-l apuce de guler şi să-l zvârle afară pe uşă ori pe fereastră...

„Was, was, her Profesor!" se apără, cu coatele ascunzându-şi faţa, oaspetele, care nu era altcineva decât ataşatul cultural de la Ambasada germană şi care s-a gândit să vină să-l asculte pe reputatul profesor de istorie, Iosua Iorgas.

Iar pe acel Iosua Iorgas, levit, legiuitor, judecător, istoric mare şi

profet adânc şi departe văzător, l-au fost târât noaptea, pe ploaie şi ceaţă, din casă-i afară, de la masa lui de lucru, şi-a fost ucis cu lovituri aplicate peste cap, peste faţă, în grumaz, lovituri date cu tocurile de la încălţări. După ce şi-au făcut pofta şi plăcerile toate, inclusiv cerinţele, asupra profetului, l-au prăvălit mort într-un şanţ şi s-au dus în noaptea lor, cântând răsunător cântece de biruinţă. Pentru ei trecea drept criminal.

*

Erau şi alţi profesori iluştri pe vremea aceea, care slujeau marea universitate din capitala ţării. Te-ai dus să-i audiezi şi pe aceia, dar numai o singură dată, deoarece, de pildă, unul, care preda literatura franceză, avea un fel de nas mic şi moale ca un sfârc, iar când punea trenele specifile limbii franceze – şi le punea îndelung apăsat – îţi lăsa impresia că gura i se deschide şi se întinde până la urechi... Era urât, dar a scris o minunată carte despre literatura românească. Iar tu erai un soi de estet năzuros.

Un altul, impunător la statură şi foarte negru sprâncenat, de unde şi numele de Negrumanea, avea un prost obicei care te enerva şi-l făcea ridicol. Când, de exemplu, se afla faţă-n faţă cu un vers frumos din Eminescu ori cu vreo altă zicere frumoasă, după ce îşi aşeza ochelarii pe nas, se apropia de text şi-l citea, apoi lua distanţă, scoţându-şi în acelaşi timp ochelarii de pe nas şi dându-i în lături şi zicând invariabil: „Remarcabil, domnilor!"

...şi tot aşa: „remarcabil vers, remarcabilă pagină, remarcabil poet, iată o poezie remarcabilă" etc., întocmai precum colegul său de la pedagogie când o împărţea în „ramuri mai mari şi ramuri mai mici".

Un altul care ţi-a cucerit inima, umplând-o de admiraţie şi iubire, a fost la catedra de istorie, George Brădescu. Omul acela inspira cinste, seriozitate, demnitate şi onestitate profesională, înaintea cărora îşi puteau îndoi genunchii multe dintre celebrităţile apusului în materie de... Lordul englez se putea înclina înainte-i, pentru că-l depăşea cu mult în înălţimea sobrietăţii sale, iar pe deasupra mai avea, înnăscută, ca pe-o inestimabilă cunună, faţă de lordul distant, cununa modestiei, care-i dădea o anume măreţie profund omenească. Şi era – cum să nu fi fost! – un mare, adevărat patriot. Ca un alt Cincinatus, atunci când Ţara s-a aflat în război, el şi-a părăsit catedra, a îmbrăcat uniforma de căpitan în

armata română, şi-a luat în primire compania şi a luptat pe primele linii, îndurând toate nevolile frontului, egal împărtăşite cu soldaţii din subordine. Era fratele lor, un frate mai mare, şi-atâta tot, de aceea soldaţii îl iubeau aşa precum şi tu l-ai iubit; ai iubit şi aţi iubit, şi tu şi ostaşii lui, nimic altceva decât un suflet de-o inegalabilă, exemplară noblеţe. Şi parcă de aşa ceva are omenirea mai multă trebuinţă decât de altele...

Mult doreai în intimitatea sufletului tău să fii asemeni lui. Poate că în felul acesta ai fi realizat mai mult, ai fi avut un sentiment de împlinii mai puternic decât dacă ai fi cunoscut şi dezlegat până la capăt toate tainele cunoaşterii. Dar cum să fii tu George Brădescu când erai plămădit din cu totul altă făină, iar la el acele virtuţi care-l înălţau în ochii tăi, luminos, erau înnăscute, dăruite ca un har de la Dumnezeu sau sădite-n el de-o tradiţie şi-o moştenire care acţionează asupra omului cu puterea lucrului deja împlinit şi judecat.

Făina din care-ai fost frământat şi întocmit tu era una din grăunţe amare, otrăvitoare, cu blestem în ele, cultivate-n locuri aride, prin coclauri şi văgăuni, de diavol. Aşa că...

Am păcătui rău de tot, fără iertare, dacă n-am pomeni aici şi de domnul Pius Petrescu, doctor în sociologie şi conferenţiar, chiar dacă avea peste cincizeci de ani, la catedra domnului Mangusti, unde preda un curs de sociologie comparată. Deosebit de temeinic pregătit, stăpân calm peste materia pe care o preda, materie întinsă pe câmpuri vaste şi varii, într-o desăvârşită linişte şi împăcare cu sine, fără ambiţii şi nici ranchiună faţă de acel care în mod vădit îl persecuta, îl sabota în fel şi chip, cu tot felul de şicane, ca de pildă aceea de a fixa, exact la ora când domnul Petrescu îşi susţinea lecţia, propria sa prelegere, pentru ca astfel studenţii să meargă la dânsul – şi mergeau, deoarece el era şeful catedrei – şi nu la bietul conferenţiar. Dar pe dânsul nu-l afecta deloc acea politică a aiatolahului catedrei, ci îşi vedea liniştit şi indiferent de treaba sa, susţinându-şi cursul chiar şi în faţa a numai patru studenţi, ca-n ziua rebeliunii, când a fost singurul dintre cadrele didactice care a venit la facultate şi, în amfiteatrul „Titu Maiorescu", în faţa a numai patru studenţi, două studente şi doi studenţi, adică Cecilia, Ana-Maria, Florian şi tu, a vorbit timp de trei sferturi de oră, după ce şi-a început expunerea cu ceremoniosul: „domnişoarelor şi domnilor studenţi". Nu ştiu cum anume s-a strecurat pe poartă în incinta instituţiei, deoarece acolo sta de

pază un cerber mic, turtit şi crăcănat, pe nume Mănăstire.

Nici Cecilia, nici Ana-Maria şi nici Florian nu ştiu cum anume s-au fofilat, dar de tine mi-aduc bine aminte că, atunci când Mănăstire a vrut să te oprească să intri, i-ai vârât un cot în stomac şi ţi-ai văzut de treabă.

Era foarte zelos şi sertic nevoie mare, Mănăstire, chiar dacă era micuţ de statură, şi mai avea şi-o putere de adaptare la împrejurări, oricât de contradictorii ar fi fost ele, uluitoare. Nu prea târziu – adică peste cinci ani micuţul în cămaşă verde şi cu diagonală şi pistol la cingătoare a sărit, fără nici cea mai mică remuşcare ori îndoială, direct într-o altă cămaşă cu croi de rubaşcă, cu şapcă peste căpăţâna-i ageră şi însemn încolţat. S-a dovedit şi aici tot atât de devotat slujitor ca la ceilalţi. Nu degeaba i-ai spus odată profesorului tău Mihu Mirandola o zicere care i-a plăcut îndeosebi, şi anume: „Dacă vrei să compromiţi rapid şi cu desăvârşire o idee, adu-o în România, sau cealaltă: „Haosul asiatic infestat cu lichelism românesc va da cea mai oribilă formă de degradare a colectivităţii umane", sau încă una: „Civilizaţia creşte pe măsură ce decad şi-şi arată inutilitatea trei instituţii: biserica, armata şi poliţia".

*

Aceştia ţi-au fost profesorii, aceştia mentorii, marile călăuze prin teritoriile dezerte ale cunoaşterii, teritorii însemnate ici-colo cu câte un pom stingher, ca un chinuit, înfricoşat semn de-ntrebare. Aşteptai de la ei totul. N-ai primit decât adâncirea şi mai tristă-n aceleaşi întrebări cu care întâmpinai omniscienţa lor. Aşteptai de la ei lumina şi ai căzut mai adânc în noaptea neputinţei. Aşteptai potolirea furtunii, iar furtuna a devenit deznădejde urlând peste prăpăstii.

Aşteptai o consolare şi s-a aşternut peste inima ta dezordinea. Liniştirea aşteptai, dar s-au înmulţit şi înteţit în tine, ca limbile de şerpi ale focului, neliniştile; împăcarea cu Dumnezeu năzuiai şi-ai căzut cu totul în mrejele Celuilalt. Îl blestemai cu încrâncenare pe El, dar te supuneai tot mai cu patimă, îndemnurilor Altuia. De la cine să mai aştepţi, şi ce anume?! Te-ai scufundat atunci cu disperare în Nietzsche şi Kirkegaard. Din labirintul kantian ai ieşit teafăr, bun pentru a fi fost angajat ca eunuc la orice catedră a cuminţeniei.

Din Nietzsche n-ai reţinut decât opiumul stilului său de poet vizionar

şi tragic. Ideea cu depăşirea omului înspre supraom, aşa cum depăşirea maimuţei a dus la om, te făcea să zâmbeşti cu încruntare.

Pe Kirkegaard l-ai iubit, ca pe tine însuţi. Era nostalgia după divinitate, aspiraţia înspre lumea posibilă sau pierdută. O frază din el era egală cu voluptatea îmbrăţişării calei mai triste şi mai frumoase femei. Iar cartea *Spaimă şi cutremurare* a fost pentru tine cea mai sublimă şi mai frumos tulburătoare beţie a propriei tale zadarnice aspiraţii spre absolut.

Dar sentimentul de fundal al întregii sale solitare disperări metafizice era unul jalnic, al absolutei neputinţe şi nimicniciei. Ai sfârşit prin a-ţi fi milă de el, milă ca de unul care a dorit cu toată frumuseţea fiinţei sale să iubească. Nu. Erai „dăruit" de la părinţi cu vitalitate infernală, cu prea multă sete de viaţă ca să te laşi adormit în imperiul suspendat între cer şi pământ al celui mai trist om dintre poeţi şi filosofi.

Ce-ţi puteau da mai mult decât atât construcţiile eleatice ale profesorului Podgoru, verbul şerpuitor, ca un sărut prin trupul înfierbântat al femeii, al lui Mihu Mirandola, undiţele aruncate-n văzduhul deşertului metafizic cu tragică strigare de către Marcelus Floru, fără a prinde acolo decât iluzia şi amăgirea; la ce-ţi puteau folosi, decât doar ca să te junghie în sec, scăpările arforistice ale aiatolahului Mangusti; la ce privirile vagi, căzute-n vagul depărtării ale sfinxului de pe Scorila; la ce zâmbetul metafizic ironic şi strădaniile de-a reduce gândirea la simple operaţii matematice, care se vor logistice, ale lui Antoniu, la ce panegiricele lui Petra Areopagitul, enciclopedica desfăşurare a cuvântului la B.B. Selenescu, fulgerele aruncate-n pustiu de către Ieremia Iorgas, exclamaţiile în „remarcabil" şi iarăşi „remarcabil" ale domnului Negrumanea sau savantele dihotomii în „ramuri mai mari şi ramuri mai mici" ale prelatului pedagogiei?! Atâta doar a rămas întipărit în memoria ta: onestitatea, demnitatea, modestia acelui Cincinatus care se chema pe limba noastră George Brădescu. Şi, ca să nu facem greşeala de a nu-l mai aminti aici pe Giorgio Tempesta, spectacolele vertiginoase date de către un genial actor! El a creat nu o şcoală, ci o patimă, numai că discipolii lui au moştenit de la magistru toate defectele, fără să le fi fost dat însă şi ceva din geniul lui. În loc de demoni, aceştia erau munciţi de viermi.

Ce era de făcut? Întrebările rămâneau ca nişte fulgere încremenite-n pustie. Disperarea îşi arăta prăpăstiile şi striga zadarnic către alcătuirea granitică a întrebărilor rămase nu numai fără răspuns, dar înfricoşător

crescute în muţenia lor. Deasupra lor flutura flamura cenuşie a singurătăţii.

Nestatornic şi satanelic nemulţumit de toate, de orice ţi se oferea, negăsind nici odihnă şi nici tihnă niciunde, niciodată, izbeai, din coarne şi copite, în toate.

Ce buni şi cât de neajutoraţi, de sărmani în magnificenţa lor îţi păreau maeştrii deţinători ai adevărurilor, profesorii. Nimeni nu te-a convins despre nimica, fiecare cântându-şi partitura sa în ansamblul vocal al ştiinţei, al epistemeiei. A făcut fiecare tot ce ştia şi atâta cât putea şi cum anume putea, iar tu, până la urmă, ai făcut ca şi ei, exact ceea ce-ţi poruncea felul alcătuirii tale, adică te-a tăiat capul şi exact atâta cât a putut să te taie.

Podgoru, cu pieptul şi pântecele scoase afară, ca pe arenă de luptător, un halterofil, cu nas de levit şi privire de vultur al coclaurilor, cu buzele sculptate parcă de-un sculptor-femeie obsedat de beţia sărutului, cânta, cu faţa ridicată, grav şi concentrat, la orgă. Ion Petra Areopagitul, surâzând, într-o stare de rugăciune, nu ştiu cărei vedenii, cu amară îndoială, dus din spate şi vârât cu capul în gât, executa la celestină; vibratilul, plebeul şi neastâmpăratul, bănuitorul Tempesta, la ţambal şi xilofon deodată; Mihu Mirandola, surâzând ademenitor, ca unei femei pe care o aduce vrăjită înspre voluptatea aşternutului, cânta la violă, pe care la răstimpuri o schimba cu chitara şi benjuul; B.B. Selenescu executa în surdină, calm şi egal, surâzând, la oboi; Mangusti, vivace şi stând ca pe jăratec, lucra la baterie; Marcelus Flora, copilăros de serios, cânta din saxofon; Iosua Iorgas la trâmbiţă şi la toate celelalte alămuri; Ion Barbul la harfă şi la bătrâna cobză şi la alăută; Antoniu la pian, Scorila, sfinxul, la tubă şi la bucium, iar şeful de catedră de la pedagogie, la contrabas şi drâmbă, cu ochii şi faţa iluminate. Vulcanul îşi mişca buzele de la un suflător la altul, trecând apoi brusc de la claviaturi la violoncel şi aşa mai departe, orchestra simfoniza în aula universităţii şi sub bolţile întunecate ale minţii tale tiranic şi orgolios însetate de absolut, in re minor, do major etc., o muzică a deşertăciunii. Dar absolutul nu se arăta a fi decât doar în ţesătura încâlcită, labirintică, haotică, aparent ariadnică a relaţionismului. Tu voiai să dai faţă cu înfricoşata Ţesătoare care făcea şi desfăcea într-o taină şi iscusinţă albe, universala alcătuire de păianjen.

Cu ochiul care se arată şi se ascunde în nucleul central al pânzei de păianjen, tenebrosul ochi din care purcede şi se mişcă şi se întocmeşte

totul, ochiul înfricoşător care stă ascuns, în grinda serii din casa ta, în colţul ferestrei ori după icoane, doreai să te afli faţă-n faţă, să te contopeşti apoi ori să te răzvrăteşti pentru totdeauna. Nucleul-ochi, ochiul nucleu, central, năzuiai să-l afli, să ţi-l descopere profesorii, cărţile, poeţii, profeţiile; ei să-ţi arate măcar drumul. Dar ei, sărmanii, şi ele, săracele, în loc să ridice mâini dezvelind tărâmul miracolelor, ele, ei cântau la margine de stradă, cu solemnitate e drept, cerşind ceea ce tu credeai că ei au cucerit şi deţin deja demult. Dar n-au făcut nici un rău nimănui, ba dimpotrivă, au bucurat, au îndemnat, au încurajat, au consolat tineretul în eroica lui sete de-a şti şi de-a făptui, Dumnezeu să le mângâie sufletele nefericite, acolo, cine ştie unde şi ce anume vor fi fiind.

Iar tu, nesăbuinţă oarbă, nestatornicie sfâşiată, năzuros până la a scoate din fire fie chiar şi pe cel mai milostiv şi înţelegător om din lume, adus în stare să se arunce în valurile tulburi şi furioase ale unui râu ca să-l treacă, să vină la tine şi să te strângă de gât pentru răutatea de vârcolac a îndărătnicirilor tale, tu, cel care, cu nemulţumirea din tine ajunsă disperare nebună şi cutremur continuu, în continuă agresiune împotriva ta şi a tot ce există, ai apucat pe drumurile tenebrei, săvârşind blăstămăţii, fărând victime nevinovate. Şi prima a fost Silvia.

*

Într-o zi, ca să scapi de infernul în care te zbăteai, ca şi cel din afara ta, al Capitalei, ai hotărât să te duci, să ieşi. Mă voi îndrepta, ţi-ai zis, încotro mă va porni primul tren din gară spre oriunde. Oriunde, numai să nu mai stai pe loc, talazurile să înceteze a se mişca pe verticală în tine, să se risipească, schimbându-şi mişcarea înspre orizonturi.

Ai cumpărat bilet pe distanţa Bucureşti-Cernăuţi. Şi s-a nimerit ca primul tren care părăsea staţia să fi fost unul care pornea tocmai spre direcţia aceea. Şi te-ai dat jos la Iaşi. Ai rătăcit câteva zile prin frumosul oraş al colinelor şi monastirilor, al poeţilor, voievozilor şi povestitorilor celor mari, apoi te-ai gândit să te prezinţi la inspectoratul statistic şi să ceri de lucru. Se făcea recensământul general pe toată ţara, şi Institutul central de statistică precum şi inspectoratele-i judeţene aveau nevoie de cenzori care să efectueze pe teren lucrările recensământului. Din cauza frontului era criză de cadre şi inspectorul a fost foarte bucuros să te

angajeze ca cenzor statistic pe timp de trei luni; şi te-a trimis în târgul Podul-Ghionoaiei, să săvârşeşti tu acolo toate lucrările care ţineau de recensământ: agricol (terenuri arabile, păşuni, vetre, grădini, tarlale etc.) imobiliar sau cele privind populaţia. Aveai de întocmit tot felul de situaţii în câte două, trei exemplare. Lucrai cu primarul, notarul şi agentul agricol. Nu era lucru greu, dar era foarte bine plătit. Când te-ai întors în Capitală, după trei luni de zile de muncă pe „teren", iar tu luai toate datele trebuitoare de la primărie şi notariat fără să te deplasezi, aşa cum atestau foile de deplasare fictive, decât arareori, şi atunci nu atât în interes de serviciu cât în interese strict intime, pentru petreceri în câte vreun sat cu notar tânăr şi cu trecere la vădance – şi ce ţi-o plătea inspectorul statistic din Iaşi, încă 60.000 de lei, reprezentând cheltuieli de diurnă, erai bogat. Însă tu ai încasat puţin faţă de alţii, mult mai iscusiţi, care au încasat de trei ori mai mult decât tine, cuviinciosul şi scrupulosul…

Te-ai prezentat la Podul Ghionoaiei, la notariat. Notarul, om tânăr, mărunţel şi descurcăreţ, după ce şi-a exprimat mulţumirea de a te avea de colaborator, te-a condus personal la o „casă ca lumea, curată, de oameni gospodari", aşa cum preciza dânsul şi, tot dânsul, „ca pentru un student simpatic".

Era pe la scăpătat şi casa unde te-a condus ca să te instalezi era cu adevărat frumoasă, ca-ntr-o povestire din Sadoveanu. (Sadoveanu? Hai să ne amintim – căci are haz – întâlnirea dintre Tudor Podgoru şi Mihail Sadoveanu la librăria „Cartea Românească", întâlnire la care am fost martori despre o cuvântare a marelui scriitor, şi încă o întâlnire dintre profesor şi un student revoluţionar.)

Tudor Podgoru te-a întâlnit, după ce şi-a ţinut cursul, pe coridorul Universităţii, te-a cuprins de după braţ şi şi-a continuat drumul: „Hai să ne plimbăm prin oraş", a zis profesorul. În hol, însă, se opreşte înaintea profesorului un student mărunţel, dar hotărât în acţiuni, cu mâinile în buzunar şi şapcă leninistă pe cap. O şi purta exact ca Ilici Lenin şi-i stătea perfect, lipsindu-i doar ciocul. Priveşte fix şi decis în ochii profesorului şi spune: „Dom'leee profesor…", dar n-apucă bietul de el să-şi continue gândirea, căci profesorul, cu o lovitură precisă şi rapidă din vârful bastonului îi şi zboară şapca de pe cap exact în ochii portarului: „Înainte de-a vorbi cu mine, scoţi mâinile din buzunar şi te descoperi…", i-a întors-o răspicat Podgoru, l-a lăsat acolo ca… şi ne-am văzut de drum.

„Începe să-mi fie lehamite de tot ce-am făcut, am îndrăgit şi-am năzuit în viaţă, dragul meu. Îţi mărturisesc aceasta deoarece eşti un om care inspiră încredere şi înţelegere”.

„Păi vorbiţi ca şi cum eu aş vorbi, domnule Profesor”, ai replicat tu cam pripit.

„Nu. Pentru dumneata este prea devreme. Dumneata ai datoria să mai crezi, să mai iubeşti, să mai năzuieşti spre idealuri frumoase. Eşti menit podişurilor înalte. N-ai voie să vorbeşti aşa, chiar dacă ceea ce ai spus ar fi... adevărat. Oricât de just ar fi ceea ce am spus eu şi ceea ce ai subliniat matale, dumneata ai datoria să nu crezi în ele. Mai ai de îndurat şi de suferit încă. Aceste două încercări sunt căi care duc spre o cunoaştere mai adâncă a lumii. A suferi, a îndura şi, mai ales, a accepta cu orgoliu suferinţa şi îndurarea sunt virtuţi şi forţe morale şi de cunoaştere care stau mai presus decât orice facultate a intelectului”.

„Chiar şi decât raţiunea pură?” ai încercat tu a ironiza, cu fineţe, marea lui admiraţie pentru Kant.

„Da, da! Chiar aşa cum spui”. Apoi aţi intrat în librărie. Acolo, înaintea primului stand, plin cu cărţile sale, sta, precum un arhiereu din vremuri de demult înaintea soborului ecumenic sau ca un împărat înaintea imperiului său, rezemat în cârjă, Mihail Sadoveanu.

Sta şi privea, unde numai el ştia. Şi tăcea ca zimbrul în faţa pădurii. Jubila ascuns şi mut în sufletul său, inundat parcă de o lumină venind din alte izvoade ale timpului.

„Ce faceţi, maestre?” îl întreabă cu sfială mare şi distinsă cuviinţă Podgoru.

...„Şăd”, a răspuns, de undeva din adâncuri şi din mari depărtări, solomonarul împărat, fără să se mişte din poziţia în care se afla, fără a roti măcar ochii înspre cel ce întrebase.

Podgoru l-a mai privit, cârmind privirea de jos în sus, a încercat a-i da nişte târcoale, ca-n faţa unei statui enigmatice, pe care o studiezi cu atenţie şi veneraţie, dar degeaba; Sadoveanu a rămas în faţa împărăţiei cărţilor sale, netulburat.

În fine, s-a răsucit din greaua lui alcătuire şi-a pornit încet, ca după oficierea unui mister un druid, spre ieşire. Noi, după el. Ajunşi în stradă, Podgoru a ocupat loc la stânga, mergând alături de El, iar tu codiţă după ei, la doi metri în urmă.

Când aţi ajuns în dreptul statuii lui Brătianu – pe care mai târziu

subdezvoltaţii lombrozieni, vorbind despre fericirea patriei, au dărâmat-o, mânaţi de zelul lor patriotic, pentru vina de a fi fost printre făuritorii Unirii Principatelor, făuritori ai Unirii celei mari, ai câştigării independentei naţionale, constructorul şcolilor, al bisericilor, al căilor ferate şi al şoselelor, al capitalurilor bancare româneşti, care-a făcut din moneda noastră o valută fortisimă –, Sadoveanu a ridicat glas: „Ai scris o nouă carte, domnule Podgoru…" (cartea *Teoria valorilor).*

Podgoru, vădit impresionat, aştepta ca vorbitorul să-şi continue discursul.

Într-adevăr, tocmai apăruse o carte a sa, la care ţinea mai mult ca la oricare alta şi, fireşte, îl interesa părerea marelui povestitor şi departe văzător în tainele lumii şi-ale cărţilor.

Da' de unde! Sadoveanu-Deceneul a căzut din nou în tăcerea lui, aceea, şi v-aţi continuat drumul toţi trei.

Când a fi ajuns în Piaţa Rosetti, în dreptul statuii – nu mai ştiu dacă au sau n-au distrus-o şi pe aceasta patrioţii, căci şi acesta s-a făcut vinovat de grave servicii aduse ţării –, omul de la Izvorul Alb a ridicat din nou cuvânt, spunând: „Am cetit-o".

Tudor Podgoru de data aceasta a fost cuprins de fiori. Emoţia i se citea pe fată. Cum să nu fi fost emoţionat când maestrul îi citise cartea, şi încă cea la care ţinea cel mai mult, iar acuma îi va împărtăşi ceva din impresiile lecturii! I-a plăcut, nu i-a plăcut?... Cum şi cât... i-o fi plăcut? aceste întrebări munceau mintea lui Podgoru şi aştepta cu sufletul la gură ca maestrul, cititor ales, să-şi continue discursul...

Da' de unde! El a continuat să tacă şi-a tăcut până ce aţi ajuns, îţi aminteşti? în dreptul bisericii armeneşti. Iar acolo, din nou, dar şi pentru ultima oară, marea arătare de la izvoarele albe iarăşi a ridicat glas, zicând: „La Ieşi", după care n-a mai vorbit nimic, iar voi, la un răstimp, l-aţi părăsit, închinându-vă înainte-i cu plecăciune mare. Discursul a durat aproape o jumătate de oră şi se alcătuia din trei părţi: „Ai scris o nouă carte Domnule Podgoru", „Am cetit-o", „La Ieşi".

Să ne întoarcem aşadar la Silvia. Casa părintească a Silviei era frumoasă ca-ntr-o povestire de Sadoveanu! De la poartă şi până la intrarea pe prispă, la dreapta şi la stânga aleii, bântuiau hieratice flori de regina nopţii. Ele asaltau cu privirile veranda, se căţărau apoi şi năpădeau bordurile ei până la picioarele şi până în poate le Silviei.

Stăpânul casei, tatăl Silviei, îndeplinea slujbă de plutonier de

jandarmi, într-un sat de pe câmpia Bărăganului. Casa stătea sub autoritatea deplină a aprigei sale soţii, bucătăreasă foarte iscusită, ca orice mooldoveancă adevărată, gospodină pedantă şi îndemânatecă. Ştia să pregătească mâncăruri atâta de gustoase şi de felurite, încât cu mare cinste ar fi slujit ca bucătar-şef pe cel mai mare vapor transatlantic de pasageri, fără a crea vreo nemulţumire cât de cât călătorilor de orice rang, naţie sau gust ar fi fost ei.

În casă, pe lângă Silvia şi mama, stăpâna casei, mai trăia un băiat de vreo treisprezece ani şi un căţeluş pe nume Pufi. Te-au primit cu mare bucurie şi cu drag toţi, Silvia cu o anume tresărire aparte, iar maică-sa cu un interes şi-anumite calcule proprii tuturor mamelor. Fratele ei se uita la tine ca la o zeitate, iar Pufi mai că nu ţi se vâra în inimă, într-atâta se lipise de tine şi se gudura şi se înghesuia în braţele tale, ca şi cum ar fi vrut să ţi se strecoare, tot, în adâncul fiinţei tale.

Silvia înflorise într-o clipă. Ochii ei erau numai lumină izvorând din alte flori ale reginei nopţii, adiind într-o altă grădină, care se arăta vederii dincolo de ochi, într-o lume de vis. Şi trupul şi sufletul ei erau o stranie grădină, plasată-n două lumi: una, ale cărei flori le puteai culege şi le puteai face jerbă pe care s-o strângi apoi în braţe, pe cealaltă o puteai doar vedea undeva departe, într-un fel de zarişte nepământească, ale cărei flori îşi tremurau doar părelnicul trup şi îşi trimiteau parfumul asupra ta, peste fiinţa dinlăuntrul tău nepământesc. Nu-şi găsea nicăieri locul, plină de neastâmpăr şi de bucurie.

Trecea dintr-o cameră-ntr-alta, din grădină-n casă, din casă iarăşi, prin faţa ta, în grădină, sărea într-ajutorul mamei sale ca niciodată de voioasă şi de harnică, încât o uimea peste fire cu hărnicia ei, îl prindea, fără motiv, pe fratele ei – iarăşi spre marea lui uimire, căci de obicei se purta rezervată faţă de el – în braţe şi-l săruta, de asemenea, îl lua în mâini şi-l aduna la sân pe preafericitul în acea clipă căţel Pufi.

Era elevă în penultima clasă de liceu, părea suflată cu funingine, tuciurie şi şocolatie cum era la faţă şi la trup. Părul îi era negru-lucios, aspru şi atâta de mult încât, cum alerga de ici colo grăbită, i se zbătea peste căpşorul ei, ca o coamă de cal tătară sau ca un fânaţ în furtună. Avea ochii negri pătrunzători, ca două negre făclii alergând prin însetate ceruri pustii şi purtate de-o nevăzută mână demonică.

Şi trupul ei mirosea a grădina din faţa prispei când se lăsa peste ea noaptea şi regina nopţii îşi dezvăluia tainele.

Iar când râdea, un stol de lăstuni zburau şi făceau tot soiul de săgetări prin aer ca atunci când lăstunii presimt furtuna ori plecarea migratorie.

Mâna îi era mică şi catifelată; când o lăsa să i-o cuprinzi în mâinile tale, parcă nu în mâini ţi se strecura, ci în inimă, acolo unde mângâierea este mai dulce.

Iar când tăcea, parcă era a avea un cântec, un lied, o colindă!

Când o cuprindeai şi o apropiai la pieptul tău îi auzeai inima cum îi bătea ca la o pasăre înfricoşată, de bucurie... Iar după ce o sărutai, i se umpleau ochii de lacrimi precum grădina îi era plină cu regina nopţii. Grădini înlăcrimate, cu flori albe şi cu cerc negru arzător în mijloc erau ochii ei. Părul aspru, lucios ca bitumul şi des, sălbatic ca pirul de pe bărăganele nopţii când îl munceşte vântul, stătea acuma în braţele tale ca un culcuş de pantere negre, adânc şi cuminte adormite.

Casa părintească era formată din prispă – în care se urca pe cinci trepte de scândură –, o tindă, iar din tindă se intra, la dreapta, într-o cameră mare, cu lăicere încărcate de perini şi poclăzi, iar la stânga se intra într-o altă cameră, tot atât de mare. Aceasta era dormitorul stăpânei casei. Aici dormea ea singură, iar atunci când îi venea soţul, cu el. În cea din dreapta dormea Silvia, asemeni fetei cu zestre din pictura lui Grigorescu.

Din camera de la stânga tinzii se afla, în continuarea ei, înspre grădina de legume din spatele casei, o altă încăpere, un fel de garsonieră, în care se intra deschizând o uşă şi coborând trei trepte. Cămăruţa aceasta, liniştită şi intimă, avea ieşire şi înspre grădină. Aici dormea frăţiorul Silviei.

La sosirea ta, însă, mama Silviei, odată ce a acceptat – şi încă foarte bucuroasă – să le fii chiriaş, a făcut o primă modificare: pe băiat l-a mutat în camera Silviei şi tainica garsonieră ţi-a fost alocată ţie. Nici că se putea mai bine. Iar mama Silviei dormea în continuare în dormitorul ei conjugal, prin care se intra în cuibul tău.

Totul mergea foarte bine. Toţi din casă erau fericiţi, inclusiv Pufi, afară de tine, care încercai o anume jenă faţă de atenţia şi simpatia cu care te înconjurau toţi. Dacă se întâmpla să pleci pe „teren" (de fapt mergeai la Iaşi, la hotelul Săndulescului, la meduza aceea albă, cu infernalele tentacule fierbinţi, ori în vreo comună, la petrecere cu notarul burlac de-acolo...), mama Silviei te copleşea cu daruri: pui fripţi, şniţele, dulciuri, fructe, prăjituri, ca nu cumva să faci foame, ci să-ţi fie bine. Ba îţi mai

strecura şi câte o sticlă cu vin. Toate acestea îţi prindeau bine, de minune, dar nu la notarăşul acela burlac de la comuna Focuri, cât în camera de hotel, împreună cu meduza aceea, care, după ce înfuleca şi bea, se pornea a-şi mişca răscolitor tentaculele, pe care, precum rechinul orbit, abia aşteptai să te cuprindă şi să te scufunzi cotropit de ea, în ea, cu ruinătoare revărsări. Nemernicule! Monstrule! Fiară! Moloh! Avizuha! Prăpăditule, în plin, dezlănţuit prăpăd!

Covârşit de rănile urgiei şi-ale desfrâului, aidoma unei ruini fumegoase ori unui pământ lovit de calamităţi, te întorceai, a doua zi, sau când terminai munca de statistician pe „teren", la domiciliul tău, unde toţi, mama Silviei, Silvia, mai ales, fratele ei, pur ca un heruvim, şi Pufi căţelul, şi mai pur încă decât Ninel – acesta era numele fratelui Silviei –, te primeau cu iubire mare şi mare bucurie.

Iar tu, întunecatule şi spurcatule, te lăsai primit cu dragoste, când ar fi trebuit să-ţi strecori umbra blestemată pe furiş, ca tâlharul, prin uşa de din dos, din grădină, să-ţi iei bocceaua cu mai nimica în ea de folos, plus nişte cărţi, care tot nimica însemnau, dar pe care tu le foloseai ca să impresionezi, şi să te pierzi în noaptea de-afară, aşa cum erai deja risipit în noaptea din tine.

Dar te-ai spălat pe faţă şi pe mâini, ţi-ai spălat şi picioarele de tâlhar, deşi ar fi trebuit să te speli cu apă tare, ai stat la cina îmbelşugată, înconjurat de dragostea tuturora, apoi, după ce stăpâna-gospodină a casei, spălând vasele, curăţând camera şi desfăcând albiturile peste patul ei de femeie singură, s-a culcat (dar nu dormea, ci veghea...), tu, singur cu Silvia, pe prispă, între florile de regina nopţii din grădina din faţă şi celelalte care luminau din adâncul ochilor ei, vă jucaţi un joc de-a mare primejdie, şuşotind, îngăimând, uneori suspinând adânc, ca şi cum nişte pomi grei de rod ori de ploaie se scuturau în trupurile şi sufletele voastre.

În această stare ai săvârşit tu începutul păcatului. Mai mult pentru că înţelegeai că ea dorea şi aştepta, decât că tu ai fi dorit – deşi dorinţa te îndemna dintr-o îndatorire omenească mai mult decât dintr-o pornire pătimaşă, ţi-ai apropiat faţa de faţa ei, ai lipit-o, cu ticăloşie, de catifeaua ei vie şi caldă, apoi ai răsucit încet, cu viclenie, buzele înspre buzele ei care aşteptau întredeschise şi, într-o tăcere în care nici răsufletul nu se mai auzea, le-ai lipit de-ale ei şi le-ai ţinut aşa, acolo, lipite, absorbind-on stihia ta şi tot mai fremătător trezind în ea izvoarele femeii.

După ce le-ai desprins precum ventuza de pe trupul bolnav – bolnav de o întunecată fericire le-ai depus peste ochii ei înlăcrimaţi, ca de stele noaptea, şi iarăşi ai sorbit-o din buze, de data aceasta înverşunat de lacrimile care-i înveninau cerimile ochilor.

Apoi ea a început să plângă, adunată toată-n braţele tale; privind pierdută în ochii tăi, implorând astfel, aidoma disperării celui naufragiat, mântuirea. „Acum ce mă fac?" a îngăimat. „Ce va fi cu mine?"

Ce-i puteai răspunde? Îţi era şi milă şi-ţi venea să şi râzi de stângăcia, ca şi de viclenia ingenuă, nevinovată, a ei.

Nu i-ai răspuns, dar ţi-ai aplecat iarăşi gura şi-ai lipit-o de a ei cu mare şi prefăcută iubire. Ea ofta. Nu te-ai mai smuls din buzele ei, ca să nu fii nevoit să-i dai răspuns. Şi-aţi stat aşa până după miezul nopţii, ea în braţele tale, la dumnezeiesc adăpost, tu, în buzele ei.

În braţe ai purtat-o şi-ai depus-o-n patul ei desfăcut, care aştepta.

Te-ai dus, iar în urma ta, precum strigătul crimei în urma ucigaşului: „De ce pleci? Nu mă părăsi... Nu te duce... Aşa-i că n-ai să mă părăseşti?... Nu te du!"

Dimineaţa, din cale-afară de serios, te-ai arătat excesiv de conştiincios.

Te-ai bărbierit şi te-ai grăbit să pleci la Fântânele, pentru efectuarea recensământului vetrei satului acolo. Pe dracu'! te-ai dus la Iaşi, în camera aceea dinspre nord, unde te-ai descărcat de ploile adunate înfricoşător sub cerul şi-n sângele tău.

Întors acasă, ai fost primit ca un ginere nou intrat în familie. Mama Silviei părea gravă, tăcută şi-a pregătit o cină ca de nuntă.

Silvia, în schimb, părea jenată, frumos ruşinată, ca mireasa după noaptea nunţii, avea cearcăne negre sub ochii negri, alburoşi şi trecea pe lângă tine ca pe lângă un străin, furându-te şi mijindu-ţi din colţul genelor şi-al buzelor.

A mâncat puţin şi se uita în jos a sfiiciune, aranjându-şi după urechi, la răstimpuri, şuviţele de păr care-i tot cădeau peste ochi şi peste obraji.

Ai mulţumit de cină, te-ai scuzat că nu mai poţi sta deoarece erai obosit – şi erai într-adevăr, dar nu din cauza muncii statistice – şi te-ai retras în garsoniera ta. Ai spus noapte bună stăruind, bineînţeles, cu drag, asupra Silviei. Surpriză: în camera dinaintea camerei tale, unde până atunci dormea gazda, se dezbrăca pentru culcare Silvia... Ai văzut limpede cum îşi dădea jos fusta albastră şi cum îmbrăca peste trupul ei de fecioară, tuciuriu, ridicând braţele pentru a le introduce-n mâneci,

cămaşa albă, transparentă, de noapte.

Ce se întâmplase? Mama Silviei, care în noaptea precedentă, când voi aţi stat până târziu pe prispă, în credinţa că nimeni nu vă vede, decât doar ochii cu mărgea de aur a florilor reginei nopţii, veghea de după fereastră cu ochii de păianjen, văzând toate cele întâmplate şi auzind tot ce-aţi şuşotit voi.

Părinţii, de multe ori, din grijă prea mare pentru viitorul copiilor, le fac un rău de neiertat. Aşa a făcut şi mama Silviei. Crezând că fata ei se află deja căpătuită, că are un ginere în casă, la singura ei fată, tu fiind al nimănui, deci cum nu se putea mai nimerit, a aranjat ca totul să decurgă-n ordine, mutându-se ea în camera Silviei şi pe Silvia oferind-o drept pradă în bârlogul fiarei.

Te-ai răzvrătit în tine crâncen. Cum se poate atâta inconştienţă? îţi ziceai. Este o crimă strigătoare la cer. O mamă care-şi aruncă unica fată-n braţele unui vântură-lume. Tenebros calcul. Vai de voi amândouă, îţi spuneai, sărmană Silvie, mai ales, miel pascal în fălcile unui lup.

S-a întins pe pat, dezvelindu-şi până sus de tot, până aproape acolo, de sub cămaşă, picioarele, a tras plapoma peste ea până la piept, a aprins veioza şi... se făcea că citeşte, dar nu citea, ci aştepta. Iar aşteptarea devenea suferinţă, amărăciune, jignire, şi-atunci ai auzit-o plângând cu suspine.

Te-ai gândit brusc să-ţi faci bagajele, care erau foarte sumare, şi să dispari ca măgarul prin negură. Ar fi fost o cruzime, o faptă feroce, chiar dacă necesară. Inima ta miloasă te-a oprit să faci o asemenea nelegiuire, aşa că, din pură compătimire, din revoltă faţă de neghiobia mamei, nu din vreo dorinţă bărbătească, de apucat, te-ai ridicat din patul tău, ai dat de-o parte cartea de filosofie în care te prefăceai că citeşti... te-ai dus la ea, ai luat-o-n braţe şi-ai dus-o-n patul tău. Palpita ca o pasăre. Ochii i s-au luminat şi toată fiinţa ei era numai o lumină ce mocnea sub lemnele stivuite pentru holocaust. Era toată numai o fericită aşteptare, freamăt plin care-şi aştepta revărsarea luminoasă.

V-a prins ziua frământându-vă, îmbrăţişându-vă, căutându-vă – ea abia aşteptând, tu ferindu-te cu dureroasă grijă de-a răspunde aşteptării ei suferinde, dulce chinuite, oftate; v-aţi sărutat orbeşte, căutând intrarea unul în celălalt întru prăpăstioasa contopire. Nu s-a întâmplat... Dimineaţa ai alergat direct pe teren, dar nu la Focuri, nici la Fântânele, ci tot în ponoarele acelea albe ale femeii-meduze.

Ea se simţea jignită, nedumerită. Era totuşi fericită şi de-abia aştepta să vină seara pentru ca iarăşi să se adune la sânul tău, destrămată pendelete-n sărutări, mângâieri şi şoapte învăluitoare. Nu mai zăboveaţi pe prispă. Acuma stăteaţi ca soţul şi soţia sa în intimitatea patului şi-a cămării voastre.

Fata dorea şi aştepta, dar neştiind încă ce-nsemna capătul aşteptării se mulţumea doar cu dezmierdările tale, fericită şi convinsă fiind ea că aceasta este fericirea de-a fi femeie.

Altcineva era însă nedumerit. Primul lucru pe care-l făcea dimineaţa mama Silviei era să meargă şi să examineze patul vostru, adică cearşafurile, să vadă dacă s-a întâmplat ori nu ceea ce ea pusese la cale să se întâmple şi aştepta cu interes şi nerăbdare... Şi tare era necăjită că nu-i ieşea la socoteală aranjamentul, că nu se petrecea ceea ce era firesc să se petreacă.

Pe Silvia ai lămurit-o uşor. După ce ai răspuns afirmativ la propunerea ei de căsătorie şi după ce te-a convins – o, cât puteai fi de jalnic şi de caraghios – să mergi împreună cu ea la maică-sa ca să confirmi şi faţă de ea consimţământul tău de nuntă, i-ai ţinut un fel de predică plină de smerenie şi de filosofie în acelaşi timp, cum că nu trebuie să intri la ea înainte de a pune cununile sfinţirii pe capete, în biserică, şi înainte de-a da iscălitura înaintea ofiţerului stării civile. Aşa este cuminte, aşa este civilizat, aşa este buna cuviinţă şi datina. Mai mult: vremile sunt nesigure, neştiindu-se ce se poate întâmpla cu tine de azi pe mâine. Poţi fi chemat la regiment şi de-acolo să te trimită pe front, iar de-acolo în lumea cealaltă. Nu este prudent a te angaja total într-o căsătorie care, deşi sigură, stă totuşi sub semn de întrebare din cauza războiului. (Pentru unii, uneori, războiul este un bun subterfugiu.) Că nu-ţi poţi permite nechibzuinţa de-a o lăsa în viaţă cu un copil orfan de tată după ea, şi astfel să rămână singură şi nefericită.

„Nefericită voi fi numai dacă mă părăseşti, şi nu dacă vei pieri pe front. Dacă se va întâmpla ceva cu tine pe front eu nu voi accepta o altă căsătorie şi-ţi voi păstra amintirea vie şi cu cinste până ce şi eu mă voi muta acolo, lângă tine, în lumea cealaltă".

„Da, dar va fi nefericit eventualul nostru copil", ai replicat tu.

„Ba nu, ba nu, mă voi îngriji de el ca o tigroaică", şi-aici a pornit să plângă. „Dacă ţii la mine, atunci trebuie să mergem şi să ne căsătorim".

„Draga mea, trebuie să mă pregătesc, să merg la Bucureşti, să-i anunţ

pe unchii mei care se-ngrijesc de mine, să-mi lichidez examenele şi să facem ca lumea lucrurile... Deocamdată plec până în Capitală, după o lună mă reîntorc şi totul se va aranja cum se cuvine. Mă voi întoarce împreună cu rudele mele şi vom face o nuntă aşa cum o meriţi. Altminteri ne facem oarecum de râs şi ne va durea această imprudenţă, această grabă a ta, în toate zilele vieţii noastre".

În felul acesta ai convins-o să amânaţi nunta.

Era însă în acel târg ce se cheamă şi astăzi Podul Ghionoaiei altcineva care suferea de moarte, un tânăr cu ochi albaştri şi faţa roză, absolvent de liceu, cu stare foarte bună acasă, singurul copil la părinţi, şi care o iubea cu adevărat pe Silvia de mulţi ani înainte şi aştepta să se însoare cu ea şi să-şi statornicească familie. Şi se chema el Simion, deci Simion Petru, pe a cărui tărie sufletească ea îşi putea întemeia casa şi fericirea, nu pe a unui spulberat prin lume, ca tine.

Dar ea te-a dorit pe tine. Cu demonii nu te poţi bate, decât numai dacă renunţi definitiv la viaţă şi te retragi la mănăstire, în post, singurătate şi rugăciune. Şi poate nici acolo. Şi Simion era un băiat tare frumuşel şi cuviincios şi a arătat faţă de tine – poate din teamă – de la bun început, multă şi adevărată simpatie şi admiraţie. O făcea pentru a-ţi câştiga înţelegerea, omenia, ca un apel la cinstea şi lealitatea ta faţă de sentimentele lui pentru Silvia. Dar suferea îndurerat când ştia, sau îşi închipuia, că şederea ta în casa ei nu putea să rămână fără urmări... Şi avea amarnic frământ în patul suferinţei sale, nereuşind a închide pleoapele până-n zori, căci străvedea limpede – nici nu greşea – cum voi staţi unul în braţele celuilalt şi vă sărutaţi şi vă spuneţi vorbe adânci şi vă culcaţi apoi împreună cuprinşi laolaltă. Şi suferea de moarte bietul băiat, slăbea văzând cu ochii, venea zilnic la Silvia – mama Silviei îl privea cam de sus, ca pe unul care-i încurcă socotelile –, cu jale şi durere fără grai se uita la cearcănele Silviei, ea îl trata cu indulgenţă, fapt care te durea mai mult încă pe tine, se juca de-a suferinţa lui cu voluptatea sadic drăgălaşă a pisicii faţă de şoarecele prins în gheare. Îţi era milă de el şi nu ştiai cum anume să-l încredinţezi că nu se va întâmpla nimic, că tu vei părăsi Podul Ghionoaiei curând şi lucrurile vor reveni la normal. Înţelegea gândul tău fără să i-l mărturiseşti, se lumina la faţă pentru câteva clipe cu recunoştinţă-n ochi şi pleca acasă abătut, umilit şi repudiat, ca un câine alungat de stăpân, cu dragostea pentru Silvia toată numai o rană-n inima sa curată, iar Silvia jubila ascuns, iar aceasta te mânia, drept care apoi o

sărutai şi o dezmierdai cu şi mai înverşunată patimă. Iar această a ta purtare furioasă, sălbatică îi dădea o mare plăcere, şi în această asmuţire parcă îi erai mai drag. Şi să mai spui că viaţa aceasta nu este o creaţie a fantasiei lui Satan!

Umilinţa şi deruta bietului Simion s-au transformat în deznădejde, încât zadarnic încerca maică-sa să-l ogoiască, zicând că sunt pe lume fete cu nemiluita şi că nu trebuie să-şi distrugă viaţa pentru fata plutonierului acela cu traista-n băţ de pe Bărăgane pe dealurile Transilvaniei, şi de la munte te mai miri unde, că-i va găsi ea fată bună şi cuminte şi cu stare la părinţi şi cu nume de cinste. Era disperat şi se zvârcolea în insomnii muncit de erinii, mai ales când doamna mamă a Silviei, ca să arate ce noroc a căzut pe capul fiicei sale, într-o duminică a dat o masă mare, cu de toate, ca să arate că nici ea nu este o soţie de plutonier oarecare, ci că are relaţii, iar acum şi un ginere filosof, la care masă au participat toate profesoarele de la liceul din Iaşi unde învăţa Silvia. Şi masa a fost aranjată în grădina din faţa casei, între florile de regina nopţii, aşa ca să vadă tot natul din târg. Iar tu şi Silvia stăteaţi în fruntea mesei ca nişte adevăraţi mire şi mireasă, cărora le mai lipseau doar cununile pe cap. Cum să nu sufere bietul Simion!

Profesoarele participante la banchetul de nuntă au mâncat bine, au băut, au bârfit, au spus vorbe de şagă, dar să fie al dracului cine ar crede că ele au fost convinse că voi veţi fi soţ şi soţie, aşa cum ţinea cu tot dinadinsul şi tot ridicolul funest mama Silviei, a sărmanei Silvii.

Şi toate acestea se petreceau în lipsa totală de-acasă şi de la norocul căzut ca din senin peste capul şi fericirea unicei sale fete, a bietului plutonier de jandarmi, care se lupta cu nevoile serviciului său, izbite de alte nevoi, ale ţăranilor şi flăcăilor de pe Bărăgan care, primii, nu voiau să dea tot ceea ce cerea statul, ceilalţi refuzând sau întârziind a merge la recrutare.

Supărarea mare s-a abătut peste sufletul Silviei în ziua când, ca să arate ea că s-a măritat şi încă cu cine(!), a aranjat o vizită la Dumbrava, la casa unei prietene de-ale ei din liceu, care, din cauză că tatăl ei era avut, cu casă frumoasă, aşezată între dumbrăvi, departe de linii ferate şi de oraşe şi centre administrative, taman ca pe vremea de bejenie, o cam privea de sus. La aroganţa fetei de mic moşier ea răspundea cu emfaza norocului ce-a căzut peste ea şi că, deci, nu este neapărată nevoie să fii bogată pentru a fi şi fericită, ci trebuie să te caute fericirea aşa cum a

căutat-o pe ea.

Atunci, la conacul acela modest, ferit şi liniştit şi împresurat de dumbrăvi minunate pline de vânat şi de multe alte mistere, a cunoscut Silvia adevărata durere, şi-atunci, numai atunci a plâns de-adevăratelea, din suferinţă crâncenă şi nu din starea fericirii care se voia statornicită.

Colega ei era o moldoveancă dalbă şi ochioasă şi molcomă în întinderea mrejelor. Femeia din ea stătea ascunsă tenebros în albul frumuseţii ei teribile, aşa precum o panteră albă stă în mare taină, pitită-n junglă, adulmecând, atrăgând, sărind apoi asupra prăzii şi devorând-o cu aprigă voluptate. N-ai putut scăpa antenelor ei viclene şi nici n-ai izbutit să rămâi în afara câmpului magnetic puternic pe care-l creau radiaţiile ei de femeie cu aere de doamnă, de stăpână, cu reţinută şi disimulată mândrie, conştientă de graţiile ei primejdioase.

Şi i-ai dat atenţie deosebită – nici nu se putea altfel –, vorbind cu ea lucruri „elevate", în care împrejurare biata Silvia se făcea tot mai mică, mai nevoiaşă, se veştejea şi începea a mirosi a cenuşă. Parcă era o creangă în uscare, alături de un mălin înflorit. S-a simţit umilită, sărmană, şi-a bănuit cu spaimă primejdia ce-o aşteaptă, iar Harieta tot mai biruitor îşi etala aroganţa frumuseţii ei stăpânitoare. În noaptea care a urmat a plâns în braţele tale până s-a făcut dimineaţă. Până s-o ogoi a trebuit să dovedeşti iscusinţă mare în a născoci vorbe încântătoare, pe cât de deşarte, răbdare şi teatrală afecţiune. De-abia aşteptai ziua plecării. Bietul Simion se topea ca o luminare, arzând în pustiu şi întuneric, Silvia avea vedenii înfricoşate, arătându-i-se mereu, şi ziua în amiază, umbra albă a Harietei, ca o mare năpastă, care-i dădea cutremur şi spaime, şi altele asemeni ei, care se arătau departe, şi toate venind spre tine cu ademenitor surâs şi vicleană chemare; mama ei nu mai pridídea cu gătitul mâncărurilor de tot felul, una mai gustoasă decât cealaltă, fratele Silviei era mândru că are un sprijin în tine şi-a devenit mai cutezător între prieteni şi colegii de şcoală şi de uliţă, iar tu aşteptai cu nerăbdare şi puţin tremur nervos ziua plecării.

Cel mai frumos, mai adevărat, mai curat şi mai duios dintre toţi însă te iubea căţelul Pufi. Când soseai acasă începea să facă un adevărat circ, sărind ca o minge, ca un pui de diavol, învârtindu-se în jurul cozii ca o sfârlează, săltând asupra ta până la obraz, unde îşi lăsa sărutul, iarăşi făcea fulgerătoare ocoluri primprejur, cu coada sub burtică, scâncea şi schelălăia de fericire, din când în când sărea şi asupra Silviei, dar imediat

sărea de cinci ori asupra ta, până la frunte, şi uite-aşa îşi exprima el starea de euforie de care se lăsa cuprins la sosirea ta acasă. Era de invidiat, într-atât de frumos ştia el să iubească şi să-şi demonstreze iubirea. O explozie solară, a unui soare minuscul, era Pufi în clipele acelea!

Într-o zi l-ai suit în pom şi l-ai lăsat să stea singur, spre marea şi parşiva bucurie a pisicii care întreţinea cu Pufi relaţii nu tocmai cordiale. Când să-l dai jos din corcoduş, Pufi – şi-acest amănunt te-a îngrozit! – plângea aidoma unui copil pedepsit pe nedrept. Chiar aşa.

Hain cum eşti din fire, nu din răutate, ci dintr-o fudulă indolenţă faţă de slăbiciunile vieţii – considerând că a arăta înţelegere slăbiciunilor înseamnă a face dovada unei şi mai jenante slăbiciuni nu te-ai aplecat asupra lui să-l mângâi – şi simţea atâta nevoie! –, să-l alinţi, să-i spui că ai glumit prosteşte, din drăgălăşenie cu el atunci când l-ai certat, iar apoi l-ai suit în pom spre bucuria parşivă a pisicii, ci l-ai lăsat în ruşine şi umilinţă, singur, cu marea lui iubire pentru tine, toată numai o rană.

Drept ripostă, Pufi a dispărut din faţa voastră a tuturor a pentru două zile.

Te-ai speriat. Ai gândit că s-a sinucis, răzvrătit împotriva ticăloşiilor vieţii.

La ora mesei a fost chemat stăruitor de mama Silviei şi de Silvia şi de fratele ei – tu însă nu, şi el tocmai chemarea ta o aştepta –, dar n-a răspuns de nicăieri. Ţi-ai făcut reproşuri. Te-ai considerat criminal. Nu îndrăzneai să te uiţi în oglindă dimineaţa când te bărbiereai, ci dădeai cu lama pe-ntuneric, ca orbetele, urmărit şi pedepsit de imaginea duhului lui Pufi care acum, credeai tu, zace undeva pe-o şosea, strivit de vreo maşină, ori pe vreun morman de gunoaie.

Ai fi vrut să fredonezi un cântec, aşa cum făceai totdeauna atunci când te bărbiereai, dar notele se sugrumau în gâtlejul tău podidit de plânsul după sufletul lui Pufi. Îţi păreai odios. Nici n-ai mai îmbrăţişat-o, n-ai mai sărutat-o pe Silvia, iar mama Silviei credea că eşti supărat pe ei şi se temea ca nu cumva să eşueze aranjamentul pe care-l pusese ea la cale cu atâta americănească diplomaţie.

Seara te-ai culcat mai devreme, spre îmbufnarea Silviei. Ai încercat să citeşti. Nu te puteai concentra. Păcatul săvârşit asupra lui Pufi, atentatul moral la iubirea lui fată de tine, mai întâi, apoi atentatul asupra vieţii lui însăşi te chinuiau, îţi era şi de ea milă, dar nu puteai fugi de

pedepsitoarea nălucă a lui Pufi.

Pe la miezul nopţii frământul Silviei începu să se aline. Se răsucea dintr-o parte pe alta tot mai cu încetineală şi suspina la răstimpuri.

Simţeai îndemn întunecat să te duci la Silvia şi, de data aceasta, să n-o mai cruţi. Să-ţi duci până la capăt cruzimea şi blăstămătiile. Dar, pe măsură ce se potolea neastâmpărul Silviei, desluşeai vagi mişcări, ca de pasăre legată care-şi mişcă sfios şi neputincios aripile, pe-aproape, în preajmă, fără să ştii precis de unde anume veneau. Ai crezut că aiurezi. Apoi te-au trecut fiori, pe măsură ce zgomotele acelea ca de foială a unei păsări deveneau tot mai adevărate, mai lămurite. Strigoiul lui Pufi! ţi-ai zis; ba nu, strigoi nu poate fi sufletul lui curat, ci vedenie îngerească... Năluca îngerească a lui Pufi, căţelul, mă cercetează pedepsitor. Acuşi o să apară ca din neunde, de sub podea sau pur şi simplu din aer, şi-ai să vezi tu ce-ai să simţi atunci. Pufi! ai strigat ca pentru tine, către vedenia lui... Atunci foiala aceea s-a auzit clar de tot şi de la locul de unde venea anume, adică de sub pat. Te-ai aplecat în grabă. Sub pat, exact acolo unde deasupra lui se afla capul tău, Pufi, adunat ghem, foia ca un arici, cuprins de o stare euforică, şi de sfială, dar şi de fericire. Cu coada între picioruşe îşi dădea capul încoace şi încolo, şerpuind din corp, ridicând din lăbuţe...

„Vino, măi băiete, aici, i-ai zis cu mare iubire şi mulţumire, hai la păcătosul să te mângâie şi să te pupe, şi să-l cerţi pentru răutatea şi ticăloşiile lui. Aide, vino..."

Pufi s-a târât, tot mişcând din coadă şi ridicând din lăbuţe şi şerpuind din corp, până ce-a ajuns la picioarele tale. Apoi a pornit să ţi le sărute, iar dacă a simţit mâna ta bucuroasă şi alintătoare pe blana lui, s-a dat pe spate, invitându-te să-l mângâi şi pe burtă. După aceea să vezi tu zbenguială! După aceea să vezi tumbe şi acrobaţii şi sărutări peste obrazul tău neobrăzat; după aceea să auzi tu scâncete şi schelălăieli de bucurie! L-ai strâns în braţe, l-ai adunat la piept şi te-ai dus cu el, aşa, la Silvia. Ai tras cearşaful de pe fata ei şi-ai sărutat-o. Silvia avea fata toată acoperită de lacrimi.

V-aţi mirat, v-aţi bucurat, v-aţi mângâiat pe faţă şi pe păr, iar Pufi nu mai ştia ce să mai inventeze, ce figuri de circar, ce salturi mortale peste aşternutul Silviei, ca să-şi arate bucuria, ca să vă distreze, întocmai ca paiaţa Maicii Domnului din povestea lui Anatole France.

„Încetează, băiete, i-ai zis, cu grijă mare ca nu cumva iarăşi să-l superi, încetează cu demonstraţiile, minunate desigur, dar trebuie că-ţi este

foame. Hăi şi mănâncă ceva, şi-apoi iarăşi începem spectacolul. Bine?"

„Bine", a răspuns el, dând frenetic din coadă şi aprobând din capul miţos.

Niciodată nu mi s-a părut mai frumoasă Silvia ca în noaptea aceea, când se uita surâzător şi distrat înţelegătoare fată de prestidigitaţiile şi presticodiţiile lui Pufi. Arăta ca o doamnă înalt îngăduitoare. Avea prestanţă înţeleaptă şi-o nobilă putere de atracţie. Frumuseţea ei fără de prihană avea demnitate, iar feminitatea ei, ceva din acea putere de chemare severă.

A doua zi te-ai înfăţişat în comuna Dudeşti ca să faci recensământul vetrei, precum şi-al moşiei lui Sturza. Nu mică ţi-a fost mirarea când, intrând în curtea boierului, l-ai văzut pe el, om distins, cu alură sportivă, că duce de mâncare la porci, iar pe ea, maică-sa, culegând de zor prune pe care apoi le ducea să le vânză în piaţă, la Iaşi, ea personal. Vechilul moşiei, ispravnicul sau cum vrei să-i spui, administratorul era un maghiar. Boierul român nu avea încredere în români, dar avea mare trebuinţă de braţele lor de muncă. Aceasta era o poveste foarte veche şi totodată foarte tristă. În România, cei de la conducere au dispreţuit şi jupuit întotdeauna naţia, nepunând nici un preţ pe ea, afară de acela al puterii ei de muncă în tăcere şi umilinţă şi obidă, iar poporul de abia aştepta să vie alţi străini ca să le deie-n cap la cei dinaintea lor, dispreţuind şi sabotând la rândul lor statul, fiecare aşa cum se pricepe, aceasta fiind singura lege statornică şi respectabilă în această tară. Şi tot dosind discret câte ceva din ceea ce i se smulge cu samavolnicie, din ceea ce i se fură, din produsul muncii lui care i se ia cu abjectă sfidare, de către cei care îl „conduc", i-a ieşit vorba că-i hoţ. O singură dată s-a bucurat şi naţia aceasta de cinste, respect şi libertate, şi rezultatele s-au văzut, leul românesc ajunsese valută fortissimă în Europa: în perioada Carol I, Ferdinand, sub Brătieni, până la instaurarea dictaturii lui Carol al II-lea, după care viaţa acestui neam a reintrat în matca-i fatală, legiferată prin destin, cea a damnării la robie, înjosire, batjocură.

Iar după ce te-ai întors de la Dudeşti, a doua zi ai plecat la Bucureşti, de unde nu te-ai mai întors niciodată la Podul Ghionoaiei, nici să te însori, nici ca să-l bucuri pe Pufi, nici ca să-ţi petreci cu notarăşi burlaci ori cu fata din camera de hotel.

Totul s-a transformat într-o amintire tristă, într-un fel de rană ce luminează şi doare mereu tot mai înceţoşată. Simion, abia salvat de la o

tuberculoză galopantă, s-a însurat cu o altă fată, a făcut copii, s-a căpătuit mai mult decât era de la părinţi; Silvia s-a măritat şi ea cu un medic (ehei!), aşa încât s-a aflat infinit mai fericită-n viaţa ei decât dacă făcea idioţenia să se lege de tine. N-ar fi obţinut nimic altceva decât necazuri şi neajunsuri de tot felul, chiar dacă te-ar fi iubit mai mult şi s-ar fi simţit mult mai fericită în braţele tale. Iar atunci, după nuntă, după noaptea nunţii mai ales, când s-a dovedit a fi nevătămată de trupul tău, ai ajuns tu în iubirea şi profunda recunoştinţă a tuturora, a mamei Silviei îndeosebi. Căci se auzise peste tot de isprava cinstită din partea ta, a purtării tale cugetate (chiar dacă uneori, într-un anumit fel, te durea) şi s-a bucurat şi te-a cinstit în cugetul său şi domnul doctor, soţul Silviei, cu care a făcut casă îmbelşugată, chiar dacă el a murit de timpuriu.

Ajuns la Bucureşti, ai scris de câteva ori nişte scrisori de consolare, apoi ai anunţat că eşti chemat la regiment ca să-ţi iei în primire plutonul – tu nici măcar nu făcuseşi serviciul militar – şi, în sfârşit, c-ai plecat pe front, pe primele linii, aşa ca să nu mai aştepte mult timp scrisoare... Alexandru te-a certat rău, cu asprime de călugăr iezuit, George s-a amuzat, Vasia s-a îmbătat, iar Florian a surâs cu filosofie.

Altcineva însă n-a crezut nici o iotă din toate bazaconiile scrise de tine în scrisorile adresate Silviei: mama, apriga mamă şi stăpână a casei, straşnică şi fără de greş cunoscătoare de oameni. Ceea ce n-a vrut să cunoască însă, ceea ce nici măcar n-a dorit să bănuiască a fost gândul tău de a nu te căsători, firea ta de vântură-lume, de fluture de noapte, care numai de căsnicie, de familie şi de copii nu-ţi ardea, cu atât mai puţin de soacre, oricât de grijulie ar fi fost faţă de tine una dintre ele.

Ea era sigură că te ascunzi după vorbe mincinoase şi că-ţi vezi de treabă prin Bucureşti cu colegii şi prietenii şi prietenele, ceea ce nu era prea greşit. Drept care, după ce ţi-a adresat câteva scrisori, la care n-ai răspuns, căci *erai pe front,* a scris ultima, foarte lungă, din toată inima ei de mamă, cu alean şi jale şi reţinute reproşuri, dar pe care nu ţi-a adresat-o ţie, ci – de unde o fi aflat adresa, numai ea ştie! – de-a dreptul mătuşii tale Catina. Tanti Catina, care avea şi ea o fată, s-a transpus deodată în situaţia bietei mame a Silviei, ea însăşi rănită şi indignată ca femeie şi ca mamă – ce s-ar întâmpla dacă un alt încurcă-lume ca nepotul meu ar face la fel cu Zetuţa mea? –, te-a chemat la ea acasă, în camera de taină, şi-acolo, ce perdaf ai primit şi ce păruială, nici duşmanul să nu fi fost în pielea ta de măgar: „Nu-ţi iasti-aruşîni şi ţ-arînzi tini di featili a

oaminiloru?! Afurisitu şi anticristu ţi eşti tini! Va ti chiarî Dumnidzăul, blistimate! Va nî faţi numili di-arşâni! Du-ţi, ş-nu ti vedu altu' la ocli, anatema-ţi caplu, anatema-ţi! Inimi di câni ai tini, nu di omu'. Asparsiş feata. Aestu iasti aţelu ma marli picatu la Dumnidzău! Şti tini?!"

„Mătuşă dragă, n..."

„Mie să nu-mi spui dragă altu', avdzîş?"

„Mătuşă, n-am stricat nici o fată".

„Alasî, alasî, mutrescu la tini şi ştiu tuti. Mutrita-ţ iasti di furu..."

„Ma pri Dumnidzău cî nu u-asparşu".

„Destul că u fîţeş di-arşîni!... Du-ţi ş-nu ti vedu la ocli, baldîru ţi eşti. Şi ti duţi şi şi-u liai di niveastî, altî soi cu mini nu-ai ţi şi grîleşti. iar mutrea la nîsu, şî-chirutlu!"

Aşa te-a pedepsit mătuşa latină, femeie pe cât de simplă pe atâta de demnă şi de doamnă. N-ai măi văzut zile bune cu ea de-atunci încolo.

Setea ta de absolut, de-a afla tot adevărul despre lume, viaţă şi Dumnezeu se preschimbase într-o amarnică resemnare, iar trufia din tine a devenit umilinţă. Capul tău, jumătate frunte de răzvrătit şi jumătate fălci de fiară, purtat cu sfidare în sus, înainte doar cu câteva luni, acuma îl duceai aplecat peste pământ, cu şuviţele negre, cârlionţăte atârnând peste faţa palidă, ca peste înserare nişte cetini de molid pustii.

Prietenii nu-ţi mai spuneau nimic. Nu te interesau nici chefurile lor, nici legăturile noi şi interesante, nici alte desfrâuri faustice. Aveai impresia că toate colegele, şi cele de an, şi cele din ceilalţi ani, se uită la tine cu frică. Parcă te ocoleau. Singura la care te-ai fi dus să te spovedeşti, să-i spui toate, frăţeşte, căci te-ar fi ascultat cu atenţie şi cu surâs luminos pe buze, ar fi fost Lydia. Dar Lydia se măritase şi-avea probleme noi, iar tu, cu necazurile tale jalnice, îi puteai crea altele, foarte neplăcute. Puteai stârni gelozia soţului ei, un vienez, funcţionar la ambasada Austriei, încorporată acum la Reichul german, şi să comiţi altă vreo ispravă. Te duceai la cursuri, te aşezai în bancă şi ascultai – da' de unde! mai mult te făceai că asculţi, căci pluteai cu minţile aiurea, în acel gol prăpăstios din tine.

Unii profesori se mirau că nu iei cuvântul la seminarii. Te credeau supărat, bolnav şi se dovedeau înţelepţi cu tine. Ţi-au dat şi examenele, fără ca să dai examen, din oficiu, calificativ maxim, afară de profesorul titular de la catedra de pedagogie, la care n-ai promovat decât în ultimul an, cu menţiunea „suficient".

Crăciunul l-ai petrecut la sanatoriul Moroieni, unde te-ai dus ca să-l vizitezi şi să-l bucuri pe Alexandru, internat acolo cu un infiltrat T.B.C. bilateral. Altceva mai bun nu era de făcut. Alexandru suferea şi era singur, iar tu la rândul tău sufereai, dar de-o boală pe care medicii nu o cunosc, nici chiar cei mai ai dracului psihiatri. Alexandru ajunsese acolo din marea grijă pe care ţi-o purta ţie: De la un timp tu începuseşi să tuşeşti întruna şi să faci febră. Atunci Alexandru, grijuliu şi discret, te-a luat într-o zi şi, cu vorbe şirete, ca pentru copii, te-a dus la Oficiul medical al Universităţii ca să-ţi faci un consult la plămâni. Era sigur că ai făcut ftizie, după felul tău nesăbuit de a trăi şi de a te risipi necreştineşte. Doctorul te-a pus la aparatul cu raze, s-a uitat cu atenţie, şi pe faţă şi în spate, şi ţi-a spus că nu ai nimic, decât o traheită. Apoi ţi-a prescris un sirop expectorant şi te-a sfătuit să nu bei băuturi reci, să nu vorbeşti prea mult şi să stai la temperatură constantă. Să bei ceaiuri îndulcite cu miere de stup, dar şi acelea să nu fie prea fierbinţi.

Apoi, pentru că se afla acolo, l-a poftit şi pe Alexandru la aparat, ca să-l vadă şi pe el la raze. „Odată ce eşti aici, hai să te consult şi pe dumneata", i-a zis lui Alexandru, iar el s-a supus invitaţiei medicului, ca orice copil cuminte şi ascultător.

Doctorul zăboveşte cam prea mult, apoi îl suceşte şi pe partea cealaltă, unde zăboveşte şi mai mult, fapt care te-a făcut să tresari cu teamă...

Doctorul a îndepărtat mâinile, a ridicat din sprâncene, a umflat buzele împingându-le înainte, apoi i-a făcut lui Alexandru, pe loc, bilet de trimitere la sanatoriul T.B.C. de la Moroieni. Avea un infiltrat bilateral şi dacă nu-l descoperea, din grijă pentru mine, pentru sănătatea mea mai mult decât a lui, risca să facă o galopantă, harnic cum era şi muncind, citind până noaptea târziu, şi să se cureţe.

Când ai ajuns la Moroieni ningea, ca pe timpul domniei lui Mircea cel Bătrân.

Cum îţi place să te dai în spectacol, să impresionezi, să epatezi, n-ai intrat direct în camera bolnavului, ci ai stat întâi vreo zece minute afară, sub ninsoare, până ce te-ai nins tot, de arătai ca o vedenie de pe alte tărâmuri. Şi-aşa, cu bagajele în mâini, în care se aflau şunci de Praga, miere de stup, vinuri tonice, cutii cu bomboane de şocolată, miez de nucă şi de migdale, fursecuri şi pricomigdale, tot ce ţi-a trecut prin minte, dar mai ales tot ce ţi-a dat pentru Alexandru unchiul Gheorghe, cel cu cofetării şi restaurante-n capitală, şi care era un om filotim, cu suflet

mare şi minte ageră, ai apărut înaintea lui, în camera unde era cazat, singur. Când te-a văzut întâi a crezut că-i stafie, apoi, când s-a dumirit, a sărit ca un apucat la tine şi v-aţi îmbrăţişat şi v-aţi sărutat şi v-aţi tras de păr –, el ţipând înfundat de bucurie, înroşindu-se tot la faţă şi dilatându-şi ca un arhanghel ochii lui şi-aşa destul de mari.

Aţi povestit până târziu... I-ai spus de toate, numai despre cele necurate şi necinstite lucruri şi apucături ale Veronicăi, logodnica lui, nu i-ai spus nimic, deşi el tot încerca să te aducă pe fir... ca să-i spui. Tu susţineai cu tărie că n-ai mai văzut-o şi că, e drept, nici n-ai prea căutat-o.

A doua zi v-aţi uitat la film, căci sanatoriul era prevăzut şi cu o sală de cinematograf, cu scenă pentru spectacole. Ai ţinut, la rugămintea lui, şi un fel de conferinţă în faţa bolnavilor despre poezia română, mai mult recitind decât vorbind, lucru ce i-a impresionat mult mai frumos pe ascultători, din Eminescu, Blaga, Arghezi, Pilat, evitându-l pe Bacovia, anume..., Voiculescu, Gyr şi alţi atâţia.

*

La întoarcerea în Capitală, ţi-a ieşit necuratul în cale. Da, da. El în persoană, la miez de noapte, pe-o stradă pustie, în chip de femeie cum nu se poate mai seducătoare, mai tulburătoare şi mai frumos îmbrăcată. El era, astfel travestit.

Ningea peste Bucureşti ca peste Ninive ori ca peste Sodoma şi Gomora, ca peste podişurile şi burgurile Evului Mediu sau ca peste o aşezare mare, „dată-n var ca o raia", din Isarlîk. Nici ţipenie de vietate pe străzi. Circulaţia era moartă, casele adormite sub linţoliile de nea, peste care ningea cu solemnitate nocturnă.

Bolnavii, mai ales muribunzii, se iluminează copleşiţi de sentimentul unei risipiri albe în albul imaculat al nefiinţei astfel arătată, precum o ninsoare care cade tăcută şi necontenită peste infinitul din lume şi din noi înşine. Mai frumos ningea a pustietate, peste parcuri ningea a somptuoasă solitudine, peste edificiile publice a înverşunare, iar peste sufletul şi memoria ta, cea din timpul acesta ca şi, mai ales, cea din timpul fără dimensiuni, ningea ca peste un fabulos câmp peste care s-a dat cândva o mare bătălie.

Ca peste mii de morţi ningea peste câmpurile pustii din inima ta.

Sosiseşi la gară târziu, pe la miezul nopţii, iar de-acolo ai apucat pe jos să străbaţi străzile capitalei deşerte, prin ninsoare, ca o vedenie, nins de tot, înspre căminul studenţesc Asistenţa Universitară. Şi, în timpul cât a durat parcurgerea drumului, destul de lung şi întortocheat, ai putut să vezi toate acele vedenii îndepărtate câte îi s-au arătat. Dar către sfârşit ţi s-a arătat una mai înfricoşată decât toate celelalte.

Ai intrat pe strada Matei Voievod. Strada era pustie şi peste ea, ca şi peste casele ce o însoţeau în dreapta şi-n stânga, ningea pieziş. Era aproape beznă de atâta alb, căci viscolea dinspre răsărit. Înaintai într-o stare de euforie care venea şi din starea de oboseală şi nemâncare, dar mai cu seamă din presentimentul că te pândeşte ceva. Iar acel ceva nu a întârziat să se arate aievea.

Mai aveai doar câţiva paşi până să ajungi la cămin, când, pe partea dreaptă a străzii, din volbura de fulgi se desprinde, adică se desluşeşte, o nălucă albă, care umblă nedumerită, căutând ceva pe pereţii caselor, la locul unde stă scris numărul lor de ordine. Nălucire este, ţi-ai zis... dar nu era deloc nălucire, ci o femeie îmbrăcată-n alb, acoperită de alt veşmânt alb, de fulgi de zăpadă, care s-a întors spre tine, fericită că i-ai ieşit în cale, şi te-a întrebat:

„Domnule, nu vă supăraţi, aceasta este strada Matei Voievod?"

„Da, doamnă", ai răspuns cu bunăvoinţă, deşi cu niţică teamă-n oase...

„Dar numărul 39?"

„Păi... numărul treizeci şi nouă este chiar cel dinaintea dumneavoastră".

„Vai de mine, dar atunci nu aici trebuia să vin! Ce mă fac?"

„Doamnă, zici tu, inspirat, poate că trebuia să mergeţi pe strada Matei Basarab, căci este şi o asemenea stradă".

„Vai! a răspuns ea, lămurită, întocmai acolo voiam să merg! Ce să mă fac?"

„Doamnă, răspunzi tu exact cum trebuia şi cum ea aştepta, dacă nu var deranja, v-aş conduce până acolo. Cunosc bine strada.

„Vai, v-aş rămâne foarte recunoscătoare, sunteţi foarte drăguţ!"

Spune tu, dacă această arătare de femeie, frumoasă ca un blestem, cu ochii negri, mai mult doritori de tine decât speriaţi de starea în care se afla ea, nu era El, El, îmbârligatul, căci se uita la tine pe sub căciula albă, de hermină, pe sub genele negre, lungi şi ninse, şi te iscodea cu albul acela fierbinte, nins şi el, din jurul cercului negru de cărbune viu, din

ochii ei?

Şi-aţi pornit prin viscol şi prin miez de noapte înspre strada Matei Basarab.

Era învelită într-o blană albă, de hermină, ori de ursoaică de la pol, dar pe sub ea mocnea o căldură diavolească... O simţeai, iar ea a simţit la rându-i că eşti tulburat, ca un netot, şi s-a bucurat în sinea ei de diavol.

S-a uitat la tine, din ochii aceia negri, mari şi plini de-o radioasă viclenie: „Ţi-e frig!" a zis, şi s-a lipit de tine puţin.

„A, nu, nu!" ai răspuns tu cu minciună, deşi îţi era într-adevăr frig, dar nu de oboseala drumului, nici de-a nemâncării, ci de ea îţi era frig, de căldura care venea dinspre iadul ei. Şi-ai început să ai frisoane, pe care te chinuiai să le ascunzi, dar ea a simţit, ştiind totodată şi din care cauză te scuturi şi tremuri.

Atunci ea şi-a desfăcut aripa paltonului de blană şi te-a cuprins sub căldura ei. Ca un aisberg care intră brusc într-o zonă de curenţi calzi te-ai simţit. I-a părut bine şi-ai observat limpede – a surâs cu şiretenie.

Nu mai încape îndoială, El era. Ea nu era ea, ci era El astfel travestit. Te lăsai dus, târâş aproape, ca un fel de numaliu la tăiere. Dar te duceai cu plăcere mare, cu voluptate. „Unde n-ar da Dumnezeu să fiu sacrificat pe trupul ei ca peste un foc de jertfire, fie şi pentru Satana!" îţi ziceai.

Şi cum să nu-ţi fi fost auzit glasul, şi împlinit, când Cornelia – căci acesta era numele pe care-l purta femeia aceea, durere mândră şi mândrie dureroasă însemnând şi magnifică resemnare de matroană romană – era însuşi Vicleanul în carne şi oase, şi încă ce carnaţie! şi ce priviri! câtă viclean de dulce căldură şi chemare nocturnă!

Aţi ajuns, spre părerea ta de rău, spre disperarea şi înfricoşarea ta, pe strada Matei Basarab – şi nu Matei Voievod – şi chiar în dreptul numărului 39. Casa era luminată şi dinlăuntru se auzea rumoare mare, de petrecere.

„Aaa, aici e! Aici trebuia să vin! îţi mulţumesc! Ai fost foarte gentil cu mine!"

Tu era să te clatini, căci la auzul acestor ultime cuvinte ai simţit că ţi se înmoaie genunchii, când însă ea a continuat, surâzându-ţi adânc şi sfredelitor: „Poimâine, după masă, la orele cinci, te aştept. Uite adresa mea", şi-ţi întinde o carte de vizită, scoasă cu graţie din poşetă. „Ai înţeles?... Te aştept...", a şoptit cu şoaptă ticălos de săgetătoare şi te-a sărutat în grabă, hoţeşte şi a sunat la sonerie, cu ochii aţintiţi surâzător

asupra ta, care te-ai retras îndepărtându-te singur, prin zăpada care nu mai înceta să cadă, înspre cămin, iar în urma ta, ca un voal fermecat, plutea în văzduhul nins, şuşotind, vocea ei stinsă, solitară: „Te aştept! Te aştept! Ai înţeles? Te aştept!”

Dimineaţa te-ai îndepărtat spre Biblioteca centrală, căci facultatea era în vacanţă, şi-acolo, în ambianţa aceea, aidoma aceleia din poezia lui Barbu, intitulată *Dioptrii,* ţi-a aminteşti? *Înalt în orga prismei cântăresc, / Un saturat de semn, poros infoliu. Ca fruntea vinului cotoarele roşesc, / Iar soarele, pe muchii curs, de doliu*... Ai citit cu mare concentrare şi sublimă gelozie pe Jean Mari Guyeau, acel Nietzsche francez, nu aşa de satanic înaripat ca fiara aceea mustăcioasă, dar mai senzual şi mai angelile în stil şi atitudine, acela care spune la un moment dat, biologizând nu vitalizând, precum înaintaşul său german, că „un pahar de lapte proaspăt servit pe vârful unui munte este egal cu plăcerea pe care ţi-o dă audiţia unei pastorale”.

Ai mai spicuit şi din cele *Cinci meditaţii asupra existenţei* ale lui Berdiaef, câte ceva şi din *Meditaţii sudamericane* de Keyserling, după care, saţiat până la lehamite, l-ai deschis pe Esenin şi te-ai simţit ceva mai bine, ca după o injecţie cu morfină administrată unui bolnav de cancer, căci setea ta nu de a te instrui, ci de a istovi întreaga cunoaştere, toate întrebările într-un singur răspuns mântuitor, era nu ceva normal, ci un fel de pretenţie excesivă, patologică, asemănătoare neoplasmului, căci căutându-i leac, operându-l, îl întăriţi şi mai tare şi-i stimulezi evoluţia spre distrugerea vieţii, scopul lui în sine.

Între timp s-a mai petrecut ceva diavolesc, de neînţeles, care te-a descumpănit şi mai tare decât erai: se întorsese de pe front Laurenţiu, rănit. Era internat la Spitalul Militar din Capitală. V-aţi dus numaidecât, cu flori şi prăjituri de tot felul: cataifuri, tricornuri, baclavale, ştrudele, ecleruri, carpaţi, cremeşuri, sufletul călugăriţei şi Jofre etc... etc., căci Bucureştiul era vestit prin patiseria şi zaharoplastia lui, combinaţie dintre industria dulciurilor la turci, greci, vienezi şi români, ca să-l bucuraţi şi să-l consolaţi, să-i arătaţi că sunteţi alături de el: George, prietenul cel mai bun al lui Laurenţiu, Cristiana, iubita lui George, şi cu tine. Aţi făcut uz de toate talentele voastre de histrioni ca să-l distraţi pe Laurenţiu. I-aţi pălăvrăgit verzi şi uscate, ca unui om care vă era drag şi care venea de pe front, unde văzuse – şi nu numai o dată – moartea cu ochii, nu ca voi care huzureaţi prin biblioteci, săli de cursuri, localuri de

noapte şi vă dezmăţaţi cu femei pierdute, în alcovuri sordide.

N-au trecut nici zece zile însă de la prima voastră vizită la spitalul militar – între timp v-aţi mai dus tot a doua zi căci aţi aflat cu uimire că Laurenţiu s-a logodit cu Cristiana, iubita de mai bine de un an a lui George. Desigur, Laurenţiu purta uniformă de sublocotenent, care, în ochii unei femeiuşti, frumoasă la chip ca o mască scitică, impunea mai multă atracţie şi admiraţie decât costumul negru, chiar şi din stofă englezească al lui George, şi cu gambeta aceea scorţoasă care-i dădea un aer de ministru de externe, mult mai de dispreţuit decât chipiul hoţeşte potrivindu-şi cozorocul peste sprânceană, al lui Laurenţiu, dar totuşi, opţiunea s-a făcut prea brusc, ininteligibil de brusc.

Se cunoştea bine, pe de altă parte, de către noi, vraja verbală extraordinară a lui Laurenţiu în faţa fetelor. Le uluia, pur şi simplu, iar el, văzându-le în aşa hal fascinate, surâdea înalt, năpădit de o mare încântare de sine, pentru ca apoi să-şi intensifice predicile măgulitoare la adresa lor, îmbinate cu cele care urmăreau etalarea spectaculară a talentului său de prozator explorând în zona fantasticului. Şi totuşi, ne uitam unul la altul muţi şi nu înţelegeam nimic. George se arăta foarte tulburat, iar tu burzuluit.

Laurenţiu era un exemplar tipic de ţăran român. Sceptic şi neîncrezător faţă de toate şi de toţi, ştiind să-şi rezolve interesele cu discreţie abilă, strecurându-se cu mintea lui iscoditoare şi omenoasă în sufletul oricui, fără însă a şi-l dezvălui pe al său, conştient de virtuţile sale în lupta cu viaţa, care ştie să obţină ce doreşte fără a face scandal, fără scrupule, dar totuşi de omenie, egoist şi pudic totodată. Era un om mărinimos şi naiv, curat trupeşte şi sufleteşte, cu repulsie faţă de măscărie – tot ca ţăranul român mult mai curat decât noi ceilalţi, afară de Alexandru, căci el zăpăcea de cap fetele, ca la horă flăcăii când le învârtesc şi le chiuiesc, dar pentru nimic în lume nu ar fi ffecvntat, nici măcar de curiozitate de scriitor, de prozator, vreo casă de toleranţă, aşa cum noi ceilalţi – iarăşi afară de Alexandru.

Laurenţiu s-a logodit cu Cristiana, miniona, crepuscular lunara frumuseţe scitică, cea cu păr negru ca la tătăroaice, obrajii ca de smalţ tibetan şi cu şiret îngăduitor surâs, şi-un discret săgetător venin al lui vino-ncoa.

I-a fost însă de piază rea acea logodnă. Îl căuta prin ea nu fericirea, ci îmbârligatul, ca să-l viclenească şi să-l deie morţii. Demonul morţii a pus

la cale acea misterioasă logodnă ca să-l atragă-n mrejele ei şi să-l ucidă. Într-adevăr, aşa a fost. Scaraoţchi a oficiat aici în chip de nănaş funesta liturghie a unirii dintre cei doi nefericiţi, iar frumuseţea cu chip de prinţesă sumeriană a Cristianei n-a fost altceva decât momeală iscusită în mâna Satanei.

Când tatăl Cristianei a aflat despre isprava fiicei sale, unica de altfel, a strâns monoclul între pleoape cu mânie aprigă, ostăşească, cârmind feroce din nas – căci era general de Stat major –, a chemat fulgerător la telefon pe directorul spitalului militar şi i-a poruncit ca imediat să-l trimită pe front, în primele linii, pe sublocotenentul de rezervă Laurenţiu Popescu, mişelul şi nemernicul, bolşevicul.

Măcar să fi fost ofiţer activ şi din ceva familie cât de cât mai răsărită, dar nu un amărât de rezervist, sărăntoc şi ţărănoi, iar pe deasupra şi... scriitor. Pe front imediat!

„Să trăiţi, domnule general, dar sublocotenentul de rezervă Popescu Laurenţiu nu este încă vindecat. Rănile-i supurează..."

„Îţi ordon, doctore, să execuţi ordinul şi să nu discuţi cu mine, că altfel te duci şi tu cu el! Mâine raportezi de executare. Ai înţeles?"

„Înţeles, să trăiţi! a dat răspuns, cu mâhnire, doctorul colonel.

Şi Laurenţiu a murit, visând că o îmbrăţişează-n noaptea nunţii, într-o voluptate fără grai, pe păstruga, nostima din cale-afară frumuseţe scitică, Cristiana. Prescură, nu altceva, din făină de grâu adus din lună era!

A fost făcut fărâmituri de un proiectil de brand care a căzut chiar lângă el, în groapa tătărească pe care şi-o făcuse cu lopata drept adăpost.

Şi sângele din el se scurgea în pământ de parcă trupul lui cel viu s-ar fi revărsat nupţial, în noaptea fierbinte, densă din trupul ei dezvelit şi dăruit.

Cristiana s-ar fi întors la George, ar fi reluat legăturile de prietenie cu noi, căci se simţea foarte bine în anturajul nostru, în vârtejurile discuţiilor dintre noi, când năprasnice, când elevat domoale, când foarte lumeşti, când năzuind transcendenţa, trecând de la invectivă la adoraţie, de la pamflet la evaziuni metafizice, de la vulgaritate suburbană sau de la vehementa barbară la metaforica butaforie, de la hilar la extatic, dar pocăinţa ei ni se părea a fi nedemnă de iertare.

Am fi acceptat-o, şi pentru că era foarte nostimă şi prietenoasă, fără ifose nici prejudecăţi, dar şi pentru că prezenţa ei în mijlocul nostru ne înflăcăra inteligenţa, ne înaripa fantasia creatoare, ne stimula bărbăţia,

dar memoria lui Laurenţiu o respingea ca pe-o măghistră. Lângă ea ne simţeam mai tineri, mai bărbaţi, mai războinici, dar tocmai bărbăţia ne cerea s-o repudiem. George însă o trata ca pe-o păpuşă oarecare, ceea ce o rănea şi mai mult ca orice. S-a căsătorit cu un avocat de familie bună, chel şi cu picioare subţiri, de domnişoară bătrână, dar cu o serioasă avere imobilă.

Dar să revenim la vizita pe care trebuia s-o faci în ziua următoare Corneliei. După ce-ai servit masa de prânz, te-ai întins ca să te odihneşti puţin.

Numai că de odihnă nu-ţi ardea ţie în acele ceasuri. Te-ai întors pe-o parte şi pe cealaltă, pe burtă şi pe spate, ai încercat prin tot felul de tehnici yoga să te sustragi gândurilor care te asaltau în trombă şi vedeniilor pe care fantezia ta bogată le tot desfăşura pe ecranul închipuirilor a ceea ce s-ar fi putut întâmpla, noaptea, în casa Corneliei, dar degeaba: gândurile şi nălucile sporeau şi se înverşunau mai înteţite.

Şi, tot fredonând, şi dintr-o stare de bucurie, dar şi pentru a alunga gândurile şi vedeniile care te asaltau dinlăuntru, te-ai dus în spălător şi te-ai bărbierit, trecând cu lama în absolut toate direcţiile, în aşa fel ca obrazul Corneliei – în cazul că... –, atunci când s-ar lipi de-al tău, să nu întâlnească nici o asperitate şi să nu se irite cumva, deoarece era fin şi trandafiriu de-l puteai reteza cu un fir de păr.

Apoi ai făcut duşuri suedeze, de straşnică înviorare. O problemă mai încurcată era îmbrăcămintea. Spălaseşi cămaşa cu o seară înainte, ai uscat-o pe calorifer, dar părea boţită şi n-aveai unde s-o calci. Nu puteai merge cu ea aşa, în nici un caz. Pantalonii, necălcaţi, erau cam ponosiţi şi-ţi creau stări de inhibare, te complexau şi te umileau. Cine ştie ce casă boierească va fi având, îţi ziceai, şi cum naiba să apari acolo ca un mizerabil?!

Ciorapii erau traşi cam pe la etajul trei. Dar dacă ai fi fost obligat să-i scoţi, iar ea, atunci, ar fi văzut trei etape consumate pe ei, deoarece, cum se rupeau la călcâi, nu-i peticeai, nici nu-i aruncai, ci îi aduceai înspre talpă cu partea dinspre pulpă, şi tot aşa, în etaje, cum jargonizaţi voi, studenţeşte.

Te-ai îmbrăcat atunci în haine de împrumut, de la ciorapi – afară de chiloţi – până la pantaloni, cravată şi veston. Peste veston ai luat totuşi sărmanul fulgarin, în plină iarnă. Colegii din cămin au fost înţelegători cu tine. S-au arătat chiar bucuroşi să te servească, deoarece treceai în ochii

lor, a celora de la medicină mai ales, drept un tip aparte; „Este un poet!” ziceau ei, cu naivă şi admirativă exclamaţie.

Ai pornit. Fluierai din Mica Serenadă a lui Mozart, dar, când te-ai aflat pe stradă, ai schimbat pe Mozart cu Wagner, intonând, de data aceasta, numai pentru tine, corul pelerinilor din Tanhäuser, iar mai apoi ai trecut, cu întreagă fiinţa ta muncită de grele neguri jurasice parcă, şi te-ai revărsat cu apoteotică îndoliere în marşul amurgirii zeilor, al aceluiaşi Wagner.

Odată intrat în tramvai, concertul s-a terminat. Instrumentele acelea legendar şi mitologic strigătoare-n empireu, ca şi viorile, acel fluviu în care se îneacă şi-şi strigă-n pustie moartea alaiuri nesfârşite de femei vrăjitoare, ca şi vocile pelerinilor care rup ziduri şi deschid luminătoare zări în noaptea blestemului din lume, au amuţit.

Cum? Ce va fi? te întrebai întruna, şi peste întrebările tale năvălea întuneric. Nu care cumva să păţesc? te întrebai iarăşi cu înfricare, ce-a păţit Avesalom, colegul tău. Mare minune şi spurcată totodată: Stătea el la o masă, la braseria „Gambrinus”, unde, ca orice viitor profesor de liceu într-un oraş de provincie, dar, mai cu seamă, şi de limba latină – căci Avesalom studia limbile clasice –, îşi servea cele două pateuri, unul cu carne, celălalt cu brânză, şi-şi bea spumoasa halbă de bere. Ahei! Ce bere! Şi ce timpuri! E drept că era vreme de război... Deodată se înfăţişează o pereche înaintea lui şi-l roagă, dacă nu se supără, să stea şi ei cu el la aceeaşi masă, deoarece toate celelalte erau ocupate. Poftiţi, poftiţi, s-a ridicat în picioare Avesalom, fiul de ţăran de la Haţeg, dacul cum îl lăudam noi, şi i-a poftit să şadă. Peste bărbia lui roşcată, de dac, fireşte, i s-au risipit nişte firimituri din foiţele fine de la plăcintă, dar, dându-şi seama, le-a înlăturat repere cu dosul palmei. Şi oamenii aceia, perechea, mai bine zis, a luat loc în scaunele libere. El, soţul, era din cale-afară de distins. Se vedea clar că trecuse pe la Paris, adică nu trecuse, ci şezuse timp îndelungat. Părea un demnitar occidental, nu altceva, unul dintre aceia care ştiu să vorbească despre drepturi umane şi democraţie aşa cum ştiu să se dea şi la tot felul de inversiuni. Avea părul grisat, dat cu briantină, avea palton cu blană pe dinlăuntru, de nu ştiu ce dihanie scumpă, exotică, de asemenea şi guler, şi stătea pe scaun drept ca lumânarea, întocmai cum l-au învăţat domnişoarele bătrâne de la cine ştie care pension, fără să facă vreun gest în plus faţă de cele cerute de codul bunelor maniere, tot în pension şi tot de la domnişoare bătrâne

învăţate; zâmbea afabil şi se arăta suspect de simpatic. Să tot fi avut vreo cincizeci de ani. Ea, soţia lui, era o femeie plinuţă, mânca, vorbea şi râdea cu lăcomie şi iscodea din ocheade către el, către Avesalom. Altfel, foarte manierată. Au plătit, cu toate protestele stângace ale lui Avesalom, toată consumaţia, şi cea comandată de Avesalom şi, bineînţeles, şi pe cea mai deosebită, comandată de ei, cu ceva icre şi vinuri de soi ales.

La despărţire, l-au invitat, cu insistenţă, să le facă o vizită, sâmbătă seara, întocmai cum îţi făcuse şi ţie invitaţia s-o vizitezi – şi uite că mergeai s-o vizitezi – Cornelia.

Şi Avesalom s-a dus. Nici nu ştia sărmanul, şi-şi râdea de propria-i nătângeală, cum anume să calce peste covoarele ca nişte fânaţuri bogate şi bogat mirositoare. Când a rotit ochii împrejur avusese credinţa că ochii i-au ieşit din orbite, c-au părăsit capul şi că au rămas lipiţi peste tablourile, goblenurile şi-n candelabrele care, atârnând ca la biserică, din catapeteasmă, le luminau ca pentru o obscură liturghie pe toate din jur.

Şi l-a întâmpinat ea, numai ea, îmbrăcată abia, într-un fel de halat de casă lejer de tot şi-n aşa fel strâns, oarecum, la mijloc, încât, atunci când înainta cu piciorul, să i se vadă tot, până acolo unde se întrevedea nălucitor şi triunghiul tenebrei.

Avesalom s-a pierdut de tot cu firea, neştiind ce să facă, neîndemânare nătângă ce-a stârnit râsul drăgălaş şi îngăduitor, aproape alintător al ciudatei Circe. Şi n-a întrebat nici atunci şi niciodată, în toate nopţile câte le-a petrecut împreună cu ea, invitat mereu, despre soţul, distinsul şi occidentalul ei soţ. La început şi-a făcut nişte scrupule. Acele scrupule îl paralizau. Nici măcar nu se gândea c-ar putea să aşeze mâna pe umerii ei, nu să o cuprindă şi s-o sărute ca pe fânaţurile de la Haţeg un bărbat zdravăn pe-o straşnică femeie, aşa cum s-a întâmplat după aceea curând, deoarece nu i-a fost greu odihnitei, bine ţinutei, pofticioasei şi îndemânaticei femei să-l convingă să se culce cu ea. Şi s-a culcat, pe deplin regăsit în forţele şi încrederea-n el de bărbat, luptându-se cu ea tâlhăreşte, ca un fiu de ţapinar vrednic ce se afla de la naştere. Ea înflorea, iar el cam pălea. Dar, bine hrănit, cu proteine nobile şi pure şi cu vinuri negre, îi revenea iute fierbinţeala.

Dar Avesalom, ca orice om trăit din moşi-strămoşi, de la Adam, numai în natură, avea simţiri deosebite. Dispunea de antene prin care vedea ceea ce nu vedeau ochii, şi intuia, dibuia, ghicea evenimentele absconse, primejdiile tainic mişcătoare împrejur.

De la bunică-sa, care atinsese 110 ani şi tot mai dădea la vite de mâncare, spăla rufele cu leşie la râu şi bătea cu maiul cânepa încă, moştenise un anume simţ al premoniţiei, al corespondenţei cu lumea nevăzută, cea care nu poate fi atinsă nici cu sensibilitatea kantiană şi nici cu raţiunea pură a aceluiaşi Kant. Vedea ceea ce nu se poate vedea, străbătea cu privirea mult dincolo de zarea până unde ajunge vederea obişnuită a oamenilor. Deci, Avesalom auzea şi ceea ce nu este de auzit şi vedea ceea ce este ascuns. Aşa se explică de ce, într-o seară, sătul oarecum de-acuma de ospăţul trupului acelei femei mănoase, a auzit şi-a văzut aproape ceea ce nu era de auzit, nici de văzut pentru altcineva, oricine ar fi fost el, şi nu departe de locul unde se afla, ci foarte aproape, primprejur, de pildă în cealaltă încăpere. Ceva ca o foială, ca un fel de frământ, de exclamaţii letargice, înăbuşite, ca un fel de scâncete de copil care visează ceva... ciudat, în somn.

Instinctul de om al pădurii l-a trezit deodată din dulcele infern al voluptăţii şi l-a dus în stare de veghe, de apărare.

„Ce-i, dragule?" a încercat să-l reţină muierea... Dar ţăranul s-a ridicat brusc, a tras peste el hainele şi, aşteptând să fie atacat, se pregătea să se apere lovind.

„Dragule! implora femeia, ce-i cu tine? Ce-ţi căşună?... Vino! Te rog, vino! Ce-ţi năzare ţie chiar aaacum?!"

Dar Avesalom, cu pumnii strânşi, se ducea, precum Greuceanul, gata să trăsnească pe intrusul inamic. Dar... cel de dincolo nu era nici intrus, nici inamic, ci... un ins fericit. Chiar aşa:

Vedea, contempla scenele a toate cele câte se petreceau în alcovul unde Avesalom se războia dulce şi adânc cu Circe, şi fremăta de satisfacţii cum putea şi el, sărmanul „inamic".

Avesalom s-a îmbrăcat, a tulit-o şi a venit la cămin scuipând în dreapta şi-n stânga, şi-n sân şi ţi-a povestit cu scârbă despre cele petrecute acolo şi văzute cu ochii lui.

Aceste gânduri te-au muncit până ce tramvaiul a ajuns în Piaţa Brătianu, unde trebuia să te dai jos. Şi te-ai dat, cam tulburat. Nu-ţi mai venea să cânţi, să fredonezi, ci te-ai îndreptat cu hotărâre spre Cornelia.

Ai ajuns, ai sunat, cu mare curaj, cu fermitatea aceluia care venea pentru cine ştie a câta oară la ea. Ţi-a deschis, sigur că erai tu. A râs din toată fiinţa ei, încât uşa s-a umplut ca de-o lumină surâzătoare. Apoi ai intrat înăuntrul acelei lumini, acelei torţe molcome, şi, odată cu ea, sub

pâlpâirile ei line, biruitoare, ai intrat şi tu în casă. Ce casă! Ce interioare! Ce mobilă grea din trunchi de nuc, altele din lemn de trandafir! Ce tablouri rare, unicate, şi ce nuduri împărăteşti, cu femei tolănite şi răsucite în toate felurile printre halucinant de frumoase peisaje! Şi ce faianţe şi oglinzi deformante în baie! N-ai mai întrebat-o dacă are sau nu bărbat.

Ci, abia îmbrăcată Cornelia, ca şi femeia aceea care-l muncise pe Avesalom, ai cuprins-o fără zăbavă în braţe şi-ai sărutat-o puternic, ca un soţ când se întoarce la soţia sa dorită după o lungă şi dureroasă absenţă.

„Niciodată în viaţa mea nu am simţit o atât de adâncă şi frumoasă cutremurare ca atunci când m-ai îmbrăţişat, pe neaşteptate, şi m-ai sărutat. Doream demult, ca orice femeie, aşa ceva, şi visam aşa ceva, dar... iată că s-a întâmplat. Niciodată nu m-am simţit mai femeie, în trupul meu, ca atunci", mărturisea Cornelia în răstimpurile de după aceea.

Ce a urmat, începând chiar la o oră după ce am cinat, într-o lumină crepusculară, cu icre, homari, chiudemuri tătărăşti, brânzeturi fermentate şi peste toate acestea turnând vinuri arhiereşti, de o înaltă duhovnicie, precum şi din cele pe care le beau la banchete iluştrii tembeli, nu se poate mărturisi nici de pana celui mai iscusit scriitor, nici dacă el ar fi însuşi Moise, deoarece nici el, Moise, nu a spus până la capăt toate cele întâmplate în Sodoma şi Gomora. Nu avea capăt şi chema şi o doreai fără contenire.

După câteva săptămâni de atari ascensiuni pe Himalaya şi de alte incursiuni, de scafandru descreierat, lansate printre râpile de corali ale fundurilor de genune oceanică, arătai ca o stafie, ca un plop desfrunzit.

Când ajungeai la cămin, dimineaţa, pe la opt, de-abia urcai treptele scărilor şi de-abia te târai până la pat, în care te răsturnai ca un mort în închisoare, pe care-l aruncă direct, rostogolindu-l, dintr-o pătură de serviciu, în groapa ce poate fi chiar comună.

După-masă nu te interesau nici cursurile, nici seminariile, cu toate discuţiile interesante ce se purtau acolo, nici cinul prietenesc, nici studentele cărora le dictai – la patru, cinci deodată – jos, la bufetul facultăţii, în faţă cu o cafea, textul la lucrările obligatorii de seminar, căci fără o asemenea lucrare premergătoare nu erai primit la examen, ci, după ce te înviorai cu un duş suedez, te duceai orbeşte direct la Cornelia...

Mesele sardonice abia dacă pridideau să compenseze risipa

desfrâului, încât începuseşi să transpiri şi să devii transparent.

Între timp venise de la sanatoriu şi Alexandru, pentru examene. Te-a văzut, a intrat la griji, a încercat în van să te lămurească să încetezi – căci bănuise ce se petrece cu tine, fiind şi puţin gelos că, în loc să povesteşti cu el, tu dispăreai pentru jumătate zi şi-o noapte, după care timp mort, sau al morţii, te culcai şi dormeai cataleptic. S-a dus glonţ la nenea Gheorghe, unchiul tău, la care te-a pârât că ai ajuns în mrejele unei meduze satanelice şi că te distrugi cu o inconştienţă strigătoare la cer. O moarte lentă, dar sublimă era Cornelia. Toate întrebările cărora nu le-au dat răspuns nici profesorii, nici autorii celebri de tratate de filosofie, le-a istovit în abisurile ei înstelate, ale trupului ei mereu nupţial, eleusinic, înverşunata, punica, fluviala Cornelia. Întocmai ce doreai. Numai că setea şi neistovita foame a ta de adevăruri totale, absolute, s-a transformat într-o funestă beatitudine a nimicirii de sine.

Nenea Gheorghe l-a rugat pe Alexandru să poftească împreună cu tine să serviţi masa împreună, la un mare restaurant din centrul capitalei, proprietatea sa personală, undeva pe Lipscani, colţ cu Victoriei.

Fireşte, te-ai prezentat. Nu-i puteai refuza invitaţia. Îi erai îndatorat şi ştiai că ţine la tine, cu mândrie. Aţi servit o masă ca pentru prim-miniştri, după care, nenea Gheorghe a zis să mergi cu el la medic, deoarece arătai foarte prost, stors, istovit şi străveziu... „De bună seamă eforturile pentru examene se fac resimţite", a zis dânsul, deşi ştia foarte bine care era adevărata cauză a şubrezeniei tale. „N-aş vrea să se întâmple şi cu tine ceea ce s-a întâmplat cu bietul Stere, care a pierit în ultimul an de facultate, din cauza eforturilor exagerate... la învăţătură. Nu mi-aş ierta o asemenea greşeală repetată, căci dacă-l vedeam, îl duceam la medic şi-l salvam", a mai adăugat nenea Gheorghe. (Stere era student la Politehnică, consătean cu tine, ţi-l mai aminteşti? Era înalt, cu ochi albaştri, te iubea şi credea în steaua ta, şi tuşea din când în când, apoi a făcut o galopantă şi-a murit în numai două săptămâni de la internare, la sanatoriul Geoagiu.)

V-aţi suit în maşină şi v-aţi oprit de-a dreptul la casa doctorului radiolog Moisescu, prieten bun de-ai lui nenea Gheorghe, căci acest aromân analfabet era prieten numai cu magistraţi, doctori, patriarhi şi profesori universitari, pe care îi şi depăşea ca inteligenţă şi înţelepciune şi generozitate.

Cu o faţă tare smerită, mai dibaci decât orice mare actor, l-a rugat pe

prietenul său – faţă de care se arăta doar ca un simplu, umil solicitant – să te consulte la raze, căci „nepotul meu arată alarmant de rău de la o vreme, din cauza eforturilor la care se supune el studiului, cu un zel exagerat”, se lamenta el.

Te-ai dezbrăcat şi-ai intrat sub aparat. Doctorul Moisescu te-a examinat cu mare atenţie. După ce te-ai reîmbrăcat a avut loc, în salonul sobru al doctorului, un fel de conferinţă în trei, unde s-a discutat serios, ca între bărbaţi.

„Tinere, a luat primul cuvântul domnul doctor, am auzit cuvinte frumoase despre dumneata. Ţi-am citit articolele şi poeziile din presa noastră. Foarte interesante... Eşti ceea ce se cheamă un om sănătos, cu o rezistenţă a organismului neobişnuită şi cu o inimă de zeu, dar eşti atâta de slăbit, încât poţi face o tuberculoză galopantă de azi pe mâine, cu toată vitalitatea şi tăria inimii tale. Te afli pe marginea unei prăpăstii. Poţi cădea din moment într-altul într-însa. Ce s-a întâmplat? Nu te hrăneşti ca lumea...”

„Vai de mine, a sărit cu vorba, disperat, unchiul Gheorghe, are voie să servească tot ce doreşte, la absolut toate cofetăriile mele şi să mănânce de prânz şi cină la restaurantul din centru, dacă-i vine greu să se deplaseze până acasă”.

„Atunci, desigur, că ai depus eforturi prea mari pentru pregătirea examenelor. Sunteţi, parcă, în plină perioadă de examene. Da? Dar să ştii de la mine un lucru: decât filosof ofticos, mai bine măgar sănătos. Dar cu somnul cum stăm? Desigur prost. La ce oră te culci?”

„Păi, răspunzi tu, cam după miezul nopţii”.

„Exclus, a răspuns prompt doctorul. Dacă ţii la viaţă şi vrei să te bucuri de ea, de talentele cu care te-a înzestrat natura, atunci la ora opt seara va trebui să fii în pat. Mai poţi răsfoi un curs stând întins, până ce adormi. Dar nici o întârziere. La opt, culcarea. Ai nevoie de somn ca de hrană. Nu cumva foloseşti alcool?”

„Nuu, numai din când în când, câte o bere, cu prietenii, aşa, ca să pălăvrăgim”.

„Nu. Deloc. Alcoolul distruge vitamina B din organism şi avem trebuinţă mare de ea în combaterea stării tale de anemie pernicioasă în care te afli. Vei mai veni la control, şi vom mai vedea... dar... suntem între noi bărbaţii aici, cu... femeile... cum stăm? Te duci des...?”

„Aaa, aşa, din când în când, în câte-o sâmbătă, când unchiul Gheorghe

îmi dă câte un cincisutar…”

„Ei bine, aici e-aici! Contactul cu femeile consumă proteinele din organism, or, fără ele suntem pierduţi. Vine galopanta şi vine trimiterea la Geoagiu, unde nu se ştie dacă ajungi viu. Până la un nou control şi fără dezlegare de la mine, deloc. Abstinentă totală, dacă cumva situaţia se va ameliora atunci, hai… o dată pe lună, să zicem. (Tu atunci, în gândul tău: „Poate că – şi arătând imaginar cu degetul înspre cer – acolo, pe lună”…)

Ai plecat din cabinetul doctorului speriat bine. Dar mai speriat şi abătut părea să fie marele actor de lângă tine, unchiul Gheorghe, care regizase şi jucase excelent în acea farsă care te-a lipsit de praznicul la care te invita, la care mergeai orbeşte, singuratica moşieriţă a Bărăganelor, văduvă prin deces.

Ai devenit de-o cuminţenie nu tocmai potrivită cu filosofia sa. Cine mi se culca, suspinând, exact la orele opt?… Tu. Cine mânca de cinci ori pe zi, cu noduri în gât deseori?… Tot tu. Cine trecea cu sfială şi cuminţenie de călugăr franciscan pe lângă femeile frumoase – şi erau, Dumnezeule, în Bucureşti femei strălucitoare cât o galaxie de multe! – fără să întoarcă ochii înspre ele?… Tot tu.

Iar într-o zi, aflându-te în tramvaiul care te ducea înspre cămin, când să treci prin Piaţa Rosetti, ai văzut-o, îmbrăcată în aceeaşi blană albă – purta, se vede, un fel de doliu alb – cam dureros adunată acolo în căldura blănii, cam mâhnită. Ai simţit atunci îndemn să sari prin fereastră afară, ca un bolid, şi să te duci la… Ai muşcat din tine şi te-ai înfrânat.

Anul nou îl petrecuseşi la Lydia. Era măritată şi încerca să-i facă viaţa plăcută soţului ei, chemându-te la ea împreună cu Florian şi Alexandru, ca să aibă Fridrich, sărmanul, căci a murit la câţiva ani, de neoplasm la creier, anturaj. Avea toate calităţile vienezului: rigoare germană îmbinată cu o anume luminozitate latină şi cu nu ştiu ce natură nedisciplinată încă, de ilir. Cunoscându-l pe Fridrich ai sfârşit prin a iubi şi a-i considera pe austrieci ca pe cei mai simpatici oameni, şi mai oameni, din lume.

În seara de Revelion au mai participat la sărbătorirea sfârşitului de an, la Lydia, şi patru ofiţeri germani, din Wehrmacht. Era o dispoziţie emisă de Ambasada Reichului din Bucureşti, ca fiecare familie de germani din oraş să primească doi până la zece ofiţeri sau soldaţi nemţi – fiecare după posibilităţile de care dispunea –, ca să nu se simtă părăsiţi tocmai de sărbătorile Crăciunului.

Erau cam sumbri şi distanţi faţă de voi. Chiar vădit aroganţi. Fridrich

austriacul a spart gheaţa şi comunicarea dintre voi a început să se înfiripe. Mai ales şi sub influenţa apetitivelor. „Après avoir manger l'homme est mellieur" (după ce-a mâncat omul este mai bun) zice un poet francez.

Discuţiile s-au purtat în contradictoriu, dar cu politeţe. Erau îndoctrinaţi. Hitler era pentru ei un fel de Odin, şi-l adorau. Parcă erau nibelungi care veneau direct din Valhala. Îi adorau şi doctrina. Vorbeau cu o răceală ce te înfricoşa despre omoruri, despre exterminarea tuturor acelora care infestează şi dezagregă buna alcătuire şi dreapta, eugenica evoluţie a omenirii către supraom, despre ecarisarea totală şi radicală a lumii de hibrisuri şi elemente patogene, degradante, încât luau înfăţişarea nu de oameni în ochii voştri, ci de nişte cavaleri exterminatori. Erau aşa de fermi în credinţele lor, încât, de la un moment dat v-aţi speriat şi nu aţi mai îndrăznit a-i contrazice. Numai tu ai precizat: „N-ar fi rău, totuşi, domnilor ofiţeri, să vă mai îndoiţi câte puţin, din când în când, de convingerile voastre. Convingerile, oricare ar fi ele, nu devin valori umane adevărate decât atunci când sunt supuse controlului: şi, mai ales, atunci când nu crezi orbeşte-n ele".

„N-ar trebui să gândiţi aşa, ţi-a replicat unul dintre ei, din moment ce sunteţi născut în spaţiul elen".

„Ba, tocmai de-aceea, ai dat tu pe loc răspuns. Pentru că acolo s-a născut democraţia, adică tocmai acel regim social politic care pune ambiţiile şi fanatismele sub cenzura omului, a societăţii, a libertăţii lucide".

„Nein! Nein!" au ripostat cu aprindere fioroasă ei, în cor. Gândire anarhică! Nihilism slavo-iudaic! Nein! Asta nu Elada!"

„Vă veţi distruge reciproc până la urmă. Primii care vor fi astâmpăraţi şi potoliţi, şi aduşi la normal veţi fi voi. Şi veţi plăti scump, unora care nu vor merita o asemenea plată. După voi vor urma ei... Iar după aceea se va naşte, poate, un sentiment antisemit atâta de puternic în U.S.A., încât evreii nu vor mai avea unde să se mai refugieze decât doar în lumea arabă".

„Asta-i halucinaţie de poet. Asta nu va fi niciodată. Noi vom câştiga război, şi von ţerbreşen (distruge din rădăcină) tot ce ni se va opune".

„Numai să nu vă ţerbreşen pe voi înşivă".

„Asta nein, asta nein! Tot element negativ, tot factor de disoluţie socială, alles ţigoainer, distrus tot, ţerbreşen. Nu rămâi nimeni".

„Dar cu copiii, ce facem?”

„Asta pui de viperă. Ţerbreşen şi ei tot. Unul nu rămâi. Evghenizăm totul, eugenizare radicală, total. Rasă arian pur va domina şi va decide. Rase inferioare, infestante, nimicit”.

„Bine, dar nu vedeţi, domnilor, că nu puteţi câştiga războiul? Vede şi orbul aceasta...”

„Nein, nein, herr, nein!”

„Ba da, *mon cher,* ba da. Veţi ajunge slugi la dârloagă. Ba chiar la două dârloage”.

Lydia atunci, ca să pună capăt discuţiilor care se înteţiseră supărător, s-a dus şi-a aprins sideralul pom, cel care stătea ca un fel de mesaj transcendent undeva în singurătăţi alpine. Ofiţerii nemţi, de unde până atunci se încinseseră furioşi în apărarea cauzei catartice, cu feţele cuprinse de vâlvătăi şi ochii injectaţi de mânie, brusc s-au înfiorat din toată fiinţa lor, paloarea a luat locul flăcărilor, s-au ridicat cu mare şi metafizică înfrigurare, ochii li s-au dilatat şi au dispărut din ei săgeţile acelea de foc, s-au pus cu mâinile la piept înaintea misteriosului brad ca-n faţa unei divinităţi astfel arătate, apoi, unul din ei a scos o muzicuţă dintr-un buzunărel şi-a început să picure din ea săgetătoare colinzi de Crăciun, dintr-acelea minunate de tot, de-ale lor: „Stile Nacht...” şi „O Tanen-Baum...”

Şi chipurile lor de războinici crânceni înainte, acuma arătau a chipuri de copii care cântă-n biserică, şi-au pornit cu toţii să plângă, şi erau atâta de frumoşi, atâta de oameni. Apoi aţi ciocnit, v-aţi îmbrăţişat, aţi cântat, aşa cum ei cântă, în cor şi legănându-vă-n dreapta şi-n stânga, şi-aţi dansat-o tangouri şi, mai ales, valsuri, toţi, fără excepţie, pe Lydia, care s-a simţit foarte fericită. Cu înfrigurată tristeţe v-aţi risipit dimineaţa, care-ncotro.

Atunci ai sărutat-o pentru prima şi ultima oară pe Lydia, cea mai bună prietenă a ta, bună şi dragă până astăzi, poate din cauză că nu v-aţi cunoscut ca bărbat şi femeie, ci v-aţi aşteptat numai. Atunci ai înţeles tu – după ce simţiseşi ceea ce trebuie să simţi atunci când citeşti o poezie adevărată – ce anume voia să spună poetul Tudor în versurile: *păstrează-ţi sărutarea, ca florile otrava, / Ca să o dăm ţărânii, întreagă, înapoi.* Sau aceste şi mai tulburătoare, pe aceeaşi temă, ale lui Rilke: *Există dorinţi care nu se-ncheie /Precum brăţara pe mâna ta.* (Est gipt Wünsche die ale sich ründen / Wi das Reinhardt an deinen Hand...)

Restul zilelor, până-n vacanţa de vară, ni le-am petrecut în tihnă şi silinţă la învăţătură. Frica de „galopantă", pe care ţi-a strecurat-o-n inimă şi-n oase doctorul acela Moisescu în înţelegere cu vicleanul tău unchi, îşi dădea din plin rezultatele.

Te culcai la opt seara, mai citeai, întins în pat, cărţi ori reviste, te trezeai la cinci dimineaţa, intrai în sala de lectură a căminului şi acolo studiai până la orele opt, când coborai la micul dejun, iar apoi o porneai spre facultate.

Dacă erau cursuri, te duceai la cursuri, iar dacă nu, fugeai la Biblioteca centrală, unde citeai febril din tot felul de cărţi, în special eseuri metafizice, poezie şi studii despre poezie. Mâncai de cinci ori pe zi – aşa cum ţi-a prescris Moisescu – şi, ciudat lucru, te simţeai mult mai obosit, mai apăsat, mai irascibil şi mai inuman aşa, supraîncărcat de energie şi proteine cum erai, decât atunci când te întorceai acasă, stors şi epuizat, vibrător ca o harfă eolină, uitată undeva afară, în vânt.

După un nou control medical la domnul doctor, l-ai întrebat dacă poţi să faci sport. „Daaa! a răspuns medicul, sportul pune în mişcare sângele şi intensifică metabolismul dintre celule şi fixează proteinele şi vitaminele-n organism, dându-i tărie şi rezistenţă. Desigur, desigur, cât de mult. Trei, patru ore pe zi..."

„Dar, laaa... ştiţi dumneavoastră..."

„Eh! Hai să fie o dată pe lună!"

„Poate sus, pe lună!" ai îndrăznit tu a glumi făţiş de data aceasta, arătând cu degetul înspre cer.

„Vom mai vedea, vom mai vedea. Mai pofteşte peste trei săptămâni la încă un control".

Te-ai apucat deci şi de gimnastică: două ore pe zi, după-masa, în sala de educaţie fizică a căminului, mai mergeai şi la bazin, chiar şi la clubul de box din cartier, unde deveneai sacul de antrenament al mardeiaşilor de-acolo, dar unde mai aplicai şi tu câte o directă ori câte un upercut ori vreo laterală năprasnică, de nu se mai ridica omul de la podea timp de minute: „Aa, mă, domnu' student, ce dracu' dai aşa, de moarte, ca la Mărăşeşti", ocărau prieteneşte partenerii.

Serile de sâmbătă şi duminica ţi le petreceai, de regulă, la colegul tău Arghir. Ce minunat băiat era Arghir! Leit prinţ moştenitor al tronului de la Bizanţ, coborâtor fie din Vasile cel Mare Bulgaroctonul, fie din ultimul împărat paleolog, cel care a murit sub arcada altarului de la Sfânta Sofia,

când a pătruns turcul în cetate, apărând astfel, el, ultima fortăreaţă a împărăţiei, ultima ei rezistenţă: credinţa în Dumnezeu.

Era pe cât de înalt, pe atâta de grav. Pe cât de alb la faţă, pe atâta de negru sprâncenat. Pe cât de frumos la chip, pe atâta de monastic în relaţiile cu fiinţele frumoase. Pe cât de prietenos, pe atâta de ceremonios. Pe cât de plin de dorinţa de a se bucura de darurile vieţii, pe atâta de reţinut, cu nobleţe şi fără ostentaţie, fără a leza slăbiciunile altora.

Împărat trebuia să fie, la Vizandion, ori chiar mare patriarh, tot acolo, pe scaunul apostolic al pantocratoarei ortodoxii...

Desigur, veneau cu tine acolo şi Florian, Alexandru, George şi citeaţi din producţiile voastre literare. Alexandru era un tip nebulos. Nu pricepeai nimic din ceea ce scria. Emana dintr-însul nu ştiu ce care tulbura cuvântul, dar nu-i dădea sens, idee, elevaţie afectivă. George, imitându-l pe Baudelaire – dar numai în latura diabolică – sau pe Barbu – în topica ermetică citea şi el lucruri care tulburau, intrigau, dar nu încântau şi nu înaripau decât foarte pe-alocurea. Florian, cel mai iscusit sofist dintre toţi studenţii de la filosofie, făcea nişte compuneri atât de naive, aşa de lipsite de orice har literar şi fior liric, încât spuneai că „ele trebuie citite neapărat unei viţele atunci când stă cuminte în iesle şi salută luna cu botul ei încă prelins cu lapte de la mama-vacă".

Ale tale, în schimb, sufereau de un anume vitalism preţios, cu evaziuni în metafizic pe-alocurea, dar ostentativ elementare. Arghir era judecătorul infailibil. Nu cruţa pe nimeni, dar nici nu se supăra nimeni pentru aprecierile sale. Onestitatea şi gustul său pentru frumos erau ale unui împărat care nu înţelegea să-şi compromită demnitatea de imperator, făcând te miri ce concesii ori lansând cine ştie ce sorcove plebee.

Mai mergeaţi şi pe la Lydia, ca să-i ţineţi de urât soţului ei, să nu se plictisească stând mereu lângă ea sau între colegii săi de birou, toţi având mentalitate de funcţionari aulici, unde discutaţi cu predilecţie despre Dostoievski. Fridrich spunea, de pildă, că tu eşti un personaj dostoievskian din spaţiul balcanic, combinaţie de Mîşkin şi Rogojin, de Ivan şi Mitia, de Rascolnicov şi Zosima. Avea intuiţii interesante uneori Fridrich. Îi făcea o mare plăcere să vă asculte. Cred că cele mai fericite zile ale vieţii sale, nu prea lungi, au fost nopţile petrecute în apartamentul pe care-l ocupa alături de Lydia şi pe care ea le aranja şi le patrona în chip de distinsă şi prietenoasă amfitrioană.

Dar Arghir, într-o după-amiază târzie, s-a aruncat de la etajul trei al hotelului de la Sinaia. De ce?! Numai Dumnezeu ştie. A lăsat o scrisoare către voi, prietenii lui, în care scria doar atât: „Dragii mei...”

Nu era nici canceros – dar canceroşii se agaţă de viaţă până în ultima secundă a suferinţei lor! –, nu era schilod, nu era bolnav psihic, din contră, era cel mai echilibrat dintre voi toţi, cel mai normal urzit de la natură, nu trecuse prin vreo criză erotică, deşi care femeie nu l-ar fi dorit pe omul minunat şi pe nobilul bărbat care era Arghir?! De ce anume umbra morţii l-a ispitit şi l-a dus cu ea nu ştiu a spune.

Nu aţi aflat unde şi când anume l-au înmormântat părinţii – poate că nici nu l-au înmormântat în pământul acesta al nostru, ci l-a dus moartea cu ea, de tot, dincolo de lume, acolo, în empireul ei deplin, ca pe toţi aceia prea buni şi prea frumoşi.

Memento mori! ai strigat în imensitatea pustiului din tine. Îţi venea să urci pe cel mai înalt pisc din munţii lumii şi de-acolo să arunci cu fulgere asupra ei până când să nu mai rămână din ea decât o pânză rătăcitoare de cenuşi purtate peste ape, ca înainte de facere, duhul lui Dumnezeu. „Dar, preamărit fii în veci, Doamne, că ne-ai făcut neştuitori! Câtă adâncime cuprinde într-însa neştiinţa! Ce monstruozitate! Să ştii totul! Ce monstruos! N-ar mai exista întrebări, nici aspiraţii spre Tine, nici suferinţă, nici moarte, şi-atunci viaţa ar fi lipsită de religiozitate, ca şi de cea mai sus luminătoare a ei aureolă: Poezia ei! Ce fericiţi suntem că nu ştim, nici că vom şti ceva vreodată cu adevărat, dar şi mai fericit de nefericiţi că nu vom înceta niciodată să năzuim spre cunoaşterea Ta! Primeşte, Prea-Bunule, şi iartă cutezanţa nemernicului de mine de a-ţi vorbi prin aceste prosteşti cuvinte, ca prin cea mai din adânc izvorâtă rugăciune a mea de mulţumire către Tine!

Dar ce să mă fac, Părinte al lumii, că umblând mereu după Tine, întâlnesc la tot pasul pe celălalt? Doresc şi caut binele, dar săvârşesc neabătut răul?! Din această oribilă dilemă cum să ies? Unde-i scăparea? Năzuiesc spre tine, iar iubirea mea sfârşeşte-n braţele Lui! şi pe măsură ce încerc să urc înspre Tine, cad tot mai afund în apele tălăzuind aiurea şi urlând haotic ale împărăţiei Luciferului!

Eşti, însă, nostalgia şi năzuinţa mea, din toate câte sunt, cele mai înalte şi mai plenar ispititoare, şi rămân credincios, cu toată dragostea mea de adevăr, dreptate şi poezie, lor”.

Aşa îţi vorbeai şi astfel te rugai în cugetul tău nesigur şi inima ta

zvânturată.

A venit apoi vacanţa de vară, cu toate distracţiile şi minunile ei, vacanţă în timpul căreia, geniul eternului feminin, acest al doilea principiu creator de viaţă, s-a răzbunat asupra ta, luându-şi astfel revanşa pentru smintelile ce i le-ai adus, în felul purtării tale, Silviei, Corneliei şi celorlalte toate câte au crezut în tine şi te-au iubit cu adevărat şi cu dăruire, nu cu orgoliu şi patimă, ca tine.

Abia de data aceasta ai înţeles şi tu ce-nseamnă să suferi atunci când iubeşti. Ţi-ai găsit, cum se zice, naşul. Ţi-a venit şi ţie, în fine, cineva de hac.

Aceasta a fost Eda. Litera E din numele ei sugera şi evoca înalta chemare a iubirii pentru ea, albastrul înstelat cu care te deschideai către fiinţa şi frumuseţea ei. Litera D voia să însemne durerea ce-aveai s-o simţi, a loviturilor date de ea în plin, neîndurător. Iar ultima literă, A, era întruparea grafică a beatitudinii împlinită-n voluptatea unică şi ultimă, îndelung amânată.

Eda nu era eleva ingenuă şi naivă, gata să cadă victimă primului tembel, ca Silvia, nici femeia văduvă, singură şi în duşmănie cu viaţa, rătăcind flămândă, ca pantera prin junglă, după pradă, ca biata Cornelia, ci era o fiinţă care ştia ce voia, stând zdravăn cu picioarele pe pământ şi, mai ales, într-o orgolioasă încredere şi conştiinţă de frumuseţea şi graţiile ei. Nu era mai tânără decât tine, ca să o mlădiezi după voia ta şi să se uite la tine ca la te miri ce zeitate, nici mai în vârstă, ca să-ţi tolereze şi să-ţi cultive toate ciudăţeniile, jucându-se plăcut cu ele, ci era de aceeaşi vârstă cu tine, deci vorbeaţi şi vă confruntaţi de la egal la egal, faţă către faţă, vârstă către vârstă. Iată de ce aici nu ţi-a mers nici s-o faci pe vrăjitorul, nici pe copilul alintat care scoate apoi ghearele şi dinţii şi devine fiară. Eda deci nu era nici sălbăticiune dresată ca Silvia, nici dresorul tău superb, cum era Cornelia. Era o studentă, şi încă la drept, aşa că pas de te angajează într-un joc de-a iubirea cu un viitor avocat, magistrat ori (îngrozitor!) procuror.

Şi era Eda atât de întreagă în frumuseţea ei de femeie, atât de sigură de virtuţile ei, încât avea toate şansele să devină o femeie frigidă, adică procuror.

Ministerul Educaţiei şi al învăţământului a luat hotărârea să înfiinţeze, peste vară, colonii, atât pentru elevii de peste hotare – şi erau destui, fie din Ardealul de nord, Valea Timocului ori Macedonia – cât şi pentru

studenţi.

Părinţii Edei erau refugiaţi din Bucovina şi, deşi această provincie românească, de la dacii liberi moştenită, fusese recâştigată de la ocupantul temporar, ei continuau a se considera şi mai departe refugiaţi, datorită slujbei de grefier pe care tatăl ei presta undeva prin Dobrogea sau datorită cine ştie cărei presimţiri.

Ministerul, aşadar, a creat două mici colonii, una la Suzana, de studenţi, lângă mănăstirea de maici de-acolo, iar alta în satul Cheia, de studente, lângă care se afla o altă mănăstire, de călugări.

Aţi pornit înspre acolo, voioşi, studenţeşte. Sentimentul vacanţei vă deschidea unul faţă de celălalt mai altfel, cu o mai mare dorinţă de a vă apropia şi de a vă cunoaşte. Pădurile, cerurile albastre, munţii Găvanului în fundal, apa limpede şi ager alergând la vale a Teleajenului şi libertatea care vă stăpânea, toate îndemnau la cântec, excursii, jocuri şi la jocul de-a iubirea. Fiecare şi-a găsit o parteneră. Chiar şi studentele sau studenţii care erau angajaţi demult în dialoguri amoroase la Bucureşti, cu parteneri şi partenere rămase acolo, nici ei şi nici ele n-au scăpat acelei mai mult decât fireşti, adică necesare, ispite. Combinaţiile se conturaseră din tren, s-au substanţializat sub coviltirurile căruţelor care v-au dus de la gara Măneci-Ungureni până la Suzana şi Cheia – căci vă apucase ploaia pe drum – şi s-au desăvârşit acolo, în serile acelea prelungi şi vrăjite de lumina lunii, în camerele fetelor, pe prispele cu flori ale caselor, în poienile năpădite de ferigi înalte, din care abia vă vedeaţi – mai ales pentru că vă plăcea să vă întindeţi peste ele, acoperiţi apoi de ele şi, ascunşi, să staţi alături, contemplând din culcuşul acela de taină, albastrul adânc şi înalt al cerului.

Nu din întâmplare se nimerise să te afli în aceeaşi căruţă, sub acelaşi coviltir de rogojini, peste care ploaia, căzând, crea o muzică din te miri ce instrumente primitive de percuţie, sub care se afla şi Eda. Ochii voştri se întâlniseră de mai multe ori încă din tren şi, de câte ori vi s-au întâlnit privirile, tot de atâtea ori aţi simţit că izvorăsc din voi lumini, iar inimile voastre parcă răsunau atunci.

Ea râdea în acele clipe mai cu hohote ca de obicei, iar tu ridicai în acut glasul, ţâşnind mult deasupra celorlalţi alcătuitori ai corului din tren.

Când trupurile voastre s-au atins, sub coviltirul de rogojină, v-aţi înfiorat cu frică mare, de parcă eraţi doi pomi care se scutură de ploaie şi de floare unul asupra celuilalt, unul întru celălalt.

Tu tăceai, inundat de fiinţa ei, ca de vânturile de aprilie o culme, iar ea era numai râs clocotitor. Căci râdea întruna, cu gura mare, lacomă şi cu şirul de mărgele albe într-însa, scăpărător, care dădea vocii ei reverberaţii de metal saturnal. Parcă era o prăpastie peste care cădea cu nemiluita, din cer, grindină.

Şi, adunat acolo lângă trupul ei răscolit de râs, ţi se năzărea vedenie, cum că preot neofit ai fi fost, singur rămas în interiorul unei bazilici iluminată crepuscular de candelabre înalte şi de răsunetul orgii şi uitându-se vedenia în tine adânc, prin misterioase vitralii...

Dar şi ea, pe măsură ce simţea că te tulburi şi te umpli răsunător de ea, tot mai luminător râdea şi tot mai otrăvitor te fulgera cu luminile privirii şi te secera din şiragul cu largi tăişuri albe al dinţilor.

Parcă era o apă adâncă, limpede, în care-şi oglindea abrupţiile un munte năpădit de soare. O cascadă care cădea cu ţipăt mare, înfricoşat peste tine, ca peste faţa unui proteu înmărmurit sub stele. Un alai de iele cutreiera negurile căzute asupra ta. O vedenie subpământeană călca peste apele freatice din tine, cutremurându-le singurătatea pură. Şarpele cald al sufletului ei, care se încolăcea lent peste sufletul tău de tigru plăcut adormit sub învăluirile ei plăcut constrictoare. Şi cum afară ploua, iar voi vă apropiaţi de zona muntoasă, v-a cam zgribulit frigul şi aţi simţit nevoia să vă strângeţi unul de celălalt. Îţi pipăia toate slăbiciunile, vedea limpede cum te pierzi pentru ea, din cauza ei, că deja eşti cucerit şi subjugat, şi îşi permitea, la răstimpuri, să te alinte, trecându-şi degetele prin părul tău negru, des, vălurit, iar când tu te sileai şovăielnic să-ţi apropii buzele de ale ei, se răsucea încolo, făcea un moft dojenitor, ca pentru copiii gata să comită cine ştie ce necuviinţă, şi-ţi închidea gura, acoperind-o cochet cu palma mâinii ei nervoase.

Eda parcă era o urzeală diavolească a pădurilor din ţara de la nord. Avea ochii negri, mari, migdalaţi, păr negru, aspru, care, căzând în şuvoaie liniştite, îi încadra faţa într-un oval de icoană şi se încheiau cele două aripi căzute ale părului, sub bărbie, închizând ovalul ca-ntr-o enigmă ermetică, sporind dureroasa chemare ascunsă adânc în întunericul ochilor ei.

Fruntea îi era îngustă, pătimaşă, de fiinţă telurică. Buzele împlineau firea ei pătimaşă prin arcul-suveică al tegumentelor de culoarea trandafirului negru.

Corpul îi era croit ca la sirene: strâmt în umeri, cu sânii mici, lat şi

legănat uşor din coapse, cu picioare lungi. Mersul îi era lent şi egal. Pentru nimic nu ar fi accelerat paşii. Dispunea de o vitalitate şi-o voie bună debordante. Râdea cred până şi-n biserică şi era plină de draci mărunţi ca sămânţa de in într-un pătul. Şi mirosea ca gutuiul încărcat de rod, în plină noapte.

O noapte hohotind de râs, cotropită de rod era Eda. Iar tu, tot mai umil, mai supus şi căţeluş la picioarele ei.

Dimineaţa te deplasai la mănăstirea de maici, să cumperi lapte de la maica Emilia, cea care ţesea la război, căreia nu i se vedea mult mai mult din chipul ei de icoană decât se vedea de sub poalele de păr ale Edei şi în tovărăşia căreia petreceai ore întregi, povestindu-i lucruri frumoase, spunându-i poezii şi, uneori, brusc, ea înteţea loviturile din spată peste canură, ca înfiorată de un demon nepoftit, trezit în noaptea din ea. Maica Emilia, de la care cumpărai în fiecare zi lapte, care ţesea covoare minunate, care atunci când se uita mai îndelung la tine parcă plângea, era atât de frumoasă, încât frumuseţea ei o apăra de orice atingere. După ce părăseai încăperea micului ei atelier de ţesut covoare, simţeai, auzeai în urma ta cum suspină adânc şi cum se preschimba într-un fel de cântec liturgic, pe care nu-l auzea nimeni altul decât numai singurătatea sau demonul singurătăţii din ea.

Dimineaţa îţi petreceai ore pline de har lângă maica Emilia, iar după masa te duceai la Eda. Şi nu te duceai singur, căci eraţi o ceată întreagă, fiecare având-şi acolo, la Cheia, prietena sa. Numai bietul Aurelian, Reluş cum îl alintaţi voi, nu avea nici o iubită, dar era, în schimb, prieten cu absolut toate fetele şi făcea şi oficiu de poştaş, între timp şi de mediator atunci când se iveau mici conflicte nevinovate între perechile de îndrăgostiţi. Condiţia aceasta nu tocmai plăcută o datora Reluş unei infirmităţi din naştere: avea ghebă, şi purta peste nişte picioare subţiri ca două vrejuri un fel de sac umplut cu oseminte. Dar pe cât de rău îl vitregise natura, pe atâta de bun l-a făcut la suflet Dumnezeu.

Deci, în fiecare după amiază te înfăţişai, însoţit de Reluş, care s-a ataşat de tine cu dăruirea şi disperarea celui slab faţă de cel robust, şi l-ai trecut cu litere sfinte în rândul celor mai buni ai tăi prieteni, la Eda.

Discutaţi, serveaţi cafele, vă tachinaţi, Reluş era un şuguitor din cale-afară de simpatic, lansaţi apropouri, mai bârfeaţi, vă ghiceaţi în cărţi şi-n cafele, adică ea era ghicitoarea, căci şi avea în palmă acel triunghi propriu persoanelor înzestrate cu darul premoniţiei, avea de altfel şi

arătare de vrăjitoare, mai ales atunci când îi cădea părul peste faţă, de sub ale cărui şuvoaie negre vocea i se auzea ca din fundurile în care se pierdea Pythia cea de la Delfi, dar, ori de câte ori încercai să te apropii şi s-o cuprinzi, s-o săruţi, răspundea cu acelaşi refuz, răsucind într-altă parte capul său, în cel mai indulgent caz, îţi arăta cu degetul locul pe obraz unde anume s-o săruţi. Acest amănunt îţi irita orgoliul şi te umilea.

Ea, în schimb, credea că numai în felul acesta, ţinându-te la respect, oferindu-ţi în porţii omeopatice graţiile ei şi ţinându-te la distanţă, te va ataşa mai mult de ea, sporindu-ţi iubirea şi dorinţa. Strălucea de vitalitate, era uşor arogantă de sănătatea şi echilibrul ei biologic, dar nu intuia decât superficial adevăratul fond de caracter al oamenilor. Nu bănuia reacţiile.

Ţi-a dat să înţelegi, aluziv la început, ostentativ şi sfidător până la urmă, că este logodită cu un aviator şi că la toamnă se va mărita. Dar râsetele cu care marca, la intervale, zicerile te făceau să crezi că este una din acele tactici ale femeilor, prin care ele se laudă şi încearcă să contrarieze şi să provoace gelozia curtezanilor. Era la modă atunci, prin anii aceia, ca fetele să dorească să se mărite cu ofiţeri, să se laude cu asemenea biruinţe, iar de data aceasta ofiţerul mai era şi unul de aviaţie. Se afla însă şi ceva adevăr în laudele ei, deoarece, după un an şi ceva s-a măritat chiar cu un aviator, dar acesta deblocat din aviaţie.

Acolo, la Cheia, însă, continua să flirteze viclean şi răutăcios cu veterinarul acela, mai mult ca să te intrige pe tine decât din vreo atracţie înspre el; ai invitat-o să vină împreună cu tine şi cu încă un grup de colegi ca să faceţi o excursie pe Găvan. A refuzat cu încăpăţânare. Ai insistat. A râs, a insinuat bănuieli şi iarăşi a refuzat. Stăteaţi pe prispa casei în care îşi avea patul. De-acolo aţi văzut grupul de excursionişti care şi porniseră chiuind, îmbrăcaţi toţi în pantaloni scurţi, cu toiege în mâini, în drumeţie. „Hai, Eda, să mergem şi noi", ai implorat-o. „Du-te dacă doreşti, eu nu vin, a răspuns cu răutate. Spălăcita aceea de la litere abia aşteaptă să rămâneţi singuri prin ceva coclauri... hi, hi, hi. N-ai văzut cât de galeş se uita la tine şi te invita din ochi să mergi? Mai că nu a căzut în genunchi, ca la icoană, în biserică, înaintea ta, ca să te duci, dar fără mine! Du-te dacă pofteşti, nu te opreşte nimeni".

A venit şi Reluş, a insistat şi el cu invitaţia şi rugăminţile, dar zadarnic.

Atunci, brusc, te-ai ridicat de la locul tău, ai spus: bine, la revedere, şi te-ai dus, alăturându-te grupului de excursionişti. Gazda ei îţi mărturisea

în zilele următoare că a fost toată ziua nervoasă ca o matcă, alergând dintr-o parte a casei într-alta, trântind lucrurile încoace şi-ncolo, că a refuzat să mănânce de prânz şi că şi-a luat până la urmă pătura, s-a adunat sub ea până peste cap, s-a trântit în colţul patului şi-a stat aşa ca unul peste care a căzut mare pedeapsă de la Dumnezeu, până seara târziu.

„Măriucă mamă, ai întrebat-o tu pe tânăra gazdă, n-ai observat dacă şi-a presărat în cap şi cenuşă?"

Măriuca a sesizat ironia şi-a zâmbit, dar nu fără o anume dojană foarte fină în surâsul ei. A arătat discret înspre tine cu degetul. „Nu-i bine să râzi de omul urgisit", a zis ea.

Şi-a făcut, stând acolo sub pătura penitenţii, gânduri negre, poate şi reproşuri, dar, mai cu seamă, a avut vedenii despre tine şi spălăcita aia de la litere care îţi cam purta apele sâmbetei, ce-i drept.

La întoarcerea din excursie, când grupul se afla în dreptul casei în care locuia Eda, te-ai smuls din el şi te-ai dus direct la ea, voios, reconfortat, cu trupul plin de soare, mirosind a văzduhuri însorite, a răşini şi-a izvoare. Te-a primit cu demnitate şi bunăvoinţă. Părea mulţumită. Te-a lăsat s-o săruţi pe obraji. Nu mai râdea ca de obicei, ci scâncea, insinuând, sau zâmbea cu negre subînţelesuri. Dincolo de acel surâs binevoitor se urzea venin şi se uneltea vindicta. Care s-a şi arătat:

Se apropia ziua Sfintei Marii, cea de la 15 august. Cum multe dintre studente purtau numele de Maria, aţi organizat o serbare în cinstea Măriilor, cu daruri, flori, băuturi fine şi dans. Gustările au fost pregătite de studente. Ai sosit la Cheia devreme, cu un buchet superb de flori ale reginei în mâini. Le-a primit îngânând un fel de surâs de satisfacţie şi de mulţumire. Ţi-a permis s-o săruţi pe obraz, exact acolo unde arăta de obicei cu degetul. S-a îmbrăcat şi v-aţi dus în sala de serbări a şcolii unde urma să aibă loc agapa. Reluş, foarte vesel de împăcarea dintre voi, făcea giumbuşlucuri şi şuguia întruna, ca un flăcău din lumea lui Creangă.

Aţi intrat în sală şi aţi cuprins loc alături, unul lângă celălalt, pe câte un scaun. Păreai caraghios. Simţeai acel lucru. Ai început să te cam foieşti. Lumea se chiora la voi şi şuşotea... Nu te-ai foit mult, nici starea aceea de jenă nu te-a necăjit cine ştie cât, deoarece patefonul a început să cânte în acorduri şi tonalităţi zaharoase un tango indigen, cu un text şi mai indigen totuşi – cât de cât mai decent decât textele de muzică uşoară ce erau să trivializeze câţiva ani mai târziu şi limbă românească şi ceea ce

numim muzică, în care totul se reduce fie la nişte rostiri schiloade, de cerşetori la colţ de stradă, fie, la o singură vocabulă care se repetă la infinit, într-o isterie mecanică falsă, lamentată boemian –, care suna cam astfel: *La fereastra unde doarme o pisică, / E-o plăcere două fete să priveşti,* ori *Dragoste, dragoste, de ce mă chinuieşti?* sau *La căsuţa albă, / Sunt atâtea flori la fereşti, /Dar cea mai frumoasă floare, / ce-mi apare, / tu eşti* etc., apoi muzica se schimbă brusc într-un vals, tot indigen: *Du-mă-acasă, măi tramvai, /Du-mă, du-mă, ce mai stai, /Du-mă la căsuţa mea, / Cu portiţă şi cişmea,* versificaţiuni ce nu-ţi displăceau chiar aşa de mult. După toată regula bunei etichete, te-ai înălţat înaintea Edei, ai făcut plecăciunea de rigoare şi-ai invitat-o la dans. Celelalte perechi deja se legănau în acordurile tangoului.

„Îmi permiteţi?" ai întrebat ceremonios.

„Nu! Nu dansez!" ţi-a dat ea răspuns negru.

„Nu înţeleg. Atunci de ce am venit aici?"

„Numai aşa! Ca să ne uităm la alţii cum dansează".

„Dar e ziua ta, Eda", căci se chema şi Maria, ai încercat tu, cu talazurile orgoliului rănit, până în grumaz ridicate, „te rog nu mă jigni!"

„Ţi-am spus. Nu dansez!"

Atunci ai aprins o ţigară şi-ai tras din ea cu patimă, absorbindu-i otrava până-n unghiile de la picioare.

N-ai apucat să tragi nici de trei, ori patru ori din nevinovat satanaelica buruiană, stând spăsit lângă Eda, ca o fiară rănită care se pregăteşte să atace, adunat acolo lângă ea ghem, că se înfăţişează înaintea voastră veterinarul cuminte, frumuşel şi dichisit ca o prăjitură cu glazură de cremă fistic peste ea, face plecăciune, iar Eda nici măcar nu aşteaptă să-i adreseze invitaţia, că se şi ridică de lângă tine, aşază mâinile pe umerii lui şi începe să se legene din coapsele ei de sirenă, tandru şi drăgăstos, în sunetele patefonului.

Ai crezut că turbezi! Lola, ardeleanca aceea blondă şi foarte prietenoasă, curtată de un student la medicină, observând scena şi avându-te în mare respect, i-a şoptit ceva partenerului ei, s-a desprins de el, a venit la tine, te-a cuprins pe după gât şi-a dansat cu tine, aproape lipită, gură-n gură, numai aşa ca să o pedepsească pe Eda, care l-a părăsit de îndată pe veterinar şi, plângând, a părăsit sala, urmată cu credinţă câinească de bietul viitor medic veterinar.

Iar tu te-ai asmuţit afară, ai coborât în apa Teleajenului, te-ai dus pe

cursul ei mai sus, până ce ai dat de o bulboană, ai lepădat în grabă hainele de pe tine şi, gol, te-ai aruncat în apa rece, în miez de noapte.

Te-ai răcorit. Bine. Ai ieşit din apa rece potolit. Te-ai zvântat în briza lină care cobora din munte şi la razele de lună. Apoi te-ai îmbrăcat şi-ai pornit-o de unul singur spre colonia Suzana, dar nu pe drumul de ţară, al oamenilor şi-al căruţelor, ci pe cărări ascunse, ce se strecurau prin pădure, ocolind râpi şi alte locuri viclene, ca un ucigaş fugărit de erinii. Nici astăzi nu ştii care din voi a suferit mai mult în acea noapte. De fapt nu sufereau atât două iubiri, nici chiar două pasiuni, ci două orgolii care se complăceau în a se răni reciproc, crezând că în felul acesta vor descoperi iubirea. Fără îndoială că pe ea a durut-o mai mult ruptura, mai ales că ea a provocat-o, ea a fost agresoarea.

În ţara ta de naştere, pentru o asemenea sfruntare ar fi fost ucisă. Şi totuşi, parcă acuma o doreai mai mult. Cu înverşunare feroce, te-ai adunat în patul tău şi, cum erai singur în dormitor, ceilalţi colegi fiind la dans, ai gemut până târziu, în zori, când, gol, te-ai tăvălit în rouă de pe ierburi...

Altul n-ai mai călcat pe la Cheia. Dar îţi plăcea, de-abia aşteptai să-ţi aducă de-acolo veşti Reluş, care n-a izbutit să te înduplece să mergi cu el şi să te împaci cu Eda, trimis fiind de ea, în taină mare, în acest scop, cu toată priceperea lui de ambasador şi prieten atât ţie cât şi ei.

Urcai pe munţi, ocolind acel sat, cu mănăstire de călugări la margine, călugări care – mai cu seamă cei tineri – se ascundeau pe după tufe ca să se uite la studente pe furiş, mai ales atunci când se întorceau ele din vreo excursie şi purtau pantaloni scurţi de tot. La unul i se încâlcea barba între ramuri ghimpoase de măceş de nu ştiai care-i barbă şi care-i arbustul, care erau mărgelele ochilor lui arzători şi care fructele de pe măceş.

Ai continuat cu vizitele tale, după lapte, la maica Emilia, lângă care, stând tu de-o parte cuminte, pe-un scăunel de lemn, simplu, iar ea, alături, ţesând, ca o zeitate din timpurile străvechi înaintea cine ştie cărui mister şi povestind minunate poveşti, vă simţeaţi frumoşi. Uneori, când vi se încrucişau privirile, ca din senin, obrajii ei se înroşeau iar ochii îi licăreau a candele.

Făceai ascensiuni, jucai volei, te scufundai în lecturi vorace, ca de pildă *Bucatele pământului* de André Gide, şi, ca să nu te mai tenteze ispita de-a lua parte la sindrofiile colegilor, ţi-ai ras părul de pe cap, superba şi

tumultuoasa chică neagră, drept semn al mânioasei tale penitenţe şi renunţări la înşelătoarele chemări ale vieţii.

Iar maica Emilia se preschimba în ochii tăi, tot mai limpede, tot mai departe, în întruparea omenească a poeziei, ceva ce pe măsură ce-l cauţi, tot mai mult şi mai frumos se îndepărtează, până ce te duce, fermecat, şi te reîmplineşte în izvorul de unde toate au purces, în beatitudinea regăsirii, în starea dinaintea începutului devenirilor. Adevărata împlinire a adevăratei căutări: regăsirea noastră în ceea ce este în noi Esenţă, imaculată voluptate perenă.

În ziua întoarcerii la Bucureşti, însă, a trebuit să o revezi.

Bagajele le-aţi aşezat în nişte căruţe, iar voi toţi a trebuit să faceţi, de la Cheia şi Suzana, până la gara din Măneci-Ungureni, drumul pe jos. Prilej de hârjoane, giumbuşlucuri, cântece şi alte tinereşti isprăvi. Om mai caraghios decât tine nu se afla, nu numai printre voi, dar nici în lumea întreagă, aşa singur cum mergeai, ca la tăierea capului, în coada coloanei vesele şi, mai ales, ras pe capul care arăta ca o lampă făcută dintr-o curcubătă golită pe dinlăuntru şi pictată pe dinafară în chip de om.

Chipul acelui om-neom era chipul tău. Ea a observat starea deplorabilă în care te simţeai şi s-a pornit să râdă clocotitor, din toate baierele ei de fiară frumoasă. Nu-i ardea de râs, dar râdea dezlănţuită – ca o mare actriţă – numai ca să te pedepsească, să-ţi dovedească totala ei indiferenţă faţă de amarul caraghiosului de tine. Aţi suit în tren. Ocupaţi cu toţii un singur vagon. N-aţi stat în compartimente, ci pe culoare, acolo continuând glumele, apropourile, chiotele şi cântările. Tu te-ai retras înspre uşa de ieşire din tren, singur ca un corb captiv, jumulit de pene. Ea se bucura tot mai tare, se lipea cu alint de veterinar, chicotea uitându-i-se în ochi – ochi care, din cozile lor şirete şi cu dulce venin săgetător în ele, săgetau înspre tine –, iar tu, atunci, te-ai gândit dintr-odată să te arunci din tren sub şine, să se termine dracului odată o asemenea pedeapsă.

Ţi-au ghicit, însă, imediat, gândul funest prietenii tăi, mai ales Reluş, au venit la tine, te-au înconjurat precum lupii în haită un om rătăcit iarna pe locuri pustii şi-au început să-ţi cânte, iar tu, în loc să te înveseleşti, ai început, ca un copilaş părăsit, jalnic, să plângi. Ţi-ai luat avânt – ea a observat, căci îţi urmărea din cozile perfide şi ultrasensibile, ca nişte antene radar ale ochilor, toate mişcările, şi nu numai mişcările exterioare ci şi toate ale gândurilor tale, şi-a dilatat a spaimă mare privirile înspre

tine – ca să te proiectezi afară, apoi sub roţi, dar uriaşul acela de maramureşean, Petrovan pe nume, a pus imediat laba lui de urs ţapinar pe umerii tăi şi te-a tras înapoi. „No, ce-i asta?! Ce vrai a fa?!"

„Pentru cine, mă, a reluat din zbor ideea lui Petrovan aromânul Perceli, ia uită-te bine la ea! Te-ai uitat? Tu nu vezi, chirutule, că are nişte şolduri aşa de late încât poţi juca table pe ele?"

Şi pe măsură ce vă apropiaţi de Capitală, tot mai mult vă depărtaţi unul de altul, şi sentimentul acestei pierderi de voi înşivă şi unul de celălalt îl resimţeaţi amândoi tot mai cu strângere de inimă. Simţeai că o pierzi, simţea că te-a pierdut şi regretul începea să-şi trimită rădăcinile-i paşnic scormonitoare tot mai adânc în întunericul din voi. Din ele aveaţi să vă hrăniţi, nu puţin timp după aceea, viaţa întreagă, cu amară aducere aminte.

Când în Gara de Nord, în forfota de-acolo, ea a dispărut, mai trimiţând, foarte pe ascuns, către tine ultima privire, stăruind tot mai fără nădejde şi cu un fel de viperă făcută nod în gâtul ei superb, doar, doar va primi vreun semn de la tine, te-ai ferit într-un colţ, unde să nu fii văzut de colegii tăi, şi-ai plâns. Ce frumos ai plâns! O, de-ai putea, de s-ar putea întâmpla să mai plângi în viaţa ta de acum încolo, încă de nu ştiu câte ori, aşa cum atunci ai plâns, acolo, la zidul acela... Te-ai îndreptat înspre cămin ca unul care se întoarce singur de la o groapă în care şi-a înmormântat pe cineva foarte drag. Şi nu venea nimeni să te consoleze. Colegii se bucurau că, în sfârşit, povestea care, după părerea lor nu ţi se potrivea, s-a isprăvit.

Ajuns în dormitor, te-ai cotropit de îndată sub pătură, deşi afară era cald, iar cerurile înalte, de septembrie, şi-ai stat acolo ca un urgisit, ca şarpele din paradis căruia i-au căzut aripile şi care a fost alungat din eden.

La răstimpuri, se auzeau gemete adânci, surde în adâncul din tine. O simţeai aproape, cum se apleacă asupra ta, îi simţeai răsuflarea, îţi acoperea faţa cu părul ei negru ca o pânză grea de doliu.

Apoi te-ai dus în spălător şi-acolo ai stat sub duşul rece, cuprins de mare ciudă împotriva ta. Dar dacă şi ea trece prin aceleaşi munci ale supărării? căci dacă n-ar fi aşa, atunci de ce se uita – de parcă era gata gata să plângă cu despletire – după tine? Totul s-ar fi lămurit dacă te duceai la ea, o mângâiai peste păr, îţi mărturiseai sminteala, o lămureai – şi nu ar fi fost greu – că e cazul să terminaţi cu jocul acela copilăresc, aţi fi

râs de voi, plângând unul în braţele celuilalt şi-aţi fi început să cântaţi.

Dar, nu! Încăpăţânarea îţi era mai dulce decât răscumpărarea; orgoliul mai drag decât dragostea ei; refuzul, mai bine astâmpărător decât primirea; a o chinui, o mai adâncă desfătare decât a o împăca şi-a o mulţumi.

Ca să te pedepseşti – pentru că atunci când găseşti o plăcere în a-i chinui pe alţii, pentru ca plăcerea să fie întreagă şi, mai ales, adevărată şi omenească, este neapărată nevoie să te chinui şi tu pe tine la rându-ţi –, ai refuzat să te mai duci la masă, mai ales că serveaţi în continuare, cu toţii, prânzul şi cina la o cantină, şi nu doreai – o, cât de dureros de mult doreai! – s-o mai vezi în faţa ochilor. Ai stat în greva foamei trei zile. În răst timp încercai să înfiripezi pe hârtie nu ştiu, nu-mi mai aduc aminte ce anume istorisire de iubire, cu fantasme şi întâmplări extraordinare, undeva în nişte locuri străine, de pe continente necunoscute, chiar din altă galaxie, şi în nişte timpuri de foarte demult trecute, timpuri fantastice, fabuloase, moarte, aşa ca-n povestirile lui Poe, dar nu se arăta a fi nimica bun, nimica adevărat.

Ea – Reluş te ţinea la curent cu toate câte se întâmplau, dacă nu cumva era chiar emisarul ei secret – continua să vină la masă însoţită de acelaşi curtezan, plimbându-se cu el, uneori anume ca s-o vadă colegii tăi şi să-ţi spună ţie, ca să te otrăvească, ducându-l chiar de braţ, cu afecţiune. Că veneau printre primii la masă, că se aşezau într-un loc anume ca să poată ea avea înaintea vederii toată sala de mese cu toate mişcările din ea, dar, mai cu seamă, ca să vadă când anume vei apărea şi tu, cum anume, cu cine?! dacă te vei uita la ea sau vei trece cu indiferenţă prin faţa ei, fără a da nici măcar insignifiantul bună seara, poftă bună, ca-ntre oameni, şi părăseau tot ultimii încăperea, mâhnită că nu apăreai, muncită de gânduri şi năluciri negre, cum că, rănit de purtarea ei şi prigonit de ea, te-ai fi aruncat în braţele cine ştie cărei scorpii, iar acolo, ca să uiţi, te dedai la oribile desfrânări. Atunci, se scuza faţă de supusul însoţitor galant, îl părăsea-n stradă... se ducea acasă, se încolăcea sub pătură şi se tânguia amarnic, fără de grai.

„Poate că va apărea mâine", se amăgea Eda. Dar tu continuai a sta în greva foamei, retras ca un zimbru într-o peşteră, muncindu-te în a o regăsi, întreagă, ideală şi pentru totdeauna, într-o altă lume, a ficţiunii, a povestirii aceleia, cu timpuri moarte şi locuri străine.

George, Alexandru şi cu Relu au intrat la idee: „Ce naiba face el închis

acolo în dormitor, singur, între atâtea paturi goale?!" Şi nu le-a fost greu să se lămurească. Asta-i: nebun de-a binelea", a apreciat Alexandru. „Iar tu, idiot de-a binelea, a răspuns George. Nu pricepi nimica, de parcă ai fi ardelean", a completat el, ştiind bine că Alexandru era chiar ardelean.

„Eu am ştiut că s-a pus în greva foamei", a intervenit şi Relu.

„Atunci de ce nu ne-ai spus şi nouă?" a dojenit George.

„Păi i-am spus ei... căci din a ei vină refuză să mai mănânce... să mai trăiască", a zis şuguind oarecum Relu.

„Şi ea ce-a zis?"

„Păi, întâi s-a bucurat, a râs, apoi, după o scurtă reculegere, neagră la faţă, s-a pornit să plângă ca proasta, s-a smuls dintre noi şi s-a tot dus ca fiara prin negură".

„E nebun. E nebun. Hai să cumpărăm ceva de mâncare şi ceva de băut, puţin vin din cel negru, zic eu, să ne mai înarmăm şi cu nişte toiege, mergem la el, îl silim să mănânce, iar dacă refuză îi arătăm bâtele. Cât o fi el de bătăuş, îi venim noi de hac..."

„Mai ales că ea... l-a înmuiat de tot, l-a făcut fleaşcă", a completat George.

„Doar n-aţi vrea să-l mai şi bateţi de-acum! Este el bătut de soartă şi de necaz destul, nu mai e trebuinţă să-l mai loviţi" a conchis Relu.

„Dar, în nici un caz fără ciomege", a lămurit ardeleneşte Alexandru.

Şi, îţi aminteşti, nu? s-au arătat în uşa dormitorului cu ciomegele ascunse la spate de George şi Alexandru, iar Relu cu darurile în mână, ca preotul la la biserică pentru a împărtăşi pe credincioşi. Da' de unde! mai degrabă ca la un tâlhar veneau, nu ca la un creştin, fioroşi, sumbri, cu mâinile enigmatic ţinute la spate, hotărâţi, iar Relu, cu farfuria şi sticla în mâini şi acoperite cu ştergar înflorat venea către tine să-ţi ofere ademenitor dar, ultima împărtăşanie. Un fel de Iuda îţi părea a fi Relu, care vine cu sărutul vânzării înspre tine, iar ceilalţi doi întunecaţi însoţitori ai lui: trimişii sinedriului.

„Scoală şi mănâncă", a poruncit Alexandru.

„Duceţi-vă dracului!" ai răspuns tu.

„Scoală şi mănâncă, dacă-ţi spun", a înăsprit Alexandru glasul.

„Să mă lăsaţi în pace! auzit-aţi?"

„După ce haleşti", ţi-a replicat George, flegmatic.

„Hai, te rog eu frumos, fă-mi mie plăcerea", s-a vârât cu duioşie Relu.

„Mă, voi v-aţi pierdut minţile".

„Nu ştiu, zău, care din noi, te-a înfruntat Alexandru. Mâncă când îţi spun şi nu cardi! Înţeles?" în langajul lui Alexandru îşi făceau apariţia cuvinte golăneşti, ceea ce te cam enerva, dar te şi amuza în acelaşi timp.

„Mănânci ori nu?" a aruncat ultim avertisment George.

„Nu!" ai dat tu sfruntător răspuns.

„Atunci nu ne mai rugăm de tine". Pe urmă, către Alexandru: „Pe el!" Şi au scos la vedere bâtele, amândoi îndreptându-le asupra ta: „Ia repede, şi crapă! Auzit?" şi-au repezit ciomagele în aer pentru lovire.

De fapt îţi părea bine că ţi se oferă prilej de a mânca, numai că făceai nişte necesare mofturi. Te gândiseşi să curmi foamea, dar nu voiai să faci una ca asta dând dovadă de slăbiciune, ci din alte motive, ce ţi se impuneau de dincolo de voinţa ta...

Şi, sub privirile lor aspre şi satisfăcute totodată, te-ai ridicat din pat, te-ai dus la masa din colţul dormitorului şi-acolo, stând precum fiul cel rătăcitor întors la casa părintească, ai mântuit tot ce se afla în farfurie: şuncă de Praga, caşcaval, halva, iar la vin i-ai poftit şi pe ei să bea cu tine, zâmbindu-le amical.

Şi astfel ai reapărut în sala de mese. Dar erai mai alb la faţă şi asta te făcea să pari mai înalt, venind de undeva de sus. Parcă nu veneai, ci coborai, astfel arătai când traversai spaţiile dintre mese, sub privirile piezişe – bucuroase – ale Edei, care surâdea cu botul în farfurie, înălţimilor tale, pe care nu prea părea că le ia în serios, dar, în orice caz, culoarea de var a feţei tale o înfiora încet.

Treceai printre mese cu un aer transcendent, aproape spectral, te aşezai pe un scaun, la o masă, în aşa fel ca să nu apari cu faţa drept înaintea ei, dar nici să n-o poţi fura discret cu privirile, nu dădeai bineţe la nimeni, ci doar abia dacă înclinai capul către ceva persoane mai demne de salutul tău, aşa cum era Lola şi cu logodnicul ei.

S-a ridicat de la masa ei cu măreţie căutată şi-a înaintat, liniştită şi solemnă. Pereţii, mesele, fiinţa ta întreagă s-au preschimbat deodată-n orgă cântătoare ce-i însoţea ieşirea din bazilică. Când a trecut pe lângă tine parcă un mare steag a fremătat prin fiinţa ta pustie. Un vânt de primăvară asmuţit intempestiv peste codrii ninşi din tine, scuturându-i şi apoi iluminându-i.

Răcori ţi-au trecut prin sânge şi palori ţi-au acoperit faţa. Să însemne oare aceasta ultima voastră apropiere? Să fi venit oare ceasul despărţirii definitive? Ceva deosebit se petrecea. Dar, când să se depărteze şi să te

lase alunecând în singurătate şi pustiu, iată minunea! Şi-a apăsat uşor mâna peste umărul tău şi aplecându-se oarecum la urechea ta, ţi-a spus: „Te rog acordă-mi două minute! Vreau să discutăm nişte lucruri".

Te-ai ridicat, fără să pari că te grăbeşti, ca să nu se creadă că te bucuri, deşi erai tot numai o vuitoare flacără înaltă de bucurie, şi-ai însoţit-o, jucându-ţi perfect rolul de ins oarecare, căruia i s-a solicitat o convorbire.

Aţi mers câtva timp la distanţă unul de celălalt. Te simţeai tare, biruitor. Călcai marţial, cu mâinile-n fulgarin. Ea a tăcut o vreme, apoi s-a silit, cu fineţe, ca din întâmplare, să vie mai lângă tine. S-a apropiat. S-a lipit ca din neatenţie.

Te-ai făcut că nu pricepi, dar cât de bine-ţi cădea!

La un moment dat, ea s-a uitat la tine, ţi-a iscodit ochii, a încercat să surâdă strengăreşte, dar, observând răceala ta – jucată foarte bine –, şi-a reprimat intenţia de a intra într-un dialog prietenesc cu tine. A zis:

„Până unde vrei să mergi cu cruzimea? Mult mai ai de gând să mă chinuieşti? Pe toate câte le-ai iubit până acuma tot aşa le-ai... (Şi nu greşea deloc, drept care ai simţit îndemn s-o cuprinzi frumos de obraji şi s-o săruţi.) Eşti o fiară... Eşti şarpe veninos ridicat asupra mea! Eşti un... monstru..." şi a început să plângă cu hohote.

Ai cuprins-o de braţ: „Te rog, i-ai vorbit calm, ca o canalie, nu este cazul să ne dăm în spectacol – iar tu numai teatru făceai, un teatru de diavol blestemat –, între noi şi-aşa n-a fost nimic, doar un capriciu studenţesc de vacanţă, să nu luăm în tragic lucruri ce nu există".

A ridicat îngrozită faţa spre tine. Şiroaie de lacrimi o acopereau ca-ntr-o maramă cu stranii luciri. Omeneşte era să-ţi ceri iertare, să o cuprinzi la piept şi s-o săruţi atât de mult şi-atât de îndelungate zile şi nopţi.

N-ai făcut-o, ci ţi-ai continuat şerpescul discurs, în sensul că nu vezi nici o raţiune în cele spuse de ea, în intenţiile ei, în gândurile şi necazurile ce o muncesc şi nici o vină din partea ta. Între voi doi n-a fost nimic şi nici nu poate fi.

„Călăule!" a gemut ea. Eşti în stare să-l aduci pe om în situaţia de a se arunca în prăpastie... Şi eu am crezut că eşti un om bun şi cu har de la zei, iar acum mi-e dat să am înaintea ochilor o bestie".

„Nu te necăji atâta", i-ai răspuns când aţi ajuns în faţa căminului unde ea locuia. (Celălalt cred că tot aştepta sub uşa cantinei unde-l lăsase.)

„Uite, dacă vrei să mai ştii, peste o lună mă mărit... cu aviatorul meu. Te bucuri? Aşa e că te bucuri?"

„M-aş bucura, Eda mea, foarte mult, ţi-o jur pe mama, dacă aş şti că eşti fericită, că ţi-ai găsit fericirea-n viaţa aceasta... Crede-mă, Eda... cea care trebuia să..."

„Ce să...! haide, ai curajul şi spune... tâlhar ce eşti şi... să te ia dracul!..." Ţi-a surâs larg, din toată faţa ei luminată de ochii negri mari, migdalaţi şi mărgelaţi, şi din toată gura întredeschisă spre tine şi, ridicând tremurat degetul înspre punctul acela, ţi-a făcut semn s-o săruţi, semn prin care mai mult rostea o rugăciune de data aceasta, decât să facă vreun moft cochet, vreo toană năzuroasă.

Tu, coadă a lui Belzebut, mână scelerată a lui Avizuha, ambasador al lui Moloh şi slugă Satanei, i-ai cuprins – aşa precum Mefisto ar fi făcut acel gest politicos – mâna, i-ai dus-o la buzele tale arse, uscate de răutate – dornice de Ea ca de apă rece însetatul din deşert –, i-ai sărutat-o abia, i-ai adresat un mincinos, diabolic „Noapte bună, Eda", te-ai întors şi te-ai dus în noapte, lăsând-o acolo ca o statuie fulgerată.

În noaptea aceea, ai scris tu ceva care suna astfel cumva: *Dă-mi talia neastâmpărată, Maria! / Ca pe-o cruce s-o port, pe culmi, în asfinţit!...* şi tot atunci ai înţeles că poeţii – dacă cumva şi tu ai fi fiind cât de cât aşa ceva; dacă ar fi să-i judecăm după răutate, atunci da, eşti unul dintre cei mai mari – sunt veniţi pe lume să aducă suferinţă şi necaz. Dar ce suferinţă! Şi ce necazuri!

Acolo ai ucis tu una dintre cele mai frumoase ale tale iubiri, acolo ai lăsat-o răstignită, în uşă, la intrarea în căminul studnţesc, ca la intrarea în...

De aceea, ori de câte ori te afli în Bucureşti, oricât de aspru ar viscoli, oricât de înverşunat ar bate vânturile primăverii, oricât de nemilos ar ploua cu smoală şi oricât de neagră ar fi noaptea, oricât de neîndurător soarele, treci pe la locul acela, precum ucigaşul pe la locul unde a săvârşit crima, stai podidit de plângeri negre şi îngaimi nu ştiu ce vorbe, prin care-l invoci pe Dumnezeu, cerând de la El iertare pentru ea, cea pe care ai lăsat-o acolo să plângă răstignită în singurătate.

V-aţi mai întâlnit mai târziu, întâlnire uneltită de Reluş, v-aţi bucurat cu exaltarea proprie întâlnirilor spontane, v-aţi dus toţi trei la un restaurant de lux, aţi servit prietenește prânzul, amintindu-vă şi făcând haz de toate câte se întâmplaseră în urmă cu... v-aţi evocat, amuzându-vă, necazurile prin care aţi trecut, aţi făcut să defileze prin faţa ochilor voştri toţi colegii şi colegele...

Aţi băut vinuri, din cele bune şi adevărate, spre sfârşit, aţi servit lichioruri – tu aveai pe-atunci bani, nu pentru mult timp, fireşte –, Relu s-a făcut la un moment dat nevăzut, fără să observaţi, după aceea aţi ieşit pe stradă, veseli, şi v-aţi îndreptat spre locuinţa ta, acolo, undeva foarte în centru, ca şi cum nu pentru prima oară aţi fi mers acolo, ci pentru a nu ştiu câta...

Acasă la tine, Eda s-a plâns, fără tragism, că este nefericită, că are o soacră, adevărată zgripţuroaică infernală de mahala, că soţule ei, aviatorul, acum e deblocat din aviaţie, o iubeşte mai mult pe maică-sa decât pe ea, că doarme în dormitorul lui maică-sa şi nu în pat cu ea, că — şi-aici ai fost sigur că minte – după câteva luni de căsătorie ea se află tot fată.

Ai ascultat-o uitându-te cu jind la picioarele şi sânii ei decoltaţi, apoi s-a întâmplat ceea ce era firesc să se întâmple, ea dăruindu-se cu durere.

Cu amară părere de rău c-ai bănuit-o de minciună, ţi-ai dat seama, apoi, că nu minţise... Era fecioară.

*

După ispita înaltelor teritorii deşerte la care te îndemnau profesorii tăi şi cărţile cele frumoase, acestea au fost celelalte ispite, ale perdiţiei şi purgatoriului, pentru ca astfel să te întorci la tine umilit şi acoperit de răni. Unde ai să mai cauţi noima? Mai puteai avea tu îndreptăţire să năzuieşti la cunoaşterea a ceea ce stă ascuns şi neîngăduit lumii? Ai fi vrut să te întorci la credinţă, căci erai un ins proofund religios, dar îţi era silă de tine şi ţi se părea degradant să renunţi la a căuta. Dar ce te faci când ştii că „pe Dumnezeu nu-l cauţi altundeva decât pretutindeni", aşa cum îi recomanda André Gide lui Natanael, şi nicăieri, decât doar dincolo de ceea ce este şi există?!

Ceea ce nu putea da filosofia, deci raţiunea şi gândirea prin puterea lor de a diseca, de a desface lumea şi de a o reedifica, astfel explicând-o, îţi oferea, printr-o minciună sublimă, îmbătându-te cu înalte alcooluri celeste ori cu funestele băuturi himnice, fluide ale tenebrei, Poezia. Un vers ca de pildă: *Cunoşti în vreme visul că sfârşeşte,* sau: *Cu coasa tăgăduirii pe umăr, / În cea din urmă tristeţe mă-ncing,* sau: *Din turn, pe*

câmp, văd voievozi cu plete, sau*: „Aşterne-ţi umbra–n vechile-orologii /Şi-asmute-n mirişti vânturile să bată,* ori: *Niciodată toamna nu fu mai frumoasă, Un corb adânc visează pe-o piatră de cetate, Ale turnurilor umbre peste unde stau culcate, Întoarce-ţi sufletul către perete şi lacrima către apus,* ori*: Nu credeam să-nvăţ a muri vreodată…* toate aceste sacerdotale intonări aveau darul să te coboare în abisuri, printre corali, ori să te înalţe, înfiorat, în imperiile azurului, printre galaxii, iar uneori să-ţi dea senzaţia că ceva adie în solitudinea dintre tine şi cele invocate de ameţitoarele rostiri ale poeziei, ceva care nu putea fi decât adierea de-o clipă, un licăr fulgerat doar, o infimă zvâcnire în inima ta şi-a lucrurilor spuse de poeţi, a universalei respiraţii dinlăuntrul universului său, o! Dumnezeule! ceva din misterul nemărginitei tale respiraţii de dincolo! Un triumf asupra tristeţii şi deznădejdii este poezia! Iluminat templu în deşert! Pustie cântătoare.

Dintre filosofi, cei care te chemau la ei erau temerarii presocratici, tenebrosul Heraclit, marmorean ridicatul în lumină Zenon, Protagoras, Anaximandru, Anaxagoras, până la imperturbabilul „pişicher" Socrate şi la discipolul său, pieptosul Platon, apoi la Aristot. De la aceştia săreai peste două milenii de-a dreptul la Leibnitz, Kant, Hegel şi Nietzsche. Aici te opreai şi de aici coteai înspre tărâmurile poeziei.

Dintre sistemele filosofice te interesau îndeosebi acelea care răsunau pe dinlăuntrul lor a cântare religioasă, restul nu te interesau: pozitivismele, criticismele, empirismele şi empirio-criticismele, cu atât mai mult cu cât vedeai limpede cum alunecă-n decrepitudinea transformării lor în practică ideologică…

Numai plăsmuirile filosofice care nu erau altceva decât nişte vaste, monumentale edificii poetice oferindu-se contemplării precum ideea de Dumnezeu într-un dom iluminat de fulgerele unei nevăzute orgi, numai acelea te interesau, la ele mergeai să te închini şi să asculţi liturghia dezvăluirii marelui Miracol şi-a marilor mistere.

Dar şi aceasta era tot un fel de rătăcire, ca şi rătăcirile marilor tăi profesori şi ca şi celelalte: a abandonării Silviei, a părăsirii Corneliei, a umilirii Edei, acestea mult mai pedepsitoare însă, căci se făceau nu pe seama ta, a spulberării tale proprii, ci pe seama unor fiinţe nevinovate şi care, pe deasupra, te-au şi iubit, diavol sălbatic, venit pe lume ca să amăgeşti, să duci în ispită şi să nefericeşti pe oamenii cuminţeniei şi să-i sminteşti de la rosturile lor omeneşti…

A trăi numai în contemplare este dezertare de la datoriile vieţii. A căuta doar absolutul şi misterul ascuns în el înseamnă a abdica de la rosturile imediate ale unanimităţii. Dacă ar face toţi ca tine, lumea s-ar transforma într-un imens azil psihiatric, unde doctorii şi tot restul personalului, care ar trebui să se îngrijească de pacienţi, ar fi tot nişte bolnavi, aşa încât nu aţi fi avut altă şansă decât aceea de a muri de foame, frig şi de alte lipsuri, căci nimeni n-ar fi muncit, nimeni n-ar fi agonisit, nimeni n-ar fi practicat vreo îndemânare, vreun meşteşug de care viaţa are nevoie mai mult ca de filosofie şi de poezie.

Filosofia şi poezia sunt de mare, esenţială trebuinţă vieţii, dar nu şi de o imediată, stringentă necesitate. Necesitatea primordială şi imediată este hrana: libertatea trupului, iar libertatea: hrana spiritului din noi, fără ea, el nu există: se degradează, se descompune şi moare.

Filosofia şi poezia, ca şi toate celelalte forme generatoare de elevate bucurii, nu-şi au raţiunea de-a fi decât înţelese ca o recompensă mult şi drept meritată la finele unei munci împlinite cu bine. Recompensă sublimă şi răsplată inestimabilă aduse muncii născătoare de civilizaţie. Recunoaşterea meritului muncii trebuie să fie şi poezia şi filosofia, nu joc al minţii gratuit şi histrionic, servind unui hedonism egoist, orgolios, van. Individualitatea este într-adevăr o valoare şi merită respectul şi admiraţia numai atunci când ea aparţine tuturora, când este un strălucit exponent al interesului şi aspiraţiilor întregului corp şi suflet uman.

Trebuie să mă angajez într-o luptă pentru mai binele oamenilor, îţi ziceai. Fiecare ins are o familie, o patrie şi, cu familie şi patrie laolaltă, aparţin umanităţii. Nu e cinstit ca tu să stai de-o parte şi să te preocupi numai de propriile tale satisfacţii filosofice şi estetice, ci trebuie să participi la lupta pentru mai bine a naţiei tale, a societăţii în mijlocul căreia trăieşti, pentru corectarea, dacă nu lichidarea răului de care ele suferă. Şi o asemenea luptă presupune dăruire şi eroism, se duce organizându-te împreună cu alţii cu aceleaşi idealuri ca şi tine, într-o luptă comună, *viribus unitis,* cum ziceau în felul lor lapidar strămoşii de la care ni se trage numele şi limba.

Va trebui să intru în viaţa politică, într-un partid care-mi va inspira mai multă încredere şi-al cărui program va fi mai adecvat cu aspiraţiile, vederile şi firea mea, îţi spuneai.

Bine, dar... îţi ziceai iarăşi, există oare ceva mai odios, mai murdar decât politica? Numai cel mai infect cuplărai poate să întreacă haznaua

colcăitoare a politicianismului! Fugeai de ea dintr-un profund îndemn al firii tale de om naiv şi liber, ca molia de naftalină. Politicienii ţi se păreau nişte şarlatani, nişte bandiţi, iar partidele politice, un soi de cangrene, nişte tumori canceroase. Un cancer necesar? Paradoxul devine aici sie însuşi paranoimă. Un fel de religie a profitorilor, a tuturor leprelor şi lepădăturilor, a tembelilor hotărâţi să se pricopsească, a incapabililor decişi să se afirme, a paranoicilor dornici de a-şi impune toate poftele şi „ideile" ce li se năzar în mintea strămutată din capul de pe umeri în capul ce stă pe scaunul puterii; a filfizonilor, otrepelor şi curvelor, paraziţilor şi fanţilor, ginerilor, lingăilor, nepoţilor şi cumetrilor... aşa îţi părea ţie suprastructura ce se cheamă politică. Un fel de hidră mereu la pândă şi mereu agitată, instalată peste şi-nlăuntrul organismului social şi mişcându-şi acolo polipii enormi şi multipli, devorând prin ei.

Dar hai să vedem cine, ce vrea?! Să-i luăm pe rând, să-i cunoaştem şi-apoi să-i judecăm.

Unde, la cine să mergi? Te întrebai. Cu cine să te însoţeşti pe drumul îndreptării relelor din lume prin politică?

La liberali? Ehei, parcă aici ar fi fost de tine. Nu de altceva, dar pentru că aceştia au făcut ceva: Independenţa, Unirea cea mare, şoselele, au împânzit ţara cu şcoli, biserici şi-au crescut un capital bancar redutabil, jigăritul leu românesc de astăzi jucând pe vremea lor rol de leu bengalez, de valută forte. Erau serioşi, straşnici în tenacitatea lor şi abili totodată. Sobri şi necruţători faţă de legile morale ale conduitei. Acolo mă voi înscrie, ţi-ai zis... Partidul liberal era singurul care avea o tradiţie în a face serios, englezeşte politică, având cadre foarte bine pregătite pentru toate sectoarele de activităţi naţional sociale, singurul partid cu oameni foarte temeinic pregătiţi. Încă din facultate, şi chiar din liceu, îi alegea, îi supraveghea, îi atrăgea la el, îi ajuta să studieze, îi trimitea în străinătate la specializare, după care unii deveneau profesionişti, alţii malagambişti. Virtuţile acelui partid în care credeai tu şi înspre care te îndrepta cugetul era doar o amintire şi-o mândrie, dar atât Conducătorii lui nu mai erau fioroşii, încăpăţânaţii dregători de-o teribilă şi iscusită cerbicie şi dibăcie totodată, ci nişte posesori de capitaluri pe care erau dispuşi să le pună la dispoziţia aceluia care făcea oferte mai avantajoase. Lucrul acesta s-a dovedit, cu ruşine, la judecarea mareşalului Antonescu, unde, spre deosebire de stâncosul Maniu, care s-a comportat cu aspră demnitate, Brătianul, urmaşul marilor Brătieni, s-a comportat dimpotrivă – şi nu

fabulezi căci ai fost de faţă, în sală – ca un negustor umil, ca un jalnic cămătar.

Mă voi duce la partidul care se cheamă al ţăranilor; la urma urmei, tot ce-a dat bun ţara aceasta, de la ţărani ne vine. Ei sunt seva existenţei noastre, ţărănimea constituie rezervorul de forţă biologică, vitală, morală şi intelectuală a neamului. Prin răbdarea şi statornicia lor, prin înţelepciunea şi mocnita lor dragoste fată de nume şi limbă, dar şi omenoşi, cu teribil dispreţ faţă de tot ce ne-a fost ostil, ei, ţăranii, au asigurat afirmarea noastră în istorie, căci, dacă era după cei ce ne-au condus, de mult trebuia să fim altceva decât ceea ce suntem. Împotriva limbii oficiale din cancelariile domneşti, ca şi împotriva aceleiaşi limbi oficiale, din biserici, care era, timp de veacuri, când slavonă, când greacă, aceşti ţărani, lor înşişi împăraţi şi prelaţi, şi-au păstrat fiinţa cu numele şi limba ce le-a fost hărăzită, au rezistat ca nici o altă naţie, au ieşit apoi, când a fost să fie, în lumină şi s-au afirmat, omenia, această lege morală descoperită de ei de-a lungul suferinţelor şi-a răbdării, fiind principiu de convieţuire paşnică, înaintea căruia toate acele pompoase stipulaţiuni din nu ştiu ce găunoase declaraţii şi charte şi convenţii apar ca nişte caraghioase, ţigăneşti cântece de inimă albastră. Şi-apoi, mai are acel partid în fruntea sa un bărbat, în faţa statuii căruia preşedinţii S.U.A. par nişte şefi de raioane ale unor arhiaprovizionate şi arhiluminate supermarketinguri de cosmeticale.

Te-ai dus, deci, la acei care îşi ziceau că sunt în partidul ţăranilor... Cumplită dezamăgire! Toţi aveau aerul unor câini care, la stână, când baciul s-a aşezat la masă împreună cu păcurarii, stau toţi, rezemati în coada nerăbdător mişcătoare, şi aşteaptă ca să li se arunce, la fiecare, băbucul de mămăligă, să-l îmbuce şi să se retragă fiecare în bârlogul său. Oportunism mai rudimentar nu ai mai întâlnit. Nu nutreau nici un alt sentiment decât acela al unei mocnite năzuinţi viclene spre pricopseală prin putere. Atât. Oamenii din jurul stâncosului sfinx de la Bădăcin, cu rarisime excepţii, erau nişte hahalere ahtiate după averi şi putere pe care le urmăreau cu grobiană lipsă de scrupul. N-aveau nici un Dumnezeu, deşi majoritatea lor, la vârf, erau greco-catolici. Nimic din mesianismul corifeilor iluminatelor şcoli de la Blajul lui Inochentie şi al altora semeni lui!

N-ai ce căuta nici aici, ţi-ai zis. Hai să vedem ce vor cei din extrema dreaptă. De altfel, ei ţi-au făcut stăruitor curte ca să te atragă în cuiburile

lor. Eşti însă un tip prea de tot subjugat libertăţii şi aservit neatârnării ca să te fi putut converti la o sectă, unde să ţi se ceară să accepţi viaţa aşa cum ţi-o propun alţii şi nu după cum o doreşti şi o gândeşti tu însuţi, ba mai grav, să-ţi impună apoi, nu să-ţi propună. Erau între ei exemplare rare de gândire şi demnitate.

În programul lor politic figura o idee măreaţă – dacă politicul, mai ales aici la noi, mai poate da măreţie vreunei idei –, aceea de a crea un nou om, o nouă tipologie naţională, eliberată de servituţile, laşităţile, fanariotismele, turcismele, ţigănia, gorepirgia, versatilitatea şi delăsările de până acum şi să creeze un om care să impună prin demnitate, onoare, ambiţii nobile, mândrie de neam şi cutezanţă de a impune lumii o atare mândrie prin eroism şi jertfă. Ripostă firească la adresa comunismului şi-a iudaismului – agentul lui.

Erau zburliţi rău. Credeau că vor îndrepta relele şi vor instaura un regim al prosperităţii şi demnităţii naţionale prin mărşăluiri, ceremonii religioase şi acte de sacrificiu şi omor.

„Dar dacă spuneţi că programul vostru este singurul salvator şi singurul în măsură să ne înalţe din umilinţă şi mizerie şi ruşine, atunci de ce interziceţi opoziţia? i-ai întrebat cu naivă întrebare. A nu permite nimănui să te tragă la răspundere de ceea ce faci, înseamnă a te erija în faraon, în despot, în tiran, în monstru. A nu da socoteală în faţa parlamentului ţării de actele tale, înseamnă paranoia. A instaura la putere propriul tău bun plac, nu este altceva decât a duce ţara de râpă. Din clipa când o dictatură a fost instaurată la putere, din acea clipă a şi început procesul de parvenire a lichelelor şi gealaţilor, a ispravnicilor de tot felul şi de toată nimicnicia şi de retragere în umbră a conştiinţelor sensibile şi capabile, demne şi cinstite. Dictatură este sinonim cu laşitate. Totalitarism înseamnă imbecilizare. Dacă suprimi opoziţia înseamnă că ţi-e frică de tine, deci eşti laş. Duşmanul cel mai de temut al dictatorilor este libertatea, cu toate virtuţile câte le naşte, şi numai ea, iar abolirea ei înseamnă dezumanizare. Dacă ziceţi că vreţi să creaţi un om demn şi că voi, promotorii acestei idei, vă consideraţi demni de a-l împlini, atunci aveţi curajul şi sfidaţi opoziţia, dovedind-o neputincioasă, arătându-vă în acelaşi timp, prin aceasta, propria voastră tărie. Şi de ce vă dedaţi la asasinate? Există un alt fel de a-ţi lichida adversarii: să-i dovedeşti nemernici prin aceea ce nu sunt în stare să facă ori prin ceea ce fac în netrebnicia lor. Singurul asasinat, nu numai îndreptăţit, dar şi imperios,

este acela îndreptat împotriva dictatorilor. Politica nu se face cu zburlirea părului peste frunte – probabil ca să-i ascundă goliciunea –, cu marşuri, prohoade, bocete şi apelul morţilor, ci cu îndelungă chibzuinţă, înţeleaptă pricepere de gospodar al intereselor unei ţări, cu dăruire supremă şi sublime sacrificii la ceasul când ele se cer a fi făcute.

Şi-apoi încă una: de ce atâta germanomanie? Voi vă înfuriaţi, gata-gata să scoateţi pistolul, atunci când cineva îl înjură pe Tilher, dar jubilaţi când acelaşi cineva înjură, de pildă, familia Brătienilor ori pe Iuliu Maniu. Politica e joc de şah, nu fanatism; tu să ai două mişcări înainte pe eşichier.

Mai cunosc eu şi pe alţii ca voi, care, vorbind neabătut despre crearea unui om nou, n-au făcut nimica altceva decât să-l mancurtizeze total pe cel existent.

Ferească Dumnezeu să ajungeţi să conduceţi această ţară. Curând ar fi venit peste noi duşmanul cel mare şi ar fi dezmembrat-o pentru totdeauna". Cam aşa le-ai cuvântat verzilor. Iar ei au zis: „Eşti un bolşevic anarhist, un jidovit. Până la urmă vei fi obligat să vii cu noi, altfel te vom pune la respect. Nu care cumva te-ai înhăitat cu vreo jidovoaică, nu cumva te-ai îmbârligat cu vreo Esteră, de vorbeşti aşa? Ar trebui să-ţi fie ruşine, om sănătos, român de rasă pură şi poet neserios ce eşti. Te vom judeca pentru trădare de neam şi te vom lega la stâlpul infamiei, francmasonule!"

„Ei bine, tocmai pentru că nu mi-e ruşine, pentru că sunt sănătos şi în toate minţile, român sadea, dintre aceia care se păstrează în stima lor dintru început, cea traco-romană, fără nici o altă intruziune de gameţi străini, pentru că nu sunt nici bolşevic şi nici anarhist, vă salut şi vă compătimesc", ai răspuns.

Mulţi dintre acei verzi au plătit scump, mai târziu, dar şi mai mulţi încă s-au oferit drept unelte în mâna celui mai fioros al lor duşman, ajutând astfel la crearea „noului om"...

Ne mai rămân aşadar, ţi-ai zis, alte două posibilităţi: social-democraţii şi extrema dinspre răsărit. Dar partidul social democrat nu avea obiect, cum se spune în disciplinele didactice, deci era fără raţiune de a fi. Un popor de ţărani, cu o clasă muncitoare de-abia înjghebându-se, pe o mentalitate tot rurală, cu intelectuali şi cărturari, artişti şi poeţi cu adânci rădăcini genetice şi pivotate în stihia ţărănească, părea ridicol, în orice caz treabă filfizonă să vorbeşti despre aşa ceva, despre social-

democraţie! Era un nonsens frizând caricatura şi mascarada caragialescă. Şeful acelui partid avea aere – Dumnezeu să-l ierte – de Caţavencu trecut prin Sorbona şi prin saloanele, nu ale coanei Joiţica, ci ale damelor de Paris. Dacă ai lua parte numai la o singură şedinţă şi-ar fi suficient ca după aceea, în faţa oglinzii, să-ţi cârpeşti pălmi peste mutră.

La extrema de răsărit, deci...

Bănuind primejdie, căci mai toţi dintre ei, deşi foarte puţini la număr, erau de alt neam decât neamul tău, unii pe de-a-ntregul străini, alţii pe jumătate, demonul din tine, căruia i se spune de către psihologi instinct de apărare şi de conservare, te-a îndemnat să te dai, la rândul tău, tot ca un străin de ai tăi, minciună pe care ei au crezut-o, dată fiind naşterea ta dincolo de hotarele convenţionale etniei. Aveai motive corecte, reale de a adera la ei. Aveai de pildă origine socială pe deplin sănătoasă, dar mai aveai una suprasocială, nedocumentară care te ţinea legat de alte rosturi şi raţiuni decât cele imediate.

Avuseseşi până atunci o comportare demnă şi cinstită. Bine, dar aceasta nu pentru că ţi-ar fi inspirat-o vreo ideologie, ci pentru că aşa te-au alcătuit părinţii şi toate acele rădăcini de dincolo de vremi şi de părinţi ale obârşiei tale.

Se zicea, de asemeni, că erai un om cu talent, bine pregătit în şcoli şi vrednic. Apăi dacă este adevăr într-acestea, tocmai atuncea nu trebuia nici în ruptul capului să-ţi pui acele virtuţi: talent, pregătire, vrednicie în slujba intereselor urmărite de ei.

N-aveai, în schimb, defectul, acea pricină pe care ei să o fi putut exploata mai cu rod decât calităţile tale, vreo pată pe conştiinţă, vreo greşeală în trecutul tău, ca să le poată transforma în şantaj şi-apoi să te facă asociatul lor devotat. Lipsa oricăror antecedente vulnerabile atrage după sine – la oameni mândri – punerea în rezistenţă, iar aceasta este a doua pentru ei oprelişte în drum, la fel de incomodă, iar încercările lor de a te pune în culpă, de a te compromite – deoarece compromiterea era una din virtuţile omeneşti cele mai spornice pentru ei şi condiţia principală pentru a fi vrednic de-a intra în ecumenicitatea lor – erau dejucate, nu atât de vigilenţa, şi-aşa hăbăucă, aiurită, cât de un fel de înger, ca să mă exprim aşa, un fel de duh călăuzitor, o rază protectoare-n viaţa ta, venind de dincolo.

Ai luat parte în câteva rânduri la nişte întâlniri, foarte secretoase, ţinute în mansarda casei unui mare cărturar român, care avea un nepot

pe care-l ţinea în chirie acolo, la mansardă, acesta corcit cu gârneţi străini.

Deci eraţi cu toţii, mai mult sau mai puţin străini de etnie, mai „străin" decât toţi fiind tu, care veneai de peste graniţă. Se putea deci discuta deschis, pe şleau, cu francheţe tovărăşească.

Atunci, în seara aceea ploioasă, te-ai mirat cum de nu le-ai sucit la toţi gâtul, când, cu calm şi placiditate, cu o logică rece şi-ntr-o discursivitate cu totul ştiinţifică, de atoateştiutori, spuneau ei, în deplină unanimitate, cum că Ştefan cel Mare era rus, Mircea cel Bătrân era bulgar, Mihai Viteazul, un aventurier grec, Horia şi Iancu nişte unelte ale imperialismului habsburgic, că Eminescu era rutean, Coşbuc slovac, Enescu ţigan etc., şi că România era un stat multinaţional şi că ar fi mai bine să se desfacă în atâtea unităţi administrativ-politice câte naţiuni loocuiesc într-însa... căci aşa ar fi dialectic şi democratic şi etic, şi aşa mai departe...

Dumnezeule! ai urlat în abisurile din tine, Ştefan cel Mare, descendent din Muşata, cea care se trăgea chiar din spiţa neamului tău, *muşată* pe limba acelei spiţe, desprinsă de roata carului mare, însemnând frumoasă, cuvânt ce derivă de la *moscato,* om rumen la faţă, întocmai cum erau şi Muşatinii, este rus?! Mihai, fiul mult frumoasei Teodore, care din aceleaşi zodii venea cu sângele şi frumuseţea şi menirea ei ca şi sora ei de spiţă, Muşata, Teodoră care vorbea exact limba mamei şi-a bunicii tale, era un aventurier grec?!

Un fel de Despot ori cine ştie ce altă otreapă?! Dar Mihai, gunoaielor, îţi ziceai în taina ta răscolită, este reîncarnarea aceluiaşi mare, fără de pereche, geniu războinic al tracilor, acelaşi care s-a arătat întâi în Alexandru, apoi în Spartacul; este reînvierea aceluiaşi Ares, în a nu ştiu câta lui ipostază! Closetul pe care-l mâncaţi cu atâta apetit ştiinţific depăşeşte orice limită a neruşinării, orice accepţie a sacrilegierii, înghesui-v-aş şi băga-v-aş... azi şi mâine, de clonţani vagabonzi!

Laşitate de neiertat pentru tine că nu i-ai strivit sub călcâiul încălţărilor.

Dar mai exista între tine şi ei o incompatibilitate, de fond şi de esenţă: de ştimă, de arhetip, de alcătuire originară. Tu aparţineai acelei lumi care are drept schemă arhetipală mirificul triunghi format din libertatea elină, jurisdicţia romană şi misterul christic, şi nu puteai găsi, în nici un fel, putinţa de a comunica, de a consona, cu atât mai puţin de a adera la

lumea lor, a spaţiilor peste care se vânzoleşte pustiul. Era de ales între Pericle şi faraon, între Octavian Augustul şi Alarik, între Alexandru şi Gin-Ghis-han, între templele de pe Acropole şi corturile spăimoase din pustie. Nu exista îndoială, nici ezitare, în a opta, deci, nici posibilitatea vreunui *modus vivendi* între cele două universuri! Unul perfect închis pe dinafară, dar perfect liber pe dinăuntru, universul elino-latino-cristic, şi celălalt, fără limite pe dinafară, dar închis până la strangularea totală a omului, pe dinlăuntru. Compromis între ele nu există. Confruntările se ţin lanţ din timpuri străvechi... Să ne amintim de Salamina, Maraton, Termopile, confruntarea dintre Ares Macedoneanul şi Darius, să ne amintim de câmpiile Catalaunice, ca şi de alte câmpuri de bătălie unde sau izbit cele două weltanschaunguri. Şi se vor mai confrunta, până la triumful total al uneia sau alteia. Să sperăm că tăişul de foc al libertăţii va fi mai dibace decât loviturile gârbovitoare ale cnutului.

Te-ai reîntors la profesorii tăi, sărmanii, cei care, ca nişte donchijoţi naivi, dar frumoşi, pentru că stăpâniţi de ideal, tăiau cu mintea lor înălţimile şi explorau depărtările cunoaşterii, aşa sărmani şi naivi cum îţi păreau – cu atât mai minunat, la prietenii tăi. Te-ai reîntors în lumea cărţilor, vizitând-o din când în când pe Lydia care te primea ca pe un frate, iar tu îi mărturiseai câte te munceau. Începeau să-ţi fie tot mai dragi oamenii, din cauza sentimentului de profundă compasiune pe care l-a născut în tine tocmai posibilitatea de-a găsi vreun sens lumii acesteia sau din cauza experienţei răului, atâta cât ţi s-a revelat până la acea oră – pentru că era să-l cunoşti sub formele lui majore, oribile, mai târziu – şi nutreai în adâncul inimii tale dorinţa de a te apropia de ei şi de a le spune poveşti frumoase. Ba ţi-ai făcut chiar un scop în viaţă din a spune oamenilor cuvinte frumos înfiorate, să aprinzi în inimile lor pustii un licăr măcar de lumină, o emoţie, o tristeţe binemângâietoare, chiar şi o sublimă amăgire dacă ai fi fost ajutat de puterile cele de dincolo.

Politica şi pe politicienii, pe toţi profitorii de pe urma acestei sinistre mascarade, i-ai dat pentru totdeauna dracului. Şi, ciudat, sentimentul de revoltă faţă de ei nu era mai tare decât cel de compătimire, cel de indignare nu depăşea pe cel de milă, cel de scârbă nu-l întrecea pe cel de înduioşare, iar cel de dispreţ stând în cumpănă dreaptă cu cel de remuşcare.

Cotele apelor singurătăţii creşteau. Te simţeai tot mai părăsit, chiar şi de tine însuţi.

Asemeni celui îndrăgostit şi părăsit de iubită, simţeai nevoia să te duci în deşert, să te înrolezi în Legiunea străină, de pildă, sau asemeni celui deznădăjduit, căruia i s-a luat totul în viaţă, care nu mai găseşte loc unde să se adune cu singura avere ce i-a mai rămas: tristeţea singurătăţii, simţeai îndemn să te zăvorăşti în mănăstire, în acelea din Sahara undeva, în care-şi mistuie viaţa isihaştii... Unchiul Gheorghe s-a gândit să te pricopsească, adică să te însoare cu fata, unică la părinţi, a unui prieten de-al său, om cu averi mari şi cu un frate la Londra mai bogat încă decât el şi fără copii. A pus la cale în acel scop o sindrofie, o cină cu bunătăţi, la care ai cunoscut-o pe frumoasa aceea sprâncenată, foarte demnă, chiar dacă niţel molatecă, sigură de ea ca şi de ceea ce avea. Ea te cunoştea de la seminariile lui Tudor Podgoru, la care participa şi dânsa, căci era studentă la Litere, secţia engleză. Era fericită să te cunoască, şi mai fericită la gândul că s-ar fi putut să te aibă de soţ. Aţi dansat, în admiraţia tuturor celor de faţă, mai cu seamă a părinţilor ei şi-a lui nenea Gheorghe – mai puţin mătuşa Catina care se îndoia, şi pe bună dreptate, de seriozitatea ta. Aţi fost fotografiaţi în tinp ce dansaţi ori stăteaţi alături, răsfoind albume şi cărţi, i-ai spus cuvinte înălţătoare, i-ai şoptit altele tulburătoare, v-aţi despărţit râzând, promiţându-vă alte întâlniri... Nu-ţi stătea, zău, deloc bine în postură de ginerică şi, mai ales, dintre cei care intră-n casa miresei şi nu invers. Te-ai simţit caraghios, dar ţi-a trecut repede.

Tanti Catina a avut grijă să ascundă la timp pozele făcute-n seara aceea minunată, sigură fiind că nu iese ginere din tine şi să nu ajungă-n mâna ta spre ruşinea fetei. Cunoştea bine povestea cu Silvia, pentru care te-a spălat straşnic pe obraz, cu leşie, ca să nu-şi dea seama că nici de data aceasta nu te vei lăsa pricopsit.

A trecut şi asta, ai scăpat ocazia de a te aşeza în viaţă şi a te ferici.

Mai rămânea să treci peste încă una: să nu faci ceea ce a făcut colegul tău, fiu de cioci cu tată director de cabinet la însuşi mareşalul Antonescu, om cu mătuşi foarte bogate şi unchi şi mai bogaţi încă, rude nu numai în ţară, ci şi într-altele, nu numai străine, dar şi duşmane, Dionis Petriniu, cel care s-a înscris în partidul celor din extrema de la răsărit.

Colegul tău de breaslă, acela care a scris despre bijuterii familiale, vânători de divertisment şi despre un drum foarte fericit – însuşi drumul fericirii – fără pulbere, dar podit şi întărit cu osemintele a zeci de mii de oameni omorâţi acolo ca la ridicarea piramidelor şi care, într-o seară,

ieşind voi de la o şedinţă de cenaclu a Calendelului, condus de Iordache Vladimirul, te-a cuprins de braţ şi, după ce te-a condus cu multă iubire un timp purtându-te aşa de braţ, ţi-a şoptit că el s-a înscris la cei dinspre răsărit…

Ai rămas uluit: „Păi bine, Petriniule, tocmai tu? Întâi şi-ntâi eşti fiu de boier. În al doilea rând, tatăl tău a fost director de cabinet la mareşalul aliat cu Tilher. Îl al treilea, ai făcut studii şi îndoctrinare timp de patru ani, trimis de taică-tu, în ţara lui Tilher. În al patrulea rând, tu ai din ce să trăieşti încă cel puţin două sute de ani din ceea ce moşteneşti. În al cincilea rând, eşti un om inteligent. În al şaselea, eşti şi talentat. Ce dracu' cauţi tu la extremiştii răsăriteni? N-o să te primească…"

„Ba, nu. Tocmai de aceea m-au primit: pentru meritele mai sus înşirate de tine".

„Bine, dar spune-mi, te rog, ce te-a determinat să faci un asemenea pas? S-a petrecut, pesemne, o mare răsturnare de adevăruri în conştiinţa ta. Spune-mi, cum s-a întâmplat această bulversare, în urma căreia revelaţii, al cărui Emaus? spune-mi! Poate că fac şi eu astfel de viraj…"

„Tu ai rămas tot un idealist naiv, cu tot anarhismul pueril satanic. Eşti un om dus de nas de tine însuţi, de neputinţa ta de a înţelege nişte lucruri elementare, practice".

„Nu înţeleg. Te rog să mă lămureşti: care au fost motivele ce te-au determinat să iei o astfel de hotărâre?!"

„Dragul meu, nu din cine ştie ce motive metafizice sau de etică transcendentală, ci pur şi simplu… pentru că vreau să fac parte dintre cei care vor conduce şi nu dintre cei care vor fi conduşi. Astăzi îmi merge excelent, o ştii foarte bine. Dispun de averi colosale. N-am nici un motiv să fac politica averii pe care o am şi pe care o voi moşteni. Acelea sunt lucruri asigurate. Mai nesigur însă este viitorul şi trebuie să ne punem bine cu el. Iată, vin peste noi răsăritenii?! Trebuie, deci, să ştim cum anume să-i sprijinim: ca vinovaţi sau ca fraţi?…"

„Tu du-te-n… i-ai răspuns, smucindu-te din braţul lui şi-ndreptându-te îngrozit. Asta-i treabă pe care o pot face numai boierii, nu un pârlit ca tine", ţi-ai împroşcat în obraz ocara şi te-ai dus la… Vanda, care-şi vindea numai trupul, ca să trăiască, dar nu şi sufletul. Tot era un loc mai cinstit acela, decât să stai la braţ cu Dionis Petriniu, căruia – a avut el dreptate – peste numai doi ani i-a mers din cale-afară de bine, a trăit ca un prinţ, tot atât de bine ca-nainte, ba mai bine, căci acuma nimeni nu îndrăznea să-l

lezeze cu absolut nici un afront, fiind el păzit de şiruri întregi de zapcii, să nu care cumva să i se întâmple vreo supărare... I-a mers aşa de bine încât, curând după ce s-a săturat de atâta trufie şi huzur, a făcut o plimbare în Occident, şi-a rămas acolo, ca să-i fie în continuare încă şi mai bine. Există oameni înzestraţi cu vocaţia pisicii, oameni cărora, indiferent de schimbări, conjuncturi, revoluţii, transformări etc., tot bine le merge, tot în picioare cad, ba din ce în ce mai sus. Au talent şi deşteptăciune... asta e. Inşi iubiţi de...

Te cătrăneai şi te încrâncenai pe dinlăuntrul tău tot mai mult şi te acopereai cu întunecimi.

O cangrenă era conştiinţa ta, în care nu mai puteai desluşi nimic; o rană prin care nu puteai cerne nici un adevăr, iar mintea o purtai cu tine ca pe-o răpciugă. Doar avântarea sentimentelor, elanul spre frumuseţe şi sublim, entuziasmul eleusinic ce te cuprindeau din când în când mai făceau ca imaginaţia ta să-şi desfacă aripile şi să plutească peste culmi, pustietăţi, ape şi pământuri, toate apărându-ţi ca nimic altceva decât ca nişte uriaşe semne de-ntrebare; încolo: numai marasm şi decrepitudine, dezolare şi urât şi nedorite escapade de uitare şi autodistrugere.

Verbul profesorilor tăi suna tot mai în deşert, oricât de înalt, ei înşişi părându-ţi nişte zeităţi rătăcite într-o deprimantă, aulică solitudine.

Te adunai la răstimpuri negre, cu prietenii, nu atât pentru a trăsni vreun chef, cât ca să ai asupra cui lansa şi repezi întunecatele, mereu nestăvilitele tale nestatornicii şi satanice nemulţumiri, cu diabolică pornire încercând a distruge în ei orice credinţă, iluzie, convingere, certitudine. Pustiai totul în calea ta. Iar într-o zi, după o asemenea dezlănţuire asupra cuminţeniei şi suficienţei lor, cuprins de crâncene remuşcări, ca şi îndemnat de porniri ce nu-şi găseau altfel izbucul, te-ai dezlănţuit, la răsunetele tenebrosului, răscolitorului clarinet, căruia îi ţinea hang, adâncind şi mai mult răscolirile, o blestemată de dairea, amândouă acele sunătoare fiind mânuite de doi buni compatrioţi de-ai tăi, din locurile care te-au urzit şi te-au adus la viaţă, într-un dans-explozie al liminarelor descătuşări. Eraţi în casa lor şi vă aminteaţi laolaltă de ţara unde v-aţi născut, pe care aţi pierdut-o, dar tocmai de aceea mai cu durere iubită şi dorită... şi vă pierdeaţi, toţi trei – prietenii tăi de faţă stătători tăceau înfricoşaţi –, purtaţi de sunetele întunecatului suflător împodobit cu alămuri pe dinafară, ca un demon, şi mânaţi de loviturile adânci ale dairelei, în stihia nebulos înstelată a pământurilor

natale.

La primele răbufniri ale clarinetului, lente, grave, trezind vremi şi locuri moarte de mult, ca şi la primele izbiri aplicate cu dibăcie peste pielea dăulei, te-ai ridicat, ca din morţi un războinic, şi, încet, ameninţător, arătând pe faţă o mască tot mai tragică, mai cumplită, apoi tot mai sus înălţată, ai pornit dansul peste prăpăstii. La început ai fost spectru, al unui mort care reînvie ca să răzbune ceea ce nu împlinise în viaţă, apoi te-ai preschimbat – şi nu numai la faţă –, pe rând, în tigru rănit, în şarpe înaripat, în altul lovit, care-şi îndoaie în arcuri încordate şira spinării lovită, apoi ai devenit, adunându-te ca din nişte neguri albe, pasăre de pe alte tărâmuri, pasăre măiastră sau mântuitor augur, pasăre albă suind din tărâmuri pierdute-n mistere, ai întins aripile imense, te-ai legănat, planant la început, în văzduhuri albastre, apoi, aidoma păsării furtunii, te-ai lansat într-o ameţitoare dezlănţuire de lupinguri, cu tot felul de alunecări în abisuri şi reizbucniri, din nou, în lumina soarelui. Erai când extaz, când cădere neagră; când femeia care se revarsă-n fiinţă bărbatului iubit şi mult aşteptat, la cumpăna nopţii şi-a tăcerii, când patima descătuşată a bărbatului care-şi regăseşte femeia iubită, după îndelungate rătăciri prin furtunile pulberii şi-ale apelor; erai, când înlănţuirea din Caucaz, când...

Şi erai când pisc fulgerat, când codru întunecat. Când apă liniştit înstelată, când tornade în pustiuri, ori ape în furtună; când auroră, când crepuscul.

«Nu voi asculta nici o altă voce decât aceea a conştiinţei mele, în deplină responsabilitate faţă de interesul comun şi idealul meu. Ea îmi va fi călăuză, stăpân, judecător, partid ori eclezie. Voi rămâne singur şi-am să-mi asum singurătatea cu toată mândria şi darurile ei, cu toată dragostea mea de bine, frumos şi adevăr.» Aşa îţi vorbeai, mergând cu capul în pământ, către cămin.

Prietenii veneau puţin în urma ta, fumându-şi obosiţi ţigările. «Aşa voi face. Altă mântuire nu există, nici altă mulţumire mai demnă şi mai cu folos pe lumea aceasta. Voi vorbi oamenilor, mai ales omului, luat în parte, despre lucruri înălţătoare. Din toată inima mea le voi vorbi. Din toată lumina câtă este într-însa. Iar dacă voi reuşi să aprind şi în inimile lor un licăr măcar din marea lumină a bucuriei, atunci am făcut destul. Şi voi vorbi fără program, fără chemare la ordine, fără nici un alt scop decât acela de a-i bucura, de a-i face să se cunoască pe ei înşişi pentru o clipă,

pe ei înşişi în ceea ce au şi le-a mai rămas încă din dăruirea dintâi, de nicicând. Eternitatea există în fiecare din noi. Trebuie să ne cunoaştem în lumina ei, să-i trăim, chiar şi pentru câteva clipe, sentimentul că-i aparţinem şi ne aparţine. Voi vorbi aşa cum izvorăsc apele, aşa cum se leagănă singurătăţile codrilor, cum răzbate vântul prin greul întuneric din adânca lor solitudine, cum îşi tremură florile corolele şi cum îşi răspândesc fără nici o noimă sau economie parfumul, aşa cum razele soarelui, ale lunii şi-ale tuturor aştrilor săgetează şi înfioară şi trezesc la viaţă pământul, apele şi cerurile toate. Aşa voi face. Iată rostul vieţii mele. Evrika!» ai strigat, ca săgetat de-o demonie, încât Alexandru şi cu George au venit la tine, ţi-au pus, îngrijoraţi, mâna pe frunte şi ţi-au spus:

„Aiurezi? Aiurezi? Ai halucinaţii? Potoleşte-te! Acuşi ajungem acasă şi dormim".

«Pentru a-mi câştiga pâinea vieţii voi munci, îţi ziceai, oriunde, orice, muncă, fără să mă subalternez (subalterez) te miri căror controale şi căror controlori responsabili cu ducerea la îndeplinire a muncii tale. Munca cea mai simplă şi mai grea este şi cea mai liberă, deci mai demnă; iar munca celor care fac legi, dau decrete, sfaturi, dispoziţii şi indicaţii fără să-i fi poftit cineva şi trăiesc numai din această tembelă îndeletnicire monstruos parazitară, aceştia sunt o plagă pe trupul societăţii şi-o ruşine a omului. Dar, îţi ziceai tot tu, o să te declare instigator la revoltă, duşman al ordinii sociale, uzurpator al puterii, tulburător al liniştii lor, uneltitor împotriva bunăstării şi-a viitorului luminos, şi-o să te aducă înaintea judecătorilor. Aceştia te vor băga la puşcărie. Şi, ca să-şi dovedească zelul şi devotamentul faţă de stăpâni – căci legea judecătorilor nu va fi LEGEA, ci pofta acelora care fac, nepoftiţi de nimeni, legile – îţi vor da mai mulţi ani decât ar fi dorit însuşi stăpânul, deranjat şi ameninţat în bunăstarea lui pe jilţ, să-ţi dea. Nu-i nimic, îţi răspundeai, acolo, în întunericul temniţei, cuvântul va lumina mai frumos, va suna mai vibrator. Voi vorbi deci oamenilor osândiţi la beznă. Ce poate fi mai dumnezeiesc? Asta o voi face. N-au decât să mă întemniţeze. Îmi vor face o favoare, şi ei vor scăpa de-o grijă.

Te vor lăsa fără lucru, te vor izola cu străşnicie de oameni şi n-o să ai cui să-i vorbeşti ca să-l înluminezi şi să-l bucuri... Îi vor aduce pe oameni în situaţia de a te urî, pe motivul că tu eşti cauza că ei nu muncesc cum ar trebui şi, deci, de aceea n-au ce le trebuie, iar celor care te vor nu numai ocoli, dar şi lovi, chiar ucide, le vor da decoraţii, indemnizaţii de merit,

diplome de vrednicie şi posturi înalte.

Atunci mă voi sinucide, îţi răspundeai cu sfruntare. Şi voi proceda în aşa fel ca nimic să nu rămână în urma mea, nici măcar un fir de praf, de cenuşă. Cred, îţi mai ziceai, că adevăratul blestem pe care l-a aruncat Dumnezeu asupra oamenilor atunci când i-a alungat din rai nu a fost acela de a-şi câştiga prin sudoarea frunţii pâinea, ci altul: de a se bucura nemernicii de bunurile muncii lor. Şi să dispună de viaţa şi sufletul lor, brutele.

Sau, atunci, voi haiduci. Şi voi răcori astfel rănile celor oropsiţi, pedepsind cu braţul meu, dumnezeieşte, pe cei care asupresc şi împilează, care fură şi prigonesc, care întemniţează şi schingiuiesc după bunul lor plac, care huzuresc şi grohăie de bunăstare.»

Astfel îţi vorbeai ţie însuşi, amăgindu-te, înşelându-te, răcorindu-te, aprinzând în inima ta focurile cele înfricoşate.

Până una-alta însă, ca să-ţi schimbi felul traiului şi ca să-şi faci datoria faţă de patrie – pentru că nu ţi-ar fi stat bine în viaţă să vorbeşti, fie prin viu grai, semenilor tăi, despre patrie, fără să-ţi fi satisfăcut acea elementară datorie de bărbat, pe care orice om, oricât de simplu, înţelege să şi-o facă (domnii şi odraslele lor sunt de regulă scutiţi) –, te-ai prezentat într-o bună zi la Centrul de recrutare.

Nu erai obligat să o faci, deoarece erai născut într-o altă ţară şi aveai, deci, cetăţenie străină, dar ai făcut-o, totuşi, din motivele mai sus relatate. (Însă sunt şi inşi care nici n-au trecut măcar pe lângă vreo cazarmă, nu să trăiască între zidurile ei, şi care au ajuns, peste noapte, generali, cu vreo cinci-stele luminătoare pe umeri, ba chiar generalisimi.)

*

Te-au repartizat la regimentul 9 Dorobanţi din Râmnicul Sărat...

Îţi făcuseşi planul: Voi face tot ce pot şi tot ce-mi taie capul, îţi promiteai, scris frumos am, caligrafic, aşa cum place la cancelarii, le voi mai spune poveşti în felul în care eu mă pricep a le spune, şi voi rămâne la regiment.

Dar n-ai apucat să te bucuri de planul făcut, căci a doua zi, dis-de-dimineaţă, ţi-au dat hrană rece: pâine cu marmeladă şi salam, ţi-au dat bilet de drum şi te-au expediat la Bacău, la Şcoala de ofiţeri de rezervă, ca

să-ţi primeşti instrucţia necesară, iar apoi să te întorci la regiment, să-ţi iei în primire plutonul şi să mergi pe front.

Ajuns la Bacău – centru de triere pentru întreaga ţară, căci şcoala din Bacău se bucura de o mare cinste prin cadrele pe care le pregătea –, ţi-ai pus în gând să o fentezi şi să te reîntorci la regiment. La probele fizice nu aveai cum să trişezi. Numai dacă te dezbrăcai şi se uitau la statura ta atletică, de centurion roman, îţi şi dădeau nota zece. Trebuia să-i duci de nas la examenele teoretice de admitere. Asta ai şi făcut. Aţi intrat în săli, voi cei reţinuţi pentru Şcoala din Bacău, iar colonelul comandant al biroului de studii a scris, pe o tablă, subiectul: „Dunărea. Importanţa ei geografică, istorică, politică şi economică". Buun, ţi-ai zis. Şi te-ai apucat să scrii cam aşa, nu-mi aduc amănunţit aminte: „Dunărea izvorăşte din munţii Himalaya, udă câmpia Gangelui şi-a Amazoanelor, după ce detună în cascada Niagare şi Kon-Tiki, străbate defileurile Cordilierilor, varsă mâl fertil pesste delta Nilului, escaladează Mediterana, străbate toată Europa şi se varsă, prin mii de guri, în Marea Caspică. Ea trece şi prin ţara noastră. Pe malurile ei şi-au organizat rezistenţa Pieile roşii atunci când le-a atacat Cortez şi tot pe malurile ei aruncau săgeţi către cer strămoşii noştri. Ea este, sau constituie, o funie, un fel de odgon de legătură prietenească între popoare. Peste ea circulă, în sus şi-n jos, toate bunurile, în toate continentele, şi cele materiale, ca şi cele spirituale". Şi, ca să le dovedeşti că ea are şi o importanţă poetică, ai încheiat citând primele versuri din cântecul popular: *Pe marginea Dunării, / Trec feciorii cu boii. / Zice soare către floare, / Mână, bade, boii tare, / Că vine Dunărea mare.* Şi-ai predat lucrarea, sigur fiind că, după atari enormităţi vei fi trimis de urgenţă la regiment.

Lucrările au fost corectate la biroul de studii al Şcolii, s-au dat notele de rigoare pe ele şi, într-o zi de duminică, domnul colonel comandant al studiilor, înalt şi curbat niţel din spate, aşa cum îi stă bine unui om care se ocupă cu studiile, a apărut în faţa batalioanelor, strânse în careu, în curtea şcolii, să vă anunţe rezultatele.

Lucrarea ta întârzia să se arate. Te bucurai în sine-ţi. Te considerai aruncat înapoi la regiment. Ultima, pe care nu a scos-o la vedere, ci a fluturat-o ca pe-o cârpă domnul colonel, a fost lucrarea ta. «Mă va spăla niţel, ţi-ai zis, şi mă va expedia acolo unde merit.»

„Ascultaţi, domnilor ofiţeri şi iubiţi elevi, ce prostii scrie un neghiob!" şi citează, spre hazul tuturor a, ofiţeri şi elevi laolaltă, din suprarealista-ţi

lucrare.

„Şi acest agramat este nu numai bacalaureat, ci chiar licenţiat, şi încă în filosofie şi litere!" se miră colonelul.

Şi continuă ferm: „Ei bine! Dacă n-a învăţat carte până acuma, nici în liceu nici în universitate, atunci îl vom învăţă noi aici!" Şi am fost repartizat la cel mai al dracului sublocotenent din toată şcoala, Richard Arămescu, cel care, când era de serviciu pe şcoală, ne dădea câte trei, patru alarme pe noapte, uneori scoţându-ne afară, pe ger şi zăpadă, în ţinută marocană – adică aşa cum ne aflam în paturi, în cămăşi şi izmene –, cel care, dintre patruzeci de elevi câţi i-au fost repartizaţi spre instruire, pe jumătate i-a instalat, din chiar prima zi, la infirmerie, cu braţe, picioare rupte, entorsate, luxate şi capete sparte; cel care nu râdea niciodată, scurt, îndesat şi frumos cum era, cel al cărui pluton demonta şi monta la loc tunul antiaerian în doar două minute – când te uitai cum se mişcă elevii lui pe câmpul de instrucţie ziceai că nu sunt fiinţe omeneşti, ci diavoli; cel care adusese şi o inovaţie în programul administrativ al şcolii, şi anume: cum să te speli pe dinţi în mai puţin timp decât se folosea până atunci, inovaţie pentru care Ministerul de Război i-a acordat o răsplată-n bani, destul de substanţială, precum şi decoraţia aferentă; cel care n-a fost nici măcar o oră pe front, nici măcar din curiozitate, dar care se arăta din cale-afară de viteaz în curtea şcolii şi pe câmpul de instrucţie; cel care, atunci când ne-au atacat diviziile lui Morty, la Arad, şi-a tăiat repede cizmele – frumuseţe de cizme –, a aruncat uniforma ofiţerească de pe dânsul şi-a luat-o la sănătoasa prin noapte, ca măgăruşul prin negură; fanatic adept al mareşalului şi duşman aprins împotriva bolşevicilor – a şi pedepsit cu asprime pe câţiva elevi mai indiferenţi faţă de zelul său, bănuindu-i de anarhism rusesc –, imediat după ce şi-a tăiat cizmele şi-a dispărut, deghizat în ţăran, şi-a făcut apariţia, într-un costum muncitoresc, cu şapcă leninistă-n capul descoperitor de inovaţii... pe balconul primăriei din Turnu-Severin, vorbind cu înflăcărare despre trupele eliberatoare... Pe tine te-a scos într-o zi la raportul căpitanului, în faţa companiei, pentru vina de a-ţi fi găsit în dulapul cu efecte nişte cărţi, unele în limba franceză. Căpitanul, parcă Toader îl chema, cel care l-a premers pe bravul Andrei Grigore, azvârlindu-le cu dispreţ în gunoi, a zis: „Ia uitaţi-vă, cu ce se ocupă nenorocitul ăsta. Ia-n să-mi sai tu, cărturarule, niţel, vreo trei zile, la consemn. Acolo ai să te gândeşti la ele cu drag, şi cu numai un sfert de

pâine la zi şi-o gamelă cu apă caldă". Avea un umor negru, dar pe care ţi-l administra cu haz.

Inovaţia pe care a adus-o Richard Arămescu – corcitură de rigoare germană şi isteţime românească – programului administrativ consta în următoarele: dimineaţa, la spălatul pe dinţi, mai ales, operaţia aceasta de igienă a gurii se făcea, până la inovaţie, obişnuit, în voie. Ei bine, de-acuma a fost strict disciplinată, câştigându-se astfel timp. Sergentul de serviciu, care conducea programul, fluiera în fluierături scurte, repezi, iar în exact ritmul fluierăturilor toţi elevii trebuiau să mişte periuţa-n gură, la dreapta şi la stânga, până ce fluierătura devenea luuungă, schimbare de son care însemna că trebuia să clătiţi şi să gargarisiţi apa-n gură...

După ce s-a făcut deci trierea şi trimiterea la alte şcoli a candidaţilor, aţi fost duşi, voi cei care rămăseseţi aici, în Bacău, la gară, la un fel de tren-baie, să vă spălaţi, căci stând voi până la terminarea cernerii, claie peste grămadă, în nişte bărăci aşternute pe jos doar cu paie, aţi izbutit să vă umpleţi nu numai de păduchi, dar şi de râie.

V-aţi dezbrăcat de hainele voastre civile, le-aţi făcut balot şi le-aţi dus la magazie, magazionerul v-a azvârlit la fiecare, la întâmplare şi nimereală, lingură şi gamelă, şi v-a lăsat, amuzându-se, să vi le potriviţi voi între voi hainele, căci la unii le erau prea largi, iar la alţii strâmte şi mici de tot, plutonierul de la magazie parcă anume azvârlea la cei micuţi şi pirpirii haine largi şi lungi, iar la cei mai voinici, din cele strâmte şi mici. V-au dat şi bocanci, nişte capturi făcute de generalul Romel prin Africa, de la englezi, care, când a început să plouă şi să ningă – şi la Bacău ninge, plouă şi bate viscol ca-n închipuirea lui Bacovia –, s-au fleşcăit într-atâta, încât nu se deosebeau de ciorapii voştri albi, de bumbac, fiind făcuţi una cu ei. Atunci ai cunoscut tu, şi toţi cei care au purtat acei bocanci, altfel foarte comozi, uşori şi eleganţi, că una e să umbli pe nisipul din Sahara şi alta în noroaiele de la Bacău.

V-aţi dus deci la gară să vă spălaţi, după mai bine de o lună, în trenul baie. Intraţi înăuntru câte un pluton întreg, vă spălaţi bine, şi n-aţi mai fi ieşit de-acolo, de sub duşul fierbinte, mai ales pentru că plăcere mai mare ca aceea pe care o ai atunci când, plin de râie, stai sub duş fierbinte, nu există alta. Adevărată stare de extază a cărnii, mai bine zis a pielii. Când scabiile, care zăceau cu miile sub pielea voastră, au simţit picurii fierbinţi de apă, au început să se agite şi să mişune într-o stare de diavolească isterie, să mori de plăcere nu altceva, să rămâi acolo sub duş

până ce-ţi dai duhul.

Dar bucuria edenică nu dura decât vreo zece minute, căci ieşeaţi ca să intre alţi fericiţi, iar la ieşire vă aştepta un plutonier hâtru, aparent morocănos, cu o bidinea în mână şi cu un ciubăr alături plin cu ceva lichid galben şi urât mirositor. Fiecare se oprea în poziţie de drepţi, înaintea dracului acela, care, vârând bidineaua în ciubăr şi scoţând-o afară, o trântea de câteva ori peste trupul vostru, în felul în care dai cu vopsea atunci când zugrăveşti un perete, stăruind îndeosebi peste părţile sensibile...

Zugrăviţi în galben greu mirositor, vă îmbrăcaţi şi o porneaţi spre cazarmă cântând: *Şi Pipo, Pipo-i întristat / Că-n uniformă azi pe el l-au îmbrăcaaat, /I-au dat gamelă, /I-au dat capelă /Şi puşca în bandulieră.* Sau altul, care începe eroic: *Păşim peste veac de lumină...* Unii dintre voi, puşi pe şotii, înlocuiau litera *p* cu litera *b.*

Ceea ce ai găsit frumos aici, între zidurile şcolii militare, a fost albul acelor ziduri, albul aleilor, albul din sufletele voastre, albul de var care se îmbina atât de pur şi de cast cu nuanţa cachi de pe veşmintele noastre, albul relaţiilor de camaraderie dintre voi elevii, fiinţe curate, care vă supuneaţi aceluiaşi program de instrucţie şi de exerciţii, mâncaţi aceeaşi hrană, beaţi din aceleaşi pahare apa, cântaţi aceleaşi cântece, în fine, vă aştepta, probabil, aceeaşi soartă.

Iar când ningea – şi la Bacău, ca-n genere între zidurile edificiilor militare şi-ale mănăstirilor, ninge –, ninge ca-ntr-o altă dimensiune a lumii.

Sufletele voastre atunci, şi-ale ofiţerilor care însoţeau, fie spre câmpul de instrucţii pe buta lui Ştefan cel Mare, fie înspre acele locuri solitare, unde mergeaţi să faceţi trageri, stări ale neprihanei erau. Niciodată în închipuirea ta n-au fost mai frumoase femeile, niciodată mai frumos dorite, niciodată mai calde şi mai pure şi nicăieri, niciodată mai sfântă fotografia mamei, căci fiecare dintre voi purtaţi, în buzunarele mici de la vestoane, câte două iconiţe: a mamei şi-a iubitei. Tu purtai acolo chipul fetei pe care ai iubit-o întâia oară în viaţa ta şi asupra minunăţiei căreia nici măcar nu te-ai gândit vreodată să pui mâna, cât de lin, mângâietor măcar.

Vă întorceaţi la cazarmă, flămânzi ca nişte lupi, dar nu obosiţi. În sufletele voastre ningea cu rugăciuni, colinzi şi alte cântece ridicate-n adâncul memoriei precum nişte orfice vedenii subterane, de aragoniţi.

Vă spălaţi cu apă rece, vă curăţaţi armele şi intraţi în sala imensă de mese, după ce se făcea raportul batalioanelor pe platoul din faţa acelei săli imense. La acest raport, odată, căpitanul Grigore Andrei, bravul şi teribilul tău căpitan, a apărut fără sabie la centură. N-avea, e drept, sabie, la centură, dar avea, în schimb, mai multe răni cicatrizate pe corpul său de războinic şi emblema Ordinului Mihai Viteazul pe piept. L-a interpelat atunci maiorul Miroiu, grăsun şi fără urme de răni, dar cu semne de decoraţii mărunte pe piept: „Unde ţi-este sabia, căpitane Grigore?", la care interpelare, căpitanul a răspuns cu grea şi dispreţuitoare linişte: „La trecerea Prutului, domnule maior", apoi şi-a văzut mai departe de ale lui treburi.

În sala de mese vă aşezaţi la locurile voastre şi eraţi serviţi de nişte soldaţi cu cele trei feluri de mâncare, toate foarte gustoase, dar mai cu seamă foarte consistente – purtate pe nişte cărucioare mari, lungi, pe rotile. Apărea atunci Mămica, aşa îl porecliserăţi voi pe colonelul Dumitrescu, aibă-l grija Maicii Sfinte, colonel responsabil cu administraţia şcolii, care, cu burduhanul împins afară mult, ca toba cea mare peste pieptul celui care loveşte-n ea la fanfară, ne ruga, nu ne ordona: „Dragii mei elevi, dragi! Voi ştiţi bine că tot ce fac eu pentru voi fac! Dar am şi eu o singură dorinţă de la voi: să cântaţi la masă pe două şi trei voci *Tatăl Nostru*".

Iar noi atuncea – cum să nu mulţumeşti unui atât de bun om la inimă, şi de curat! – ne uitam unii la alţii, ne dregeam glasurile limpezite de frig şi de zăpezi şi cântam, ca-n biserică, *Tatăl nostru,* pe trei voci. Părăsea sala cu ochii în lacrimi, iar noi îl iubeam, dezmierdându-l cu porecla de Mămica. Era leit la înfăţişare cu profesorul tău de muzică, de la liceul românesc de la Grebena, în Grecia, cel pe care, pentru bonomia lui, fetele grecoaice, după ce treceau prin faţa lui, iar el le saluta cu mare ceremonie, făceau ocol pe după alte străzi, ca să mai treacă o dată prin faţa domnului profesor „rumân" şi să mai primească acelaşi salut ceremonios care le încânta.

După masă aveaţi program de studii. Cursurile erau concepute şi stenografiate la biroul de studii, iar apoi sublocotenenţii le preluau şi fie că le expuneau aşa cum se pricepeau, fie, ca să nu se facă de minune, le dădeau citire fără nici o abatere de la text.

Arămescu vă preda două cursuri: unul de economie politică şi altul de educaţie militară... El nu citea textele elaborate la biroul de studii, ci se

lansa, cu aere de mare profesor, în expuneri libere, şi iată în ce fel anume: „Principiul diviziunii muncii... Ce este principiul diviziunii muncii?" se întreba el la cursul de economie politică. Şi tot el răspundea, întocmai ca-ntr-un dialog socratic, cu metodă maieutică, după o scurtă, dar adâncă concentrare: „Principiul diviziunii muncii este atunci când, de exemplu, cum să mă exprim: ce sunt aceia regi, miniştri şi funcţionari care ajută sarcina ostaşului" şi să te fi ferit Dumnezeu ori să te fi pus dracii mai degrabă să îndrăzneşti a formula altfel decât exact aşa cum a formulat el, cuvânt de cuvânt şi silabă cu silabă, definiţia principiului.

Te întreba pe tine, crezând că vei face pe deşteptul (căci, atunci când îţi permiteai să te abaţi de la formularea exactă, îţi reproşa cu sarcasm şi ameninţare „nu face, măi, pe nebunul, elev, nu face pe nebunul aici"), dar tu nu te lăsai tras pe sfoară şi reproduceai, nu fără o nuanţă de batjocură în intonaţie, întocmai, axiomatica rostire a domnului profesor. Era mulţumit şi nu prea.

Ar fi dorit să te prindă, dar nu reuşea. În schimb, rămânea cu un gust amar, inhibitiv, din cauza felului în care pronunţai şi sublimai, în părţile şi articulaţiile esenţiale ale definiţiei, cuvintele.

O altă definiţie celebră era şi cea a istoriei: „Istoria, definea cu absolută pertinenţă Richard Arămescu, este atunci când, de exemplu, cum să mă exprim... a căzut guvernul", bineînţeles nu înainte de a-şi adresa întrebarea metodică: „Ce este istoria?"

Nu ştiu din ce cauză însă, atunci când trebuia să lămurească conceptul de educaţie militară nu se mai întreba înainte, ci trecea direct şi în esenţa subiectului, zicând: „Educaţia militară este acel focar sacru în care se adapă spiritele ca să devină ostaşi desăvârşiţi".

Nu-i deloc de mirare că, la scurt timp după aceea, a vorbit de pe balcoanele primăriilor despre eliberare şi revoluţie.

În zilele de duminică, de sărbătorile legale, ca şi-n după-mesele libere, îşi apuca iubita de braţ – cu braţul drept, iar pe sub cel stâng ducea un pachet de cărţi, în aşa fel ca să se vadă că sunt cărţi, că sunt, adică, nişte tratate despre materiile pe care dânsul le preda elevilor la academia militară de peste gară.

După depunerea jurământului, în prima duminică, vi s-a dat şi vouă, la toţi elevii din anul întâi, liber în târg. Controlul ţinutei la ieşirea pe poartă a fost excesiv. Richard vă sucea şi răsucea, examinându-vă cu lupa. Pe mulţi dintre voi, săracii, mai neglijenţi, cu vestoanele pe ei mai boţite, cu

pantalonii mai bufanţi, moletierele mai ca nojiţele peste obiele legate şi cu bocancii clămpănoşi în picioare, i-a întors în baracă şi i-a pus la munci, nu atât grele, cât amarnice.

Toţi, fie din anul doi, fie, mai ales, voi, cei din anul întâi, v-aţi dus grăbiţi şi de-a dreptul – ca tăuraşii scoşi la montă – la casele cu fete.

Acolo, însă, pentru voi se arătau alte necazuri: nemiloasă discriminare între gradaţi şi cei fără grade, între cei din anul doi şi voi ceilalţi din anul întâi, copilaşii, cum vă alintau colegii din anul superior, aşa încât, se formau cozi – cozi liniştite şi cuminţi – în ordinea următoare: întâi ofiţerii, cei burlaci, bineînţeles, după care urmau elevii plutonieri adjutanţi, încheietorii de batalioane, apoi veneau la rând elevii plutonieri, încheietorii de companii, elevii sergenţi majori, elevii sergenţi, elevii caporali, elevii fruntaşi, şi pe urmă de tot marea masă de simpli elevi, mai bine n-ai fi făcut parte din nevoiaşa lor încrengătură, căci, dacă apucau să se bucure de... gradele, voi ceilalţi, marea masă, voi beşondriţii, făceaţi calea-ntoarsă la cazărmi, bosumflaţi şi amărâţi.

Dar a doua zi, spre deosebire de gradaţii care păreau cam obosiţi, având feţele palid-albe, precum mirii după nopţile nunţii, voi, însă, nu executaţi mişcările ordonate, ci zburaţi prin aer, salturile se făceau nu pe doi ori trei metri, ci peste zece, douăzeci; pasul alergător era mai degrabă pas zburător, strigătele de „să trăiţi" şi „ura" erau nu strigăte de oameni, ci răcnete de fiare, atâta de mare era răbufnirea de energii din voi, atât de amarnică ciuda de a nu vă fi împărtăşit şi voi din...

Unul din colegii tăi de an, în disperare, văzând el că nu-i chip să-i vie rândul, a luat-o din loc, examinând rând pe rând, aprig, toate hotelurile din oraş, doar va găsi ceva pe-acolo, cât de cât. N-a găsit decât la unul, mai de la periferii, o îngrijitoare de vreo şaptezeci de ani, pe care Crudu n-a iertat-o. (M-am întâlnit cu ea în rai şi mi-a mărturisit că a fost cea mai fericită zi din viaţa ei şi că şi-a dat suflarea ultimă având în faţa ochilor priveliştea nuntirii ei cu tânărul soldat acela, pentru care şi-acum se roagă la Dumnezeu spre a-l avea în grijă...)

Aflându-se despre isprava lui Crudu în şcoală, elevii făceau fel de fel de glume pe seama lui. El, însă, asemeni asinului peste care oamenii aşază poveri grele, îl bat şi-l ocărăsc şi-l prigonesc în tot felul, dar el, în sinea lui, fericit şi împăcat, îşi zice: „Faceţi ce poftiţi cu mine, împovăraţi-mă, loviţi-mă, batjocoriţi-mă cum vă place... am avut eu ziua mea: aceea când l-am purtat în spinare pe El!", tăcea nepăsător şi acoperit de un fel

de mister.

Unul Adameşteanu, suflet bun şi mărinimos, care primea de-acasă pachete cu bunătăţi de tot felul şi-n cantităţi mari, într-o zi, ca să-l necăjească, tăind o bucată serioasă dintr-o pulpă de pastramă afumată i-a întins-o lui Crudu şoptindu-i: „Nu vrei să!... ceva? Uite! Pofteşte". Crudu s-a supărat, a zâmbit numai vag, ca la o amintire de demult, a luat şi-a mântuit bucata de pastramă, mai cerându-i lui Adameşteanu să-i mai dea.

Într-o zi era cât pe-aci să dai năvală peste porţi... Fata aceea, grecoaica constantinopolitană, Danae pe nume, care te-a iubit, poate pentru neghiobia de a fi refuzat să te culci cu ea, după ce se culcase cu mulţime felurită de bărbaţi, a venit la Bacău, la tine, să te vadă. Dintre toţi bărbaţii cu care se culcase, pe care ea îi supunea, şi nu ei pe ea, se pare că numai pe tine te-a iubit. Şi te-a iubit din cauză că te-a dorit şi nu te-a putut avea. Şi-atunci, de ce a venit la Bacău?! Numai ca să te vadă şi să-ţi înmâneze vreun pacheţel cu de-ale mâncării? Nu. Altceva o mâna să vină la tine.

Să nu gândim cu păcat, ci să respectăm cum se cuvine gesturile şi sentimentele fiinţelor omeneşti. Danae te-a iubit. Dintre sutele de bărbaţi cărora s-a dat, pe tine... te-a iubit. Adu-ţi aminte de după-amiaza când va fi dat o întâlnire în Piaţa Rosetti. S-a prezentat la locul întâlnirii, înaintea ta. Ai apărut şi tu. La timp. Aveai un palton negru şi veneai înspre ea cu mâinile înfundate-n buzunare şi cu ochii pedepsitor aţintiţi asupra ei. Când te-ai apropiat de ea şi i-ai cuprins mâinile într-ale tale, fierbinţi ca de obicei – acuma şi mai fierbinţi –, ea, ştiind probabil că tu ştii totul despre viaţa ei, a început să tremure: „Vii la mine ca un inchizitor, a îngăimat. Bine! Arde-mă pe rug, dragul meu Torquemada!"

Şi totuşi n-ai ars-o! Nu te-ai dus cu ea. I-ai vorbit despre patria numelui ei, care era şi patria ta de naştere, adică Grecia, i-ai dat să înţeleagă, prin metafore şi paremii, că se face vinovată de sacrilegiu, de a-şi târî prin noroaie superba ei frumuseţe cu care au dăruit-o zeii... Atunci, îţi aminteşti? Danae a plâns cu amar, cu faţa-n mâinile tale şi părul ei negru, de gheenă, revărsat peste genunchii tăi. Şi n-ai intrat la ea... Şi superbia aceasta vei plăti-o cândva.

S-a oprit la poartă, a depus la picioarele ei obosite şi emoţionate pachetele, s-a legitimat în faţa ofiţerului de serviciu şi-a rugat să fii chemat tu, elevul sergent.

Un elev te-a chemat. Te-ai dus înspre poarta şcolii, în pas alergător (de

fapt, în curtea Şcolii de ofiţeri rezervă din Bacău se umbla numai în pas alergător), mai năvalnic decât cel obişnuit. Cine m-o fi chemând? te întrebai. Cine se va fi gândit să vină la mine? Silvia?... Cornelia?... Eda?...

Când ai ajuns la poartă... la poartă, nimeni, decât ofiţerul de serviciu care ţi-a înmânat un pachet... Apoi, mirat foarte, a întrebat: Ce-i, domnule elev, cu fiinţa aceasta?! Ceva ciudat! De îndată ce te-a văzut venind pe alee a făcut, repede de tot, stânga împrejur şi-a gonit înapoi, ca alungată de draci... Uite-o, se mai zăreşte încă...

Te-ai uitat cu durere într-acolo dar, până s-o zăreşti măcar, măcar s-o zăreşti şi tu, ea s-a făcut nevăzută, ca năluca. În noaptea ceea n-ai dormit deloc, ci te-ai rugat de încheietorul de companie să te pună pe tine să faci toate rândurile de planton în dormitor. Şi-ai plâns. Cred că şi ea. Simţeai tu cum lacrimile tale, căzând, se întâlneau cu ale ei undeva, într-o confluenţă din afara timpului şi-a locului.

Prin luna martie a anului 1944, din cauza înaintării frontului dinspre răsărit, aţi evacuat şcoala din Bacău şi v-aţi îndreptat înspre ţinuturile Aradului. La părăsirea şcolii, strânse amândouă batalioanele în careu, colonelul Iucăl, comandantul unităţii, a apărut şi v-a spus în felul lui francezo-german: „Cu fruntea sus plecăm de-aici şi cu fruntea sus ne vom întoarce"...

Aţi plecat voi, ce-i drept, dar nu chiar cu fruntea sus, ci cam înclinată, iar de întors v-aţi întors, ce-i drept, nu toţi, dar nu aici de unde aţi plecat, ci pe la casele voastre, cu frunţile nu sus, ci cam răvăşite.

Deplasarea până în judeţul Arad nu a fost uşoară, dar nici neinteresantă. Cu tot harnaşamentul asupra voastră: mitraliere, puşti–mitraliere, pistoale-mitraliere Bereta şi Zebeuri, cu raniţele burduşite cu tot felul de articole plus lopata Lineman implântată într-un fel specific în ele, pe dinafară, plus gamela, înaintaţi prin lapoviţă, pe distanţă de patru kilometri, cântând, în care timp comandanţii de companie vă însoţeau călări, după care făceaţi o haltă de zece minute şi iarăşi porneaţi cu pas apăsat, apăsaţi şi voi sub raniţe şi armamente, tot cântând: „Păşim peste veac de lumină..."

Primul cantonament a fost la Răcăciuni.

Tu ai fost repartizat să dormi la o femeie bătrână, cu fiul pe front şi cu nora lângă ea, femeie cu teribile întunecimi la locurile ascunse. Aţi dormit toţi trei în acelaşi pat: bătrâna la perete, fiara de noră-sa la mijloc şi tu lângă ea, la margine. Dracul mai putea dormi într-o atare

pedepsitoare situaţie! A doua zi, pe distanţa Răcăciuni, Adjud, drumul ţi s-a părut nespus de lung şi de greu. La Adjud, al doilea cantonament, ai fost repartizat la un învăţător. Acolo ai făcut baie, te-ai ospătat ca la Crăciun, aţi conversat cu domnul învăţător despre Peneş Curcanul, despre Creangă şi Eminescu, despre politică şi despre ce va fi după război, având ca auditor pe neodihnita lui soţie şi pe cele două fete care priveau cu mare interes şi admiraţie la tine.

Ai dormit ca oamenii, într-o cameră, cea de oaspeţi, singur, într-un aşternut cu albituri mirosind a zăpezi şi-a cenuşă, cu fereastra deschisă, căci nu-ţi era frig sub dunele acelea calde şi uşoare, umplute cu pene albe, puf de gâscă. Dimineaţa te-au cinstit cu un mic dejun alcătuit din ouă, brânză, grătar de porc, cozonac şi vin moldovenesc, ai sărutat mâna gazdei, pe fete pe obrajii care s-au îmbujorat frumos, te-ai îmbrăţişat cu domnul învăţător Trandafir acela şi iată, te bucuri acum că ne amintim aici de el şi de casa lui.

Urma al treilea cantonament, la Plăineşti, aşezare prosperă, cu oameni bine înstăriţi, gospodari cinstiţi, locul de naştere al lui Duiliu Zamfirescu.

La jumătatea drumului, pe la ora prânzului, vi s-a distribuit, din marmite, în gamele, masa de prânz: carne de porc, multă, cu prune uscate. De-abia aşteptai să o înghiţi. S-a întâmplat însă ceva îngrozitor. Bravul căpitan Grigore, nu ştiu din ce motive, s-a aruncat asupra ordonanţei lui, un ins în vârstă şi cu nişte bocanci greoi în picioare, cu talpa de lemn, gârbovit sub raniţa mare, grea, şi-a început a-i căra, peste trupul chircit, din vârful cizmelor lovituri, strigând la el ca la o fiară, cu stridenţe metalice în glas.

Văzând o atare ignominie, aşa hămesit cum erai de foame, abia aşteptând să ingurgitezi conţinutul gamelei, ai azvârlit acel conţinut cât colo, la dracu', azvârlind totodată şi bucata de pâine, aşa cum ai arunca după câini cu piatra, refuzând, drept protest la gestul oribil al căpitanului tău, hrana. Toţi cei care au observat gestul tău şi-au zis: „Iată bolşevicul din el", căci erai bănuit de-aşa ceva, de către cei care, nimic curios, s-au pus în slujba bolşevicilor curând...

Ai simţit aceasta, dar ţi-ai zis: „Dacă bolşevismul se naşte din asemenea reacţii, atunci el este ceva sublim".

A observat şi căpitanul. A înţeles. A încetat de a-l izbi pe ordonanţă cu vârful cizmelor. S-a uitat la tine. S-a schimbat la faţă. Nu a zis nimic.

Aţi continuat marşul. Cântând. El, căpitanul, călare, voi, elevii şi

ofiţerii, pe jos. Te-a strigat: „Elev! Vino-aici”. Te-ai desprins din plutonul tău şi din grupa ta şi te-ai dus. „Mergi în pas de voie, alături de mine”.

Ai executat ordinul... şi-aţi discutat împreună, timp de o oră, despre problema cosmologică şi cea ontologică (Andrei Grigore era pasionat după filosofie), tratate detaliat în cursul de enciclopedia filosofiei al lui B.B. Selenescu.

La Plăineşti, localnicii s-au prezentat în faţa conducerii şcolii, cerând fiecare să i se repartizeze câte doi sau mai mulţi ofiţeri ori elevi să odihnească în casele lor. Le-a fost satisfăcută cererea la toţi şi nu le-a mers deloc rău acelora au stat timp de trei zile în casele minunaţilor gospodari şi români din Plăineşti, locul de naştere al lui Duiliu Zamfirescu.

Printre solicitanţi se afla şi un ţigan care cerea insistent, în felul lor sentimental, al ţiganilor, să-i repartizeze şi lui măcar un singur elev, că şi el are cu ce să-l ţină şi să-l omenească...

Nu prea a fost luată în seamă rugămintea ţiganului. Pe tine însă te-a înduioşat şi te-ai oferit, ieşind din rând, să mergi tu la casa lui, fapt care l-a bucurat nespus de mult pe ţigan, care nu era orişicine, ci avea el o simigerie, avea şi două fete pe care nu le-ar fi dat pe un ştiu câte odrasle de boieroaice, frumoase ca nişte cântece haiduceşti.

Te-ai agăţat, demonstrativ, de braţul lui şi l-ai însoţit până la casa aşezată nu departe de centru. Te-ai instalat într-o cameră mare, cu grămezi de covrigi în colţurile ei, cu poclăzi şi scoarţe împodobită, cu un pat nou, din scândură de brad, amirosind încă a codri bătrâni şi-a răşină solară. Ai făcut baie, ai cinat ca la nuntă, iar apoi, aşezându-te în patul cu miros de codri depărtaţi, acoperit de scoarţe ca sub poienile lui iulie, te-ai desfătat ascultând cântecele celor două ţigănci surori, fetele stăpânului casei, şi, cu şi mai multă desfătare, basmele pe care ţi le îndrugau ele, citindu-ţi, fie în ceaşca de cafea, fie, mai ciudat, în ghioace. Bine de tot le-a mers ofiţerilor şi elevilor care au fost cazaţi la gospodarii cei mari ai târgului, dar mult mai bine ţi-a mers ţie, cu ţigăncile lângă patul tău, pe marginea patului, cu mâncăruri făcute în tingire şi tipsii acoperite sub ţest, cu vinuri din cele nocturne şi cu poveşti spuse din ghioc, înconjurat de grămezile de covrigi. Şi acoperit în starea de veghe a sufletului tău, ca şi-n somnul tău, de pânzele aburoase, cu miros de mirişti, în care te înveleau feţele surâzătoare ale tinerelor ţigănci vrăjitoare.

După alte două zile aţi părăsit gara din Ploieşti, exact cu zece minute

mai înainte de a sosi peste ea avioanele unchiului Sam din America. Mare noroc aţi avut! Dacă mai întârziaţi niţel, vă făceau, darurile umanitare ale acelui unchi necrofor, biftec şi cuş-cuş.

Ajunşi la Ineu, în judeţul Arad, vreo două săptămâni v-a mers greu de tot. Întâi şi-ntâi că demâncarea era foarte slabă, apoi câmpul de instrucţie era infernal prin vastitatea lui ca şi prin noroaiele de pe el. Aţi slăbit şi eraţi palizi la feţe, ca poeţii cei adevăraţi, până într-o zi când a apărut pe platou, dimineaţa, la raportul batalioanelor, Mămica, bunul colonel de la administraţie, s-a uitat la voi şi văzând feţele palide şi ţinuta piuată, unde nu s-a pus pe vaiete: „Ce-aţi făcut, câinilor şi nemernicilor cu elevii mei, ce-aţi făcut! Ia să-mi veniţi voi încoace! Maior, cheamă imediat la ordin pe magazionieri, pe bucătari, şi pe toate ajutoarele lor! Executarea! Să vină imediat aici! Bieţii mei copii, bieţii mei copii! Ce-au putut face din voi pungaşii!"

Au apărut, în cămăşi, cu mâinile suflecate, cei chemaţi. Au luat poziţie, de drepţi. „Culcat! a răcnit, cu mânie mare şi bulbucind ochii, Mămica. Salt înainte!" Şi bucătarii cu magazionierii şi ajutoarele lor săltau înainte, precum popândăii, prin noroaiele curţii. „La mine fugaaa, marş! Culcat! Stânga-mprejur! Târâş înainte, marş! La mine, fugaaa marş! Salt înainte, derbedeilor şi pungaşilor!

Uite aşa i-a tăvălit pe domnii aceia de la magazia de alimente şi pe cârdaşii lor de la bucătărie, colonelul Dumitrescu-Mămica, Dumnezeu să-l miluiască şi să-l ţină în preajma lui mereu, acolo sus, în ceruri.

Apoi, după vreo lună, aţi fost retraşi mai la adăpost, sub versanţii Zarandului, la Gurahonţ. Acolo oamenii locului cultivă mult mac, din acela cu măciuliile mari de tot, cât nişte căuce. Smulgeai măciulii, scoteai dinlăuntrul lor seminţele lăptoase, le vărsai în gamelă, apoi prindeai o capră, îi mulgeai frumos în gamelă laptele peste laptele din fructul macului, înghiţeai amestecul acela, şi hrănitor dar şi adormitor, te aşezai într-o rână la soare şi dormeai ore întregi ca-n sânul lui Avram. Deprinseseră descoperirea ta colegii şi se bucurară foarte, numai că nu prea ştiau cum anume să prindă caprele şi să le mulgă. Săritor cum eşti din fire, le-ai dezvăluit şi lor secretul...

Într-o noapte a căzut năpasta peste toată şcoala, cu elevi şi cu ofiţeri cu tot. Au sosit în gară, la ceas de seară, şi s-au dat jos din tren, printre alţi călători obişnuiţi, şi alţi doi, foarte neobişnuiţi: două fetiţe cu părul roşcat şi ochii verzi şi carnea de pe ele pâlpâitoare, pal–roză, mişcând cu

mult vino-ncoa' din bucuţe.

Plutonul care făcea de gardă la gară le-a şi apradunat în camera lor, apoi, după ce s-au săturat de ele, le-au instalat la o femeie bătrână având casă cu trei camere, după care a urmat trecerea prin ele a aproape întregii şcoli, minus ofiţerii căsătoriţi, cu soţiile lângă ei. După trei zile, păsările acelea migratoare au dispărut din casa bătrânei şi din Gurahonţ, iar voi elevii şi ofiţerii burlaci, în loc să faceţi instrucţie pe dealurile acelea minunate, făceaţi cu totul altceva, şi anume spălături cu hipermangan pe la locurile unde era trebuinţă, folosind injectoare. Fetiţele erau anume trimise de inamic...

După această năpastă, a urmat a doua: atacul celor două divizii blindate, ale lui Morthy, amiralul de pe pâraie.

Întâi s-au izbit de rezistenţa vitejilor de la Păuliş, acel Maraton românesc al celui de-al doilea război mondial, de elevii de la Şcoala de subofiţeri de rezervă de la Arad. Elevii, cu armament de instrucţie, adăpostiţi în gropi rotunde tătărăşti, iar inamicul trecând cu tancurile peste acele gropi în care erau striviţi hopliţii lui Leonidas.

Şcoala de ofiţeri de rezervă de la Radna, condusă de colonelul Petrescu, stătea dincolo de Mureş, la numai doi ori trei kilometri, ascunsă în pădure, şi privea de-acolo, îngrozită, cum tancurile lui Mardonius treceau peste trupurile lecedemonienilor care piereau pe câmpul de la Păuliş, credincioşi legilor patriei, fără să participe. Astfel a înţeles colonelul Petrescu să cruţe vieţile tinerilor din subordinea lui. Poate că bine a făcut. Dar cei care s-au acoperit de glorie, întru vecia neamului au fost elevii de la Şcoala de subofiţeri!

Apoi blindatele inamicului au apucat-o pe Criş în sus. Iar a doua rezistenţă la asaltul restului trupelor din diviziile lui Morthy, amiralul peste heleşteie, aţi opus-o voi, Şcoala de la Bacău.

Căpitanul Andrei Grigore, atunci, s-a dovedit a fi nu căpitan, ci hatman din aceia care au slujit în armia lui Ştefan cel Mare. Greu la trup, înaintând înspre tine precum o cetate de la Nistru, cu faţa lătăreaţă şi cu un rânjet pe ea care arăta la vedere un şirag de dinţi nu de om, ci de fiară, Andrei Grigore nu degeaba era cavaler al Ordinului Mihai Viteazul, nu în van avea trupul plin de răni şi nu în zadar descindea din ţara lui Alexandru cel Bun şi din marii bărbaţi, războinici de-ai lui Ştefan cel Mare şi Ion Vodă Cumplitul. El s-a instalat cu compania lui chiar la intrarea în sat, la confluenţa a doua pâraie. Dincoace de pâraie era un

izvor mare de apă cu jgheaburi de jur-împrejurul lui, în care îşi adăpau oamenii vitele când se întorceau cu ele în sat. V-a instalat în spatele jgheaburilor, cam la câţiva metri, vreo douăzeci să zicem, în gropi tătărăşti, camuflate cu tot felul de tufe de scaieţi şi alte ierburi.

Apoi a strâns pe câţiva ţărani bătrâni, dintre cei cu sânge rece şi nepăsători de cele ce li se puteau întâmpla – a ştiut el bine cum anume să-i aleagă, căci era straşnic cunoscător de oameni –, le-a poruncit să-şi ia căruţele şi sămâie spre târg, la Ineu. „În drum veţi întâlni pe inamic, le-a zis el rânjind fioros cu dinţii lui carnasieri, o să vă întrebe dacă sunt din cei cu galben la capelă în sat – cei cu galben la capelă, diavolii galbeni cum fuseseră porecliţi, eraţi voi, elevii de la şcolile de ofiţeri de rezervă, căci purtaţi o panglică de culoarea aceea la şepci voi să le spuneţi că s-au retras înspre munţi, înfricoşaţi foarte de cele întâmplate la Păuliş. Chiar dacă vă belesc de vii, voi să nu le spuneţi altceva decât ce v-am zis eu. Înţeles?"

„Înţeles, dom'căpitan! Pot să taie-n noi şi să toarne sare pe răni că tot n-om spune nimica. Să trăiţi. Lăsaţi în seama noastră".

Şi s-au dus ţăranii aceia bătrâni şi-au făcut ce le-a spus căpitanul Grigore Andrei. Şi-au fost bătuţi şi siluiţi în multe feluri să spună, dar ei au ţinut-o pe a lor: că cei cu galben la capelă au plecat în munţi. Că erau, ia colea, nişte copilandri, vai de capul lor. Atunci inamicii le-au dat drumul să se ducă la târg, la Ineu, iar peste câteva ceasuri s-au pus a bate satul şi marginile lui cu tunurile, brandurile, apoi au pornit la atac, au tras cu mitralierele şi se tot apropiau în şir indian către noi. Ordinul lui Grigore era aspru şi hotărât: nimeni nu răspunde cu foc, decât atunci când el va porunci, iar inamicii se apropiau, susţinuţi de tirul mitralierelor şi-al brandurilor, mai aveau puţin şi atingeau confluenţa celor două pâraie, încă două secunde şi ajungeau la fântâna cu jgheaburi, încă o secundă şi dădeau peste voi cei pitiţi în gropile tătărăşti. V-au apucat tremurăturile. Nici un proiectil de brand ori de tun n-a căzut printre noi ci aiurea, pe de lături. Iată că un întreg batalion, cu efectiv de război, trece pâraiele... Voi, tremurând, nimic. Fiara de Andrei stătea pitită, la adăpost, încordată, gată-gata să sară asupra prăzii. Voi nu-l vedeaţi. Aşteptaţi. El, nimic. S-a întâmplat atunci minunea pe care o pusese la cale Andrei Grigore. Când au ajuns în faţa fântânii, un gradat de-al lor a dat ordin, iar soldaţii s-au strâns în careu, în faţa ţevilor de la armele voastre. Pe semne că-i instruia cum anume să umble prin sat, cu

grijă ca să nu fie atacaţi cumva de partizani, apoi au spart rândurile – voi continuaţi să tremuraţi, dar nu cine ştie cât acum –, s-au spălat, s-au pieptănat – puştile le erau aşezate-n piramidă încoace şi-ncolo – şi iarăşi i-a adunat gradatul lor… poate că le rostea o rugăciune, căci bieţii ostaşi erau spălaţi şi pieptănaţi frumos ca pentru o taină…

„Fooc!", s-a ridicat din groapă fiara şi-a răcnit către voi. Tu ai tras, eram lângă tine şi te-am văzut bine – în sus. Nu mai avea rost să ucizi…

Ceilalţi toţi însă au tras: din Zebeuri, elevii; din pistoalele-mitralieră, şefii de grupă; dar, s-au ridicat din gropi, răscrăcănaţi peste ele, din aripa dreaptă, Igna, basarabeanul acela cât un Ahile, care mânuia mitraliera cum alţii pistolul-mitralieră, iar din aripa stângă, Botezatu, taurul acela brun, ca un carabinier sicilian, dar care era de pe la cotitura Buzăului, şi au deschis, în cruciş, foc, cu mitralierele, aşa fel că în câteva clipe batalionul aflat în careu s-a prăbuşit în lături, retezat de tirul mitralierelor lătrătoare.

De pe dealul din faţă s-au ridicat în aer steaguri albe.

Au sosit brancardierii lor să-şi strângă morţii, feciorii aceia spălaţi şi pieptănţi pentru moarte, v-aţi amestecat cu ei, le-aţi servit ţigări „Mareşal Antonescu" – se mai fumau încă ei v-au servit dintr-ale lor, apoi v-au reproşat arătând cu lacrimi în ochi către victime, pe limba lor: „Ce-aţi făcut, ce-aţi făcut, oameni cu şcoală…"

„Am făcut ceea ce aţi făcut şi voi. Aşa cer legile războiului".

A doua zi, după-masă, însă, au atacat altfel: prin învăluirea satului. Şi, după ce au bătut, palmă cu palmă, satul şi marginile lui, au debuşat la atac, reuşind să se apropie de marginile lui. Aţi răspuns şi voi, dar armamentul vostru de instrucţie, şi nu de luptă, nu s-a putut măsura cu al lor. Căpitanul Andrei, atunci, ca să vă încurajeze – ori poate că dorea să moară, căci era un antirus şi-un anticomunist feroce şi nu înţelegea să lupte alături de ei, mai era căsătorit şi cu o frumoasă poloneză, cu gât lung de lebădă, faţă ca de icoane, încadrată sfielnic şi rugător în nişte linii negre, ale aripilor părului ei lucios şi lin curgător până peste umeri deoarece intrase în noi spaima de moarte, s-a răscrăcănat peste groapa lui tătăraşcă şi sta aşa, făcându-se că studiază o hartă, sfidând gloanţe şi ghiulele. Ne-am revenit şi eram gata să ne dezlănţuim în atac, dar un proiectil de brand a căzut lângă Grigore Andrei, l-a doborât la pământ şi i-a vărsat afară pântecele. Au sărit repede doi elevi, l-au ridicat i l-au dus de l-au depus într-o casă apropiată, pentru a i se da eventualele ajutoare.

Inamicii, văzând căderea căpitanului, au sărit mai cu elan la atac. În timp ce lui Grigore Andrei i se puneau la loc, oarecum, pântecele varsate, vine, abia răsutlând, un alt elev şi raportează:

„Domnule căpitan, inamicul a cuprins satul. Ce facem?"

„Crăpaţi pe poziţie!" a fost răspunsul lui Andrei, dat din învălmăşeala măruntaielor vărsate afară şi din râpile plămânilor rupţi. Şi pentru că elevul era descheiat la un nasture a mai grăit către el: „Încheie-ţi nasturele la veston, elev!" Ţinea în mână o scrisoare primită de la cei dragi. Înainte de a fi transportat la spitalul militar din Brad unde a murit a zis: „Zărandul cu însemnul lui mioritic se vrea în deplină libertate. Rămâneţi, copii, şi împliniţi această lege. Vă iubesc!"

Ai compus şi nişte versuri întru pomenirea celor căzuţi acolo... Nu le-am uitat. Sunau aşa: *Opreşte, trecătorule, o clipă doar, / Şi peste amintirea lor te reculege... / Aici căzură, ca-ntr-un sanctuar, / Pentru a neamului şi-a ţării lege: / Bravul hatman Grigore-Andrei / Şi sublocotenentul Adrian Vasile / Cel blând, şi minunaţi colegii mei, / În crâncenele lui septembrie zile: / Fodor, Dinescu, Flotea, Popovici, / Şi Boscovici, Gheorghiu, Pogoreanu –, / Toţi moldoveni care îşi dorm acum /Aici, la Gurahonţ, aleanu' / Şi stau înalţi, de veghe, adăugaţi / Aşa, ca pe Coloana Infinită, / Alături de-alte mii ori mii de vieţi ai celorlalţi / Susţinători ai bolţilor acestei glii, / A inimi de orbi desţelenită. / Peste ţărâna lor, eu te implor, / O lacrimă depune dintre gene, / Şi-o floare de Nu-mă-uita, a dor / S-adie, şi-a surâs de Cosânzene.*

S-a lăsat noaptea, iar noi am rămas cuprinşi înăuntrul satului. S-a dat ordin de retragere pe cont propriu. Ieşirile din sat erau păzite de inamic. La ferestrele ultimelor case, din dreapta şi din stânga uliţei, se vedeau ţevile mitralierelor.

Întâi, ţi-ai zis, mă duc la ea, la Lavinia, dar nu ca să-i faci curte, ca până atunci, torăind verzi şi uscate, ci... „Decât s-o aibă alţii, cine ştie cine, mai bine mă duc eu la ea, căci am iubito şi m-a iubit, şi mâine poate că voi fi cadavru. Mă duc, dar nu ca să-i vorbesc din lună şi stele, ci ca s-o am. S-o am! Să fie a mea!"

Când moartea îţi dă târcoale, o simţi cum pândeşte de peste tot, gata să sară asupra ta, când ai văzut căzând, cu răcnet ori muţi, lângă tine, pe colegii tăi, te-ai transformat imediat din om în fiară. În lup flămând, în cerb turbat te-ai preschimbat, ai sărit garduri, sfidând gurile de mitralieră ale morţii, ai sărit în curtea casei unde locuia Lavinia, ai bătut

în uşă, ţi-a deschis, a desfăcut, fericită, dar şi speriată, braţele şi te-a cuprins în ele cu dor disperat: „Tuuu! să ai grijă, să nu te omoare. Nu vreau să mori. Acuma înţeleg cât de mult te-am iubit! Dragul meu!”

Dar tu, ai răsturnat-o-n pat, ai dezvelit-o furtunos, ai dat să-i îndepărtezi genunchii, dar foarte anevoie, căci ea, Lavinia, îngrozită, cu ochii de trei ori mai mari decât erau, se opunea cu tărie încrâncenată: „Nuuu! Nuuu! Nuu-Nu! Nu te recunosc! Nu eşti om! Eşti bestie! Bestie! Bestieee! Nu te las. Pleacă! Lasă-mă! Am să strig, să ştii! Tu eşti altul! Tu nu eşti omul pe care l-am iubit şi l-am stimat. Fiară! Bestie! Lasă-mă, n-auzi? Te rog! Nuuu! Brută! Monstru ce eşti!”

Atunci, ţâfnos cum eşti din fire, agresiv în orgoliul tău rănit, te-ai smuls din încleştarea în care o ţineai şi, sfruntător, cu dispreţ, ţi-ai luat vestonul pe tine şi mantaua, aruncată alături, ţi-ai apucat şi puşca Z.B. din colţul în care era rezemată şi-ai zbughit-o afară, ca din casa unui duşman, nu din aceea a Laviniei. Şi-ai lăsat-o acolo, dezvelită, strânsă ghem, dar mai ales singură, cumplit de singură...

Ai traversat curtea şi-ai dat să treci în grădină. Dar tocmai când te aflai pe creasta gardului, gata să sari dincolo, de peste comarnicul porţii care dă în curte, unul venea cu pistolul-mitralieră în diagonală, aşa fel ca să nu-i scapi cumva – aşa v-au învăţat şi pe voi ofiţerii să trageţi, venind cu ţeava în diagonală, căci atunci nu dai greş cu ţinta –, dar tu, cu o fracţiune de secundă mai repede decât el, ai aţintit, nu în diagonală, ci direct Z.B.-ul înspre el, ai detunat şi l-ai văzut prăvălindu-se peste lespezile din curte. Ţi-a părut rău. Parcă din tine s-ar fi rupt şi-ar fi căzut. Biata maică-sa, ţi-ai spus în gând. Dar dacă Lavinia îmi ceda? Desigur, m-ar fi prins acolo peste Lavinia, prilej foarte bun pentru el să-şi bată joc, nu numai de mine, ci, în faţa ochilor mei, de ea, îţi ziceai, şi-atunci nu ştiu ce te-ai fi făcut. Trebuia să mori umilit, batjocorit, schingiuit, agăţat probabil cu dinţii de grumajii lui, dacă ai fi avut timp să ajungi acolo, iar Lavinia, o, Doamne, ar fi murit şi ea în chinuri şi înjosiri groaznice. „Îţi mulţumesc, Lavinia! Îţi sfârşeşti de-atunci rugăciunile, că nu mi-ai îngăduit. Îţi mulţumesc, înger al meu păzitor şi al Laviniei, că ne-ai ferit de ruşine şi de o moarte oribilă!”

A fost prima crimă, prima ucidere de om pe care ai făcut-o în viaţa ta. Sper să nu mai faci alta, oricum s-ar arăta lucrurile.

Ai stat pitit toată noaptea, prin grădini, tot apropiindu-te de ultima casă. Ai ajuns la ea. În spatele ei, în grădină. Te-ai uitat printre

crăpăturile scândurilor de la gard. La fereastra de la casa de peste drum – ultima casă – vedeai limpede cum veghează mitraliera. Se lipise de tine şi prietenul tău Victoraş. Uitându-te pieziş, ai observat cum şi din fereastra casei în grădina căreia vă aflaţi voi pândea şi supraveghea ieşirea din sat altă mitralieră.

„Ce facem, Victoraş?”... Victoraş a dat din umeri. „Uite ce facem, ai reluat tu în mare şoaptă: eu mai am asupra mea o grenadă defensivă... Smintim cu băgare de seamă scândurile de lângă zid ale gardului, ne strecurăm târâş pe spate până sub fereastră, desfacem grenada, o azvârlim înăuntru pe fereastră şi, odată cu detunarea ei, până ce ei se dezmeticesc, noi o tulim repede, intrăm în porumbişte şi ne-au pierdut urma... Am scăpat. Altă ieşire nu există”.

Se zvonise că inamicii schingiuiesc cu plăcere specifică etniei lor pe prizonieri, că le scot ochii, le taie genitoarele şi nasul, aşa cum au procedat cu bietul Fodor, fiul dascălului de la Bacău, pe care l-au torturat pe motivul că, nume finugric purtând el, nu ştia limba finugrilor, astfel l-au dat, până la urmă, morţii.

„Bine, acceptă Victoraş, dar cine aruncă grenada? Eu zic s-o arunci tu căci eşti mai destoinic, mai sigur pe mişcări, mai curajos”.

„Nu, ai răspuns tu. În această situaţie trebuie să lăsăm să hotărască soarta... Vom trage la sorţi”. Aţi rupt o frunză, aţi motroşit-o, aţi dus mâinile la spate, trecând-o dintr-una într-alta, apoi, aducându-le în faţă, aţi tras. Cel care nimerea frunza trebuia să arunce grenada. Aţi tras: o dată tu din mâinile lui şi o dată el dintr-ale tale şi, de ambele dăţi, sorţii au căzut pe tine. Aţi dislocat scândurile, cu mare grijă, te-ai strecurat, pe spate, până sub fereastră, Victoraş venea şi el târâş tot pe spate după tine, dacă întindeai mâna apucai mitraliera de ţeavă şi o trăgeai afară..., ai descuiat grenada, ai ţinut-o câteva secunde în mână, ascultând cum sâsâie, apoi, când ai crezut că mai are două secunde până la detunare, ai aruncat-o pe fereastră înăuntru, în casă.

Odată cu detunătura ei aţi zburat şi voi înspre porumbişte. Cei din casa de peste drum au început a împrăştia gloanţe după voi. Victoraş s-a tot dus, tu însă ai simţit cum ceva cald se scurge din tine, ai îngenuncheat şi te-ai scufundat într-un fel de văgăună albă, şi nu era deloc rău. Dimpotrivă, aveai senzaţia că intri într-o stare de beatitudine pământească, cu de un fel de descătuşare fericită, un fel de sentiment al mântuirii, ca atunci când te scurgi în fiinţa iubită printr-un sărut adânc,

îndelung.

Te aflai ca-ntr-un fel de extază eleunistică, aceea pe care apa fluviului o simte când s-a reîntors şi s-a regăsit în starea de dinainte de a-şi porni izvorul. Erai izvorul dinainte de-a izvorî. Ca şi cum ai fi revenit în starea embrionară, reîntors în somnolenţa intrauterină. Reîntoarcerea în pântecele-mumă, în paradiziaca tihnă dintr-însul.

Dimineaţa au umblat prin porumbişte soldaţii inamici căutând prin buzunarele, degetele şi gâturile camarazilor şi ofiţerilor tăi, morţi, fie bani, fie medalioane, fie inele. Când inelul nu se desprindea de la locul său, vitejii aceia tăiau pur şi simplu degetul izbind cu baioneta ca să-l poată smulge, căci, nu ştiu din ce motiv, ei se cam grăbeau.

Tu stăteai exact ca pruncul în pântecele mamei, cu mâinile una peste alta adunate la piept, picioarele îndoite mult, iar capul aproape vârât între ele.

Ca să te poată cotrobăi, soldatul ţi-a dat un ghiont din vârful bocancului, atât de tare încât te-ai răsturnat cu faţa spre el şi atunci, nu ştiu ce anume i-au spus ochii tăi holbaţi asupra lui, că a lua-o la fugă, îngălbenit la faţă, şi alerga mai înfricoşat decât dacă l-ar fi urmărit ţeava unei puşti; parcă o umbră, venind înspre el de dincolo de lume şi viaţă, îl urmărea.

Apoi ai avut un soi de vedenie: se făcea că din nişte nouri negri, într-o necontenită răscolire, se năşteau şi alergau înspre tine oştiri cenuşii, îmbrăcate în mantii prăfoase; veneau pe jos, cu frunţile în pământ, mute ori cântând un fel de cântece urlătoare, şi veneau în camioane, trântiţi unul peste altul, veneau agăţaţi de jur-împrejurul ţevilor de la tunuri, şi mai veneau alţii călări, chiuind şi fluturând flamuri negre, murdare de sânge, iar alţii, călări, alergau pe caii fără de şa, învârtind infernal cnuturi în aer, gonind după nu ştiu ce anume himeră, izbind în nu ştiu ce nemernic căzut la pământ, în ce nemernici ce trebuiau striviţi sub copite şi flagelaţi cu biciul.

Unul din călăreţii care goneau pe cai deşăuaţi, învârtind în aer harapnicul, s-a poticnit de cadavrul tău; calul nechezând s-a ridicat în două picioare, iar călăreţul atunci ca-n faţa a ceea ce căuta şi-a găsit, a pornit a lovi în tine ca vijelie, răcnind, chiuind, chicotind, râzând în hohote, ca-ntr-un fel de delir isterizat al idioţeniei. Şi-a dat, şi-a dat, şi-a chicotit de satisfacţie, şi-a gemut de plăcere, până ce a ejaculat, iar tu, atunci, te-ai trezit, ai ieşit din nou din groapa aceea luminoasă în lumina

pământească a vieţii. Ai suspinat îndelung. Nu ştiu dacă vederea lucrurilor dimprejur te bucura ori te întrista. Părere de rău de nespus se citea în ochii tăi redeschişi, reîntorşi din genunea în care zăcuseră rostogoliţi.

Te-ai târât cum ai putut şi-ncotro te-a îndreptat duhul călăuzitor. Ai stat în loc şi te-ai pipăit: într-un anume loc, pe partea dreaptă a pieptului, hainele erau ude, iar umiditatea era deja năclăită, înscorţată. Ai apăsat: ai simţit o durere difuză în zonă. Ţi-ai văzut de drum. Te-ai tot dus, târându-te, poticnindu-te, căzând, ridicându-te şi iarăşi pornind, până ce ai ajuns la un fel de casă, ai sunat, te-a întâmpinat o bătrână osoasă, gârbovă, numai riduri pe faţă, dar cu multă bunătate-n ochii ei aproape stinşi – bunătatea oamenilor singuri –, te-a poftit în casă, ţi-a aşternut pat curat, te-a hrănit cu lapte şi miere, te-a oblojit cu alt fel de lapte, de alior, la locurile unde te durea, şi cu ierburi tămăduitoare, te-a înfofolit în pături zdrenţuroase şi marame rupte peste cap atunci când au venit inamicii să controleze casa, ca nu cumva într-însa să se ascundă vreun pericol, zicând că eşti soţul ei, bătrânul care boleşte, apoi, într-o bună dimineaţă, ai lăsat la bătrâna Fefeleaga – cu ea semăna! – hainele de ostaş, te-ai îmbrăcat în cioareci şi cu suman de-al băiatului ei rămas undeva pe frontul de la Răsărit, băiat pe care i l-a dat Dumnezeu, precum Sarei aceleia din Biblie, târziu, la aproape cincizeci de ani, dar care tot Dumnezeu i l-a luat la vârsta de numai douăzeci şi cinci de ani, nenuntit, neprihănit, şi te-ai dus, te-ai tot dus, când pe jos, când pe vreun camion, când pe tren – căci nimeni nu mai controla –, până ce ai ajuns în Capitală.

Sfânta Fefeleaga aceea ţi-a pus în traistă merinde „bugăt", aşa zicea ea: pâine albă, brânză, slană şi ceapă... Pe drum ai mai găsit tu şi fructe...

(Iar pe Lavinia n-ai mai întâlnit-o. Te-ai ferit din calea ei. N-ai cutezat nici măcar să-ţi ceri iertare. Într-atâta de mare ţi-ai simţit vina şi ruşinea.)

Acolo, cei care se pregăteau, euforic de singuri, să pună mâna pe putere şi să devină stăpânii ţării te-au adunat la sânul lor, cu iubire şi preţuire mare, şi ţi-au dat numaidecât funcţie, şi nu una oarecare: consilier de presă la ministerul fraţilor conlocuitori. Ţi-au dat şi grade, fără să fi făcut absolut nimic deosebit, decât nimic. Stăteai pe scaun, citeai ziarele, mai alcătuiai câte o notă care interesa ministerul, mai decupai din ziare şi puneai tăieturile într-un fel de dosar – de fapt treaba aceasta o făceau subalternele, care nu erau decât vreo zece, în

subordinea ta, şi care nici ele nu făceau nimica, dar erau frumoase şi-aveau idei sănătoase, mai te uitai la ele, nu prea te arătai sensibil la cei – tot un fel de consilieri – care trăgeau cu urechea şi aţâţau gândurile şi simţămintele oamenilor, ale celorlalţi angajaţi, mai stropşeai câte o înjurătură etc... etc., adică nimica.

Dar erai zilnic în cabinetul ministrului, unul Răcescu Flocoasa, care te îmbia, cu mult dulce în glasul lui ceremonios, să te înscrii printre ei, în ecumenicitatea lor: „Ai origine socială foarte bună, ai minte, ai talent, ai avut în timpul studiilor, şi liceale, şi universitare, o atitudine şi-o comportare demnă, dreaptă, curajoasă, ai idei sănătoase, progresiste... de ce nu vrei să ţi le organizezi alături de noi, ca să nu te risipeşti... că-i păcat de tine".

Tu însă: cât, mât la început, din condescendenţă, apoi din ce în ce mai impertinent, mai de-a dreptul.

„Ia spune, dragule, de ce nu vrei să te înscrii la noi? Ce te opreşte?"

„Tocmai cele ce le-aţi înşirat mai sus, frate domn ministru".

„Cum adică! Nu înţeleg: cele spuse de mine mai sus! Hai să vorbim deschis, ca-ntre oameni cinstiţi: De ce nu vrei să vii alături de noi... Să ne organizăm împreună... *viribus unitis".*

Tu: „Tocmai de aceea".

El: „Clarifică, te rog, care de aceea!"

Tu: „Pentru că, după cum bine ştiţi, eu am detestat şi detest nazismul, iar comunismul nu-i decât nazism rusesc".

Domnul ministru a rămas cu gura căscată. S-a înfuriat... „Bine, a spus apăsat, mai stăm noi de vorbă".

Iar tu, în loc să faci ceea ce te ruga, cu atâta bunăvoinţă şi amabilitate, domnul ministru, făceai, una după alta, gafe şi boacăne, şi încă ce gafe şi ce boacăne.

Chiar a doua zi, la un fel de conferinţă de presă, cu ziarişti străini, dar „fraţi", ai cerut şi tu cuvântul şi i-ai întrebat de ce stau minorii saşi şi şvabi, absolut fără nici o vină, de două săptămâni, în frig şi fără hrană, pe o linie moartă, în gara Mogoşoaia? întrebare la care domnul ministru peste naţiunile conlocuitoare era să facă gută. Dintre ziarştii străini, dar „fraţi"... doar cel de neam frânc – bravo, Franţa! cu superbul ei spirit cavaleresc! – a reţinut ca „foarte importantă" întrebarea ridicată de tine.

Dar te-a pus dracul să mai adaugi o boacănă, şi anume una care nu putea fi considerată decât ca o totală iresponsabilitate, ca un act

nebunesc: „Nu cumva ministerul nostru – la care lucrai şi mâncai tu o pâine bună de tot – intenţionează să repete afacerea cu evreii din Iaşi, aruncaţi şi ei pe-o linie moartă din gara aceluiaşi oraş?! Mai urmează ca saşii şi şvabii de pe linia moartă de la gara din Mogoşoaia să fie asasinaţi şi treaba va fi perfect identică cu cealaltă". Trebuiai dus urgent la casa de alienaţi mintali, dar nu. Ai continuat să funcţionezi în cadrul ministerului, la locul tău, unde nu făceai decât boacăne şi trăsnăi.

În loc să se supere şi să te azvârle peste grămada de gunoaie ori în puşcărie, conducerea onor ministerului s-a purtat delicat cu tine – doamne, cât secret se poate ascunde în treburile diplomatice, în gândirea politică! –, ba mai mult, ţi-a mai oferit o gradaţie de merit, insistând cu tact şi afecţiune să te convingă să te înscrii în comunitate. Erai, se vede, mai util şi mai uşor de manevrat şi manipulat de-acuma, date fiind culpele adunate, cam multe şi grele, în dosarul tău.

Da' de unde! Tu, în loc să primeşti oferta şi să îi fie bine şi să trăieşti ani mulţi pe pământ, ai săvârşit alte blăstămătii sfruntate: l-ai plesnit peste mutră, de-a văzut stele verzi, pe guzganul acela de Văsgăceanu care, la un fel de şedinţă, unde se dezbăteau probleme de politică externă, a spus, vesel la faţă ca stropit cu c... t, că, citez: „Bine că s-a făcut dreptate, în sfârşit, şi că Basarabia şi Bucovina, pământ rusesc de când lumea şi istoria, smuls în mod samavolnic de imperialiştii români de la paşnicul popor rus, au revenit la rostul lor, acolo unde trebuia".

Dar cea mai nesăbuită dintre toate năzbâtiile tale după care ai şi fost dat afară imediat din serviciu, ba nu, iarăşi indulgenţi, te-au pus numai în cadru disponibil, deci cu posibilitatea de a fi reprimit, după ce vei fi venit la normal, a fost în ziua aceea de 8 noiembrie 1945, când toată suflarea omenească din capitală s-a transformat brusc în ape mari, tălăzuite, curgând, toate, cu vuiet şi fără zăgaz, pe străzi şi bulevarde, şi revărsându-se ca-ntr-o mare, în piaţa palatului. Ordinul ministrului şi-al uneltelor lui ajutătoare era ca nimeni, nici un angajat să nu părăsească incinta instituţiei. La poartă stăteau de gardă guzganul Văsgăceanu şi dihorul Pleaşcu, având poruncă să nu lase pe nimeni să iasă afară pe poartă şi să-i noteze pe toţi aceia care ar fi manifestat cât de cât intenţia de ieşire.

Nu te-ai putut răbda. „Ori mă duc şi eu şi mă adaug fluviului acela, îţi ziceai în cugetul tău, ori, atunci, de mâine mă înscriu... sau, cel mai cinstit, mă sinucid în p... mă-sii". Te-ai ridicat şi, ca o vijelie, ai pornit pe scări,

prin holuri, spre poartă.

„Unde? Unde? Şefule", ţi-au ieşit înainte guzganul şi dihorul, punându-ţi palmele-n piept... Atâta ţi-a trebuit: „În Cristoşii mamei voastre", ai scrâşnit tu şi, izbindu-i cu coatele în piept şi îngenunchindu-i pe de lături, ai izbucnit afară şi te-ai amestecat în valurile care bântuiau capitala şi-ai urlat şi-ai strigat, la unison cu apele acelea în tumult, până ce ai răguşit de tot.

Piaţa palatului era o mare de oameni în furtună. Prin furtuna aceea s-au strecurat, şerpuind anevoie, nişte maşini negre: domnii miniştri, adică guvernul, veneau să-l felicite pe suveran, căci era ziua lui, iar tumultul acela, tot un fel de urare părea a fi, cu alte răsunete şi ecouri, mult mai în adâncuri şi mai departe. Maşinile au intrat în curtea palatului. Excelenţele lor s-au dat jos, uşuraţi că nu li s-a întâmplat nimica rău. Numai că uşurarea lor n-a durat nici măcar două minute, căci, de pe terasa Ministerului de Interne au răpăit mitralierele, pe deasupra talazurilor. Se zice că la posturile acelea de mitraliere se aflau oameni de nădejde: doamna Klara, domnul Burlăh şi cu Slefăr.

La răpăiala lansată de pe terasa ministerului, excelenţele lor, îmbrăcate în fracuri, cu jobene pe căpătâni şi mănuşi albe în mâinile lor cu degete lungi şi ascuţite la vârf, în grabă mare, dar nu fără eleganţă, s-au întins la pământ, pe burţi, stând în poziţiile acelea, cuminţi, până ce a încetat răpăiala.

Scena te-a amuzat. Dar şi pe mine. Nu însă şi după aceea, când, aceleaşi mitraliere au detunat din nou, dar nu în aer, ci în mulţimea care manifesta din ce în ce mai cu aprindere; şi-ai văzut atunci cum au căzut, străpunşi de gloanţe, oameni tineri, eleve şi elevi, lângă tine, şi glonţul tea străpuns şi pe tine, şi-ai căzut, întâi înclinând genunchii, apoi prăbuşindu-te din tot trupul, şi, aşa prăbuşit cum te aflai, alături de alţii căzuţi ca şi tine, unii zbătându-se încă, ai mai văzut o altă spurcăciune: doi ziarişti americani, nu graşi, dar plinuti, cu feţele durdulii întocmai ca fesele, cu aparate de filmat în mâini, cum te tot foto-filmau, cum vă tot foto-filmau, ca nişte oameni care se distrează, ca să trimită apoi filmele acasă la ei să se distreze şi cei de-acasă cu senzaţii tari... să-şi facă mai uşor digestia.

Dar n-ai murit nici de data aceasta. Iarăşi ai alunecat în văgăuna aceea albă... şi iarăşi ai venit la viaţă ca să rătăceşti pe alte căi, mult mai întunecate decât cele de până atunci.

Satana poate să schimonosească viaţa până la totala ei mancurtizare, closetizare, torţionare, dar nu o poate suprima. Dreptul acesta aparţine numai Aceluia care a creat-o, iar Acela nu o suprimă, ci o readuce la Sine, o redobândeşte întru esenţa dintru început, după ce a trecut-o prin blestemul-purgatoriu...

„Aiurea! ar exclama George. Viaţa este o oroare în care colcăie dulci, pe cât de funeste, ispite". Iar tu i-ai fi răspuns, cu amarnică resemnare: „Nu ştim, nici vom şti vreodată, ce este lumea şi viaţa, nici, mai ales, Cel care le-a creat, şi din ce anume raţiuni şi cu ce rost".

*

Aici, în acest punct şi cu acele citate, străinul a pus capăt istorisirii. Aşa liniştit şi tăcut cum stătea pe marginea patului, cu mâinile împreunate pe genunchi, s-a uitat la mine luuung, învăluindu-mă într-un surâs ca din peste fire, apoi s-a acoperit şi pe sine în acelaşi surâs, devenind vedenie... Atunci am simţit cum nişte păsări albe, negre, cenuşii, albastre, galbene, roşii şi verzi îşi iau zborul din adâncurile mute ale fiinţei mele, vâslind peste imensitatea zăpezilor de sub cerul cu desăvârşire albastru, departe, tot mai departe, până se făceau mici de tot, abia perceptibile, mistuindu-se în orizonturile nemărginirii... Dumnezeule! erau amintirile, care se descătuşau din grotele şi cămările vieţii şi se topeau în neprihana Neantului. Ele erau!

Străinul s-a ridicat în picioare – era parcă desculţ –, mai mult a plutire. M-am înfiorat... Şi-a aţintit ochii asupra ferestrei – afară nu mai ningea, fereastra s-a deschis de la sine în atingerea cu privirea lui, a mai întors-o asupra mea, m-a săgetat cu amar şi-a şoptit: „Acum ştii cine sunt? Mă recunoşti? Îţi aminteşti de mine?..." s-a ridicat în vârful degetelor de la picioare, apoi mai sus, ca-ntr-o levitaţie, s-a întors pe linia orizontală, a desfăcut aripi pe care nu le zărisem până atunci, a lovit de două ori aerul din cameră şi, adunându-le din nou pe lângă corp, a ţâşnit afară.

M-am ridicat în capul oaselor cu disperare: „Nuuu! am strigat în noaptea care-l înghiţise. M-am repezit la geam... Am scrutat imensităţile albe: Un punct negru, ca de fluture, se desluşea abia în depărtările de nedesluşit.

L-am aşteptat să revină; îl tot aştept şi astăzi, mereu. „Nuuu!", s-a auzit

prin întunericimile din mine, ca un ecou, strigătul acela, dar nu i-a răspuns nimeni, decât doar cocoşul, care a sfâşiat tăcerea dis-de-dimineţii, cu trei strigăte ca trei săgeţi de foc... Şi-am ieşit afară, pe terasă, şi-am plâns cu amar.

Nu se va mai întoarce... Pesemne, va trebui să-i întorc eu cumva vizita...

Aşteaptă... Şi nu căuta adevărul nicăieri altundeva, decât dincolo de ceea ce este.

Tiparul la
IMPRIMERIA «ATLAS-CLUSIUM» («ARCADE»)
1996

Străinul de la miezul nopții continuă (cu perioada studenției, desfășurate în Bucureștiul începutului de ani '40), experiența memorialistic-romanescă a scriitorului Teohar Mihadaș, cristalizată pînă acum în *Tărîmul izvoarelor* (copilăria petrecută în mirificul ținut al Turiei din Munții Pindului; Editura pentru Literatură, 1968), *Frumoasa risipă* (adolescența trăită la Liceul din Dumbrăveni; Dacia, 1980), *Pe muntele Ebal* (închisorile comuniste și Canalul; Clusium, 1990) și *Steaua cîinelui* (perioada de după ieșirea din închisoare, pînă prin anii '80; Dacia, 1991). Ciclul aceasta, cu totul singular în literatura românească, aflat la granița dintre romanul de formație și memorialistica propriu-zisă, se va împlini după publicarea a încă două cărți ale sale, aflate în manuscris: *În colț, lîngă fereastră* (anii în care a fost profesor în ținutul Năsăudului, pînă la arestare) și *Singurătatea lui Ulise* (cea de-a șaptea și ultima, deocamdată, chintesență și corolar, în același timp, ale celor anterioare).

Străinul de la miezul nopții este una dintre cele mai vii cărți ale ciclului, atît prin construcția sa ușor insolită, cît și prin experiențele la care se supune "naratorul": cele ale formației sale intelectuale propriu-zise și cele erotic-goliardice "compensatorii". Din acestea din urmă ne rămîn cîteva scene memorabile și o pecete stilistică inimitabilă, din primele, o atmosferă culturală extrem de autentică și siluetele intelectuale, fizice și morale ale marilor săi profesori (*Tudor Vianu, Mircea Vulcănescu, Anton Dumitriu, Dimitrie Gusti, George Călinescu, Nicolae Iorga* și alții), în cîteva excepționale portrete, care vor stărui multă vreme în literatura noastră.

ISBN: 973 - 555 - 093 - 8